

**Folketingets
Ombudsmands
beretning
om
Nørrebro-sagen**

FOLKETINGETS OMBUDSMAND

1996

SCHULTZ GRAFISK A/S
KØBENHAVN

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Til Folketinget	5
Eksempler på modtagne klager	7
Redegørelse I af 18. november 1995 om Justitsministeriets kompetence til at behandle klager over forhenværende Rigsadvokat Asbjørn Jensens undersøgelser og synspunkter vedrørende Nørrebro-sagen (j.nr. 1995-2133-619)	21
Redegørelse II af 29. januar 1996 med bilag om forhenværende Rigsadvokat Asbjørn Jensens undersøgelser og rapporter vedrørende Nørrebro-sagen	55
Redegørelse III af 18. november 1995 om tiltalerejsning mod tre politifolk	229
(j.nr. 1995-1310-639)	

Til Folketinget

Efter bestemmelsen i ombudsmandslovens § 10, stk. 2 (lovbekendtgørelse nr. 642 af 17. september 1986) afgiver ombudsmanden en årlig beretning til Folketinget om sin virksomhed. I beretningen, der offentliggøres, skal ombudsmanden bl.a. fremdrage udtalelser vedrørende enkeltsager der måtte være af almindelig interesse. I de tilfælde hvor en sag indeholder kritik, skal redegørelsen for sagen i beretningen indeholde oplysning om de forklaringer der af myndighederne er givet vedrørende de kritiserede forhold.

I perioden juli 1995 – februar 1996 har jeg behandlet en række sager der alle udspringer af urolighederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993. Behandlingen er sket på grundlag af en række klager. I alt 45 personer klagede over de undersøgelser der af forhenværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen efterfølgende blev gennemført af urolighederne. Dansk Politiforbund klagede på vegne af tre politifolk, mod hvem der var rejst strafferetlig tiltale. – Endvidere har jeg modtaget klager fra nogle journalister m.fl. vedrørende spørgsmål om aktindsigt i forbindelse med begivenhederne og de efterfølgende undersøgelser.

De forskellige udtalelser i tilknytning til Nørrebro-sagen (bortset fra sagerne vedrørende aktindsigt) hører naturligt hjemme i ombudsmandens beretning. Samtidig er de som beretningssager – inklusive de nødvendige bilag, i hvilke bl.a. myndighedernes udtalelser gives – så omfangsrige, at de ville give den almindelige årsberetning en vis ubalance. Ombudsmanden har tidligere i enkelte tilfælde offentliggjort visse udtalelser i form af særskilte publikationer. Denne fremgangsmåde har jeg valgt også at følge i forbindelse med embedets behandling af Nørrebro-sagen. – Den foreliggende beretning udgør dermed en del af den samlede beretning for året 1995, der afgives i september 1996. Jeg har dog ikke ment at der var grund til at lade afgivelsen og offentliggørelsen af beretningen om Nørrebro-sagen afvente afgivelsen af den samlede årsberetning.

I beretningen s. 61-63 er der givet en kort fremstilling af Nørrebro-sagens forløb. Beretningens hovedindhold består i øvrigt af tre redegørelser. *Redegørelse I* vedrører det særlige spørgsmål om Justitsministeriets kompetence til at behandle klager over undersøgelserne m.v. af begivenhederne på Nørrebro. Denne problemstilling udsprang af min behandling af de klager jeg selv modtog over forhenværende Rigsadvokat Asbjørn Jensens undersøgelser og rapporter. Min stillingtagen til disse klager – blandt hvilke beretningen indledningsvis indeholder tre forskelligartede, men hver for sig karakteristiske eksempler – er gengivet i *Redegørelse II*. Klagen vedrørende tiltalerejsningen mod de tre politifolk omhandles i *Redegørelse III*.

København, april 1996

HANS GAMMELTOFT-HANSEN

Eksempler
på modtagne klager

Flemming Fischer

D. 9. juni 1995

*Til Folketingets Ombudsmand,
Hans Gammeltoft-Hansen*

Klage over behandling af opklaringen omkring urolighederne på *Nørrebro*, 18-19 maj, i forbindelse med *EU-afstemning*.

Undertegnede fremsender en klage til Folketingets Ombudsmand, angående behandlingen af sagen omkring urolighederne på *Nørrebro*, 18-19 maj 1993.

Begrundelsen for klagen er, at der efterhånden er sagt og gjort så mange vildledende måder at opklare sagen på at det efterhånden er en krænkelse for retssikkerheden.

Hermed menes, ud fra en lægmands synspunkt, at der hele tiden fremkommer nyt og ofte modstridende oplysninger, som vi almindelige borgere ikke længere kan overskue. Da sagen er af en så alvorlig karakter, bør Folketingets Ombudsmand gå ind i sagen, så man kan få belyst sagen neutralt og sikkert.

I en sag, der nu har kørt i over to år, bør der i retssamfundets og retssikkerhedens navn sættes en stopper for enhver tvivl. Der er efterhånden set sager nok, som vi almindelige borgere ikke kan forholde (forstå) sig til. Dette er en fare for et demokratisk retsbevidst oplyst samfund, hvor det ikke gavner at »skjule« noget, især ikke fordi der efterhånden er så mange sager, som i sin alvorlighed bliver sværere og sværere at overskue, for den almindelige borger.

I demokratiets og retssikkerhedens navn beder jeg dem, som Folketingets Ombudsmand, at tage affære, såfremt de har mulighed for det.

På forhånd tak.

*Med venlig hilsen
(sign.) Flemming Fischer.*

Til Folketingets Ombudsmand

Hr. Ombudsmand.

At kaste med brosten og knækkede fliser er en alvorlig sag, en meget, meget alvorlig sag. Og det hører ingen steder hjemme i et samfund som vort, selvom det var utilbørligt grov politisk disrespekt for folkets afgørelse, at den første folkeafstemning om unionen fulgtes af den anden.

Men at politiet skyder ind i en folkemængde er ikke kun meget, meget alvorligt, det er dødsens alvorligt, både i bogstavelig og overført forstand. Og det er uhørt, ikke blot i Danmark, men langt ud over dette så heldige og demokratisk veludviklede lands grænser. Og det må ikke blot glidende gå i glemmebogen eller indordnes i bevidstheden som noget, der da godt kan forekomme, på linie med mange relativt harmløse ting. Et sådant bevidsthedsskred vil være fatalt og medvirke voldsomt til øget folkelig desillusionering.

Hvordan kan det på denne baggrund gå til, at vort retssystem svigter så fatalt, at der ikke efter to år foreligger for menigmand overbevisende og betryggende undersøgelser af hændelsesforløbet, men tværtimod er skabt en helt deprimerende fornemmelse af, at retssystemet har været brugt til at sløre en tydelig opklaring af hændelsesforløbet?

Politiet var uforberedt og bragte sig delvis selv i den fare, der udløste den fatale brug af skydevåben. Eller politiet overreagerede? Politiet blev sat til at undersøge sig selv. Førstehåndsforklaringer forkastes og søges overset til fordel for langt senere omforklaringer. Politiledelsens ansvar tørres af på få enkelte betjente. Undersøgeren forfremmes midt i det hele til højesteretsdommer. O.s.v. Luften svirrer med mistanke om, at dette ikke er gået rigtigt til.

Jeg hører til dem, der ustandselig forsøger at forklare mine elever, mine børn, mine tilhørere ved foredrag, at i et retssamfund kan ingen straffes, uden at deres brøde er bevist. Ofte vil vi derfor se folk gå fri, om hvis skyld vi er næsten helt overbevist, - vi kan blot ikke bevise den. Og det må vi folkeligt være tilstrækkeligt modne til at kunne gennemskue, også når der piskes en stemning op.

Og jeg er da heller ikke i tvivl om, at dele af Asbjørn Jensens redegørelses resultater skyldes denne kendsgerning.

Men jeg er ikke overbevist om, at det gælder dem alle. Jeg tror indtil videre ikke på, at dette hele vejen igennem er gået rigtigt til. Jeg har derfor fået meget svært ved at forsvare retssystemet over for de unge, jeg har med at gøre, og som - efter min hidtidige mening - er alt for hurtige til at se raddenskab i systemet. Jeg står meget svagt for øjeblikket i min kamp mod den billige paranoia hos en forkælet generation af unge og den gratis politikerlede hos en tilbagelænet generation af forældre. Og jeg er dybt bekymret over, at det - så vidt jeg kan se - helt utilstedelige undersøgelsesforløb har medført, at hele søgelyset er blevet rettet mod politiet, retssystemet og politikerne, så brostenskasterne slipper alt for let og kan lede deres lidenskab over i retfærdig harme mod retssystemet og politikerne i stedet for at lede den indad i selvransagelse over deres egen uhørte voldsanvendelse.

Jeg skal derfor opfordre Dem, hr. Ombudsmand, til at bruge de muligheder, De har, for at

der kan rettes op på den alvorlige trussel mod retsbevidstheden og tilliden til retssystemet og dermed mod den folkelige solidaritet med samfundet, som dette forløb har udløst. Jeg er lægmand og kan ikke pege på, hvordan De skal gribe ind. Jeg må kunne nære den tillid til den institution, De står i spidsen for, at De kan lade Dem foranledige af en henvendelse som denne til at handle i dens ånd, selvom den ikke viser, med hvilken bogstav der retteligt kan klages.

**Med venlig hilsen
(sign.) Ole Jensen**

P.s.: Jeg sender samtidig dette brev til Kristeligt Dagblad med anmodning om optagelse.

Overbringes og pr. fax

Vedr. klage over visse sagsbehandlingsmæssige aspekter af Stig Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993

Baggrund

1. Undertegnede skal herved anmode Folketingets Ombudsmand om at indlede en undersøgelse af fremgangsmåden samt øvrige sagsbehandlingsmæssige forhold i forbindelse med den undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993, som fhv. Rigsadvokat, nu højesteretsdommer Stig Asbjørn Jensen påbegyndte den 31. maj 1993 og afsluttede den 30. maj 1995.

Undersøgelsen mandede ud i to redegørelser, dels en første redegørelse af 29. august 1994, som oprindelig var tænkt som den endelige redegørelse, dels en supplerende redegørelse af 30. maj 1995.

Gennem mere end et år har pressen beskrevet pågældendes undersøgelsesmetoder og har i den forbindelse fremdraget en række forhold, som for en umiddelbar betragtning må give anledning til betydelig bekymring i offentligheden. Vi finder på denne baggrund, at der bør gives Folketingets Ombudsmand lejlighed til, på offentlighedens vegne, at undersøge en række af de rejste kritikpunkter. Ikke mindst af hensyn til offentlighedens tillid til dele af retsvæsenet og af hensyn til Stig Asbjørn Jensen, som i pressen har været genstand for megen omtale, bør der nu søges tilvejebragt en afklaring af holdbarheden af nogle af de i offentligheden fremsatte kritikpunkter (sagsbehandlingsmæssige forhold), jf. afsnit 15.

Klagen bedes behandlet som hastesag, jf. afsnit 12, idet formålet med klagen ellers forspildes.

Kommissoriet

2. Kommissoriet for Stig Asbjørn Jensens undersøgelse var følgende:

»Justitsministeriet skal herved anmode Dem om at gennemføre en undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

Undersøgelsen skal give et samlet billede af de pågældende begivenheder og herunder belyse såvel optakten til som forløbet af de voldshandlinger, der fandt sted.

Som grundlag for undersøgelsen kan der bl.a. indhentes oplysninger fra beboere i området og fra andre med viden om begivenhederne, ligesom oplysninger fra mediernes dækning af det passerede kan indgå. Endvidere bør det materiale, som udarbejdes af politidirektøren i København, inddrages i undersøgelsen. Politidirektøren uddyber eller supplerer på anmodning disse redegørelser. Endelig bør der i undersøgelsen indgå de oplysninger, der fremkommer ved den strafferetlige behandling af sager mod personer, der deltog i begivenhederne.

Justitsministeriet skal anmode Dem om på grundlag af undersøgelsen at afgive en beretning, der indeholder en beskrivelse og vurdering af begivenhedsforløbet på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

Rigspolitechefembedet har givet tilsagn om at yde bistand i forbindelse med gennemførelsen af undersøgelsen.

(sign.)

Erling Olsen

Torsten Hesselbjerg.«

Kommissoriet vedlægges som *bilag 1*.

I forbindelse med udpegningen af Stig Asbjørn Jensen blev der fra den daværende justitsministers side udtrykkeligt lagt vægt på, at undersøgelsen skulle være »uvildig«, jf. også afsnit 15 (VI) neden for.

Der synes nu at bestå en begrundet tvivl om, hvorvidt der rent faktisk er blevet gennemført en sådan undersøgelse. Grundlaget for denne klage er nærmere specificeret under afsnit 15 neden for.

Der må ved bedømmelsen af klagen lægges særlig vægt på det forhold, at offentligheden og Folketinget i en sag af den foreliggende karakter må kunne nære ubetinget tillid til kvaliteten og upartiskheden af den gennemførte undersøgelse. Ikke mindst fordi sagen bl.a. angår centrale justitsmyndigheders adfærd.

Vedrørende klagens formalitet

3. Undersøgelsen blev ikke gennemført i strafferetsplejens former, men derimod i forvaltningsrettens former. Det er samtidig årsagen til, at offentlighedslovgivningens regler vedrørende aktindsigt har været anvendelige gennem hele undersøgelsesforløbet, hvilket ikke har været bestridt af berørte personer og myndigheder, jf. Justitsministeriets notits af 7. juni 1993 (om anvendeligheden af offentlighedsloven på undersøgelsen), jf. *bilag 2*.

4. Undersøgelsen blev betroet Stig Asbjørn Jensen som et personligt opdrag, jf. kommissoriets formulering (»Dem«). Også efter at pågældende i foråret 1995 overgik fra embedet som Rigsadvokat til en stilling som dommer i Højesteret har han fortsat haft til opgave at fuldføre undersøgelsen. På pressens forespørgsel har tidligere fungerende Rigsadvokat Karsten Hjort følgelig bekræftet, at undersøgelsen var knyttet til personen Stig Asbjørn Jensen og ikke verserede ved Rigsadvokaturen som sådan. De to af Stig Asbjørn Jensen udarbejdede redegørelser er afgivet i hhv. Rigsadvokatens navn (den første redegørelse) og i eget navn (den supplerende redegørelse).

Det forhold, at pågældende nu er overgået til Højesteret, ændrer ikke ved det forhold, at undersøgelsen er gennemført af denne personligt og ikke i dennes egenskab af indehaver af embedet som Rigsadvokat eller højesteretsdommer.

Også af hensynet til Højesterets anseelse synes i øvrigt at indebære, at der ikke fra nogen side må kunne skabes eller opstå et indtryk af, at man kan eller kan søge at unddrage sig ombudsmandskontrol ved at overgå til en anden statsmagt.

Selvom undersøgelsen måtte være blevet gennemført af Stig Asbjørn Jensen i dennes egenskab af Rigsadvokat, ville dette ikke ændre ved, at undersøgelsen gennemførtes i forvaltningsrettens former. Det forhold, at undersøgelsens afsluttende stadier gennemføres efter, at pågældende er overgået til Højesteret, ændrer ej heller ved dette forhold. Undersøgelsen gennemføres ikke som led i dennes virke som dommer, og det har heller ikke været afgørende og kan vel næppe være forudsat, endsige forudsat, ved udarbejdelsen af det oprindelige opdrag. Hertil kommer, at pågældende også efter sin overgang til Højesteret rent fysisk gennemførte undersøgelsen i Rigsadvokatens lokaliteter.

5. Det er derfor klagerens opfattelse, at Folketingets Ombudsmand er kompetent ratione personae.

6. Denne klage omfatter kun de dele af undersøgelsen, som kan siges at berøre objektive eller objektiviserbare forhold ved tilrettelæggelsen og gennemførelsen af undersøgelsen.

De medtagne klagepunkter kan formentlig vurderes allerede på grundlag af gældende forvaltningsretlige regler, herunder forvaltnings- og offentlighedslovgivningen, almindelige forvaltningsretlige grundsætninger samt de krav, som Folketingets Ombudsmand stiller til god forvaltningsskik.

Samtidig er det af principielle grunde vigtigt at få fastslået, at eksempelvis en undersøgelse som den foreliggende ikke kan gennemføres efter den enkelte undersøgers forgodt-befindende, men - ligesom andre handlinger udøvet af offentligt ansatte - skal udøves under respekt af forvaltningsretlige regler, grundsætninger og god forvaltningsskik.

Der er derfor tale om en klage, som berører kerneområdet af Folketingets Ombudsmands virksomhed og hvor ydermere en række prøvelsesfremmende faktorer gør sig gældende.

7. Efter det for offentligheden foreliggende synes der at kunne rejses afgørende indvendinger mod de vurderinger, herunder bevisvurderinger, skøn og formodninger, som Stig Asbjørn Jensen gør sig til talsmand for, men disse er ikke medtaget i nærværende klage.

Et grænseområde udgøres af pågældendes brug af håndboldterminologi og -regelsæt ved bedømmelse af begivenhederne. Der kan i den forbindelse stilles spørgsmålstegn ved, om det i sig selv er god forvaltningsskik at lægge sådanne kriterier til grund i forbindelse med skønsmæssige vurderinger i en sag af så stor betydning og alvor som den foreliggende. Ikke blot forekommer den anvendte synsvinkel uprofessionel, men den synes også direkte upassende og uforenelig med en seriøs behandling af det givne opdrag.

8. Uanset at klagen som nævnt ikke omfatter de skøn m.v., som Stig Asbjørn Jensen har udøvet, skal det bemærkes, at Folketingets Ombudsmand har fremhævet, at der næppe består en begrænsning i henseende til efterprøvelse af skøn, jf. Hans Gammeltoft-Hansen, i Blume, Ketscher og Rønsholdt (red.), Liv, Arbejde og Forvaltning, Kbh. 1995, s. 165ff.

Det må ydermere antages, at Folketingets Ombudsmand besidder både fag- og sagkundskab indenfor det område, som nærværende klage rejser (forvaltnings- og procesret).

9. Et aspekt af nærværende klage, som går ud over undersøgelsen og de afgivne redegørelser som sådan, er de involverede myndigheders behandling af de aktindsigtsanmodninger, pressen har indgivet. Denne del af klagen berører således ikke blot begæringer rettet til Stig Asbjørn Jensen, men også Rigsadvokaturen, statsadvokaten for København, rigspolitichefen, rigspolitichefens rejseafdeling, Politiet i København og Justitsministeriets departement, jf. afsnit 15 (X).

10. De retningslinjer for Folketingets Ombudsmands virksomhed i henseende til sager, der bl.a. har været genstand for politisk debat, og som Folketingets Ombudsmands behandling af den såkaldte »Tamil-sag« gav anledning til, indebærer, at Folketingets Ombudsmand kan indlede behandlingen af en klagesag, indtil der foreligger en egentlig politisk stillingtagen til pågældende sag.

I den foreliggende sag foreligger der mange enkeltstående tilkendegivelser fra individuelle politikere m.fl. igennem de forløbne to år.

Der foreligger imidlertid ingen egentlig politisk stillingtagen i Folketinget af den simple årsag, at undersøgelsen først blev afsluttet med den supplerende redegørelse af 30. maj d.å., hvorfor der ikke tidligere har været grundlag eller mulighed for at konstatere en samlet, egentlig politisk stillingtagen.

Af hensyn til ombudsmandskontrollens effektivitet og beskyttelse af borgernes retspositioner forekommer det ej heller hensigtsmæssigt at fortolke de af Tamil-sagen resulterende retningslinjer indskrænkende.

11. Det er derfor klagerens opfattelse, at Folketingets Ombudsmand er kompetent ratione materiae.

12. Regeringen vil i forbindelse med et planlagt møde i Folketingets Retsudvalg den 29. ds. fremlægge en redegørelse for regeringens holdning. På dette møde eller i tiden derefter vil der kunne foreligge en egentlig politisk stillingtagen.

Sagen er derfor af overordentlig hastende karakter, jf. afsnit 14.

13. Såfremt Folketingets Ombudsmand beslutter at optage nærværende klage til realitetsbehandling, må det antages, at Folketinget vil udsætte en politisk stillingtagen, indtil Folketingets Ombudsmand har afgivet sin udtalelse.

14. Særdeles vægtige retsbeskyttelseshensyn taler for, at Folketingets Ombudsmand indleder en undersøgelse, idet sagen i offentligheden nu synes at dreje sig om

- tilliden til retsvæsenet i almindelighed,
- tilliden til Stig Asbjørn Jensen i særdeleshed, hvortil kommer, at pågældendes adfærd i den foretagne undersøgelse må sammenholdes med det faktum, at pågældende har indtaget og indtager nogle af det danske samfunds højeste embedsposter, og
- tilliden til, at Justitsministeriet og dette ministeriums underordnede organer er i stand til at forvalte de beføjelser, som er tillagt disse myndigheder, på betryggende vis.

Det skal i den forbindelse påpeges, at en klage til Folketingets Ombudsmand i realiteten er offentlighedens eneste og formentlig sidste mulighed for at få afklaret omstændighederne omkring og gennemførelsen af undersøgelsen og de i redegørelserne afspejlede sagsbehandlingsmetoder. Der er næppe tvivl om, at Folketingets Ombudsmand som institution kan garantere, at en undersøgelse af Stig Asbjørn Jensens undersøgelse vil ske på retssikkerhedsmæssigt korrekt og tillidvækkende vis.

Det er netop i en situation, hvor en klage angår adfærden hos personer knyttet til statens øverste administrative organer, at værdien af Folketingets Ombudsmand som kontrollant skal stå sin prøve. Dette fremgår klart af forløbet af den såkaldte »Tamil-sag«. Det synes ikke ganske klart at kunne udelukkes, at den foreliggende sag har visse lighedspunkter med »Tamil-sagen«, idet navnlig spørgsmålet om den formelle og reelle fravigelse af kommissoriet for undersøgelsen og det mønster af mulige sagsbehandlingsfejl, som synes at karakterisere forløbet, kan rejse et spørgsmål om, hvorvidt højtstående embedsmænd i justitsvæsenet kan have besluttet at styre, neutralisere og/eller fordreje den igangsatte undersøgelse.

Vedrørende klagens realitet

15. Følgende objektive eller objektiviserbare elementer i omstændighederne omkring og forløbet af undersøgelsen giver, især på baggrund af pressens beskrivelse af undersøgelsesmetoderne og de fremlagte redegørelser, anledning til at stille spørgsmålstegn ved, om undersøgelsesforløbet har levet op til de forvaltningsretlige krav, som må stilles til en sådan undersøgelse. Der er som nævnt ikke tale om en udtømmende opregning af de i offentligheden fremførte kritikpunkter. Det må endvidere erindres, at undersøgelsen efter justitsministerens og -ministeriets opfattelse angiveligt skulle være uvildig, jf. også VI. neden for:

I. Ved fire-tiden om morgenen den 19. maj 1993 umiddelbart efter urolighedernes ophør opryddes Skt. Hans Torv og Fælledvej af Københavns Kommune, ifølge »Kommandostationens« (KSN) egne optegnelser, på politiets foranledning. Det må stå klart, at et betydeligt antal bevismidler (herunder projektiler m.v.) herved kan blive – eller endog muligvis søges – tilintetgjort.

Det forhold, at området ikke afspærres og undersøges, før der iværksættes en oprydning af området, og betydningen heraf ses ikke behandlet i redegørelserne, uanset at det må synes særdeles vigtigt at få af- eller bekræftet omstændighederne omkring oprydningen.

II. Ikke alle relevante politifolk, som var til stede, afhøres med det samme. Pr. august 1993 er der afhørt ca. 40 politifolk af mindst 100 relevante. Disse udvælges tilsyneladende mere eller mindre tilfældigt. 2 afhøres med det samme om bl.a. skudepisoderne. Knap 30 afhøres i dagene efter – disse med udgangspunkt i deres skader og ikke i skudepisoderne. 8 afhøres i løbet af juli-august 1993 af rigspolitechefens rejseafdeling – disse med udgangspunkt i politiets kommunikation og bevægelser i området. Hovedparten af disse afhøringer drejer sig altså ikke om skudepisoderne. De fleste af afhøringerne foretages af Københavns Politi, der allerede omkring den 26. maj 1993 indstiller alle afhøringer, da Stig Asbjørn Jensens undersøgelse annonceres.

Afhøringer af de øvrige politifolk (et samlet antal på ca. 100) foretages først i perioden november/december 1994-januar 1995 i forbindelse med Rigsadvokatens supplerende redegørelse.

Den person, der havde kommandoen i forbindelse med alle tre skudsalver, vicepolitikommissær Poul Dinesen, afhøres ikke om skudepisoderne før 17. november 1994 som led i Rigsadvokatens supplerende redegørelse. I marts 1994 afgiver han vidneforklaring i en straffesag, hvor dele af hændelsesforløbet også berøres.

Tilskuerne afhøres ikke systematisk og ikke i fyldestgørende omfang.

Præcisionen af den menneskelige hukommelse f.s.v.a. faktuelle detaljer og indtryk forringes efter alt at dømmes med tiden. Samtidig kan det forekomme påfaldende, at en række politifolk ændrer forklaring og/eller ikke længere kan huske begivenheder, som de tidligere har udtalt sig om, da de afhøres ca. halvandet år efter begivenhederne. Det må her erindres, at de ændrede forklaringer og hukommelsessvigt synes at fremkomme i en situation, hvor de pågældende kender konklusionerne fra Stig Asbjørn Jensens (første) redegørelse. Det kan forekomme bemærkelsesværdigt, at de ændrede forklaringer og hukommelsessvigt generelt synes at passe bedre med Stig Asbjørn Jensens konklusioner end de forklaringer, som blev afgivet i tiden umiddelbart efter begivenhederne.

Der ses ikke at være taget initiativ til, at alle tilstedeværende politifolk og nærtstående tilskuere afhøres umiddelbart efter påbegyndelsen af undersøgelsen.

III. De for politiets indsats på Nørrebro øverste ansvarlige afhøres aldrig. Således er de tre polititjenestemænd, som befandt sig i den såkaldte »Kommandostation« (KSN) på Politigården og som havde ansvaret for ledelsen af den samlede indsats, aldrig blevet afhørt. Det samme gælder politidirektøren og den relevante vicepolitidirektør, som angiveligt blev løbende underrettet om begivenhederne, angiveligt deltog i ledelsen af begivenhederne og som til dels var til stede på Politigården.

Efter igangsættelsen af undersøgelsen ses der ikke at være taget initiativ til afhøring af de øverste ansvarlige. Efterfølgende fremgår det af den supplerende redegørelse, at det efter Stig Asbjørn Jensens opfattelse ej heller havde været nødvendigt at afhøre de pågældende.

Det synes ikke ganske at kunne udelukkes, at afhøringer af de for politiets indsats øverste (og til dels praktisk) ansvarlige kunne have bidraget til en forståelse af begivenhedsforløbet. I lyset af sagens alvor og vidtrækkende betydning kan det give anledning til betydelig undren, at sådanne afhøringer undlades.

IV. Hovedparten af pistolerne indsamles ikke med det samme. Muligvis blev pistolerne fra de 2 personer, der havde erkendt at have affyret sigtede skud på Fælledvej, indsamlet umiddelbart efter begivenhederne.

Indsamlede projektiler og pistoler sendes ikke til uafhængig undersøgelse.

Efter igangsættelsen af undersøgelsen ses der ikke at være taget initiativ til, at der sker en øjeblikkelig indsamling af alle skydevåben og at der gennemføres uafhængige ballistiske undersøgelser.

V. I redegørelserne tillægges spørgsmålet om vurderingen af stemmer, brug af megafon m.v., formentlig berettiget, væsentlig betydning. Det er imidlertid karakteristisk, at der ikke tages initiativ til at få foretaget stemmeprøver med gasmasker, på trods af at flere af de centrale, involverede ledere gjorde brug af gasmaske under urolighederne.

Efter igangsættelsen af undersøgelsen ses der ikke at være taget initiativ til, at der gennemføres stemmeprøver med gasmaske på trods af, at vurderingen af stemmer tillægges betydelig vægt.

VI. Det fremgår af en såkaldt Resumérapport fra Rigspolitichefens rejsehold, som bistår Rigsadvokaten, at Rigsadvokaten »oplyste, at politidirektøren i København selv ville forestå undersøgelsen af de implicerede politifolks tjenesteudøvelse under begivenhederne - herunder skudepisoderne...«.

I forbindelse med eller efter igangsættelsen af Rigsadvokatens undersøgelse var det altså blevet aftalt og/eller besluttet, at politidirektøren (fortsat) selv skulle undersøge Københavns Politis rolle under urolighederne. Chefen for rigspolitiets rejsehold angiver selv denne ordlyd som det for ham oplyste kommissorium.

I Justitsministeriets kommissorium står som bekendt, at »Politidirektøren uddyber eller supplerer på anmodning...«.

Det må erindres, at årsagen til, at Stig Asbjørn Jensen anmodes om at gennemføre en undersøgelse, var, at politidirektøren ikke havde vist sig i stand til at fremkomme med en beskrivelse af begivenhedsforløbet, som stemte overens med de objektive data (filmoptagelser m.v.).

Som nævnt oven for under II. ophører Københavns Politis egne afhøringer omkring den 26. maj 1993. Påbudet om, at rigspolitichefens rejseafdeling ikke må afhøre ansatte i Københavns Politi sammenholdt med ophøret af Københavns Politis egne afhøringer synes at indebære, at der reelt ikke foretages afhøringer af politipersonale i en halvanden års periode.

Folketingets nuværende formand, fhv. justitsminister Erling Olsen har til Politiken den 10. ds. forklaret, at han ikke var orienteret om denne ændring i den faktiske fremgangsmåde i forhold til det af ham godkendte kommissorium og udtaler: »Jeg tager afstand fra, at Asbjørn Jensen lod Københavns Politi undersøge sig selv. Det har aldrig været meningen og det fjerner hele grundlaget for undersøgelsen. Nemlig at den skulle være *uvildig*«.

Det fremgår af Justitsministeriets notits af 1. juni 1993 (om lokalnævn), at Stig Asbjørn Jensens undersøgelse betegnes som »betryggende« og »uvildig«, jf. *bilag 3*.

Kommitteret Johan Reimann har til Information, den 14. ds., forklaret, at Stig Asbjørn Jensen har fået forelagt udkast af kommissoriet til kommentar. Chefen for Justitsministeriets Lovafdeling, Torsten Hesselbjerg har til Politiken og Radioavisen den 15. ds. forklaret, at Stig Asbjørn Jensen ikke har kommenteret disse udkast.

Efter det foreliggende giver Stig Asbjørn Jensen ikke i øvrigt på noget tidspunkt udtryk for eventuelle bekymringer for, om undersøgelsen kan gennemføres på tilstrækkelig uvildig vis.

Den netop afsluttede sag vedrørende kommissoriet for undersøgelsen af forholdene inden for bankvæsenet på Færøerne demonstrerer, at netop uvildigheden og uafhængigheden er det helt centrale spørgsmål.

Såfremt den fhv. justitsministers udtalelser lægges til grund, synes der herefter at bestå alvorlig tvivl om, hvorvidt Stig Asbjørn Jensen egenhændigt, eller i samvirke med højtplacerede embedsmænd i Justitsministeriet, eller på egenhændig foranledning af højt placerede embedsmænd i Justitsministeriet har taget initiativ til at praktisere en helt afgørende ændring af den valgte fremgangsmåde i forhold til den i kommissoriet indeholdte, som endegyldigt fjerner muligheden for at gennemføre en uvildig undersøgelse. Denne tvivl bør af hensyn til alle involverede søges afklaret og om muligt af- eller bekræftet.

VII. Imellem de to skudepisoder på Fælledvej (et tidsrum på ca. 50 sekunder) fremgår det af det fotografiske materiale, at uromagerne trækker sig tilbage og er hørt op med at kaste med sten. Lederen af delingen råber stort set enslydende to gange i megafon, at »såfremt mængden ikke spredes, vil der blive brugt skydevåben« og »såfremt mængden ikke spreder sig, vil der blive brugt skydevåben«. Disse råb kommer i en situation, hvor der allerede er blevet skudt én gang (varselskud).

Stig Asbjørn Jensens redegørelser er kendetegnet ved, at der fremsættes mange formodninger. Man kan herefter spørge, hvilken formodning disse to råb giver anledning til. Der er som bekendt allerede blevet skudt én gang. Skal råbet naturligt forstås som, at der vil blive skudt varselskud endnu en gang, eller skal det forstås som en advarsel om, at nu vil der blive skudt på en anden måde?

Dette forhold, der vedrører en helt central episode i begivenhedsforløbet, ses ikke nærmere behandlet i redegørelserne.

VIII. Det er karakteristisk for undersøgelsesforløbet, at pressen selv må foretage efterforskningsmæssige skridt, som man måtte antage var omfattet af de foranstaltninger, Stig Asbjørn Jensen selv måtte iværksætte som en naturlig og nødvendig del af undersøgelsen. Oven for under II. er spørgsmålet om vidneafhøringer og undersøgelse af projektiler allerede omtalt.

Pressens aflytning af lydbånd fra begivenhederne giver anledning til igangsættelsen af den supplerende redegørelse og indhentelse af et antal yderligere undersøgelser af lydspor m.v. Pressens påpegning af de overhørte udtalelser/ytringer på lydsporet fremkom angiveligt ved en simpel aflytning af båndet uden brug af særlige hjælpemidler ud over, hvad man kan finde i et almindeligt hjem.

Det forhold, at Stig Asbjørn Jensen overhører formodningsvis centrale passager på lydsporet, har han beklaget. Ikke desto mindre må dette forhold sammenholdt med de andre mangler og undladelser, som præger redegørelserne, synes at efterlade et indtryk af, at undersøgelsen ikke er blevet gennemført med den nødvendige systematik og dybde. Som yderligere eksempel kan nævnes, at der igennem længere tid i offentligheden og pressen har verseret forlydender om, at betydeligt flere end 11 personer blev såret (muligvis ca. 18-20 personer), uden at det har givet anledning til yderligere undersøgelser i den supplerende redegørelse.

IX. I forbindelse med sigtelser mod tre politifolk i sommeren 1994 og afhøringer af øvrige politifolk i efteråret 1994 tilkendegiver politiets faglige organisationer betænkeligheder ved de menige politifolks retsstilling. Afhøringerne bliver dermed til et fagforeningsspørgsmål og der findes derfor angiveligt en særlig, men i offentligheden ikke nærmere kendt ramme for afhøringerne. Bl.a. er politiets advokat og formanden for Politiforeningen i København til stede.

Det ses ikke at fremgå af redegørelserne, i hvilket omfang der måtte være blevet aftalt en særlig ramme for de i efteråret og vinteren 1994-95 foretagne afhøringer og hvilke begrænsninger denne ramme i givet fald måtte indebære.

X. Pressens forsøg på at belyse kvaliteten og forløbet af undersøgelserne vanskeliggøres eksempelvis ved politidirektørens de facto afslag på at realitetsbehandle Danmarks Radios begæring om aktindsigt. Danmarks Radio rettede ved skrivelse af 7. december 1994 henvendelse til Københavns Politi, hvori man udbad sig indsigt i politiets akter. Efter offentliggørelsen af den supplerende redegørelse tager politidirektøren ved skrivelse af 2. juni 1995 endelig stilling til begæringen. I skrivelse af samme dato udtaler Justitsministeriet herom, at man »finder det meget beklageligt, at Politidirektøren først nu har truffet afgørelse« i sagen. Begivenhedsforløbet må sammenholdes med det faktum, at der er tale om en sag af åbenbar offentlig interesse, hvor tidsfaktoren er af indlysende betydning.

Dertil kommer, at der muligvis kan være tale om et mønster i myndighedernes behandling af aktindsigtsanmodningerne. Dette mønster synes at kunne indebære, at begæringerne trænes til efter afleveringen af hhv. den første redegørelse og den supplerende redegørelse.

Offentlighedslovgivningens regler om aktindsigt har næppe i fuldt omfang kunnet sikre, at pressen på offentlighedens vegne har kunnet følge undersøgelserne på betryggende vis. Der synes endvidere at være tale om, at ikke alt eksisterende materiale, som skulle eller skal udleveres, rent faktisk er blevet udleveret. Således blev politirapporter underskrevet af medlemmer af Københavns uro-patrulje først udleveret med stor forsinkelse. Det er endnu ikke lykkedes at opnå fuld indsigt i materialet vedrørende udarbejdelsen af kommissoriet for undersøgelsen.

Myndighedernes behandling af pressens begæring om aktindsigt synes ikke at leve op til de krav, offentlighedslovgivningens bestemmelser stiller.

XI. Det synes karakteristisk for Stig Asbjørn Jensens anvendelse af nogle af de for undersøgelsen mest centrale kilder, at han generelt synes at forkaste de kilder, som man ud fra en almindelig betragtning måtte betragte som de mest tungtvejende.

Det gælder således vidneafhøringerne, hvor indholdet af de afhøringer m.v., som blev foretaget umiddelbart efter begivenhederne konsekvent forkastes til fordel for forklaringer afgivet ca. halvandet år senere. Det gælder bl.a. to centrale rapporter fra Københavns uro-patrulje om skydning og ordre til skydning.

Der synes således i den første redegørelse, som oprindeligt var den endelige redegørelse, at være foretaget en mere eller mindre konsistent udeladelse af de mange udsagn om ordrer til affyring af skud eller varselsskud, som er oplyst i det for Stig Asbjørn Jensen foreliggende materiale (dels afhøringer, dels såkaldte »skudnotitser«). Eksempelvis oplyser 2 af de 3 politifolk, der senere tiltales i forbindelse med skud mod tilstedeværende på Fælledvej, at de har hørt ordren »skyd« umiddelbart, før de affyrede deres tjenestepistoler. På trods af de mange udsagn fastslår Stig Asbjørn Jensen i den første redegørelse, at der ud over ordren »træk pistolerne« ikke gives yderligere ordrer om skydning. Da pressen efterfølgende klargør, at han har overhørt eller på anden måde ikke har medtaget oplysninger om, at der muligvis gives ordre om »skyd efter benene«, medtager Stig Asbjørn Jensen nu i den supplerende redegørelse oplysninger om, at ca. 14 personer (ud af 27 polititjenestemænd, der alle oplyser, at de har affyret skud) havde hørt andre skudordrer. De nu medtagne oplysninger foranlediger i øvrigt ikke, at de oprindeligt fremsatte konklusioner modificeres.

Når det gælder undersøgelserne af lydsporet fra filmoptagelserne af begivenhederne, synes det karakteristisk, at bl.a. resultatet af tekniske undersøgelser foretaget af J.P. French (på Danmarks Radios og Stig Asbjørn Jensens foranledning) og FBI (på Stig Asbjørn Jensens foranledning) samt 4 politilederes forklaringer (om rækkefølgen af ordre om at trække pistolerne) forkastes til fordel for nogle i redegørelserne tilsyneladende uunderbyggede iagttagelser foretaget af en lydtekniker.

Dette klagepunkt angår ikke de vurderinger, skøn m.v., der foretages i redegørelserne, men angår udelukkende det forhold, at Stig Asbjørn Jensen tilsyneladende generelt forkaster de primærkilder, som umiddelbart må antages at være de mest tungtvejende.

XII. Det samlede undersøgelsesforløb varer 2 år. Det synes ikke på det foreliggende grundlag muligt at fastslå, at undersøgelsen søges fremmet behørigt. I Tamil-sagen indførte Folketingets Ombudsmand begrebet »kvalificeret forsinkelse«. Det var en forsinkelse, som ikke, selv efter nærmere undersøgelse, kunne begrundes i behovet for at belyse og færdigbehandle de pågældende sager, og som derfor muligvis var begrundet i et usagligt motiv.

Der foreligger ikke i øjeblikket offentligt tilgængelige oplysninger, som klart underbyg-

ger eller sandsynliggør, at tidsforbruget på 2 år var nødvendiggjort af undersøgelsesernes indhold. Tværtimod synes der at være tale om mange stilstandsperioder i undersøgelsesforløbet, hvor undersøgelsen reelt ligger stille.

Oven for under II. og III. er omtalt, at afhøringer af vidner, efter det foreliggende, reelt ophørte i en periode på halvandet år, når bortses fra de oven for under II. omtalte 8 egentlige afhøringer foretaget i juli-august 1993.

Det synes ligeledes karakteristisk, at Stig Asbjørn Jensen efter det foreliggende ikke tager initiativ til at rykke politidirektøren for svar, uanset at politidirektøren anvender knap 7 måneder (19. november 1993 – 9. juni 1994) til besvarelse af Stig Asbjørn Jensens henvendelse og uanset at politidirektørens besvarelser altovervejende blot er gentagelser af tidligere fremlagt materiale, bl.a. medfølger mindst 31 ekstrakter, som er stærkt begrænsede og synes at være retoucherede uddrag af mere end 1 år gamle afhøringer (fra maj 1993).

Tidsforbruget forekommer i sig selv ekstraordinært omfattende. Tidsforbruget synes ikke at kunne begrundes i de efterforskningsmæssige og sagsbehandlingsmæssige skridt, som Stig Asbjørn Jensen faktisk iværksætter, og der synes derfor muligvis at være skabt en formodning for, at der her foreligger en »kvalificeret forsinkelse«. Der vedlægges et tidsskema til orientering (*bilag 4*).

Det må have stået Stig Asbjørn Jensen klart, at undersøgelsen var genstand for stor offentlig interesse. Såfremt der findes at foreligge en kvalificeret forsinkelse, opstår herefter spørgsmålet om, hvilket formål denne kvalificerede forsinkelse kan have haft.

Alle involverede bør være interesseret i at få afkræftet en eventuel mistanke om, at formålet eksempelvis kan have været at trække undersøgelsen ud, f.eks. for at øge muligheden for at offentligheden i mellemtiden havde tabt interessen for sagen, eller for at øge muligheden for, at bevismidler blev forringet eller tilintetgjort.

Sammenfattende om klagen

16. Formålet med denne klage er at få af- eller bekræftet nogle af de kritikpunkter af sagsbehandlingsmæssig karakter, som har været fremsat som led i pressens behandling af de afgivne redegørelser, og som nærmere er omtalt oven for.

Folketingets Ombudsmand anmodes om at behandle de under afsnit 15. anførte klagepunkter på grundlag af de krav, forvaltningsretten, forvaltningsretlige grundsætninger og god forvaltningsskik tilsiger.

Folketingets Ombudsmand anmodes om at udtale den eventuelle kritik og afgive de henstillinger, behandlingen af sagen må tilsige.

Såfremt Folketingets Ombudsmand ikke fuldt ud er i stand til at bedømme alle klagepunkter, anmodes Folketingets Ombudsmand om en udtalelse om, hvorvidt disse klagepunkter og eventuelt andre forhold efter Folketingets Ombudsmands opfattelse i givet fald bør undergives en selvstændig undersøgelse og de nærmere betingelser for gennemførelsen af en sådan undersøgelse i for offentligheden betryggende former.

Som *bilag 5* vedlægges en oversigt over sidehenvisninger.

København, den 16. juni 1995

(sign.) Christian Harlang

Lars Adam Rehof

Laue Traberg Smidt

+ bilag

Redegørelse I
om Nørrebro-sagen:
Justitsministeriets kompetence
til at behandle klager
over forhenværende Rigsadvokat
Asbjørn Jensens undersøgelser
og rapporter vedrørende
Nørrebro-sagen.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
1. Resumé	25
2. Kompetencespørgsmålets hidtidige behandling	26
3. Indledende bemærkninger	28
4. Kommissoriet	29
5. Almindelige betingelser for at anerkende en myndighed som selvstændig..	29
5.1. <i>Betegnelse som selvstændig myndighed (eget brevhoved m.v.)</i>	29
5.2. <i>Eget journalsystem og afsondret arkiv</i>	30
5.3. <i>Klar afgrænsning af hvilke personer der indgår i myndigheden</i>	31
6. Benævnelsen af undersøgelsesmyndigheden	32
6.1. <i>Kommissoriet</i>	32
6.2. <i>Justitsministeriets betegnelse for undersøgelsesmyndigheden</i>	32
6.3. <i>Andre myndigheders betegnelse for undersøgelsesmyndigheden</i>	33
7. Justitsministeriets adfærd i forhold til Asbjørn Jensen	33
7.1. <i>Indledning</i>	33
7.2. <i>Medvirken til gennemførelse af afhøringer</i>	33
7.3. <i>Drøftelser i Justitsministeriets Centrale Samarbejdsudvalg for Politiet</i>	34
7.4. <i>Anmodninger om bistand ud over undersøgelseskommissoriet</i>	35
7.5. <i>Stillingtagen til undersøgelsens tidsmæssige udstrækning m.v.</i>	36
7.6. <i>Vurdering af undersøgelsesresultatet</i>	36
7.7. <i>Konklusion</i>	36

8. Justitsministeriets retlige vurderinger	37
8.1. <i>Justitsministeriets notits af 1. juni 1993</i>	37
8.2. <i>Justitsministeriets notits af 7. juni 1993</i>	37
8.3. <i>Aktindsigtsklager</i>	38
9. Asbjørn Jensens faktiske og retlige adfærd	40
9.1. <i>Indledning</i>	40
9.2. <i>Indstilling om en supplerende undersøgelse</i>	40
9.3. <i>Udtalelsen af 17. september 1995</i>	41
9.4. <i>Betegnelse for undersøgelsesmyndigheden</i>	41
10. Justitsministeriets overordningsbeføjelser i forbindelse med delegation	42
11. Afslutning og konklusion	43
Bilag 1: Uddrag af spørgsmål fra Folketingets Retsudvalg og enkelte medlemmer af Folketinget vedrørende Nørrebro-sagen og Justitsministeriets svar	46

1. Resumé

I brev af 10. juli 1995 meddelte jeg Justitsministeriet og forhenværende Rigsadvokat (nu højesteretsdommer) Asbjørn Jensen at jeg fandt spørgsmålet om, hvorvidt Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro kunne påklages til Justitsministeriet tvivlsomt. På daværende tidspunkt – og på det foreliggende grundlag – tog jeg dog foreløbig til efterretning at Justitsministeriet ikke mente sig kompetent til at behandle klager over undersøgelsen og spørgsmål i relation til gennemførelsen heraf.

Efter gennemgangen af det omfattende materiale jeg har modtaget i forbindelse med min behandling af klagerne over Asbjørn Jensens undersøgelse og redegørelser, har jeg set mig nødsaget til at genoptage kompetencespørgsmålet. Mine undersøgelser og overvejelser er mundet ud i at jeg ikke kan dele Justitsministeriets opfattelse.

Udelukkelsen af Justitsministeriets kompetence (og dermed pligt) til at behandle klager over Asbjørn Jensens undersøgelse forudsætter at Asbjørn Jensen har gennemført undersøgelsen som en særlig og selvstændig myndighed (og dermed ikke som Rigsadvokat), og at Justitsministeriet ikke står i et almindeligt overordningsforhold til undersøgelsesmyndigheden. Begge de nævnte betingelser skal være opfyldt.

Min undersøgelse har vist at de nævnte betingelser ikke er opfyldt.

Som det fremgår af afsnit 4-9 nedenfor må det antages, at Asbjørn Jensen i alt fald indtil udnævnelsen til højesteretsdommer foretog sine undersøgelser som Rigsadvokat. Efter Asbjørn Jensens udnævnelse afsluttede han denne særlige opgave – således som det ikke sjældent forekommer at en offentlig ansat efter udnævnelsen i en ny stilling færdiggør arbejdsopgaver, som har påhvilet den ansatte som led i den tidligere stilling. Dette gælder særligt, hvis der (som det må antages at være tilfældet her) er tale om en arbejdsopgave, som i alt væsentligt er færdig, og som ikke uden en uforholdsmæssig ressourceindsats ville kunne overtages og færdiggøres af andre. – I øvrigt er Asbjørn Jensens formelle status i de måneder hvor han var ophørt med at være Rigsadvokat, ikke afgørende for spørgsmålet om Justitsministeriets kompetence til at behandle klager over undersøgelsen (se herved nedenfor afsnit 10 om Justitsministeriets beføjelser i forbindelse med delegation).

Justitsministeriets adfærd må eller kan, i en lang række tilfælde, forstås som om ministeriet stod i et almindeligt overordningsforhold til Asbjørn Jensen, idet ministeriet – i lighed med hvad der er sædvanligt for overordnede myndigheder – har haft indflydelse på undersøgelsens tilrettelæggelse og gennemførelse samt (mere generelt) har vurderet resultatet heraf (jf. nedenfor afsnit 7).

To notitser udarbejdet af Justitsministeriet henholdsvis den 1. juni 1993 og den 7. juni 1993 bygger begge på den retsopfattelse at undersøgelsen skulle foretages af Asbjørn Jensen som Rigsadvokat (jf. nedenfor afsnit 8.1-8.2). Justitsministeriet har faktisk behandlet klager over aktindsigtsafgørelser truffet af Asbjørn Jensen; ministeriet har indtil en notits af 5. juli 1995 i det hele taget handlet ud fra den retsopfattelse at ministeriet også havde beføjelse til at behandle klager i forbindelse med undersøgelsen (jf. nedenfor afsnit 8.3). Asbjørn Jensen har selv lagt den samme retsopfattelse til grund (jf. også nedenfor afsnit 9).

Undersøgelsen af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 har været hjemlet dels ved Justitsministeriets almindelige (ulovbestemte) adgang til at foretage undersøgelser, dels ved Justitsministeriets – ligeledes almindelige og ulovbestemte – adgang til delegation. Der består på dette grundlag en klageadgang til Justitsministeriet som delegerende myndighed. Denne klageadgang kan kun afskæres, hvis der er hjemmel hertil i lovbestemmelser; en sådan lovhjemmel er ikke til stede i det foreliggende tilfælde (jf. nedenfor afsnit 10).

Hertil kommer nogle mere formelle forhold i forløbet. Asbjørn Jensen har selv (indtil sin udnævnelse til højesteretsdommer den 1. marts 1995) på brevpapir, i undersøgelsesrapport-

ten, og i øvrige dokumenter betegnet sig som »Rigsadvokaten« (jf. nedenfor afsnit 5.1). Undersøgelingsmyndigheden har ikke haft eget (fra Rigsadvokaturen adskilt) journalsystem og arkiv (jf. nedenfor afsnit 5.2). Der har heller ikke været nogen klar personel afgrænsning af undersøgelingsmyndigheden i forhold til Rigsadvokatens personale (jf. nedenfor afsnit 5.3). Justitsministeriet har udadtil (herunder i forhold til Folketinget) indtil udnævnelsen af Asbjørn Jensen til højesteretsdommer konsekvent betegnet undersøgelingsmyndigheden som »Rigsadvokaten« (jf. nedenfor afsnit 6.2).

2. Kompetencespørgsmålets hidtidige behandling

I brev af 26. juni 1995 underrettede jeg Justitsministeriet om at jeg inden for de seneste uger havde modtaget et større antal henvendelser og klager vedrørende forhenværende Rigsadvokat, nu højesteretsdommer Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993.

Samtidig orienterede jeg Justitsministeriet om mit samtidige svar på henvendelserne.

I brevet til Justitsministeriet anførte jeg videre:

»Jeg har fundet det rigtigst på nuværende tidspunkt at oversende henvendelserne til Justitsministeriet, dels med henblik på at det, der er anført i henvendelserne, kan indgå i ministeriets overvejelser om, hvilke skridt de foreliggende redegørelser måtte give anledning til, dels med henblik på at ministeriet over for klagerne kan tage stilling til de fremførte klager.

...

For det tilfælde, at klagerne også efter Justitsministeriets behandling og afgørelse ønsker at opretholde deres klager til mig, vil jeg allerede nu afklare, om det falder inden for min kompetence at behandle klagerne. ...«

I brev af 27. juni 1995 skrev Justitsministeriet bl.a. følgende til mig:

»Ved skrivelse af 26. juni 1995 (j.nr. 1995-1214-611) har De oversendt en række henvendelser og klager vedrørende Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993 til Justitsministeriet.

I den anledning kan det oplyses, at Justitsministeriet agter at besvare disse henvendelser så hurtigt som muligt.

...

Justitsministeriet vil holde Dem underrettet om ministeriets svar på henvendelserne og om de skridt, ministeriet foretager i anledning af sagen.«

I brev af 6. juli 1995 meddelte Justitsministeriet mig at »Asbjørn Jensens undersøgelse og spørgsmål i relation til gennemførelsen heraf (kan) efter Justitsministeriets opfattelse ikke påklages til ministeriet«. Justitsministeriet henviste herved til en vedlagt notits af 5. juli 1995 fra Justitsministeriets Lovafdeling. I notitsen anføres bl.a.:

»2. Efter Justitsministeriets opfattelse har Asbjørn Jensen udført sin undersøgelse som en særlig offentlig myndighed («personligt udpeget undersøger»), der er oprettet ved Justitsministeriets kommissorium af 31. maj 1993. Asbjørn Jensen har ved sin undersøgelse ikke stået i et underordningsforhold til Justitsministeriet. Justitsministeriet har derfor ikke kunnet udstede tjenestebefalinger til Asbjørn Jensen, ligesom Justitsministeriet ikke – som klagemyndighed – har kunnet behandle klager over Asbjørn Jensens undersøgelse.

Ved denne vurdering har Justitsministeriet navnlig lagt vægt på følgende forhold:

Regeringens beslutning om at anmode Asbjørn Jensen om at foretage undersøgelsen blev truffet på grundlag af en vurdering af Asbjørn Jensens personlige og faglige kvalifikationer. Beslutningen blev således ikke truffet ud fra et ønske om, at undersøgelsen skulle gennemføres af netop Rigsadvokaturen.

Hertil kommer, at Asbjørn Jensen har fortsat sin undersøgelse efter, at han den 1. marts 1995 blev udnævnt til højesteretsdommer og således var fratrukket sin stilling som Rigsadvokat. Asbjørn Jensen har efter dette tidspunkt ikke blot færdiggjort sin undersøgelse på det da foreliggende grundlag, men tillige – efter anmodning fra Justitsministeriet – inddraget nye opgaver i undersøgelsen, ligesom Asbjørn Jensen i et notat af 22. juni 1995 har besvaret en række spørgsmål vedrørende den supplerende redegørelse af 30. maj 1995. Notatet er udarbejdet efter anmodning fra Justitsministeriet.

Endelig falder den opgave, som Asbjørn Jensen ved sin undersøgelse har varetaget, uden for de opgaver, som efter retsplejeloven påhviler Rigsadvokaten, jf. lovens § 99. Opgaven – der som nævnt falder uden for strafferetsplejen, og som i det væsentlige har været af undersøgende og vurderende karakter – har heller ikke i øvrigt haft nogen umiddelbar tilknytning til de opgaver, der påhviler Rigsadvokaten.

Særligt for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt Asbjørn Jensen har stået i et underordningsforhold til Justitsministeriet, bemærkes, at formålet med undersøgelsen – at gennemføre en objektiv og uvildig udredning af begivenhedsforløbet – afgørende taler imod, at der har bestået et sådant forhold. Den omstændighed, at Rigsadvokaten efter retsplejeloven står i et vist underordningsforhold til Justitsministeriet, er uden betydning, da Asbjørn Jensen som anført ikke kan antages at have udført undersøgelsen i denne egenskab.«

Den 10. juli 1995 besluttede jeg herefter at realitetsbehandle sagen inden for de rammer jeg havde anført i mit brev af 26. juni 1995. Dette meddelte jeg i samtidige breve til bl.a. Asbjørn Jensen, de klagere der havde henvendt sig til mig om Asbjørn Jensens undersøgelse, og Justitsministeriet. I mit brev af 10. juli 1995 til Asbjørn Jensen som jeg samtidig sendte Justitsministeriet en kopi af, anførte jeg bl.a. følgende:

»I skrivelse af 26. juni 1995 ... meddelte jeg ... at min kompetence til (på daværende tidspunkt) at behandle sagen gav anledning til tvivl i 3 henseender:

a) ...

b) Ombudsmanden kan ikke tage stilling til afgørelser, der kan ændres af en højere administrativ myndighed, før denne myndigheds afgørelse forligger; efter fast praksis gælder dette også for sagsbehandlingsklager (ombudsmandslovens § 6, stk. 3).

c) Domstolenes virksomhed falder i det hele uden for ombudsmandens kompetence (ombudsmandsloven § 1, stk. 2).

...

ad a): ...

ad b): Justitsministeriet har i skrivelse af 6. juli 1995 meddelt mig, at Deres undersøgelse og spørgsmål i relation til gennemførelsen heraf efter ministeriets opfattelse ikke kan påklages til ministeriet. Ministeriet har herved henvist til en notits af 5. juli 1995 om spørgsmålet. Jeg vedlægger til Deres orientering en kopi af Justitsministeriets skrivelse af 6. juli 1995 og notits af 5. juli 1995.

Selv om jeg for så vidt finder spørgsmålet tvivlsomt, har jeg på nuværende tidspunkt taget

til efterretning, at Justitsministeriet ikke mener sig kompetent til at behandle klager over Deres undersøgelse og spørgsmål i relation til gennemførelsen heraf. Der er således ikke i medfør af ombudsmandslovens § 6, stk. 3, nogen hindring for, at jeg nu behandler sagen. ad c: Af Justitsministeriets ovennævnte notits af 5. juli 1995 (pkt. 2) fremgår bl.a., at De i forbindelse med undersøgelsen har været »en særlig offentlig myndighed«. Jeg må forstå Justitsministeriet således, at De af ministeriet anses for en ad hoc-forvaltningsmyndighed, som blev oprettet ved udpegnen af Dem til at gennemføre undersøgelsen, og som eksisterer så længe undersøgelsen står på. Særligt må jeg forstå, at også den undersøgelse, som mundede ud i Deres 2. rapport af 30. maj 1995, blev foretaget af denne ad hoc-forvaltningsmyndighed (og at Deres udnævnelse til dommer ikke bevirkede nogen ændring i grundlaget for Deres færdiggørelse af undersøgelsen og udfærdigelsen af den 2. rapport).«

I mit brev af 10. juli 1995 til Justitsministeriet anførte jeg bl.a. følgende:

»Justitsministeriet har i skrivelse af 6. juli 1995 meddelt mig, at Asbjørn Jensens undersøgelse og spørgsmål i relation til gennemførelsen heraf efter ministeriets opfattelse ikke kan påklages til ministeriet. Selv om jeg for så vidt finder spørgsmålet tvivlsomt, har jeg på nuværende tidspunkt taget til efterretning, at Justitsministeriet ikke mener sig kompetent til at behandle klager over Asbjørn Jensens undersøgelse og spørgsmål i relation til gennemførelsen heraf.«

Efter at jeg havde foretaget en indledende gennemgang af Asbjørn Jensens redegørelser af 29. august 1994 og 30. maj 1995 (herefter RI og RII) og andet materiale af relevans for bedømmelsen af Asbjørn Jensens undersøgelse, anmodede jeg i skrivelse af 18. august 1995 Asbjørn Jensen om en udtalelse vedrørende en række nærmere opregnede spørgsmål. Samtidig anmodede jeg Asbjørn Jensen om udlån af visse nærmere angivne dokumenter. Ligeledes anmodede jeg den 18. august 1995 Justitsministeriet, Rigspolitechefen og Politidirektøren i København om udlån af visse nærmere angivne sagsakter til brug for min undersøgelse af Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

På baggrund af mine anmodninger om udlån af sagsakter har jeg modtaget et ganske stort antal akter fra Københavns Politi den 30. august 1995, fra Rigspolitechefen den 31. august 1995, fra Justitsministeriet den 5. september 1995 og fra Asbjørn Jensen den 18. september 1995; samtidig modtog jeg en udtalelse af 17. september 1995 fra Asbjørn Jensen.

Efter at jeg har haft lejlighed til at gennemgå (dele) af det modtagne materiale, har jeg besluttet af egen drift (jf. ombudsmandslovens § 6, stk. 5) at rejse spørgsmålet om Justitsministeriets kompetence til at behandle klager over Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 og gennemførelsen heraf. Dette orienterede jeg Justitsministeriet om med mit brev af 25. oktober 1995.

Justitsministeriet har påberåbt sig at Asbjørn Jensen i forbindelse med sine undersøgelser har været en særlig og selvstændig myndighed. Jeg har derfor i min redegørelse undergivet dette spørgsmål en nærmere undersøgelse (jf. nedenfor afsnit 4-9).

3. Indledende bemærkninger

Jeg har indledningsvis overvejet, hvorvidt Asbjørn Jensen kunne have gennemført sine undersøgelser som *privat*person. En sådan mulighed har jeg imidlertid måttet afvise, allerede fordi Justitsministeriet (bl.a. i den i afsnit 2 ovenfor citerede notits af 5. juli 1995) har oplyst,

at Asbjørn Jensen i forbindelse med undersøgelsen har været »en særlig *offentlig* myndighed (min fremhævelse)«.

Herefter skal følgende to betingelser efter min opfattelse *samtidig* være opfyldt hvis Justitsministeriet ikke skal kunne antages at have kompetence (og pligt) til at behandle klager over Asbjørn Jensens undersøgelse:

For det første må Asbjørn Jensen ikke have gennemført undersøgelsen som Rigsadvokat, men som en særlig og selvstændig myndighed (smh. nedenfor afsnit 4 – 9).

For det andet skal Justitsministeriet savne styringsbeføjelser (d.v.s. normale overordningsbeføjelser) i forhold til undersøgelsesmyndigheden (smh. nedenfor afsnit 10).

Nedenfor har jeg nærmere redegjort for disse betingelser og for, om de i den foreliggende sag kan anses for opfyldt.

4. Kommissoriet

Kommissoriet for den undersøgelse Asbjørn Jensen har gennemført, fremgår af Justitsministeriets brev af 31. maj 1993. Brevet er adresseret til »Rigsadvokat Asbjørn Jensen« på Rigsadvokatens embedsadresse.

Af kommissoriet fremgår bl.a. følgende:

»Justitsministeriet skal herved anmode Dem om at gennemføre en undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

...

Justitsministeriet skal anmode Dem om på grundlag af undersøgelsen at afgive en beretning, der indeholder en beskrivelse og vurdering af begivenhedsforløbet på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

...«

Justitsministeriet skriver i ovennævnte notits af 5. juli 1995 bl.a. (pkt. 1, side 1) følgende i relation til spørgsmålet om Asbjørn Jensens stilling som undersøger:

»Der er ikke taget udtrykkelig stilling til spørgsmålet i kommissoriet for undersøgelsen ...«

Efter min opfattelse fastlægger kommissoriet i sig selv hverken direkte eller indirekte undersøgerens stilling.

Undersøgerens stilling må herefter fastlægges ud fra andre omstændigheder end kommissoriet og dets formulering, jf. nedenfor.

5. Almindelige betingelser for at anerkende en myndighed som selvstændig

5.1 *Betegnelse som selvstændig myndighed (eget brevhoved m.v.)*

Et grundlæggende element i vurderingen af spørgsmålet om en ved administrativ beslutning oprettet forvaltningsmyndighed skal kunne anerkendes som en selvstændig myndighed, er at breve fra myndigheden fremtræder som hidrørende fra en særlig myndighed. Med andre ord må det kræves at en selvstændig myndighed anvender eget brevhoved (og eksempelvis ikke en anden myndigheds brevpapir).

Indtil Asbjørn Jensen den 1. marts 1995 blev udnævnt til højesteretsdommer er brevvekslingen som led i undersøgelsen, så vidt jeg kan se, konsekvent foregået på Rigsadvokatens brevpapir. Normalt anvendes Rigsadvokatens (Rigsadvokatembedets) officielle brevpapir

(ligesom brevene er journaliseret på Rigsadvokatens j.nr. G 1401). Undtagelsesvis (jf. f.eks. brev af 17. februar 1995 til Danmarks Radio, Montagegruppen) anvendes Rigsadvokatens underhåndspapir, idet brevet samtidig er journaliseret på Rigsadvokatens j.nr. G 1401 (jf. nærmere herom nedenfor under afsnit 5.2).

Først efter udnævnelsen til Højesteretsdommer er Asbjørn Jensens brevveksling som led i undersøgelsen foregået på brevpapir med brevhovedet »ASBJØRN JENSEN«.

Dette svarer ganske til Asbjørn Jensens egen myndighedsangivelse i forbindelse med de afgivne redegørelser, notater m.v. Asbjørn Jensens første redegørelse af 29. august 1994 anfører blot »RIGSADVOKATEN« som brevhoved. Det samme gælder notatet af 3. september 1994 »om skydningen på Fælledvej«. Notatet blev den 4. september 1994 fremsendt til Justitsministeriet med en skrivelse på Rigsadvokatens officielle brevpapir. Asbjørn Jensens anden redegørelse af 30. maj 1995 anfører »ASBJØRN JENSEN« som brevhoved. Tilsvarende gælder for notatet af 22. juni 1995, og for Asbjørn Jensens samtidige fremsendelses-skrivelse til Justitsministeriet.

Det anførte synes at tyde på at Asbjørn Jensen indtil udnævnelsen til højesteretsdommer har foretaget undersøgelsen som Rigsadvokat, og først efter udnævnelsen har fortsat undersøgelsen i anden egenskab.

5.2 *Eget journalsystem og afsondret arkiv*

Ved vurderingen af spørgsmålet om hvorvidt en offentlig myndighed kan anerkendes som selvstændig er det ligeledes af væsentlig betydning *at* den pågældende myndighed har eget journalsystem, og *at* den pågældende myndigheds arkiv er adskilt fra andre myndigheders arkiver. Det sidstnævnte kræver dels en fysisk adskillelse af den pågældende myndigheds arkivalier fra andre myndigheders arkivalier, dels at kun ansatte hos den pågældende myndighed er umiddelbart berettigede til at få adgang til myndighedens arkiv.

De nævnte krav er af helt almindelig og grundlæggende karakter. De har ikke fundet direkte udtryk i arkivloven (lov nr. 337 af 14. maj 1992 om offentlige arkiver m.v.), men er dog forudsat i forbindelse med nogle af arkivlovens centrale bestemmelser.

Bla. på baggrund af en udskrift fra Rigsadvokatens journal for j.nr. G 1401 forstår jeg at der den 28. maj 1995, til brug for Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993, blev oprettet en sag med nævnte journalnummer i Rigsadvokatens (embedets) journalsystem.

Asbjørn Jensen har i en udtalelse af 13. september 1995 i en klagesag vedrørende aktindsigtsspørgsmål (mit j.nr. 1995-1715-601) bl.a. anført følgende:

»I Rigsadvokaturen er min undersøgelse oprettet som en sag, således at jeg har anvendt Rigsadvokatens journal til journalisering af indgående og udgående skrivelser ...«

Jeg har konstateret at dokumenter vedrørende Asbjørn Jensens generelle undersøgelse tilsyneladende konsekvent er blevet journaliseret på Rigsadvokatens sag j.nr. G 1401, indtil Asbjørn Jensen blev udnævnt til højesteretsdommer. Asbjørn Jensen har i sin udtalelse af 17. september 1995 (side 125) oplyst at der i forbindelse med den strafferetlige undersøgelse mod 3 politifolk der havde ramt personer med nogle af deres skud, blev oprettet en »almindelig strafferetlig sag i Rigsadvokaturen«. Af det materiale jeg i forbindelse med Dansk Politiforbunds klage i relation til tiltalerejsningen mod de 3 politifolk har haft til gennemsyn (min sag j.nr. 1995-1310-639), fremgår at denne sag har Rigsadvokatens j.nr. 456/94.

Det forhold at der i forbindelse med en konkret strafferetlig efterforskning mod bestemte personer blev oprettet »en almindelig strafferetlig sag« i Rigsadvokatens journalsystem, kan

ikke i sig selv tillægges den betydning at Asbjørn Jensens generelle undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro kan anses for foretaget af en fra Rigsadvokaten adskilt myndighed. Jeg går ud fra at det følger af Rigsadvokatens journalplan, at j.nr. G 1401 er en *generel* sag, at en generel undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro skal journaliseres på en sådan generel sag, og at en *konkret* strafferetlig undersøgelse ikke må foregå på en sådan generel sag, men at der i anledning af en sådan undersøgelse skal oprettes en særlig konkret sag som sket.

Jeg har ligeledes bemærket to breve af 29. maj 1995 på Rigsadvokatens officielle brev-papir til Danmarks Radio, Montagegruppen. Brevene angår spørgsmål om aktindsigt i dokumenter der indgår i Asbjørn Jensens generelle undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro. De to skrivelser er journaliseret på j.nr. G 1401 og er *underskrevet af statsadvokat K. Hjorth som fungerende Rigsadvokat*. Dette kan vanskeligt opfattes anderledes end at sagen j.nr. G 1401 er en sag ved Rigsadvokaten, som embede.

5.3 Klar afgrænsning af hvilke personer der indgår i myndigheden

Ved den mere formelle afgrænsning af en selvstændig myndighed vil det også være naturligt at der findes en klar personalemæssig afgrænsning af myndigheden.

I den foreliggende sag ses der ikke at være nogen ganske klar afgrænsning mellem personer der skulle have indgået i en særlig undersøgelsesmyndighed, og Rigsadvokatens personale. Det fremgår således af de for mig foreliggende oplysninger at ansatte ved Rigsadvokaturen har haft visse funktioner i relation til undersøgelsens indhold og ekspedition af anmodninger om aktindsigt samt renskrivning af undersøgelsesrapporterne m.v.

Asbjørn Jensen har sammenfattende beskrevet spørgsmålet om bistand fra ansatte ved Rigsadvokaten i forbindelse med gennemførelsen af undersøgelsen af begivenhederne på Nørrebro således, i en udtalelse til mig af 13. september 1995 i forbindelse med en klage over hans afslag på aktindsigt i brevveksling m.v. som led i undersøgelsen af begivenhederne på Nørrebro med Rigspolitechefens Rejsehold (min sag j.nr. 1995-1715-601):

»I Rigsadvokaturen er min undersøgelse oprettet som en sag, således at jeg har anvendt Rigsadvokaturens journal til journalisering af indgående og udgående skrivelser, ligesom en kontorleder i Rigsadvokaturen, der tillige fungerer som Rigsadvokatens sekretær, mod særskilt betaling har forestået skrivarbejdet for mig.

Ved undersøgelsens indledende fase har jeg endvidere anmodet statsadvokat Karsten Hjorth om at bistå mig med råd med hensyn til indsamlingen af oplysninger, gennemlæsning af det indsamlede materiale med henblik på en drøftelse af, hvilke uddybende spørgsmål der burde stilles til Politidirektøren. Statsadvokat Hjorth har endvidere på min anmodning gennemlæst udkast til beretningsafsnit med henblik på en kontrol af de faktiske oplysninger. Jeg har endelig anmodet statsadvokat Hjorth om at deltage i en forevisning hos kriminalinspektør Kanding af de rensede bånd til brug for den supplerende undersøgelse.

Rigsadvokaturens kontorpersonale har modtaget telefoniske henvendelser om aktindsigt og ydet den praktiske bistand til gennemførelsen heraf på grundlag af overordnede retningslinier fastsat af mig.

Her ud over har jeg ikke anvendt medarbejdere i Rigsadvokaturen i forbindelse med min undersøgelse.«

Jeg henviser endvidere til de ovenfor (afsnit 5.2, sidste afsnit) omtalte tilfælde hvor statsadvokat K. Hjorth har underskrevet to breve i forbindelse med undersøgelsen som fungerende Rigsadvokat.

6. Benævnelsen af undersøgelsesmyndigheden

6.1 Kommissoriet

Som nævnt ovenfor under afsnit 4 er kommissoriet for undersøgelsen som er indeholdt i Justitsministeriets skrivelse af 31. maj 1993, adresseret til Rigsadvokat Asbjørn Jensen på dennes embedsadresse.

6.2 Justitsministeriets betegnelse for undersøgelsesmyndigheden

I øvrigt ses Justitsministeriet konsekvent – indtil udnævnelsen af Asbjørn Jensen til højesteretsdommer – at have anvendt terminologien »Rigsadvokaten«, »Rigsadvokatens undersøgelse«, »Rigsadvokatens beretning« o.l.

6.2.1. Jeg har bemærket at kommissoriet samme dag det blev sendt til Rigsadvokat Asbjørn Jensen (den 31. maj 1993), blev sendt til Folketingets Retsudvalg, Rigspolitechefen, Politidirektøren i København, Dansk Kriminalpolitiforening, Dansk Politiforbund og Politimesterforeningen. Ligeledes har jeg bemærket at adressaten for kommissoriet i fremsendelsesskrivelserne til samtlige ovennævnte omtales som *Rigsadvokaten*, og ikke (Rigsadvokat) Asbjørn Jensen. Der tales om en skrivelse »sendt til Rigsadvokaten om undersøgelsen« henholdsvis »den undersøgelse, som Justitsministeriet har anmodet Rigsadvokaten om at gennemføre«.

6.2.2. Jeg er bekendt med at Justitsministeriet siden maj 1993 har svaret på en lang række spørgsmål om begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993, dels fra Folketingets Retsudvalg, dels fra enkelte medlemmer af Folketinget. I samtlige de svar der er afgivet før sommeren 1995, og som omtaler den generelle undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993, er undersøgelsesmyndigheden betegnet som »Rigsadvokaten«. Jeg har i *bilag 1* til denne redegørelse citeret de relevante dele af disse spørgsmål og svar.

Efter min opfattelse må den måde hvorpå Justitsministeriet således over for Folketinget har betegnet undersøgelsesmyndigheden, tillægges betydelig vægt. Justitsministeriet har imidlertid, så vidt ses, også i alle andre relationer anvendt den samme betegnelse for undersøgelsesmyndigheden. Jeg skal nedenfor begrænse mig til at gengive enkelte yderligere eksempler herpå.

Den 5. september 1994 skrev Justitsministeriet til Folketingets Retsudvalg og samtlige medlemmer af Justitsministeriets Samarbejdsudvalg for Politiet at Justitsministeriet samme dag havde »meddelt Rigsadvokaten, at ministeriet kan tilslutte sig indstillingen i notatets pkt. 9 om foretagelse af en supplerende undersøgelse.«

Ovenstående citat kan eksempelvis sammenholdes med følgende citat fra Justitsministeriets skrivelser af 25. april 1995 til bl.a. Folketingets Retsudvalg og samtlige medlemmer af Justitsministeriets Samarbejdsudvalg for Politiet:

»Vedlagt fremsendes til orientering ... skrivelse af 25. april 1995 fra Rigsadvokaten, hvoraf det fremgår, at Rigsadvokaten har besluttet at omgøre Statsadvokaten for København, Frederiksberg og Tårnby's afgørelse af 27. marts 1995, hvorved statsadvokaten besluttede at opgive påtale imod 3 politiassistenter i forbindelse med urolighederne på Nørrebro natten mellem den 18. og 19. maj 1993.

Rigsadvokaten har således anmodet statsadvokaten om at rejse tiltale mod de 3 politiassistenter.«

Jeg bemærker herved at den i det sidste citat omtalte afgørelse om tiltalerejsning ubestridt er truffet af Rigsadvokaten som Rigsadvokat, og at der ikke ses nogen forskel i udtryksmåden i forhold til det ovenfor anførte citat fra Justitsministeriets skrivelse af 5. september 1994 til Folketingets Retsudvalg og samtlige medlemmer af Justitsministeriets Samarbejdsudvalg for Politiet.

I Justitsministeriets brev af 3. marts 1995 til en ansøger om aktindsigt (politikontorets j.nr. 1994-2002-7) – hvor Justitsministeriet har realitetsbehandlet en klage over et afslag på aktindsigt i materiale der indgik i Asbjørn Jensens undersøgelse – har ministeriet omtalt den påklagede afgørelse som »Rigsadvokatens afgørelse« (af 28. april 1994), og den indhentede udtalelse (af 9. maj 1994) som »Rigsadvokatens udtalelse«.

6.3 Andre myndigheders betegnelse for undersøgelsesmyndigheden

Justitsministeriets måde at betegne undersøgelsesmyndigheden på genfindes i øvrigt hos andre involverede myndigheder. Som eksempler herpå kan jeg dels henvise til afsnit 9.4 nedenfor (om Asbjørn Jensens formuleringer), dels til Politidirektørens skrivelse af 2. juni 1995 til Danmarks Radio, Montagegruppen (J.nr. 01PD-10190-00049-93), hvori det side 2, 4. nye afsnit anføres:

»Jeg gør endvidere opmærksom på, at den mere generelle undersøgelse af urolighederne på Nørrebro er gennemført af Rigsadvokaturen under medvirken af Rigspolitechefens rejseafdeling. Materiale tilvejebragt af Københavns politi til brug herfor er afgivet til Rigsadvokatens undersøgelse, Rigsadvokaten har allerede taget stilling til spørgsmålet om aktindsigt i dette materiale.«

Som et yderligere eksempel kan jeg henvise til brev af 21. juni 1994 fra Statsadvokaten for København angående en af de 3 politifolk som senere blev tiltalt i forbindelse med deres skudafgivelse den 18. maj 1993 (statsadvokatens j.nr. 748/94; brevet er af Justitsministeriet sendt til Folketinget som bilag til ministeriets svar af 8. juli 1994 på spørgsmål nr. S 1226 af 11. maj 1994 fra MF Pernille Frahm). I statsadvokatens brev af 21. juni 1994 anføres bl.a.:

»Da det ikke kan udelukkes, at politiassistentens forklaring om skudafgivelserne ville kunne udsætte ham for straf, har jeg under henvisning til princippet i straffelovens § 159, stk. 1, stillet sagen i bero på Rigsadvokatens stillingtagen og beretning, der ifølge Justitsministeriets anmodning af 31. maj 1993 skal indeholde en beskrivelse og vurdering af begivenhedsforløbet på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.«

7. Justitsministeriets adfærd i forhold til Asbjørn Jensen

7.1 Indledning

Retten (og pligten) til at behandle klager er kun én af de beføjelser der tilkommer en overordnet myndighed. I forbindelse med min gennemgang af det modtagne materiale har jeg ikke kunnet undgå at bemærke at også i andre henseender synes Justitsministeriet i en række tilfælde faktisk at have optrådt, som om Justitsministeriet stod i et overordningsforhold til Asbjørn Jensen i forbindelse med dennes undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro. Nogle af disse tilfælde er omtalt nedenfor i afsnit 7.2. – 7.6.

7.2 Medvirken til gennemførelse af afhøringer

I forbindelse med Asbjørn Jensens anden redegørelse har Justitsministeriet medvirket til

fastlæggelsen af forudsætningerne for afhøringen af en del af de politifolk, som deltog i begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993. Af et brev af 6. december 1994 fra chefen for Rigspoliti­chefens Rejseafdeling til chefpolitiinspektøren ved Københavns Politi fremgår bl.a. at »Rigsadvokaten har anmodet om, at jeg foretager afhøring af de politifolk, ..., hvilket er godkendt under et møde mellem departementschef Michael Lunn og Tommy Agerskov Thomsen. Der er samtidig aftalt et afhøringstema« (min fremhævelse). I fortsættelse heraf har chefen for Rigspoliti­chefens Rejseafdeling den 7. december 1994 udarbejdet et dokument med overskriften »afhøringstema«. Heri anføres indledningsvis at »(i) henhold til aftale mellem departementschef Michael Lunn, JM og Tommy Agerskov Thomsen skal de politifolk, ..., afhøres af rejseafdelingen.«

7.3 Drøftelser i Justitsministeriets Centrale Samarbejdsudvalg for Politiet

Det fremgår videre at det materiale jeg har fået til gennemsyn, at Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 har været genstand for drøftelser i 2 møder i Justitsministeriets Centrale Samarbejdsudvalg for Politiet i august – september 1994.

Justitsministeriet har udarbejdet et mødereferat (dateret 7. december 1994) af et ekstraordinært møde i samarbejdsudvalget den 12. august 1994. Af referatet fremgår at bl.a. Justitsministeriets departementschef Michael Lunn, Rigspoliti­chef Ivar Boye, Politidirektør Poul Eefsen, Rigsadvokat Asbjørn Jensen, chefen for Justitsministeriets politikontor, samt repræsentanter for politiets organisationer deltog i mødet. Af mødereferatet fremgår videre bl.a. følgende:

»Mødet var indkaldt efter anmodning fra næstformanden for samarbejdsudvalget, Tommy Agerskov Thomsen, med henblik på – som det eneste punkt på dagsordenen – en drøftelse af principperne for polititjenestemænds retlige stilling i forbindelse med undersøgelser af tjenstlige forhold.

...

Lunn ... gennemgik herefter i hovedtræk indholdet af kommissoriet for Rigsadvokatens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993. Lunn slog i den forbindelse fast, at intentionerne med undersøgelsen var, at den skulle give et samlet billede af begivenhederne og herunder belyse såvel optakten til som forløbet af de voldshandlinger, der fandt sted. Kommissoriet for undersøgelsen lagde således op til en bredt anlagt undersøgelse, og det havde ved kommissoriets udformning været vigtigt at få frem, at undersøgelsen ikke primært var rettet mod politiet. Heri lå selvsagt ikke, at undersøgelsen ikke også omfattede politiet, og Rigsadvokaten var naturligvis – hvis han blev opmærksom på problemer vedrørende politiets adfærd – både berettiget og forpligtet til at tage sådanne spørgsmål op.

Asbjørn Jensen anførte, at det var udgangspunktet, at der var tale om en generel undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro. Efter bestemmelserne i retsplejeloven har Rigsadvokaten imidlertid pligt til at reagere, såfremt han får mistanke om, at nogle personer muligvis har begået en strafbar handling. Asbjørn Jensen oplyste vedrørende den konkrete sag, at han i midten af juni 1994 havde anmodet Rigspoliti­chefen om at iværksætte supplerende undersøgelser og afhøringer til belysning af spørgsmålet om, hvorvidt de omhandlede 3 politifolk ved deres afgivelse af varselsskud, der havde ramt aktivister, eventuelt havde tilsidesat bestemmelser i skydereglementet eller ligefrem gjort sig skyldig i strafbart forhold. Efter ca. en måneds forløb meddelte politifolkenes advokat, at de pågældende ikke

ønskede at udtale sig yderligere. Den eneste måde, hvorpå man herefter kunne komme videre med sagen, var at rejse sigtelse mod de pågældende.«

Af Justitsministeriets referat af mødet den 6. september 1994 i Justitsministeriets Centrale Samarbejdsudvalg for Politiet fremgår at de personer, der ovenfor er nævnt som deltagende i mødet den 12. august 1994, også deltog i mødet den 6. september 1994. Af mødereferatet fremgår i øvrigt bl.a. følgende:

»Ad dagsordenspunkt III. Rigsadvokatens redegørelse om begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

Lunn orienterede om den seneste udvikling i sagen og oplyste, at Justitsministeriet har tiltrådt Rigsadvokatens indstilling om, at Rigsadvokaten foretager en supplerende undersøgelse i anledning af de oplysninger, som er fremkommet i Danmarks Radios udsendelse «Refleks».

Lunn fandt i øvrigt, at der var tale om en meget grundig og gennearbejdet undersøgelse, og at det for politiet måtte være tilfredsstillende, at konklusionerne byggede på en undersøgelse af denne karakter.

...

Asbjørn Jensen anførte, at det på nuværende tidspunkt er vanskeligt at sige, hvorvidt det bliver nødvendigt med yderligere afhøringer, idet det afhænger af, hvad de tekniske undersøgelser af båndoptagelserne viser. Det må dog anses for nærliggende at foretage afhøring af politilederne, der jo ikke tidligere er udspurgt om netop dette aspekt af skudepisoderne.

Lunn understregede vigtigheden af, at det ikke kom til at virke som om, at de involverede politifolk eller politiets organisationer modvirkede en klarlæggelse af hændelsesforløbet på Nørrebro. Alle og ikke mindst politiet måtte naturligvis være interesseret i, at forløbet blev klarlagt så nøjagtigt som muligt. Kun herved kan man undgå mytedannelser o.lign.«

Som det fremgår har Justitsministeriets departementschef på møderne i samarbejdsudvalget i en vis udstrækning angivet retningslinier for Asbjørn Jensens undersøgelser (som i forhold til kommissoriet er præciserende) og generelt vurderet Asbjørn Jensens første redegørelse.

7.4 Anmodninger om bistand ud over undersøgelseskommissoriet

Samtidig med afgivelsen af Asbjørn Jensens første redegørelse den 29. august 1994 udarbejdede Asbjørn Jensen et notat om uoverensstemmelserne mellem Politidirektørens 2 redegørelser og Asbjørn Jensens egen rapport. Det fremgår af Justitsministeriets pressemeddelelse af 29. august 1994 at Justitsministeriet havde bedt Asbjørn Jensen om at lave en sådan vurdering.

Efter afgivelsen af den supplerende redegørelse af 30. maj 1995 har Asbjørn Jensen i et notat af 22. juni 1995 besvaret nogle kritikpunkter der havde været rejst i pressen i tilknytning til den supplerende redegørelse. I det brev af 22. juni 1995 hvormed Asbjørn Jensen fremsendte notatet til Justitsministeriet, anføres det udtrykkeligt at Justitsministeriet i brev af 13. juni 1995 har anmodet Asbjørn Jensen om at besvare kritikpunkterne. I notitsen af 5. juli 1995 fra Justitsministeriets Lovafdeling er om notatet af 22. juni 1995 fremhævet at det »er udarbejdet efter anmodning fra Justitsministeriet.«

7.5 *Stillingtagen til undersøgelsens tidsmæssige udstrækning m.v.*

Justitsministeriet har i flere sammenhænge taget stilling til undersøgelsens tidsmæssige udstrækning. Af en pressemeddelelse af 11. november 1994 fremgår det således at justitsministeren »samtidig (har) anmodet om, at redegørelsen må foreligge så hurtigt som overhovedet muligt.« I fortsættelse heraf har Asbjørn Jensen (ved skrivelser af 6. december 1994, 24. januar 1995 og 8. maj 1995) holdt Justitsministeriet underrettet om undersøgelsens tidsmæssige forløb.

Videre er justitsministeren i Justitsministeriets pressemeddelelse af 24. januar 1995 bl.a. citeret for at udtale at han finder det »helt rigtigt at Rigsadvokaten har besluttet at gøre endnu et forsøg på at få det foreliggende spørgsmål afklaret«, »(u)anset at den nye tekniske undersøgelse medfører en forsinkelse af Rigsadvokatens supplerende rapport«. Justitsministeriet har herved – medens undersøgelsen endnu stod på – taget stilling til Asbjørn Jensens konkrete undersøgelseskridt og godkendt at undersøgelsen som følge af de yderligere undersøgelser ville trække ud.

7.6 *Vurdering af undersøgelsesresultatet*

Justitsministeriet har allerede på flere måder vurderet resultatet af Asbjørn Jensens undersøgelse. Som det fremgår ovenfor under afsnit 7.3, har Justitsministeriets departementschef på mødet i Justitsministeriets Centrale Samarbejdsudvalg for Politiet den 6. september 1994 tilkendegivet en generel vurdering af Asbjørn Jensens første redegørelse. En mere detaljeret generel vurdering af denne redegørelse fremgår af Justitsministeriets pressemeddelelse af 29. august 1994 hvori bl.a. siges:

»Rigsadvokatens rapport indeholder en meget grundig og gennearbejdet redegørelse for begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

Redegørelsen giver et godt og sagligt grundlag for at vurdere, hvorledes gentagelser af disse begivenheder kan søges undgået.«

I Justitsministeriets sag j.nr. 1995-945-243 har Justitsministeriet forholdt sig til en konkret kritik af Asbjørn Jensens redegørelser, fremsat af MF Tom Behnke i et brev af 29. juni 1995 til justitsministeren. Kritikken angår den måde hvorpå Asbjørn Jensen i redegørelserne har gengivet politifolks forklaringer til politirapport; forklaringerne er angivet som citater selvom der i virkeligheden skulle være tale om Asbjørn Jensens eget resumé af rapportens indhold. I ministerens svar af 24. august 1995 – d.v.s. efter at jeg havde rejst kompetencespørgsmålet over for ministeriet, jf. ovenfor afsnit 2 – anføres det ganske vist som ministeriets opfattelse at »ministeriet ikke er klageinstans i forhold til de undersøgelser, som Asbjørn Jensen har udarbejdet i anledning af Nørrebro-urolighederne«; men ikke desto mindre har Justitsministeriet undersøgt kritikken ved at indhente en konkret afhøringsrapport og dernæst gøre sig nogle konkrete overvejelser i relation til den rejste kritik (uden at disse overvejelser dog førte til nogen endelig konklusion).

7.7 *Konklusion*

Som det fremgår ovenfor har Justitsministeriet (i visse tilfælde af egen drift), både medens undersøgelsen stod på og efterfølgende rent faktisk anvendt visse overordningsbeføjelser over for Asbjørn Jensen i forbindelse med hans undersøgelse af de begivenheder der fandt sted på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

Det kunne måske hævdes at en del af den ovenfor beskrevne adfærd ikke nødvendigvis har været udtryk for at der mellem Justitsministeriet og Asbjørn Jensen bestod et almindeligt

over- og underordningsforhold, men snarere at adfærden har haft karakter af præcisering og opfølgning af kommissoriet for undersøgelsen samt tilvejebringelse af muligheder for undersøgelsens gennemførelse. En sådan tolkning er dog mindre nærliggende. Og under alle omstændigheder ville den kun kunne omfatte et udsnit af de ovenfor beskrevne tilfælde.

Spørgsmålet bliver imidlertid ikke afgørende for Justitsministeriets kompetence til at behandle klager over undersøgelsen. Som det fremgår nedenfor af afsnit 10, må Asbjørn Jensens undersøgelse under alle omstændigheder anses for at hvile på en delegation fra Justitsministeriet. Det bliver herefter et spørgsmål om der er juridisk grundlag for at antage, at Justitsministeriet administrativt skulle kunne beslutte at afskære en enkelt af en delegerende myndigheds beføjelser og pligter – beføjelsen til (efterfølgende) at behandle klager over undersøgelsen. Dette spørgsmål må også ses i lyset af at Justitsministeriet rent faktisk er gået forholdsvis langt ind i undersøgelsens tilrettelæggelse og har foretaget en vis efterfølgende vurdering af undersøgelsesresultatet. Rent bortset fra spørgsmålet om hvilke beføjelser Justitsministeriet måtte have som delegerende myndighed, må det anses for uantageligt hvis en hvervgiver skulle være afskåret fra – og dermed frigjort for ansvaret for – at tage stilling til, om hvervet er blevet udført i overensstemmelse med forudsatte eller udtrykkeligt angivne retningslinier.

8. Justitsministeriets retlige vurderinger

8.1 *Justitsministeriets notits af 1. juni 1993*

Justitsministeriets notits af 1. juni 1993 »om lokalnævnets mulighed for af egen drift at bestemme, at en undersøgelse skal foretages på grund af offentlig interesse, jf. retsplejelovens § 1019, stk. 2« angår spørgsmålet om en eventuel undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 på lokalnævnets eget initiativ samtidig med en eventuel undersøgelse af begivenhederne efter Justitsministeriets beslutning. I notitsen anføres bl.a.:

»Justitsministerens beslutning om at iværksætte undersøgelse ved Rigsadvokaten vil derimod næppe – selvom det heller ikke i denne situation er særligt praktisk at gennemføre to sideløbende undersøgelser – være til hinder for, at lokalnævnet træffer beslutning efter § 1019, stk. 2, da en sådan undersøgelse ikke er forudset i retsplejeloven.

På den anden side vil lokalnævnets beslutning om undersøgelse efter § 1019, stk. 2, heller ikke kunne være til hinder for, at justitsministeren som øverste chef for politiet og anklagemyndigheden træffer beslutning om en undersøgelse ved Rigsadvokaten, så længe der ikke bliver tale om disciplinærfølgning af enkeltpersoner, jf. § 1019 n.«

De citerede afsnit efterlader efter min opfattelse ingen tvivl om at undersøgelsen efter Justitsministeriets opfattelse skulle foretages af Rigsadvokaten som Rigsadvokat.

8.2 *Justitsministeriets notits af 7. juni 1993*

Justitsministeriets Lovafdeling har den 7. juni 1993 udarbejdet en notits (j.nr. 1993-200002-48). Notitsen angår spørgsmålet »om de dokumenter, der indgår i Rigsadvokatens undersøgelse, er omfattet af bestemmelsen i offentlighedslovens § 2, stk. 1. 1. pkt., hvorefter loven ikke gælder for sager inden for strafferetsplejen«. I notitsen tales der konsekvent om »Rigsadvokatens undersøgelse« og det anføres bl.a.:

»3. Formålet med undersøgelsen er som nævnt at give et samlet billede af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993. Rigsadvokaten skal desuden fremkomme med en vurdering af begivenhedsforløbet.

Sideløbende med Rigsadvokatens undersøgelse verserer der straffesager mod personer, der deltog i begivenhederne, og politidirektøren udarbejder samtidig en nærmere redegørelse for bl.a. politiets anvendelse af skydevåben under begivenhederne.

Det er således næppe hovedformålet med Rigsadvokatens undersøgelse at fastlægge, om der kan gøres et strafansvar gældende mod de privatpersoner, der deltog i begivenhederne, eller mod de polititjenestemænd, der indgik i politiindsatsen. På den anden side kan det på ingen måde udelukkes, at der i forbindelse med Rigsadvokatens undersøgelse afdækkes eventuelle strafbare forhold, og at Rigsadvokaten i sin vurdering af begivenhedsforløbet vil nå frem til, at der er grundlag for at iværksætte en strafferetlig forfølgning herfor.

4. Det kan på denne baggrund give anledning til en vis tvivl, om de dokumenter, der indgår i Rigsadvokatens undersøgelse, kan undtages fra aktindsigt efter bestemmelsen i offentlighedslovens § 2, stk. 1, 1. pkt.

Reale grunde, herunder karakteren af den begivenhed, som undersøgelsen vedrører, og det forhold, at Rigsadvokaten sammen med polititjenestemænd gennemfører undersøgelsen, taler for at anse undersøgelsen for en sag inden for strafferetsplejen.

Heroverfor står imidlertid som nævnt, at undersøgelsens hovedformål næppe i første række kan antages at være at søge strafferetlige retsfølger gennemført.

...

Det forhold, at Rigsadvokaten som overordnet anklagemyndighed har en særlig kompetence til at træffe beslutning vedrørende efterforskning af lovovertrædelser og tiltalerejsning kan i den forbindelse næppe tillægges særlig betydning under hensyn til, at undersøgelsen ikke i første række tager sigte herpå. Det samme gælder det forhold, at aktindsigt vil være til (væsentlig) ulempe for undersøgelsens gennemførelse og (åbenbart) uhensigtsmæssig i den forstand, at der samtidig åbnes mulighed for sideløbende undersøgelser fra f.eks. pressens side på baggrund af de tilvejebragte oplysninger, der eventuelt senere af Rigsadvokaten skal foreholdes andre personer eller i øvrigt undersøges yderligere.

5. Selv om spørgsmålet om, hvorvidt Rigsadvokatens undersøgelse kan anses for omfattet af undtagelsesbestemmelser i offentlighedslovens § 2, stk. 1, 1. pkt., om sager inden for strafferetsplejen som nævnt kan give anledning til en vis tvivl, er Lovafdelingen mest tilbøjelig til at antage, at undersøgelsens dokumenter ikke generelt kan undtages fra aktindsigt efter offentlighedslovens § 2, stk. 1, 1. pkt., men vil være undergivet aktindsigt efter offentlighedslovens almindelige regler.«

Det anførte understreger efter min opfattelse også at Rigsadvokaten skulle gennemføre undersøgelsen som Rigsadvokat. Hvis Asbjørn Jensen havde været betragtet som en særlig forvaltningsmyndighed i forbindelse med undersøgelsen, havde der ikke været grundlag for den rejste tvivl om hvorvidt den generelle undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 var en undersøgelse »inden for strafferetsplejen«, og det havde ikke været nødvendigt at overveje Rigsadvokatens funktioner som »overordnet anklagemyndighed« contra hans funktion som »undersøgelsesmyndighed«, smh. især næstsidste afsnit i ovenstående citat.

8.3 Aktindsigtssklager

Offentlighedsloven indeholder i § 15, stk. 2, følgende bestemmelse:

»Afgørelser om aktindsigtsspørgsmål kan påklages særskilt til den myndighed, som er klageinstans i forhold til afgørelsen eller behandlingen i øvrigt af den sag, begæringen om aktindsigt vedrører.«

Justitsministeriet har udarbejdet en notits af 5. juli 1995 om »hvorvidt Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 kan påklages til Justitsministeriet«. Anledningen til notitsen er ifølge indledningen at der »(i) forbindelse med en række klager, som Folketingets Ombudsmand har modtaget over Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993, er ... rejst spørgsmål om, hvorvidt Asbjørn Jensens undersøgelse kan påklages til Justitsministeriet.« Af notitsen fremgår endvidere bl.a. følgende:

»Justitsministeriet har den 28. februar 1994 og den 8. marts 1995 i anledning af to klager tiltrådt Asbjørn Jensens afslag på aktindsigt i dokumenter vedrørende undersøgelsen. Spørgsmålet om den retlige status af Asbjørn Jensens undersøgelse blev imidlertid ikke ved disse lejligheder gjort til genstand for nærmere overvejelser.«

Jeg har modtaget forskellige sagsakter i forbindelse med en klage fra Danmarks Radio, Montagegruppen over at Asbjørn Jensen har afslået aktindsigt i brevveksling m.v. mellem Asbjørn Jensen og Rigspolitechefens Rejseafdeling. Begrundelsen for afslaget er at Rejseafdelingen har fungeret som sekretariat for »Rigsadvokaturen« (citater fra Asbjørn Jensens afgørelse af 17. februar 1995 på Rigsadvokatens underhåndspapir vedr. aktindsigtsspørgsmålet). Af disse akter fremgår endvidere følgende:

Danmarks Radio, Montagegruppen, klagede den 21. maj 1995 til Justitsministeriet over afslaget på aktindsigt. Justitsministeriet anmodede i anledning af klagen den 2. juni 1995 Asbjørn Jensen om en udtalelse. Asbjørn Jensen afgav den 19. juni 1995 en udtalelse i sagen hvori han fastholdt afgørelsen og nærmere redegjorde for, hvorfor de omhandlede dokumenter var omfattet af bestemmelsen i offentlighedslovens § 10, nr. 3. I skrivelse af 12. juli 1995 (Politikontorets j.nr. 1994-110-0007) meddelte Justitsministeriet Danmarks Radio, Montagegruppen, at ministeriet indstillede sin realitetsbehandling af klagen. Justitsministeriet anførte følgende:

»For så vidt angår Deres klage over, at der med henvisning til offentlighedslovens § 10, nr. 3, er meddelt Dem afslag på aktindsigt i korrespondance mellem Asbjørn Jensen og Rigspolitechefens rejsehold, har Justitsministeriet modtaget den i kopi vedlagte udtalelse om spørgsmålet fra Asbjørn Jensen.

Justitsministeriet har imidlertid siden på foranledning af Folketingets Ombudsmand haft anledning til nærmere at overveje, om Justitsministeriet er overordnet klagemyndighed i relation til Asbjørn Jensens undersøgelse. Justitsministeriet har i den forbindelse udarbejdet en notits af 5. juli 1995. Kopi af notitsen vedlægges til Deres orientering.

Som det fremgår af notitsen, er det Justitsministeriets opfattelse, at Asbjørn Jensens undersøgelse og spørgsmål i relation til gennemførelsen heraf efter Justitsministeriets opfattelse ikke kan påklages til ministeriet.

På denne baggrund foretager Justitsministeriet derfor ikke videre i anledning af Deres klage over, at Asbjørn Jensen har meddelt Dem afslag på aktindsigt i hans korrespondance med Rigspolitiets Rejsehold.«

På grundlag af det materiale jeg har haft lejlighed til at gennemgå, må jeg herefter konstatere at Justitsministeriet indtil notitsen af 5. juli 1995 i det hele taget har handlet ud fra den retsopfattelse at ministeriet også havde beføjelse til at behandle klager i forbindelse med undersøgelsen.

At Asbjørn Jensen selv har delt denne retsopfattelse, fremgår dels af at Asbjørn Jensen så sent som den 19. juni 1995 besvarede Justitsministeriets høring i forbindelse med en klage over afslag på aktindsigt, dels af at Asbjørn Jensen i forbindelse med aktindsigtsafgørelser har givet klagevejledning.

Jeg har således bemærket at Asbjørn Jensen i brev af 7. marts 1994 (der er udfærdiget på Rigsadvokatens officielle brevpapir og journaliseret på j.nr. G 1401) har meddelt en journalist fra »Politiken« delvist afslag på aktindsigt under henvisning til bestemmelserne offentlighedslovens § 13, stk. 1, nr. 1 og 3. I skrivelsen anføres afslutningsvis:

»Denne afgørelse kan påklages til Justitsministeriet.«

Jeg har videre bemærket at Asbjørn Jensen i brev af 28. april 1994 (der ligeledes er udfærdiget på Rigsadvokatens officielle brevpapir og journaliseret på j.nr. G 1401) til »KOMOKODA« har afgjort forskellige aktindsigtsspørgsmål med delvist afslag på aktindsigt til følge. I skrivelsen anføres afslutningsvis:

»Mine afgørelser kan påklages til Justitsministeriet.«

9. Asbjørn Jensens faktiske og retlige adfærd

9.1 Indledning

Ud over det der følger af det oven for anførte (jf. særligt afsnit 5, 7 og 8.3), synes Asbjørn Jensens adfærd også på andre måder at vise at han har anset sig for underordnet Justitsministeriet i forbindelse med undersøgelsen af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993, jf. nedenfor afsnit 9.2-9.4.

9.2 Indstilling om en supplerende undersøgelse

Den 4. september 1994 sendte Asbjørn Jensen et notat af 3. september 1994 »om skydningen på Fælledvej« (særligt om råbet »skyd efter benene«) til Justitsministeriet. Justitsministeriet tilsluttede sig i brev af 5. september 1994 indstillingen i notatet om at foretage en supplerende undersøgelse, idet ministeriet meddelte »Rigsadvokaten« følgende:

»Justitsministeriet bekræfter herved modtagelsen af Deres supplerende notat af 3. september 1994 om et særligt aspekt af skudafgivelsen på Fælledvej den 18. maj 1993, som man dags dato har oversendt til Folketingets Retsudvalg til orientering.

Justitsministeriet skal samtidig meddele, at man kan tilslutte sig Deres indstilling i notatets pkt. 9 om foretagelse af en supplerende undersøgelse.

Der henvises til Deres j.nr. G 1401.«

Dersom Asbjørn Jensen i forbindelse med undersøgelsen havde opfattet sig som en særlig forvaltningsmyndighed, som ikke var underordnet Justitsministeriet, ville Asbjørn Jensen – i hvert fald i en situation som her, hvor nye oplysninger fremkom kort efter afgivelsen af den første redegørelse – ikke have skullet *indstille* til Justitsministeriet at han foretog yderligere undersøgelser inden for rammerne af kommissoriet. Han kunne selv have besluttet sådanne

undersøgelser. Eller han kunne have besluttet ikke at foretage yderligere undersøgelser, uden at Justitsministeriet i så fald ville have kunnet beordret sådanne foretaget.

9.3 Udtalelsen af 17. september 1995

I sin udtalelse til mig af 17. september 1995 (side 133) til mig har Asbjørn Jensen anført:

»Ad b.

Ifølge retsplejelovens § 99, der i det væsentlige svarer til den tidligere bestemmelse i retsplejelovens § 100, stk. 2, sammenholdt med § 101 om statsadvokaternes tilsyn med politimestrenes behandling af straffesager, har Rigsadvokaten den overordnede tilsynsbeføjelse med hensyn til politimestrenes (herunder Politidirektørens) behandling af straffesager, herunder opfyldelsen af det grundlæggende princip om anklagemyndighedens objektivitet. I den forbindelse vil Rigsadvokaten af egen drift eller på grundlag af klager skulle tage stilling til politiets dispositioner og afgørelser i forbindelse med efterforskning og tiltale i straffesager.

Jeg har som følge heraf i min funktion som Rigsadvokat bestræbt mig på, at der ikke skulle kunne rejses berettiget tvivl om min upartiskhed i forbindelse med udøvelsen af denne kontrolfunktion.

På den baggrund har jeg ikke fundet anledning til at ændre form eller indhold af mine kontakter med personer og myndigheder, der var omfattet af denne undersøgelse, selv om den ikke var omfattet af de opgaver, der påhviler mig efter retsplejeloven.«

Den retsopfattelse som her (og særligt i citatets sidste afsnit) kommer til udtryk, svarer efter min opfattelse ganske til den retsopfattelse der ligger bag notitsen af 7. juni 1993 fra Justitsministeriets lovafdeling, jf. afsnit 8.2. ovenfor. Der sondres således mellem Rigsadvokatens opgaver efter retsplejeloven og andre opgaver for Rigsadvokaten.

9.4 Betegnelse for undersøgelsesmyndigheden

Ud over det der fremgår ovenfor (jf. særligt afsnit 5) har Asbjørn Jensen også i andre sammenhænge formuleret sig på måder, der klart må efterlade det indtryk at undersøgelsen blev foretaget af Rigsadvokaten som Rigsadvokat. Jeg skal her indskrænke mig til at nævne et par eksempler.

I brev af 2. november 1994 (på Rigsadvokatens officielle brevpapir, j.nr. G 1401) til redaktionen af TV-2's nyhedsudsendelse har Asbjørn Jensen anført følgende:

»Under henvisning til TV-2 Nyhedernes indslag den 29. oktober 1994 om »Rigsadvokatens Nørrebroundersøgelse«, som jeg finder indeholdt vildledende oplysninger, vedlægger jeg til belysning heraf en kopi af min skrivelse af 30. oktober 1994 med bilag til Justitsministeriet.«

»Rigsadvokatens Nørrebroundersøgelse« er enten Asbjørn Jensens egen betegnelse for undersøgelsen eller – meget muligt – et citat af den måde hvorpå TV-2 omtaler undersøgelsen. I sidstnævnte tilfælde ville det have været naturligt om Asbjørn Jensen havde anført at (også) denne betegnelse for undersøgelsen måtte anses for »vildledende«.

I brev af 17. februar 1995 til Danmarks Radio, Montagegruppen, (på Rigsadvokatens underhåndspapir og j.nr. G 1401) har Asbjørn Jensen bl.a. anført følgende:

»Nogle skrivelser mellem Rejseafdelingen og Rigsadvokaturen er endvidere undtaget fra aktindsigt i medfør af offentlighedslovens § 10, stk. 3, idet Rejseafdelingen har udført sekretariatsopgaver for Rigsadvokaturen i denne sag.«

Som det ses anvendes her (som i flere andre tilfælde) ligefrem den generelle embedsbetegnelse »Rigsadvokaturen«.

10. Justitsministeriets overordningsbeføjelser i forbindelse med delegation

Efter omstændighederne kan det antages at der ikke kan klages til vedkommende minister i forbindelse med undersøgelser foretaget af *særlige undersøgelsesorganer, oprettet ved lov*. Dette kan især skyldes at organet ikke er en forvaltningsmyndighed oprettet af ministeren, og at rammerne for organets virksomhed ikke beror på en ministeriel beslutning, samt at det i forbindelse med lovens vedtagelse kan være forudsat at der ikke i forbindelse med undersøgelsesorganet skal være et normalt (parlamentarisk) ministeransvar. Sådanne særlige undersøgelsesorganer kan både være hjemlet ved generelle bestemmelser i lov (f.eks. kommissionsdomstole, jf. retsplejelovens § 21 og dommerundersøgelser, jf. retsplejelovens § 21a) og ved en særlig lov (jf. senest lov nr. 356 af 8. juni 1995 om undersøgelse af den færøske banksag).

Anderledes forholder det sig i forbindelse med en undersøgelse som er besluttet rent administrativt uden særligt lovgrundlag. Selvom det må antages at særlige forvaltningsorganer kan oprettes ved administrativ beslutning (hvilket i øvrigt forudsætter at de ovenfor under afsnit 5 nævnte betingelser er opfyldt), er dette ikke ensbetydende med at sådanne administrativt nedsatte organer kan opnå samme status som organer oprettet ved lov.

En forvaltningsmyndigheds ulovbestemt adgang til administrativt at nedsætte et undersøgelsesorgan beror efter min opfattelse *dels* på den ulovbestemte adgang til – inden for myndighedens ressortområde, lovgivningens rammer og myndighedens ressourcer – at foretage undersøgelser (jf. Bent Christensen: »Forvaltningsret: Opgaver – Hjemmel – Organisation« (1991), side 279), *dels* på adgangen til ulovbestemt delegation (jf. Bent Christensens ovennævnte værk side 326, Karsten Loiborg m.fl.: »Forvaltningsret« (1994), side 94, og Carl Aage Nørgaard og Jens Garde: »Forvaltningsret – Sagsbehandling« (4. udgave (1995) ved Jens Garde og Karsten Revsbech), side 52 ff).

Efter min opfattelse må den almindelige antagelse om at der kan klages til den oprindeligt kompetente myndighed i forbindelse med ulovbestemt delegation (jf. »Forvaltningsret« side 93 og side 632, smh. Bent Christensens ovenfor nævnte værk side 385ff, og side 326, sammenholdt med side 320f, samt »Forvaltningsret – Sagsbehandling« side 53), også gælde i et tilfælde som det foreliggende.

I det konkrete tilfælde er forholdet efter min opfattelse det at Justitsministeriet som led i ministeriets ulovbestemte ressorttilsyn har haft kompetence til at undersøge begivenhedsforløbet på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

Beføjelsen til at foretage en sådan undersøgelse har Justitsministeriet delegeret til Asbjørn Jensen. Som det fremgår af afsnit 4-9 ovenfor må det antages, at undersøgelsen fra starten blev forestået af Asbjørn Jensen som Rigsadvokat. Efter alt foreliggende er det mest nærliggende at antage, at Asbjørn Jensen – efter udnævnelsen til højesteretsdommer den 1. marts 1995 og indtil afgivelsen af RII den 30. maj 1995 – færdiggjorde og afsluttede denne særlige opgave, således som det ikke sjældent sker når man overgår fra en stilling til en anden i de offentlige myndigheder. Også på denne baggrund mener jeg derfor ikke, at man i de pågældende 3 måneder kan betragte Asbjørn Jensens undersøgelse som udført af en særlig (midlertidig) forvaltningsmyndighed. Men selv om så var vil det dog ikke være afgørende for Justitsministeriets kompetence til at behandle klager over Asbjørn Jensens undersøgelse, idet undersøgelsesopgaven i så fald har været delegeret fra ministeriet til denne særlige forvaltningsmyndighed.

Af Justitsministeriets Lovafdelings notits af 5. juli 1995 fremgår bl.a. følgende:

»Endelig falder den opgave, som Asbjørn Jensen ved sin undersøgelse har varetaget, uden for de opgaver, som efter retsplejeloven påhviler Rigsadvokaten, jf. lovens § 99. Opgaven – der som nævnt falder uden for strafferetsplejen, og som i det væsentlige har været af undersøgende og vurderende karakter – har heller ikke i øvrigt haft nogen umiddelbar tilknytning til de opgaver, der påhviler Rigsadvokaten.«

Det står mig ikke klart om der bag citatet ligger en retsopfattelse, hvorefter der ikke (lovligt) ville kunne henlægges andre opgaver til Rigsadvokaten end de opgaver der efter retsplejeloven påhviler ham. En sådan retsopfattelse ville imidlertid dels være i strid med Justitsministeriets (jf. særligt ovenfor afsnit 8.1 og 8.2) og Asbjørn Jensens (jf. særligt ovenfor afsnit 9.3) hidtidige retsopfattelse, dels være klart uholdbar.

Som anført ovenfor kan forvaltningsmyndigheder administrativt beslutte at foretage undersøgelser (herunder f.eks. undersøgelser foretaget af Rigsadvokaten). Også for Rigsadvokatens vedkommende gælder det almindelige krav om udtrykkelig lovhjemmel for virksomhed som gør indgreb i borgernes retsstilling (d.v.s. typisk de af Rigsadvokatens funktioner, der er omtalt i retsplejeloven). Der kan imidlertid ikke specielt for Rigsadvokatens vedkommende opstilles et forbud mod at udføre funktioner som ikke kræver udtrykkelig lovhjemmel (herunder undersøgelser som den omhandlede). Rigsadvokaten selv og Justitsministeriet som dennes overordnede myndighed kan derfor beslutte at Rigsadvokaten skal udføre en undersøgelse som den omhandlede (under forudsætning af at Rigsadvokaten ikke af denne grund ville mangle ressourcer til at udføre sine lovbestemte opgaver).

Det antages generelt at afskæring af en klageadgang, der ikke er fastsat ved lov (ulovbestemt rekurs) kræver lovhjemmel (jf. Karsten Loiborg m.fl.: »Forvaltningsret« side 632 ff). Dette må efter min opfattelse gælde uanset om Asbjørn Jensen har foretaget sin undersøgelse som Rigsadvokat eller som en særlig forvaltningsmyndighed.

Justitsministeriet har – i Lovafdelingens notat af 5. juli 1995 – anført at »formålet med undersøgelsen« har været »at gennemføre en objektiv og uvildig udredning af begivenhedsforløbet«, at dette »afgørende taler imod«, at der har bestået et over/underordningsforhold mellem Asbjørn Jensen og Justitsministeriet i forbindelse med undersøgelsen.

Hertil skal jeg bemærke at hensynet til et sådant formål i det højeste kunne bære at ministeriet undlod at behandle klager over undersøgelsen, medens den foregik. Det er efter min opfattelse utvivlsomt at et sådant hensyn ikke ville kunne medføre en så vidtrækkende konsekvens, at ministeriet – i strid med de ovenfor nævnte almindeligt gældende retsgrundsætninger om delegation og rekurs – afskar en *efterfølgende* (klagesags-)prøvelse af undersøgelsen.

Rent faktisk har Justitsministeriet – som det fremgår ovenfor under afsnit 7 og (til dels) afsnit 8.3 – *medens undersøgelsen foregik* på forskellig måde påvirket dennes afgrænsning, indhold og tilrettelæggelse. Også i lyset heraf må det forekomme inkonsekvent om ministeriet skulle være afskåret fra – og dermed fritaget for – efterfølgende at tage udtrykkelig og konkret stilling til de klager og indvendinger der er blevet rejst mod undersøgelsen.

11. Afslutning og konklusion

Jeg kan naturligvis ikke afvise at det – som Justitsministeriet nu gør gældende – har været ministeriets hensigt at lade Asbjørn Jensen undersøge hændelserne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 som en særlig undersøgelsesmyndighed (»personlig undersøger«). Jeg må

imidlertid konstatere at en sådan hensigt ikke udadtil ses at have sat sig afgørende spor. Ligeledes må jeg konstatere at de almindelige retlige betingelser for at anerkende Asbjørn Jensen som en myndighed, der *dels* har været selvstændig, *dels* ikke har været underordnet ministeriet, ikke ses at have været opfyldt.

Jeg har ovenfor konkluderet

- at kommissoriet i sig selv hverken direkte eller indirekte fastlægger Asbjørn Jensens stilling som undersøger (jf. afsnit 4),
- at undersøgelsesmyndigheden selv indtil Asbjørn Jensens udnævnelse til højsteretsdommer den 1. marts 1995 på brevpapir, i undersøgelsesrapporten og i øvrige dokumenter har betegnet sig som »Rigsadvokaten«, undertiden »Rigsadvokaturen« (jf. afsnit 5.1),
- at undersøgelsesmyndigheden ikke har haft eget (fra Rigsadvokaturen adskilt) journalsystem og arkiv (jf. afsnit 5.2),
- at der ikke har været en tilstrækkelig klar personel afgrænsning af undersøgelsesmyndigheden i forhold til Rigsadvokatens personale, herunder at Rigsadvokatens stedfortræder som fungerende Rigsadvokat har underskrevet breve vedrørende undersøgelsen (jf. afsnit 5.3),
- at Justitsministeriet udadtil (herunder i forhold til Folketinget) indtil udnævnelsen af Asbjørn Jensen til Højsteretsdommer konsekvent har betegnet undersøgelsesmyndigheden som »Rigsadvokaten« (jf. afsnit 6.2),
- at Justitsministeriets adfærd i en række tilfælde må eller dog kan forstås som om ministeriet stod i et almindeligt overordningsforhold til Asbjørn Jensen, både i henseende til undersøgelsens tilrettelæggelse og gennemførelse, samt ved ministeriets (mere generelle) vurderinger af undersøgelsens resultater (jf. afsnit 7),
- at to notitser udarbejdet af Justitsministeriet henholdsvis den 1. juni 1993 om en eventuel lokalnævnundersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993, og den 7. juni 1993 om hvorvidt dokumenter i undersøgelsen er omfattet af offentlighedslovens undtagelsesbestemmelse angående »sager inden for strafferetsplejen«, begge bygger på den retsopfattelse at undersøgelsen skulle foretages af Rigsadvokaten som Rigsadvokat (jf. afsnit 8.1 og 8.2),
- at Justitsministeriet faktisk har behandlet klager over aktindsigtsafgørelser truffet af undersøgelsesmyndigheden; ministeriet har indtil notitsen af 5. juli 1995 konsekvent handlet ud fra en retsopfattelse hvorefter ministeriet også havde beføjelse til at behandle klager i forbindelse med undersøgelsen (jf. afsnit 8.3.),
- at Asbjørn Jensen selv har delt denne retsopfattelse (jf. afsnit 8.3 og 9),
- at Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 har været hjemlet ved Justitsministeriets ulovbestemte adgang til at foretage un-

dersøgelser i kombination med Justitsministeriets ulovbestemte adgang til delegation (jf. afsnit 10),

– at der består en klageadgang til Justitsministeriet som delegerende myndighed; en klageadgang som ikke uden lovhjemmel kan afskæres (jf. afsnit 10).

Samlet må det herefter være min opfattelse at Justitsministeriet har savnet det fornødne grundlag for at afvise at behandle klager over Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 og gennemførelsen heraf.

Den 18. november 1995

Hans Gammeltoft-Hansen

(Uddrag af spørgsmål fra Folketingets Retsudvalg og enkelte medlemmer af Folketinget vedrørende Nørrebro-sagen og Justitsministeriets svar.)

Uddrag af Justitsministeriets besvarelse af 1. juni 1993 af Retsudvalgets spørgsmål nr. 318 af 21. maj 1993:

»*Besvarelse af spørgsmål nr. 318 af 21. maj 1993 fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del – bilag 655).*

Spørgsmål:

»Udvalget anmoder om en redegørelse for urolighederne på Nørrebro natten mellem den 18. og den 19. maj 1993.«

Svar:

...

Jeg kan tilføje, at jeg har anmodet Rigsadvokaten om at gennemføre en undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993. Til orientering vedlægges en kopi af kommissoriet for undersøgelsen.«

Justitsministeriets besvarelse af 10. juni 1993 af Retsudvalgets spørgsmål nr. 324-325 af 1. juni 1993:

»*Besvarelse af spørgsmål nr. 324 og 325 af 1. juni 1993 fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del – bilag 680).*

Spørgsmål:

»324. Hvor mange betjente var udstationeret på og omkring Christiansborg natten mellem den 18.-19. maj 1993?

325. Hvor mange var i beredskab til udrykning til Christiansborg?«

Svar:

Spørgsmålene har tæt tilknytning til den undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993, som Justitsministeriet har anmodet Rigsadvokaten om at gennemføre. Justitsministeriet har derfor fundet det mest korrekt at oversende spørgsmålene til Rigsadvokaten, således at de punkter, som retsudvalget ønsker belyst, kan indgå i Rigsadvokatens undersøgelse.«

Justitsministeriets besvarelse af 15. juni 1993 af spørgsmål nr. S 952 af 8. juni 1993 fra MF Tom Behnke:

»*Besvarelse af spørgsmål nr. S 952 fra medlem af Folketinget Tom Behnke (FP).*

Spørgsmål:

»Er ministeren indstillet på seriøst at vurdere de positive muligheder ved en udvidelse af politiets vognpark med en eller to selvkørende vandkanoner?«

Svar:

Spørgsmålet har tæt tilknytning til den undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18.

og 19. maj 1993, som Justitsministeriet har anmodet Rigsadvokaten om at gennemføre. Når resultatet af Rigsadvokatens undersøgelse foreligger, vil jeg vende tilbage til sagen direkte over for spørgeren.«

I fortsættelse af besvarelsen af spørgsmål nr. S 952 skrev Justitsministeren den 5. oktober 1994 bl.a. følgende til MF Tom Behnke:

»...

I sin foreløbige besvarelse af 15. juni 1994 lovede min forgænger at vende tilbage til dig om sagen, når resultatet af Rigsadvokatens undersøgelse af Nørrebro-begivenhederne forelå.

Som du ved, har Rigsadvokaten i sin redegørelse, som nu foreligger, peget på en række fremadrettede initiativer, som efter hans opfattelse vil kunne medvirke til at forebygge, at lignende situationer fremover opstår. Rigsadvokaten har i den forbindelse bl.a. anført:

...

Umiddelbart stiller jeg mig ligesom Rigsadvokaten tvivlende over for ...

... Min forgænger tog da også straks efter offentliggørelsen af Rigsadvokatens redegørelse initiativ til, at de forskellige forslag i redegørelsen blev taget op.

Justitsministeriet har i den forbindelse anmodet Rigspolitechefen om nærmere at gennemgå samtlige de foranstaltninger m.v. på det politimæssige område, som er omtalt i Rigsadvokatens redegørelse.

...«

Justitsministeriets besvarelse af 21. juli 1993 af Retsudvalgets spørgsmål nr. 358-366 af 9. juli 1993:

»Besvarelse af spørgsmål nr. 358 – 366 af 9. juli 1993 fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del – bilag 766).

Spørgsmål:

358. Hvilken status har en forholdsordre, der lyder: »Det vil vi ikke have«?

359. Overvejes det at give et mere klart forbud mod, at politiet kaster med sten mod demonstranter?

360. Hvilke særlige opgaver fik uropatroljen tildelt, efter at den kl. 22.49 havde meldt sig til områdelederen?

361. Hvad var baggrunden for, at politiet ikke kunne få den nødvendige tåregas bragt til veje?

362. Ville tilstrækkelige mængder tåregas have kunnet forhindre stenkasteri og skyderi fra politiets side, da situationen tilspidsedes?

363. Er det i overensstemmelse med politiets forholdsordre, at en delingsfører og lederen af uropatroljen advarer om, at der vil blive skudt varselsskud, inden områdelederen når at meddele mængden dette gennem megafon?

364. Anvendte delingsføreren og lederen af uropatroljen megafoner, da de advarede mængden om, at der ville blive skudt?

365. I rapporten fra såvel politidirektøren som chefpolitiinspektøren omtales alene varselsskud, alligevel er 11 personer blevet ramt af projektiler, hvordan kan det gå til? Der bortses fra de konkrete uskadelliggørelsesskud, der er beskrevet i bilag til rapporten.

366. Hvem gav ordre til at kaste sten tilbage?«

Svar:

Spørgsmålene har tæt tilknytning til den undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993, som Justitsministeriet har anmodet Rigsadvokaten om at gennemføre. Justitsministeriet har derfor fundet det mest korrekt at oversende spørgsmålene til Rigsadvokaten, således at de punkter, som retsudvalget ønsker belyst, kan indgå i Rigsadvokatens undersøgelse.«

Justitsministeriets besvarelse af 20. oktober 1993 af Retsudvalgets spørgsmål nr. 369 af 28. juli 1993:

»*Besvarelse af spørgsmål nr. 369 af 28. juli 1993 fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del – bilag 792).*

Spørgsmål:

»Udvalget anmoder om ministerens kommentar til henvendelsen fra Krim vedrørende afhøring af vidner i forbindelse med urolighederne på Nørrebro, jf. alm. del – bilag 767.«

Svar:

Justitsministeriet har indhentet en udtalelse fra Rigsadvokaten, som har oplyst følgende:

»I forbindelse med begivenhederne den 18.-19. maj 1993 på Nørrebro har Københavns Politiforetaget en sædvanlig efterforskning med henblik på at tilvejebringe grundlag for gennemførelsen af straffesager i forbindelse med eventuelle strafbare forhold begået i den pågældende periode.

Det følger af retsplejelovens § 751, stk. 2, at der skal gives en afhørt lejlighed til at gøre sig bekendt med gengivelsen af forklaringen med henblik på eventuelle tilføjelser eller korrekationer.

Der er ingen pligt til at udlevere en kopi af rapporten til et vidne, der har afgivet forklaring. Sådanne rapporter udleveres i praksis heller ikke. Det skyldes, at såfremt et vidnes oplysninger skal anvendes som bevis i en straffesag, skal vidnet selv afgive forklaring for retten. Det er i den forbindelse vigtigt, at den forklaring, som vidnet afgiver i retten, er et udslag af, hvad vidnet kan huske fra selve begivenheden og ikke alene er en genfortælling af, hvad vidnet eventuelt har forklaret til politiet.

I forbindelse med, at Justitsministeriet i skrivelse af 31. maj 1993 har anmodet mig om – med bistand fra rigspolitiet – at gennemføre en undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 har medarbejdere fra Rigspolitiets Rejseafdeling indhentet oplysninger fra en del beboere fra det pågældende kvarter på Nørrebro.

Ifølge det oplyste har mange beboere gerne villet give rejseafdelingen oplysninger om deres iagttagelser. En del heraf har i den forbindelse givet udtryk for frygt eller bekymring for, at oplysninger om, at de havde talt med politiet, ville blive kendt af personer med tilknytning til de autonome grupper og lignende. Kun ganske få har ytret ønske om at få en kopi af deres egen forklaring, idet de alle har fået et tilbud om at gennemse den nedskrevne rapport.«

Jeg kan i det hele henholde mig til Rigsadvokatens udtalelse.«

Baggrunden for spørgsmålet var en henvendelse fra KRIM til Retsudvalget om afhøring af vidner i forbindelse med Nørrebro-uroighederne. I anledning af spørgsmålet udbad Justitsministeriet sig den 3. august 1993 en udtalelse fra »Rigsadvokaten« og den 21. september 1993 rykkede Justitsministeriet »Rigsadvokaten« for svar. Svaret forelå den 8. oktober 1993

i en skrivelse på Rigsadvokatens brevpapir og journaliseret på j.nr. G 1401. Indholdet af Rigsadvokatens svar falder som det ses i 2 dele: 1° retsstillingen for de vidner, Københavns Politi har afhørt i forbindelse med konkrete straffesager (mod autonome) og 2° Rejseafdelingens afhøringer i forbindelse med den generelle undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro. Rigsadvokaten har ad 1° utvivlsomt udtalt sig som Rigsadvokat. Det fremgår på ingen måde af forløbet, at Asbjørn Jensen ad 2° skulle have udtalt sig som »personlig undersøger«. Det skal i denne forbindelse også bemærkes, at justitsministeren i svaret til Retsudvalget »i det hele« henholder sig til »Rigsadvokatens udtalelse«.

Uddrag af Justitsministeriets udkast (formentlig af 17. februar 1994) til Statsministeriets besvarelse af spørgsmål nr. S 683 af 10. februar 1994 fra MF Birthe Rønn Hornbech:

»UDKAST«

*Besvarelse af spørgsmål nr. S 683 fra medlem af Folketinget Birthe Rønn Hornbech (V).
Spørgsmål:*

»Vil statsministeren nærmere redegøre for de meldinger, som statsministeren efter Dorte Bennedsens udsagn har modtaget efter Nørrebro-urolighederne, og vil statsministeren oplyse, hvem der fremsendte disse informationer og oplyse, hvorvidt disse informationer var løgn eller latin eller tæt derpå, samt oplyse hvilke undersøgelser statsministeren i den anledning har indledt mod de pågældende tjenestemænd?«

Svar:

...

Som bekendt har Justitsministeriet da også efterfølgende anmodet Rigsadvokaten om at gennemføre en undersøgelse af begivenhederne. Undersøgelsen skal give et samlet billede af de pågældende begivenheder og herunder belyse såvel optakten til som forløbet af de voldshandlinger, der fandt sted.

Rigsadvokaten vil på baggrund af sin undersøgelse afgive en beretning, der indeholder en beskrivelse og vurdering af begivenhedsforløbet på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.«

Justitsministeriets besvarelse af 8. juli 1994 af spørgsmål nr. S 1226 af 11. maj 1994 fra MF Pernille Frahm:

»Besvarelse af spørgsmål nr. S 1226 fra medlem af Folketinget Pernille Frahm (SF).

Spørgsmål:

»Er den politiassistent, som den 18. maj 1993 på Nørrebro affyrede 7 »varslingsskud«, der ramte 4 forskellige personer, blevet suspenderet fra tjeneste?«

Svar:

Justitsministeriet har til brug ved besvarelsen af spørgsmålet indhentet udtalelser fra Politidirektøren i København, Statsadvokaten for København m.v. og Rigsadvokaten.

Kopi af udtalelserne vedlægges til orientering.«

I udtalelsen af 27. juni 1994, som Rigsadvokaten utvivlsomt har afgivet som Rigsadvokat og som er journaliseret på Rigsadvokatens j.nr. 456/94, anføres:

»Til brug ved besvarelsen af spørgsmålet kan jeg oplyse, at jeg særskilt efter aftale med rigspolitechefen og på baggrund af det materiale, der er fremkommet i forbindelse med min undersøgelse, har bedt Rejseafdelingen foretage en nærmere efterforskning med henblik på at afgøre, hvorvidt der er grundlag for en strafferetlig forfølgning i anledning af nogle nærmere bestemte skudafgivelser den 18. maj 1993 på Nørrebro.«

Justitsministeriets besvarelse af 8. juli 1994 af Retsudvalgets spørgsmål nr. 237 af 15. juni 1994:

»*Besvarelse af spørgsmål nr. 237 af 15. juni 1994 fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del – bilag 628).*

Spørgsmål:

»Udvalget udbeder sig ministerens kommentar til, at politiet tilsyneladende har vildledt både byretten, Folketinget og justitsministeren med hensyn til, hvem der gav ordre til at skyde natten til den 19. maj 1993 på Nørrebro.«

Svar:

Justitsministeriet har som bekendt anmodet Rigsadvokaten gennemføre en undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

Jeg finder det derfor rigtigst at afvente Rigsadvokatens beretning, før end jeg udtaler mig nærmere om sagen, herunder om det materiale som er udarbejdet af Politidirektøren i København.«

Uddrag af Justitsministeriets besvarelse af 14. oktober 1994 af spørgsmål nr. S 3 af 6. oktober 1994 fra MF Søren Søndergaard:

»*Besvarelse af spørgsmål nr. S 3 fra medlem af Folketinget Søren Søndergaard (EL).*

Spørgsmål:

»Vil ministeren oplyse, om ministeren har været vidende om, at politibetjente også den 19. maj 1993 om aftenen kastede med sten mod demonstranter på Nørrebro i København og i bekræftende fald oplyse, hvad ministeren har foretaget sig i den anledning og i benægtende fald oplyse, hvad ministeren har tænkt sig at gøre for at få oplysningen bekræftet eller afkræftet?«

Svar:

Rigsadvokatens redegørelse omhandler som bekendt alene optakten til og forløbet af de begivenheder, som fandt sted på Nørrebro om aftenen den 18. maj 1993 og om natten mellem den 18. og 19. maj 1993.

...«

Uddrag af Justitsministeriets besvarelse af 31. oktober 1994 af Retsudvalgets spørgsmål nr. 69 – 72 af 11. oktober 1994:

»*Besvarelse af spørgsmål nr. 69-72 af 11. oktober 1994 fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del – bilag 57).*

Spørgsmål:

69. Har ministeren modtaget et notat fra Rigsadvokaten vedrørende begivenhederne på Nørrebro natten mellem 18. og 19. maj 1993, hvori Rigsadvokaten omtaler «Benja-

min»-episoden, og vil ministeren i bekræftende fald oversende det til Retsudvalget?

70. Hvad er ministerens kommentarer til, at notatet ikke indgår i Rigsadvokatens rapport?
71. Har Justitsministeriet modtaget andre notater eller andre dokumenter fra Rigsadvokaten omhandlende Nørrebro-sagen, som ikke indgår i Rigsadvokatens redegørelse, og vil ministeren i bekræftende fald oversende dem til Retsudvalget?
72. Skal den civilklædte politibetjent, der udtalte truslen: »kan du huske Benjamin.....«? fortsætte i uro-patroljen?
- Spørgsmålene er tidligere stillet i folketingsåret 1993-94 som spm. 297, 298, 299 og 300, jf. alm. del – bilag 794.«

Svar:

Omtændighederne omkring den episode, som der refereres til i de stillede spørgsmål, er omtalt nærmere i Rigsadvokatens redegørelse om begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993, side 177 – 185.

Som det fremgår af den pressemeddelelse, som den daværende justitsminister udsendte i anledning af Rigsadvokatens redegørelse, har Rigsadvokaten på justitsministerens foranledning udarbejdet et notat, der indeholder Rigsadvokatens vurdering af, i hvilket omfang der er forskelle mellem hans redegørelse og Politidirektøren i Københavns to redegørelser om Nørrebro-begivenhederne.

...

Bortset fra det omhandlede notat af 29. august 1994 med bilag og Rigsadvokatens supplerende notat af 3. september 1994 om et særligt aspekt af skudafgivelsen på Fælledvej den 18. maj 1993, der er oversendt til Retsudvalget den 5. september 1994, har Justitsministeriet ikke modtaget yderligere notater eller dokumenter fra Rigsadvokaten i tilknytning til afgivelsen af hans redegørelse om Nørrebro-begivenhederne.«

Uddrag af Justitsministeriets besvarelse af 2. november 1994 af Retsudvalgets spørgsmål nr. 66 af 11. oktober 1994:

»Besvarelse af spørgsmål nr. 66 af 11. oktober 1994 fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del – bilag 54).

Spørgsmål:

»Ministeren bedes skaffe udvalget klarhed over, hvor mange klagesager der danner grundlag for Amnesty-rapporten »Police ILL-treatment« fra juni 1994.

...«

Svar:

...

For så vidt angår de øvrige konkrete sager, som er omtalt i Amnesty Internationals rapport, fremgår det af ovennævnte udtalelse fra Politidirektøren, at disse sager enten er omfattet af Rigsadvokatens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro eller allerede har været eller vil blive forelagt domstolene.«

Justitsministeriets besvarelse af 16. november 1994 af Retsudvalgets spørgsmål nr. 105 af 21. oktober 1994:

»Besvarelse af spørgsmål nr. 105 af 21. oktober 1994 fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del – bilag 98).

Spørgsmål:

»Vil ministeren fremsende den seneste tekniske erklæring, som DR har indhentet fra London og som blev omtalt i DR's refleksudsendelse vedrørende den 18. maj-urolighederne på Nørrebro?«

Svar:

Der henvises til vedlagte skrivelse af 7. november 1994 med bilag fra Rigsadvokaten.«
Skrivelsen af 7. november 1994, der er vedlagt svaret, er underskrevet af Asbjørn Jensen, skrevet på Rigsadvokatens officielle brevpapir og journaliseret på j.nr. G 1401.

Uddrag af Folketingets Forhandlinger 1994-95, side 1998 f, angående spørgsmål nr. S 569, besvaret mundtligt den 11. januar 1995:

»Spm. nr. S 569

16) Til justitsministeren af:

Svend Aage Jensby (V): »Vil ministeren på baggrund af urolighederne på Nørrebro både den 18. maj 1993 og nytårsnat 1994-95 tage skridt til, at politiet bliver udstyret med bedre materiel til beskyttelse af politifolkene, herunder eventuelt vandkanoner?«

...

Justitsministeren (Bjørn Westh): Rigspolicehfen har oplyst, at man til stadighed har opmærksomheden henledt på at sikre politipersonalet den bedste udrustningsmæssige beskyttelse.

...

Rigsadvokaten peger i sin redegørelse afgivet den 29. august 1994 om begivenhederne på Nørrebro i maj 1993 bl.a. på, at man burde overveje forskellige udrustningsspørgsmål, herunder hensigtsmæssigheden af en forøgelse af de passive beskyttelsesmidler.

Justitsministeriet har anmodet rigspolicehfen om en indstilling vedrørende de spørgsmål, som rejses af Rigsadvokaten i redegørelsen, ...«

Uddrag af Folketingets Forhandlinger 1994-95, side 2840, angående spørgsmål nr. S 546:

»Spm. nr. S 546

Til justitsministeren (3/1 95) af:

Tom Behnke (FP): »Ville politiet have kunnet bekæmpe urolighederne mere effektivt på Nørrebro nytårsaften og -nat, herunder have slukket blåene i gaden, hvis de havde en vandkanon til rådighed?«

...

Svar (24/1 95) Justitsministeren (Bjørn Westh):

...

Det kan endvidere oplyses, at Justitsministeriet – i forlængelse af Rigsadvokatens beretning om begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 – anmodede Rigspolicehfen om en indstilling bl.a. vedrørende de udrustningsspørgsmål, der rejses i beretningen.

...«

Uddrag af Folketingets Forhandlinger 1994-95, side 6687, angående spørgsmål nr. S 1891:

»Spm. nr. S 1891

Til justitsministeren (12/6 95) af:

Margrete Auken (SF): »Er ministeren enig med forhenværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen om, at ...

Begrundelse

Der henvises dels til Asbjørn Jensens supplerende redegørelse fra 30. maj 1995, side 59, dels til ...

Foreløbigt svar (22/6 95)

Justitsministeren (Bjørn Westh):

Som led i forberedelsen af samrådet i Folketingets Retsudvalg om regeringens holdning til de to redegørelser af henholdsvis 29. august 1994 og 30. maj 1995 fra Asbjørn Jensen (Samrådsspørgsmål AE af 30. maj 1995, Alm. del, bilag 949) har Justitsministeriet den 13. juni 1995 anmodet Asbjørn Jensen om hans bemærkninger til den kritik, der på en række punkter har været rejst i pressen i tilknytning til offentliggørelsen af Asbjørn Jensens supplerende redegørelse.

...

Når Asbjørn Jensens udtalelse foreligger, vil Justitsministeriet vende tilbage til sagen.

Supplerende svar (20/7 95)

Justitsministeren (Bjørn Westh):

Justitsministeriet har som led i forberedelsen af samrådet i Folketingets Retsudvalg om regeringens holdning til Asbjørn Jensens to redegørelser af henholdsvis 29. august 1994 og 30. maj 1995 anmodet Asbjørn Jensen om hans bemærkninger til den kritik, der på en række punkter har været rejst i pressen i tilknytning til offentliggørelsen af hans supplerende redegørelse. Den rejste kritik omhandler tillige den af spørgeren rejste problemstilling.

Asbjørn Jensen har i den anledning i et notat af 22. juni 1995 kommenteret den rejste kritik. ...«

Uddrag af Justitsministeriets besvarelse af 7. september 1995 af Retsudvalgets spørgsmål nr. 447 af 7. juli 1995:

»*Besvarelse af spørgsmål nr. 447 ... fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del – bilag 949, jf. bilag 1049).*

Spørgsmål nr. 447. Ad samrådet om spørgsmål AE (alm. del – bilag 949, jf. bilag 1049)

»Det bedes uddybet, hvorledes oplysningerne i talepapirets pkt. 6.2 om, at »På dette grundlag har Asbjørn Jensen som udgangspunkt tilrettelagt undersøgelsen således, at Rigspolitiets Rejseafdeling har været anvendt til at tilvejebringe oplysninger fra civile borgere og mediernes dækning af begivenhederne, mens oplysninger fra politiet er tilvejebragt gennem Københavns Politidirektør, dels ved Politidirektørens to redegørelser, dels ved hans besvarelse af den række af yderligere spørgsmål, som Asbjørn Jensen har stillet ham«, forholder sig til oplysningerne i pressemeddelelsen af 11. september 1994, hvor det fremgår, at «Erling Olsen har sagt til mig, at Rigsadvokatens rapport efter hans opfattelse indeholder en meget grundig og gennearbejdet redegørelse for begivenhederne på Nørrebro. Og med hensyn til kommissoriet svarer det til hans forventninger til undersøgelsen, at rapporten ud over materiale fra Københavns Politi også bygger på rejseholdets afhøringer af en række centrale polititjenestemænd«.

Svar:

Som nævnt i samrådet (talepapirets punkt 6.2.) har Asbjørn Jensen som udgangspunkt tilrettelagt undersøgelsen således, at ...«

Uddrag af Justitsministeriets besvarelse af 8. september 1995 af Retsudvalgets spørgsmål nr. 440-444 af 3. juli 1995:

»*Besvarelse af spørgsmål nr. 440 – 444 fra Folketingets Retsudvalg (Alm. del – bilag 1056).*

Spørgsmål nr. 440:

»Ministeren bedes oplyse, hvor Asbjørn Jensen i sine rapporter finder politiets håndtering af sagerne den 18.-19. maj kritisabel?«

Svar:

I samråd med Retsudvalget den 29. juni 1995 foretog jeg en gennemgang af de væsentligste kritikpunkter, der var fremsat af Asbjørn Jensen i de to redegørelser, han har udarbejdet i anledning af urolighederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

Som jeg redegjorde for i samrådet (talepapiret side 6 f.), konkluderede Asbjørn Jensen i sin første redegørelse, at ...

...

Spørgsmål nr. 442:

»Er det i overensstemmelse med kommissoriet, at «undersøgelsen udviklede sig til først og fremmest at angå politiets adfærd?«

Svar:

Om baggrunden for, at undersøgelsen om begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993, som Asbjørn Jensen gennemførte i overensstemmelse med Justitsministeriets kommissorium af 31. maj 1993, forløb som tilfældet var, kan henvises til Asbjørn Jensens redegørelse af 29. august 1994.

...

Spørgsmål nr. 443:

»Hvis ja, hvorfor var det så ikke muligt at udføre undersøgelsen på en «tillidsvækkende og rigtig« (udtryk fra talepapiret) facon, og gjorde Asbjørn Jensen selv opmærksom på den brist i kommissoriet, der afskar Rigspolitiets Rejsehold fra at gå ind i sagen?«

Svar:

Regeringen besluttede den 25. maj 1993, at begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 skulle undersøges af daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen, og kommissoriet blev herefter underskrevet den 31. maj 1993.

...«

Redegørelse II
med bilag om Nørrebro-sagen:
Forhenværende Rigsadvokat
Asbjørn Jensens undersøgelser
og rapporter vedrørende
Nørrebro-sagen.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
I. Indledning	61
1. <i>Om Nørrebro-sagen</i>	61
2. <i>Klagerne og sagens behandling</i>	63
3. <i>Redegørelsens opbygning</i>	64
II. Ombudsmandens foreløbige redegørelse	65
1. <i>Indledning</i>	65
1.1 <i>Klagesagernes behandling</i>	65
1.2 <i>Sammenfatning</i>	65
1.2.1 <i>Rapporternes bedømmelsesgrundlag</i>	65
1.2.1.1 <i>Indledning</i>	65
1.2.1.2 <i>Det anvendte bedømmelsesgrundlag</i>	66
1.2.2 <i>Undersøgelsens uvildighed</i>	67
1.2.3 <i>Nogle konkrete punkter</i>	68
1.3 <i>Bedømmelsesgrundlaget for min undersøgelse</i>	68
1.4 <i>Nye undersøgelser</i>	69
2. <i>Undersøgelsen og dens kommissorium</i>	70
3. <i>Bedømmelsesgrundlaget</i>	71
3.1 <i>Hvilke bedømmelsesgrundlag skulle eller kunne anvendes?</i>	71
3.2 <i>Bedømmelsesgrundlagets indhold og dets betydning for undersøgelsen</i>	74
3.2.1 <i>Indledning</i>	74
3.2.2 <i>Politiledelsens ansvar for at regelgrundlag, uddannelse og udstyr var i orden</i>	75
3.2.3 <i>Opbevaringen og fremfindingen af gasammunionen</i>	75
3.2.4 <i>Forholdet mellem delingerne D5 og D2</i>	76
3.2.5 <i>Skudafgivelsen på Sankt Hans Torv</i>	77

3.3	Bedømmelser af tjenestestridig adfærd	77
3.3.1	Indledning	77
3.3.2	»Skyd efter benene«	78
3.3.3	Eksempler fra RI	79
3.3.3.1	Tilstrækkeligt mandskab i beredskab	79
3.3.3.2	Undladelse af at bruge »opløsningsformularen«	79
3.3.3.3	Fremrykningen ad Fælledvej	80
3.3.3.4	Gasforsyningen	81
3.3.3.5	»Husker du Benjamin?«	82
3.3.4	Konklusion	83
3.4	Bedømmelser af strafbare forhold	83
3.4.1	Indledning	83
3.4.2	Sigtelserne mod tre politifolk	83
3.4.3	Afgivelse af skræmmeskud i nødværge	84
3.4.4	Stenkast af politiet	86
3.4.5	Konklusion	87
3.5	Hensigtsmæssigheds- og personlige vurderinger	87
3.5.1	Indledning	87
3.5.2	Anvendelse af »letfodede« politifolk	88
3.5.3	Indsats mod barrikade	88
3.5.4	Indsættelse af beredskabsgrupper	89
3.5.5	Personligt prægede vurderinger	89
3.5.5.1	Modigt politi	89
3.5.5.2	Politiets vanskelige arbejdsforhold	90
3.5.5.3	Et flot initiativ	90
3.5.5.4	En farlig samfundsudvikling	90
3.5.5.5	Kasten med sten og flasker hører med	90
3.5.5.6	Amnesty International idylliserer	90
3.5.6	Konklusion	91
3.6	Sammenfattende udtalelse om bedømmelsesgrundlagets betydning for undersøgelsen	91
4.	<i>Undersøgelsens uvildighed</i>	92
5.	<i>Nogle konkrete bemærkninger og vurderinger i rapporterne</i>	94
5.1	Indledning	94
5.2	Politiets indsats var af »almindelig og rutinemæssig karakter«	95
5.3	Molotovcocktail	95
5.4	»Skyd efter benene«	97
5.5	Støjniveauet på Fælledvej	98
5.6	Manglende undersøgelse af hjemmelsgrundlaget for skudafgivelsen ..	101
III.	Nørrebro-undersøgelsens kommissorium	103
1.	<i>Kommissoriets tilblivelse og dets udformning</i>	103
2.	<i>Retsplejeloven og hidtidig praksis</i>	105

IV. Asbjørn Jensens udtalelse	107
1. <i>Generelle bemærkninger</i>	107
2. <i>Offentliggørelsen af min foreløbige redegørelse</i>	108
3. <i>Ukorrekt gengivelse af min foreløbige redegørelse</i>	109
4. <i>Kommissoriet</i>	109
5. <i>Bedømmelsesgrundlagene</i>	109
6. <i>Uklare eller afvigende begrebsanvendelser</i>	111
V. Justitsministeriets udtalelse	111
1. <i>Bedømmelsesgrundlaget</i>	111
2. <i>Afhøringerne af Københavns Politi</i>	114
3. <i>Afsluttende bemærkninger</i>	116
VI. Ændringer i forhold til min foreløbige redegørelse	116
1. <i>Personlige vurderinger og tjenstlige regler</i>	116
2. <i>Polititaktiske vurderinger</i>	117
3. <i>Ansvar for at Københavns Politi afhørte sig selv</i>	118
4. <i>Udtrykket »overvejende sandsynligt«</i>	119
VII. Konklusion	119

Bilag:

1. Folketingets Ombudsmands høringskrivelse af 18. august 1995 til Asbjørn Jensen	121
2. Asbjørn Jensens udtalelse af 17. september 1995	124
3. Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995	141
4. Justitsministeriets udtalelse af 22. december 1995	188
5. Asbjørn Jensens pressemeddelse af 20. juni 1995	194
6. Folketingets Ombudsmands notat om Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995	195
7. Asbjørn Jensens brev af 23. februar 1996 til Folketingets Ombudsmand	223
8. Folketingets Ombudsmands svar af 27. februar 1996 til Asbjørn Jensen	227

I. Indledning

1. Om Nørrebro-sagen

Den 21. april 1993 modtog Københavns politi besked om at en organisation ved navn Anti-Fascistisk Aktion ønskede at afholde en demonstration på Blågårds Plads den 18. maj 1993 – dagen for Danmarks nye folkeafstemning om rammerne for deltagelsen i EU-samarbejdet.

Omkring kl. 22.00 blev resultatet af afstemningen oplyst over højtalere på Blågårds Plads, og en del af forsamlingen satte sig i bevægelse mod Nørrebrogade. I tiden herefter udbrød nogle af de alvorligste uroligheder i nyere tid med bl.a. angreb på Blågårdsgades nærpoltistation, opbygning af barrikader og voldsomme sammenstød mellem demonstranter og politi. Flere politifolk blev alvorligt skadet under urolighederne, og politiet affyrede over 100 skarpe skud. 11 civile blev ramt.

Urolighederne og de alvorlige følger blev dækket intensivt af både den hjemlige og den udenlandske presse. Sagen blev også fulgt nøje fra politisk side. Urolighederne skabte i de dage overalt megen bekymring, og en del følelser blev tilkendegivet i forhold til de borgere og det politi der havde været involveret i begivenhederne.

Sammenstødet mellem demonstranterne og politiet skabte hos mange et ønske om at få klarlagt det faktiske hændelsesforløb, således at ingen kunne være i tvivl om hvad der var foregået. Politidirektøren i København var allerede gået i gang med en redegørelse der kom fem dage senere. Også i Justitsministeriet foregik der overvejelser som bl.a. mundede ud i et møde den 25. maj 1993. I mødet deltog forhenværende justitsminister Erling Olsen, departementschef Michael Lunn, de daværende kontorchefer Johan Reimann og Hans Viggo Jensen samt daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen. På mødet overvejede man hvordan, og i hvilken form en undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro kunne gennemføres.

Den 31. maj 1993 lå arbejdsgrundlaget klart i form af et kommissorium. Rigsadvokat Asbjørn Jensen blev i kommissoriet bedt om at beskrive og vurdere sagen, såvel optakten til som forløbet af de voldsomme begivenheder der fandt sted. – Man måtte gå ud fra (som det også blev bekræftet af justitsministeren og siden af ministeriet), at der skulle gennemføres en objektiv og uvildig undersøgelse.

Der er blandt deltagerne i mødet den 25. maj 1993 uenighed om forudsætningerne bag kommissoriet og dets udformning, og der har efterfølgende været en del debat og polemik om spørgsmålet. Kommissoriet kunne med andre ord ikke stå alene som arbejdsgrundlag for undersøgeren; det måtte udfyldes med forudsætninger som ikke fremgik af den skrevne offentliggjorte tekst.

Asbjørn Jensen begyndte sin undersøgelse, og som et led heri stillede han Københavns Politidirektør nogle spørgsmål. Svarene modtog han næsten syv måneder senere. Efter flere spørgsmål og svar i juli måned 1994, afleverede Asbjørn Jensen sin første rapport på over 300 sider den 29. august 1994. Umiddelbart var det generelle indtryk at begivenhederne på Nørrebro hermed var belyst fuldt ud.

5 dage senere blev det kendt at en medarbejder ved DR under forberedelsen af en radioudsendelse havde lyttet til nogle båndoptagelser fra urolighederne (skuddene på Fælledvej), og at han havde hørt råbet »Skyd efter benene«. Hvis man kunne antage at det var en politileder der havde råbt ordene som en ordre til de øvrige politifolk, ville der muligvis kunne tegnes et andet billede af forløbet på Fælledvej end det Asbjørn Jensens rapport indeholdt.

I et notat til justitsministeren af 3. september 1994 indstillede Asbjørn Jensen herefter at han (Asbjørn Jensen) med hjælp fra Rigspolitiets Rejseafdeling foretog en nærmere undersøgelse af episoden på Fælledvej. Den nye undersøgelse forelå næsten 9 måneder senere, den 30. maj 1995. Ud fra »en samlet vurdering af alle foreliggende oplysninger« mente

Asbjørn Jensen at det var overvejende sandsynligt, at råbet »Skyd efter benene« kom fra en aktivist.

Den nye rapport blev bl.a. kritiseret i dele af pressen. I juni måned 1995 bad Justitsministeriet Asbjørn Jensen om at besvare nogle af disse kritikpunkter. Asbjørn Jensen svarede på kritikken, og der forelå nu fra hans hånd 2 rapporter samt flere notater mv. om begivenhederne på Nørrebro.

I løbet af juni måned 1995 modtog jeg henvendelser og klager fra en lang række personer over Asbjørn Jensens undersøgelser.

Det lå allerede fra starten klart at jeg som ombudsmand ikke kunne indlade mig på at undersøge eller efterforske selve begivenhederne på Nørrebro. En undersøgelse fra min side måtte i givet fald handle om forholdet mellem forventningerne om en uvildig og dækkende undersøgelse, og resultatet, som det nu forelå mere end 2 år efter i form af Asbjørn Jensens forskellige rapporter mv. Min undersøgelse ville dreje sig om at konstatere, hvorvidt der var foretaget en dækkende og uvildig undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro.

I begyndelsen af juli 1995 meddelte Justitsministeriet mig at Asbjørn Jensens undersøgelser og spørgsmål i forbindelse hermed ikke kunne påklages til ministeriet. Denne opfattelse var efter min mening tvivlsom, men på det foreliggende grundlag tog jeg den til efterretning og kunne derefter påbegynde min undersøgelse.

Jeg mente ikke at jeg som ombudsmand kunne afvise at undersøge de klager og henvendelser, jeg havde fået. Det drejede sig om klager over offentlige forvaltningsmyndigheder, og faldt dermed klart inden for de opgaver som ombudsmanden er sat til at varetage – i modsætning til hvis Nørrebro-sagen havde været undersøgt i form af en dommerundersøgelse. Hertil kom at klagerne vedrørte begivenheder af den største betydning og alvor. På denne baggrund kunne ombudsmanden efter min mening ikke undslå sig for at behandle klagerne og tage stilling til om den foretagne undersøgelse opfyldte de forventninger og krav, der kan stilles til en undersøgelse af denne art.

Som målestok for min undersøgelse måtte jeg især inddrage de regler der kan opstilles for, hvornår en offentlig myndighed kan siges at have været uvildig i udførelsen af sine opgaver – samt de normer der gælder for undersøgelser som den Asbjørn Jensen havde foretaget. Disse normer bygger navnlig på rækken af dommerundersøgelser (kommissionsdomstole og undersøgelsesretter), der er gennemført i de senere år. En gennemgang af beretningerne fra disse undersøgelser viser at man praktisk talt altid har anvendt stort set ensartede metoder ved tilrettelæggelsen og gennemførelsen af undersøgelserne. Dette gælder i særlig grad det retlige grundlag for de vurderinger, der er foretaget (bedømmelsesgrundlaget eller de anvendte målestokke).

I november 1995 sendte jeg (sammen med to andre, endelige, redegørelser om Nørrebro-sagen) min foreløbige redegørelse til udtalelse i Justitsministeriet. Efter fast praksis offentliggjorde jeg ikke denne foreløbige redegørelse. Asbjørn Jensen og Justitsministeriet svarede mig i december 1995.

I min endelige udtalelse, som følger nedenfor, har jeg konstateret at den måde man valgte at gennemføre undersøgelsen på ikke kan siges fuldt ud at leve op til kravene og forventningerne om en dækkende og uvildig undersøgelse.

Der er forskellige ydre forhold i forbindelse med undersøgelserne som kan medvirke til at svække tilliden til undersøgelsens uvildighed: Afhøringerne af de politifolk der var med på Nørrebro, er i Asbjørn Jensens første rapport i de fleste tilfælde foretaget af Københavns Politi selv. Der har været kontakt mellem undersøgeren og de undersøgte myndigheder på en måde som ikke er egnet til at fremme tilliden til undersøgelsen.

Men den væsentligste kritik fra min side retter sig mod den metode (bedømmelsesgrund-

laget) Asbjørn Jensen har anvendt i sin undersøgelse. Der er her ikke blot tale om en formelt præget indvending og uenighed med undersøgeren. Efter min mening (og det forsøger jeg at påvise i min redegørelse) har den anvendte metode haft væsentlige konsekvenser for de forhold Asbjørn Jensen har valgt at undersøge – og hermed for de mangler som hans rapporter m.v. efter min opfattelse lider af. En mere stringent og konsekvent metode ville ikke have efterladt væsentlige ubesvarede spørgsmål f.eks. vedrørende den øverste politiledelses eventuelle ansvar, eller vedrørende skudepisoden på Sankt Hans Torv.

2. *Klagerne og sagens behandling*

Som ovenfor anført modtog jeg i løbet af juni måned 1995 henvendelser og klager fra en lang række personer vedrørende tidligere Rigsadvokat, nu højesteretsdommer Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993.

Jeg meddelte i brev af 26. juni 1995 klagerne at jeg under alle omstændigheder ville afstå fra at indlade mig på en undersøgelse af selve de begivenheder, der fandt sted på Nørrebro. Genstanden for min eventuelle behandling ville alene være Asbjørn Jensens undersøgelser eller dele heraf.

Efter de foreliggende oplysninger havde jeg imidlertid ikke mulighed for at tage endelig stilling til om klagerne efter ombudsmandslovens § 6, stk. 3, først skulle behandles af Justitsministeriet som overordnet myndighed i forhold til Asbjørn Jensen. Jeg mente derfor at den rigtigste måde være at sende klagerne til Justitsministeriet, som herefter kunne tage stilling til den fremførte kritik og overveje, hvilke skridt Asbjørn Jensens rapport måtte give anledning til. For det tilfælde at klagerne også efter Justitsministeriets behandling og afgørelse ønskede at opretholde deres klage til ombudsmanden, bad jeg om lån af sagens akter for så hurtigt som muligt at kunne afgøre om det faldt inden for ombudsmandens kompetence at behandle sådanne klager.

Den 27. juni 1995 underrettede Justitsministeriet mig om at man ville besvare klagerne så snart som muligt.

Den 6. juli 1995 meddelte Justitsministeriet mig at Asbjørn Jensens undersøgelse og spørgsmål i forbindelse hermed, efter ministeriets opfattelse, ikke kunne påklages til ministeriet.

Selv om jeg fandt spørgsmålet tvivlsomt, tog jeg på det foreliggende grundlag til efterretning at Justitsministeriet ikke mente sig kompetent til at behandle klager over Asbjørn Jensens undersøgelse.

Sammenfattende konkluderede jeg i brev af 10. juli 1995 at jeg havde besluttet at realitetsbehandle sagen inden for de rammer, jeg tidligere havde trukket op; d.v.s. en behandling af Asbjørn Jensens undersøgelser og rapporter, men ikke af Nørrebro-sagen som sådan.

Indledningsvis gennemgik jeg det foreliggende materiale – først og fremmest Asbjørn Jensens rapporter af 29. august 1994 og 30. maj 1995 (herefter kaldet RI og RII) – for at klarlægge de temaer som min undersøgelse måtte koncentrere sig om; og den 18. august 1995 bad jeg Asbjørn Jensen om en udtalelse (mit brev af 18. august 1995 er optrykt som *bilag 1* til denne redegørelse). Den 17. september 1995 sendte Asbjørn Jensen mig sit svar (optrykt som *bilag 2* til denne redegørelse).

Efter min gennemgang af det omfattende materiale jeg havde modtaget fra Justitsministeriet, Rigspolitechefen, Københavns Politi og Asbjørn Jensen, så jeg mig nødsaget til at genoptage spørgsmålet om Justitsministeriets kompetence til at behandle klager over Asbjørn Jensens undersøgelse. Mine overvejelser mandede ud i at jeg ikke kunne dele ministeriets opfattelse. I stedet for at afbryde min igangværende behandling af klagerne over Asbjørn Jensens undersøgelser, besluttede jeg at fortsætte undersøgelsen efter ombuds-

mandslovens § 6, stk. 5, og udarbejde en foreløbig redegørelse til forelæggelse for Justitsministeriet.

Om resultatet af mine undersøgelser og overvejelser i forbindelse med spørgsmålet om Justitsministeriets kompetence henviser jeg til min redegørelse herom af 18. november 1995 (Redegørelse I: »Justitsministeriets kompetence til at behandle klager over forhenværende Rigsadvokat Asbjørn Jensens undersøgelser og rapporter vedrørende Nørrebro-sagen«).

Den 18. november 1995 afgav jeg en foreløbig redegørelse om forhenværende Rigsadvokat Asbjørn Jensens undersøgelser og rapporter vedrørende Nørrebro-sagen (Redegørelse II); min foreløbige redegørelse er optrykt som *afsnit II* i denne redegørelse. Redegørelsen blev den 18. november 1995 afgivet til Justitsministeriet og samtidig sendt Asbjørn Jensen til orientering. Til Folketingets Retsudvalg sendte jeg samtidig de to endelige redegørelser (I og III) henholdsvis om kompetencespørgsmålet og om tiltalerejsning mod 3 politifolk.

Efter Justitsministeriets beslutning blev min foreløbige redegørelse offentliggjort ved ministeriets foranstaltning den 20. november 1995. Den 22. november 1995 sendte jeg herefter til orientering alle 3 redegørelser af 18. november 1995 til klagerne i sagen.

Før afgivelsen af min foreløbige redegørelse havde Justitsministeriet orienteret mig om, at ministeriet ville anmode Asbjørn Jensen om en udtalelse om denne redegørelse. Justitsministeriet anmodede med skrivelse af 20. november 1995 Asbjørn Jensen om en sådan udtalelse. Den 12. december 1995 afgav Asbjørn Jensen en udtalelse i sagen; Justitsministeriet orienterede mig ved skrivelse af samme dag om udtalelsen. Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995 er optrykt som *bilag 3* til denne redegørelse.

Justitsministeriet afgav i skrivelse af 22. december 1995 en udtalelse til mig i sagen; ministeriets udtalelse er optrykt som *bilag 4* til denne redegørelse.

Jeg afgiver hermed min endelige redegørelse i sagen. Jeg sender samtidig redegørelsen til Justitsministeriet, Rigsadvokaten og forhenværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen. Samtidig sender jeg redegørelsen til Folketingets Retsudvalg. Jeg vil ligeledes sende redegørelsen til bl. a. klagerne i sagen. – Herefter foretager jeg mig ikke videre i sagen.

3. Redegørelsens opbygning

Afsnit I, 1 indeholder en oversigt over selve sagen og på hvilket grundlag jeg har optaget den til behandling.

Afsnit I, 2 indeholder en oversigt over, hvorledes jeg har behandlet sagen.

Afsnit II er en gengivelse af min foreløbige redegørelse (bortset fra en del af indledningen). Da den foreløbige redegørelse har været genstand for betydelig offentlig omtale og opmærksomhed, har jeg fraveget min sædvanlige fremgangsmåde, hvorefter den endelige redegørelse fremtræder som den foreløbige med de indføjede ændringer, som myndighedernes udtalelser måtte have givet anledning til. I stedet er formuleringen af den foreløbige redegørelse gengivet uændret, mens de ændringer i min opfattelse, som Asbjørn Jensens og Justitsministeriets udtalelser har givet anledning til, særskilt er opregnet i afsnit VI. – Sidehenvisninger nedenfor til den foreløbige redegørelse refererer til gengivelsen i afsnit II.

Afsnit III indeholder mine bemærkninger vedrørende kommissoriet for Nørrebro-undersøgelsen.

I afsnit IV har jeg gengivet mine (væsentligste) bemærkninger til Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995, der er optrykt som *bilag 3* til denne redegørelse. Min mere detaljerede gennemgang af Asbjørn Jensens udtalelse er udarbejdet i form af et særskilt notat der er gengivet som *bilag 6* til denne redegørelse.

I afsnit V har jeg kommenteret Justitsministeriets udtalelse af 22. december 1995; ministeriets udtalelse er optrykt som *bilag 4* til denne redegørelse.

Som nævnt har jeg i afsnit VI opregnet de ændringer i min opfattelse, der er sket i forhold til min foreløbige redegørelse.

Afsnit VII indeholder redegørelsens hovedkonklusioner.

Som bilag til redegørelsen er – i kronologisk orden – optaget min høringskrivelse, Asbjørn Jensens og Justitsministeriets udtalelser i sagen samt mit notat om Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995. Som yderligere bilag er nu optrykt Asbjørn Jensens skrivelse af 23. februar 1996 (*bilag 7*) samt mit svar af 27. februar 1996 (*bilag 8*).

II. Ombudsmandens foreløbige redegørelse

1. Indledning

1.1. Klagesagernes behandling

.....

(Udelades her; se ovenfor afsnit I, 2 s. 63).

1.2. Sammenfatning

1.2.1. Rapporternes bedømmelsesgrundlag

1.2.1.1. Indledning

Min gennemgang af Asbjørn Jensens rapporter og af det materiale jeg har haft til gennemsyn, har ført til det resultat at der kan rejses kritik af de foretagne undersøgelser og vurderinger.

En væsentlig svaghed ved rapporterne er efter min opfattelse at de er præget af en betydelig mangel på præcision og konsekvens i henseende til selve det bedømmelsesgrundlag, der er anvendt.

Når et faktisk begivenhedsforløb ikke blot skal beskrives men også vurderes, må det nødvendigvis ske i forhold til nogle normer eller målestokke. Der må med andre ord foreligge et bedømmelsesgrundlag. Et sådant bedømmelsesgrundlag kan f.eks. bestå af følgende målestokke:

- *strafferetlige normer* (om den udviste adfærd er i strid med regler i straffeloven eller andre strafferetlige regler)
- *tjenesteretlige normer* (om adfærden udgør en overtrædelse af de forskrifter om offentligt ansattes pligter der fremgår af love, administrative forskrifter eller almindelige retsgrundsætninger m.v.)
- *andre forvaltningsretlige normer* (om adfærden er i overensstemmelse med almindelige og specielle forvaltningsretlige regler)
- *god forvaltningsskik* (også her kommer normer af generel karakter såvel som specifikke normer for det pågældende område i betragtning, f.eks. god anklagerskik eller god politiskik)
- *friere overvejelser* (d.v.s. en vurdering – typisk vedrørende spørgsmål som ikke kan siges at være retligt eller på anden måde regulerede – ud fra den vurderendes egne opfattelser)

Ved siden af de anførte – generelle – bedømmelsesgrundlag kan der blive tale om at anvende specifikt faglige målestokke for vurderingen, f.eks. polititaktisk eller ballistisk fagkundskab.

I undersøgelser som den foreliggende er det efter min opfattelse påkrævet at det valgte eller givne bedømmelsesgrundlag anvendes med præcision, klarhed og konsekvens. Opfyldes disse krav ikke vil det kunne påvirke undersøgelsens tilrettelæggelse og gennemførelse samt dens resultater og konklusioner. Der er således ikke blot tale om visse ordensmæssigt eller juridisk-tekniske formelle retningslinier, men om metodekrav af afgørende betydning for indholdet.

Kan der på grund af undersøgelsens kommissorium eller dens karakter i øvrigt herske tvivl om, hvilke målestokke der skal anvendes eller faktisk bliver anvendt, er det hensigtsmæssigt at der i rapporten gøres udtrykkeligt rede for disse spørgsmål. – Som eksempel herpå kan anføres beretningen fra kommissionsdomstolen der havde til opgave at klarlægge omstændighederne i forbindelse med det offentliges behandling af sagen vedrørende fabrikant C. P. Aabergs staldventilationsanlæg (Beretning af 26. januar 1989, s. 3-8).

1.2.1.2 Det anvendte bedømmelsesgrundlag

I kommissoriet af 31. maj 1993 for undersøgelsen af begivenheder på Nørrebro anmodede Justitsministeriet om at få – som ministeriet udtrykte det – »et samlet billede« af begivenhederne; og undersøgelsen skulle munde ud i en beretning der indeholdt en beskrivelse og en vurdering af såvel aktivisternes som politiets forhold. Senere tilføjede Justitsministeriet at undersøgelsen var en undersøgelse »uden for strafferetsplejen« (d.v.s. en undersøgelse som ikke skulle begrænses til, om der forelå overtrædelser af strafbestemmelser).

I et notat af 5. juli 1995 har Justitsministeriet bl.a. fremhævet at undersøgelsens formål var at give en uvildig og objektiv udredning.

Asbjørn Jensens undersøgelser kom som bekendt i alt væsentligt til at angå politiets – altså en offentlig myndigheds – forhold. For aktivisternes vedkommende er der, i det omfang det har været muligt, sket en strafferetlig vurdering og pådømmelse ved domstolene.

Kommissoriet – der afveg noget fra de formuleringer som har været almindelige ved dommerundersøgelser m.v. – samt karakteren af de forhold som skulle undersøges, medførte at spørgsmålet om, hvilke bedømmelsesgrundlag der skulle finde anvendelse, i nogen måde stod åbent. Den nærmere fastlæggelse og præcisering var dermed overladt til undersøgeren.

I rapportererne er der intetsteds gjort rede for de valg og beslutninger som Asbjørn Jensen har truffet i så henseende.

En nærmere gennemgang af rapportererne efterlader betydelig tvivl om dette centrale spørgsmål vedrørende hele bedømmelsesgrundlaget. Det gælder ikke blot i forbindelse med adskillige af de foretagne vurderinger, men også i henseende til udvælgelsen af de spørgsmål der bliver – eller ikke bliver – gjort til genstand for undersøgelse, samt tilvejebringelsen og brugen af konkrete oplysninger.

På denne baggrund anmodede jeg den 18. august 1995 Asbjørn Jensen om at præcisere det eller de grundlag han havde anvendt ved sin bedømmelse af begivenhederne på Nørrebro. Asbjørn Jensens svar har ikke kunnet forrykke indtrykket af en svigtende præcision og klarhed i undersøgelsens bedømmelsesgrundlag. Men dertil kommer at gennemgangen af rapportererne viser en betydelig inkonsekvens i forhold til det, der nu efterfølgende er blevet angivet at være undersøgelsens bedømmelsesgrundlag.

Det fremstår som uklart hvorfor en række centrale spørgsmål og episoder ikke blev undersøgt eller kun undersøgt delvist. Jeg har herom i det følgende henvist til spørgsmål om politiledelsens ansvar for at uddannelse, regelgrundlag og udstyr var i orden, forholdene

omkring opbevaringen af gasammunion, forholdet mellem deling D2 og D5, samt skudepisoden på Sankt Hans Torv. Ud over ønsket om at give et samlet billede og nogle vurderinger er der ikke – hverken i rapporterne eller i Asbjørn Jensens efterfølgende svar til mig – henvist til en metode eller et bedømmelsesgrundlag som kunne forklare, hvorfor netop disse forhold ikke er blevet undersøgt i fuldt omfang.

Asbjørn Jensen har i sit svar til mig oplyst at han ikke mente, han havde til opgave at udtale sig om der var bestemte personer i politiet som havde handlet på en sådan måde, at et retligt ansvar kunne komme på tale, eller i øvrigt systematisk undersøge og vurdere, om der var ansatte i politiet som havde begået fejl eller forsømmelser. Dog har Asbjørn Jensen oplyst at han ikke mente, han var afskåret fra at påpege forhold som han anså for egentlige fejl. Svaret giver mig stadig anledning til tvivl. Jeg forstår det imidlertid således at Asbjørn Jensen ikke så det som sin hovedopgave at forfølge spørgsmål om eventuelt personansvar; men at han dog ikke mente at skulle være tilbageholdende med kritik i tilfælde, hvor oplysningerne klart og umisforståeligt viste at enkeltpersoner i politiet havde tilsidesat tjenesteforskrifter m.v.

Man kunne på denne baggrund forvente at finde relativt få bedømmelser af tjenestestriddig adfærd i rapporterne; og at de tilfælde der forekom, var sådanne hvor der klart skulle udtales kritik eller lægges op til en nærmere tjenstlig undersøgelse.

Min gennemgang af rapporterne viser imidlertid et noget andet billede. Asbjørn Jensen har i adskillige tilfælde taget stilling til, om forskellige forhold og afgørelser kunne kritiseres. For hovedparten af de bedømte episoder lå det fast at bestemte personer måtte være ansvarlige, hvis der var grundlag for kritik. I de fleste af de tilfælde hvor Asbjørn Jensen således alligevel har valgt at vurdere spørgsmålet om personligt ansvar, når han imidlertid frem til at der *ikke* har kunnet rettes kritik mod de implicerede personer. Også denne konklusion er udtryk for at et tjenstligt bedømmelsesgrundlag har været anvendt, og dermed for en vurdering af spørgsmålet om personers ansvar. – Jeg har herved hæftet mig ved bedømmelsen af episoderne omkring »Skyd efter benene«, undladelse af at bruge »opløsningsformularen«, forholdene omkring tilstrækkeligt mandskab i beredskab, fremrykningen på Fælledvej, gasforsyningen samt udtalelsen »Husker du Benjamin?«

Asbjørn Jensen har over for mig oplyst at han ikke mente, han skulle vurdere om bestemte personer i politiet eventuelt begik strafbare handlinger under urolighederne. Når Asbjørn Jensen alligevel i sine rapporter omtaler tre sigtelser som han pålagde rejst mod tre betjente for at have skudt, uden at der forelå nødværge, så var det en beslutning Asbjørn Jensen ifølge sine oplysninger til mig traf, ikke som undersøger, men som led i de opgaver der efter retsplejeloven påhvilede ham som Rigsadvokat.

Jeg finder det uheldigt at undersøgelsen indeholder klare strafferetlige vurderinger, når det ikke var hensigten. I hvert fald burde det af rapporten være fremgået at denne del af undersøgelsen byggede på vurderinger fra en anden sag der blev indledt og gennemført af Asbjørn Jensen som Rigsadvokat i henhold til hans funktioner i medfør af retsplejeloven. I øvrigt findes der andre eksempler på at Asbjørn Jensen har anlagt strafferetlige vurderinger. Jeg nævner situationerne i forbindelse med skræmmeskud i nødværge og politiets stenkast.

Jeg har endvidere redegjort nærmere for eksempler på at Asbjørn Jensen nogle steder i sine redegørelser tilsyneladende anvender et rent polititaktisk bedømmelsesgrundlag, men andet steds udtrykkeligt anfører at han ikke mener at kunne foretage den endelige bedømmelse af polititaktiske spørgsmål.

1.2.2. Undersøgelsens uvildighed

Ud over det anførte – centrale – spørgsmål om undersøgelsens bedømmelsesgrundlag har

jeg peget på nogle forhold som efter min opfattelse svækker dens fremtræden som en uvildig undersøgelse.

Jeg har her hæftet mig ved det forhold at afhøringerne af de politifolk som deltog i politiindsatsen på Nørrebro, i de fleste tilfælde er blevet foretaget af Københavns Politi selv. I den udstrækning der er foretaget afhøringer af Rigspolitiets rejseafdeling, er det sket efter aftale med Politidirektøren i København. Det ses ikke at følge af kommissoriets ordlyd at rejseafdelingen skulle være afskåret fra at foretage sådanne afhøringer. Og uanset om denne uhensigtsmæssige fremgangsmåde måtte stå i forbindelse med kommissoriets tilblivelse, udgør den under alle omstændigheder en svaghed ved undersøgelsen og dens resultater. – I øvrigt burde et så væsentligt element i selve undersøgelsens gennemførelse efter min opfattelse have fundet klart udtryk i kommissoriets formulering, dersom det var meningen at denne særlige begrænsning i undersøgelsesmåden skulle finde anvendelse.

Endvidere peger jeg på den særlige kontakt der har været mellem undersøgelsens leder og myndigheds- og organisationsrepræsentanter fra politiet i forbindelse med samarbejdsudvalgsmøder i Justitsministeriet. Undersøgelsen blev drøftet på disse møder – med deltagelse af Asbjørn Jensen – mens den pågik.

Endelig har jeg noteret mig et brev af 20. juni 1994 fra Politidirektøren i København vedrørende den omtale pressen bragte af forskellige aspekter i sagen. Af brevet synes det at fremgå at lederen af Københavns Politi har ment at kunne udøve direkte indflydelse på rapportens udfærdigelse.

1.2.3. Nogle konkrete punkter

I afsnit II, 5 i min redegørelse har jeg peget på nogle konkrete punkter i Asbjørn Jensens rapporter.

Det drejer sig navnlig om visse bemærkninger og vurderinger m.v. som ikke forekommer umiddelbart forståelige, eller hvis holdbarhed må fremstå som tvivlsom. I forhold til det ovenfor nævnte er disse punkter dog af underordnet betydning for den samlede bedømmelse af de to rapporter.

1.3. Bedømmelsesgrundlaget for min undersøgelse

På grundlag af de indkomne klager har det været min opgave (der af de ovennævnte grunde er blevet fortsat af egen drift under henvisning til ombudsmandslovens § 6, stk. 5) at afgive en udtalelse om Asbjørn Jensens omfattende undersøgelser og i særlig grad hans to rapporter m.v. hvor han fremlægger resultaterne af sine undersøgelser og vurderinger. Denne opgave afviger i visse henseender fra ombudsmandens typiske arbejdsopgaver i forbindelse med vurderinger af konkrete forvaltningssagers behandling og afgørelse. Der er dog ikke tale om nydannelser i forhold til ombudsmandens hidtidige arbejdsfelt, men som anført om en opgave der afviger noget fra det typiske.

På denne baggrund – og i lyset af det ovenfor (afsnit II, 1.2.1.1) anførte – kan der være grund til at jeg udtrykkeligt omtaler det bedømmelsesgrundlag, som er anvendt i mine egne undersøgelser og vurderinger.

Generelt tager ombudsmandens vurdering af forvaltningssager navnlig sigte på at fastslå om der er sket overtrædelser af lovgivningen (og af de regler der er fastsat i henhold til lovgivningen), samt af almindelige ulovfæstede retsgrundsætninger; d.v.s. en bedømmelse af om *gældende ret* (i videste forstand) er overholdt. Derudover vurderes det om sagsbehandling og afgørelsen har været i overensstemmelse med *god forvaltningsskik* (se herom ovenfor, afsnit II, 1.2.1.1).

I min behandling af Asbjørn Jensens undersøgelser og rapporter udgøres bedømmelses-

grundlaget af de generelle krav der må stilles til undersøgelser af den pågældende karakter.

Først og fremmest har jeg haft anledning til at anvende de generelle normer som efter min opfattelse må gælde – og sædvanligvis følges -i henseende til sådanne undersøgelser bedømmelsesgrundlag; d.v.s. de målestokke der anvendes som grundlag for vurderinger af de undersøgte forhold og begivenhedsforløb. Jeg henviser herved til bemærkningerne ovenfor i afsnit II, 1.2.1. - Disse normer kan (når der er tale om undersøgelser som udføres af en offentlig myndighed) i det væsentlige henføres til området for god forvaltningsskik i forbindelse med udførelsen af den særlige funktion som undersøger.

Jeg har herved taget stilling til om Asbjørn Jensen har bygget på et eller flere præciserede bedømmelsesgrundlag, om grundlagene har været anvendt med klarhed og konsekvens, samt i hvilket omfang det har været sagligt forsvarligt at anlægge politifagkyndige og personlige vurderinger af begivenhederne.

Der næst har jeg anvendt de standarder og normer der kan opstilles for at en forvaltningsmyndighed i udførelsen af sine opgaver kan siges at være uvildig. Min bedømmelse har således rettet sig imod om Asbjørn Jensens undersøgelser er foregået i en form og på en måde der stemmer overens med forudsætningen om, at der var tale om en uvildig undersøgelse. – Princippet vedrørende dette spørgsmål er i nogen måde beslægtet med de regler og normer der er udviklet om forskellige problemer som kan opstå i forbindelse med en persons eller en myndigheds habilitet. – Disse standarder og normer udspringer dels af egentlige retsgrundsatninger, dels hører de til i det generelle område for god forvaltningsskik.

Endelig har jeg vedrørende nogle konkrete punkter i Asbjørn Jensens rapporter anvendt visse retningslinier vedrørende bevisvurdering og bevisterminologi. Hertil kommer nogle mere almene betragtninger (uden retligt eller juridisk præg), bl.a. om adækvans i beskrivelser og betegnelser; med udtrykket »adækvans« sigter jeg til at beskrivelser og sammenfattende karakteristikker af begivenhedsforløb og andre faktiske forhold så vidt muligt skal være dækkende og rammende. – Normer om bevisvurdering m.v. er af retlig karakter, mens de almene betragtninger hører til blandt det der ovenfor (afsnit II, 1.2.1.1) er betegnet som friere overvejelser.

Det samlede sigte med min undersøgelse har således været at efterprøve om der er sket fejl og forsømmelser i forbindelse med gennemførelsen af en offentlig myndigheds uvildige undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993.

1.4. Nye undersøgelser

De svagheder ved grundlaget for og gennemførelsen af Asbjørn Jensens undersøgelser som er påpeget, har efter min opfattelse været egnet til at påvirke undersøgelsens resultater. Hermed er imidlertid intet definitivt sagt om hvorvidt man ved eventuelle nye undersøgelser vil nå frem til væsentligt andre hovedkonklusioner. Om dette spørgsmål har jeg ikke grundlag for at udtale mig, hverken positivt eller negativt. Min undersøgelse har som anført ikke omfattet selve begivenhederne på Nørrebro, men kun Asbjørn Jensens undersøgelser og rapporter herom. Derimod er det – efter min gennemgang af Asbjørn Jensens rapporter og det materiale jeg har haft til gennemsyn – min opfattelse at resultaterne af eventuelle nye undersøgelser der gennemføres under iagttagelse af sædvanlig præcision i bedømmelsesgrundlaget og de anvendte målestokke, vil fremstå som mere sikkert funderede, end tilfældet er i de foreliggende rapporter.

Jeg understreger tillige at jeg finder helt at burde afstå fra at udtale nogen endelig mening om, hvorvidt det måtte være hensigtsmæssigt at iværksætte nye undersøgelser. Dette beror grundlæggende på en politisk beslutning. Og i overvejselen heraf indgår ikke blot en vurdering af de foreliggende undersøgelsers holdbarhed og tilstrækkelighed, men også andre

forhold – bl.a. mulighederne for på nuværende tidspunkt at fremskaffe et fyldestgørende oplysningsgrundlag – som jeg ikke har forudsætninger for at bedømme.

2. *Undersøgelsen og dens kommissorium*

Kommissoriet af 31. maj 1993, hvori Justitsministeriet anmodede daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen om at gennemføre sin undersøgelse, var formuleret således:

»Justitsministeriet skal herved anmode Dem at om gennemføre en undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

Undersøgelsen skal give et samlet billede af de pågældende begivenheder og herunder belyse såvel optakten til som forløbet af de voldshandlinger, der fandt sted.

Som grundlag for undersøgelsen kan der bl.a. indhentes oplysninger fra beboere i området og fra andre med viden om begivenhederne, ligesom oplysninger fra mediernes dækning af det passerede kan indgå. Endvidere bør det materiale, som udarbejdes af Politidirektøren i København, inddrages i undersøgelsen. Politidirektøren uddyber eller supplerer på anmodning disse redegørelser. Endelig bør der i undersøgelsen indgå de oplysninger, der fremkommer ved den strafferetlige behandling af sager mod personer, der deltog i begivenhederne.

Justitsministeriet skal anmode Dem om på grundlag af undersøgelsen at afgive en betretning, der indeholder en beskrivelse og vurdering af begivenhedsforløbet på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.

Rigspolitichefembedet har givet tilsagn om at yde bistand i forbindelse med gennemførelsen af undersøgelsen.«

Om undersøgelsen udtalte tidligere justitsminister Erling Olsen på det ombudsmøde Dansk Politiforbund afholdt i Herning i dagene 26., 27. og 28. maj 1993 bl.a. følgende:

»Jeg beder nu – og har som sagt fået accepten på det - Rigsadvokaten om at foretage en bred undersøgelse af hvad der skete i tiden op til 18.-19. maj og selve den 19. maj ...«

I de sagsakter jeg har modtaget fra Justitsministeriet, findes et »talepapir« der med håndskrift er påført datoen 25. maj 1993. I talepapiret omtales undersøgelsen på følgende måde:

»Regeringen har besluttet at bede Rigsadvokaten om at gennemføre en sådan bred, *uvildig* undersøgelse af hele begivenhedsforløbet på Nørrebro ...« (min fremhævelse)

I notits af 1. juni 1993 som blev udarbejdet i forbindelse med tidligere justitsminister Erling Olsens møde med tidligere formand for Lokalnævnet for Københavns Politikreds, Tom Ahlberg, omtales undersøgelsen som:

»Når regeringen allerede har iværksat en *uvildig* undersøgelse ...« (min fremhævelse)

I udkast af 2. juni 1993 til talepapir til justitsministeren til brug ved samrådet med Folketingets Retsudvalg den 3. juni 1993 beskrives undersøgelsen således:

»Regeringen har som bekendt besluttet at bede Rigsadvokaten gennemføre en undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.«

Den 6. juli 1995 meddelte Justitsministeriet klagerne og mig at Asbjørn Jensens undersøgelser ikke kunne påklages til ministeriet. Ministeriet vedlagde i den forbindelse et notat af 5. juli 1995.

Notatet forklarer opgaven i forbindelse med undersøgelsen af begivenhederne på Nørrebro således:

»Opgaven – der som nævnt falder uden for strafferetsplejen, og som i det væsentlige har været af undersøgende og vurderende karakter – har heller ikke i øvrigt haft nogen umiddelbar tilknytning til de opgaver, der påhviler Rigsadvokaten.

Særligt for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt Asbjørn Jensen har stået i et underordningsforhold til Justitsministeriet, bemærkes, at formålet med undersøgelsen – at gennemføre en objektiv og uvildig udredning af begivenhedsforløbet – afgørende taler imod, at der har bestået et sådant forhold.

Den omstændighed, at Rigsadvokaten efter retsplejeloven står i et vist underordningsforhold til Justitsministeriet, er uden betydning, da Asbjørn Jensen som anført ikke kan antages at have udført undersøgelsen i denne egenskab.

Efter det anførte finder Justitsministeriet ikke, at Asbjørn Jensens undersøgelse eller spørgsmål i relation til gennemførelsen heraf kan indbringes for Justitsministeriet som klagemyndighed.«

I min samtidige redegørelse vedrørende dette spørgsmål er jeg nået frem til at Justitsministeriet ikke har haft fyldestgørende grundlag for at hævde, at Asbjørn Jensen ikke stod i et underordningsforhold til Justitsministeriet.

Efter Justitsministeriets udtalelse til mig i sagen må jeg lægge til grund at ministeriet ved afgivelsen af kommissoriet bad om at få en *objektiv og uvildig* undersøgelse, udmøntet i en *beskrivelse* og en *vurdering* af begivenhedsforløbet.

Som bekendt har der efterfølgende været en del debat om kommissoriet og dets udformning. Jeg har imidlertid ikke fundet anledning til at udtale mig nærmere om hvorvidt kommissoriet kunne have været givet et andet og muligvis mere hensigtsmæssigt indhold. Som det fremgår af det efterfølgende, er dette spørgsmål ikke af afgørende betydning for min bedømmelse af de foreliggende redegørelser.

Klagerne har i deres henvendelse til mig bl.a. rejst tvivl om undersøgelsens uvildighed og hermed om undersøgelsen opfylder målsætningen om, at den skal være en objektiv redegørelse med tilsvarende vurderinger.

3. *Bedømmelsesgrundlaget*

3.1. Hvilket bedømmelsesgrundlag skulle eller kunne anvendes?

Det er ikke i kommissoriet angivet efter hvilke retningslinier Asbjørn Jensen skulle bedømme begivenhederne.

Justitsministeriet præciserede senere over for Asbjørn Jensen at der ikke var tale om en efterforskning i strafferetsplejens former. Bedømmelsen skulle således ikke ske på et (udelukkende) strafferetligt grundlag.

Om bedømmelsen skulle ske på grundlag af retlige normer og forholdsvis veldefinerede juridiske målestokke, om der skulle anlægges en politifagkyndig målestok på begivenhederne, eller om disse skulle bedømmes ud fra undersøgerens mere subjektive opfattelser og holdninger – eller om der skulle anvendes en kombination af disse bedømmelseskriterier – var således ikke udtrykkeligt angivet i kommissoriet m.v.

For at få præciseret efter hvilke kriterier Asbjørn Jensen mente bedømmelsen skulle eller

kunne ske – et spørgsmål som han intet steds gør rede for i sine rapporter – anmodede jeg ham i skrivelse af 18. august 1995 om at oplyse følgende:

»...

I Deres 2. redegørelse s. 85 har De oplyst, at undersøgelsen ikke var en efterforskning i strafferetsplejens former, og at den heller ikke havde karakter af en tjenstlig undersøgelse efter kapitel 4 i tjenestemandsløven.

Under henvisning hertil skal jeg anmode Dem om at redegøre for, hvilket – eller hvilke – bedømmelsesgrundlag De har anvendt i forbindelse med Deres stillingtagen til de undersøgte begivenheder og deres mulige konsekvenser. I denne forbindelse bedes De tillige oplyse, om der er bedømmelsesgrundlag (f.eks. en bedømmelse af begivenhederne på et strafretligt grundlag), De mener, De har været forpligtet til at inddrage, samt om der har været juridiske betragtninger, som efter Deres opfattelse kunne (men ikke nødvendigvis skulle) inddrages. – Som eksempel på tilsvarende problemstillinger i andre undersøgelser henviser jeg til beretning afgivet af Kommissionsdomstolen af 26. januar 1989 om Aaberg-sagen, s. 4-8.

Jeg anmoder samtidig om udlån af eventuel korrespondance mellem Dem og Justitsministeriet, telefonnotater eller mødereferater om bedømmelsesgrundlaget og dets præcisering.«

I udtalelsen af 17. september 1995 har Asbjørn Jensen besvaret spørgsmålet således:

»...

Ifølge kommissoriet af 31. maj 1993 var det anført, at den undersøgelse jeg skulle foretage skulle »give et samlet billede af de pågældende begivenheder og herunder belyse såvel optakten til som forløbet af de voldshandlinger, der fandt sted«. Efter kommissoriet skulle jeg dernæst på grundlag af undersøgelsen »afgive en beretning, der indeholder en beskrivelse og vurdering af begivenhedsforløbet på Nørrebro«.

Hertil kom, at Justitsministeriet i løbet af juni og juli måned 1993 fremsendte en række spørgsmål, der var stillet i Folketinget og af Retsudvalget, herunder under et samråd med Justitsministeren. Justitsministeriet anmodede i den forbindelse om, at spørgsmålene blev søgt belyst i forbindelse med undersøgelsen. En kopi af spørgsmålene vedlægges.

Kommissoriet bestemmer således ikke, at det skulle undersøges, om »nogen i offentlig tjeneste eller hverv under sagsbehandlingen har gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelser, som kan give anledning til, at et retligt ansvar søges gennemført«, eller blot »om nogen ansat i den offentlige forvaltning har gjort sig skyldig i fejl og forsømmelser i forbindelse med forløbet af begivenhederne«, som det ofte har været bestemt i kommissorier for dommerundersøgelser og kommissionsdomstole.

Undersøgelsen har derfor ikke været lagt til rette med henblik på at foretage de undersøgelser og indsamle de oplysninger, der ville være nødvendige for, at jeg kunne afgøre, om der var bestemte enkeltpersoner i politiet, som havde handlet på en sådan måde, at et retligt ansvar kunne komme på tale, eller i øvrigt systematisk undersøge og vurdere, om der skulle være bestemte ansatte i politiet, der havde begået fejl eller forsømmelser under indsatsen mod urolighederne.

Indsamlingen af oplysninger blev tilrettelagt med henblik på, at jeg kunne foretage en samlet beskrivelse af forløbet og kunne foretage en vurdering heraf.

Forløbet af politiindsatsen var i høj grad bestemt af opløbenes karakter og de beslutninger, som politilederne på flere niveauer traf med henblik på, at politiet kunne genoprette ro og orden.

Særlig viste en gennemgang af begivenhederne, at det klart uheldige forløb af politiindsatsen på Fælledvej og Skt. Hans Torv til dels var en følge af beslutninger, handlemåder eller undladelser fra politiledere, enkelte politifolk eller grupper af politifolk, hvorfor en beskrivelse af en vis detaljeringsgrad af forløbet og en vurdering heraf forudsatte en beskrivelse af disse beslutninger m.v. og den situation beslutningstageren m.v. befandt sig i.

For en vurdering af det samlede forløb måtte hensigtsmæssigheden af politiets beslutninger være af væsentlig betydning. Beskrivelsen af disse situationer måtte endvidere efter min opfattelse også indeholde oplysninger om, hvad de pågældende politiledere m.v. selv vidste om situationen, da de traf de pågældende beslutninger.

Hertil kom, at de af Justitsministeriet oversendte spørgsmål i et vist omfang vedrørte helt konkrete dispositioner.

I min vurdering af det samlede forløb, har jeg således ment det nødvendigt at foretage en konkret vurdering af de beslutninger og handlemåder, som jeg fandt fik væsentlig indflydelse på forløbet, og navnlig for at politiet i nogle situationer fandt det nødvendigt at trække pistol og skyde.

Jeg har også ment det rigtigt at omtale og vurdere politifolks handlemåde i nogle enkelte episoder, selvom de ikke kunne siges at være væsentlige for det samlede forløb, men alene fordi disse episoder havde været særskilt omtalt i pressen. Det gælder f.eks. RI side 177 om anholdelsen af en stenkaster.

Selv om det ikke direkte fulgte af kommissoriet, har jeg som led i vurderingen ikke ment mig afskåret fra at påpege forhold, som jeg anså for egentlige fejl i form af tilsidesættelse af tjenesteforskrifter eller dog uhensigtsmæssige dispositioner eller uhensigtsmæssig adfærd. For at gøre vurderingen heraf nuanceret, har jeg undertiden karakteriseret bestemte handlemåder som kritisable i forskellige grader.

Bedømmelsesgrundlaget for denne faktiske adfærd har dels været reglementariske bestemmelser, f.eks. skydereglementet, dels min opfattelse af, hvilke handlenormer der må antages at gælde for gennemførelse af politiforretninger af denne karakter og for politifolks optræden. Denne opfattelse bygger på forskelligt undervisningsmateriale m.v. og friere overvejelser fra min side.

Jeg har som følge af kommissoriets indhold ikke ment at skulle udtale mig om eventuelle konsekvenser for enkeltpersoner i forbindelse med forhold, som jeg har fundet havde karakter af overtrædelse af forskrifter eller mere præcise normer for adfærd.

Den strafferetlige undersøgelse mod tre polititjenestemænd, der havde ramt personer med nogle af deres skud, blev således iværksat af mig i min egenskab af anklagemyndighed på det mistankegrundlag, der er omtalt i RI side 114 f. Det skete som nævnt i RI side 16 f i en udskilt, nyoprettet almindelig strafferetlig sag i Rigsadvokaturen med en særskilt skrivelse af 20. juni 1994 til Rigspolitechefens Rejseafdeling efter forudgående telefonisk aftale med Rigspolitechefen. Sagen blev i Rejseafdelingen behandlet af en kriminalkommissær, der intet havde haft med sekretariatsbetjeningen af min undersøgelse at gøre. Den pågældende kriminalkommissær rapporterede direkte tilbage til Rigsadvokaturen om forløbet af denne undersøgelse.

Jeg har ikke korresponderet eller haft samtaler med Justitsministeriet om bedømmelsesgrundlaget. Da jeg den 1. juni 1993 modtog det endelige kommissorium for undersøgelsen, rejste jeg telefonisk overfor afdelingschef Torsten Hesselbjerg, der havde paraferet kommissoriet, spørgsmålet om, hvorvidt undersøgelsen efter kommissoriet skulle gennemføres som en strafferetlig undersøgelse. Afdelingschefen meddelte, at det ville Justitsministeriet overveje og give mig underretning om.

Den 14. eller 15. juni 1993 meddelte Justitsministeriets departementschef mig telefonisk,

at Justitsministeriet fandt, at undersøgelsen måtte anses for en undersøgelse uden for strafferetsplejen.

...«

Jeg må herefter lægge til grund at Asbjørn Jensen ved udformningen af rapporternes talrige vurderende bemærkninger har anvendt et overordentligt bredt, fleksibelt og vekslende vurderingsgrundlag. Bedømmelsesgrundlaget har strakt sig fra stillingtagen til om politiets beslutninger, handlinger og undladelser kunne anses for *hensigtsmæssige*, over bedømmelser udøvet på grundlag af *tjenstlige forskrifter* til bedømmelser foretaget på grundlag af forskellige former for *»friere overvejelser fra [Asbjørn Jensens] side«*.

Udenfor opgaven lå, efter Asbjørn Jensens opfattelse, at afgive udtalelser om hvorvidt enkeltpersoner kunne ifalde retligt ansvar. Asbjørn Jensen har imidlertid ikke anset sig for afskåret fra at udtale sig om hvorvidt enkeltpersoners adfærd har været tjenestestriddig.

3.2. Bedømmelsesgrundlagets indhold og dets betydning for undersøgelsen

3.2.1. Indledning

Kommissoriets forholdsvis åbne udformning gjorde det om ikke nødvendigt, så dog meget nærliggende at Asbjørn Jensen selv havde afgrænset, eller i det mindste præciseret bedømmelsesgrundlaget for undersøgelsen. En nærliggende mulighed havde været at han – som det f.eks. skete af kommissionsdomstolen vedrørende »Aaberg-sagen« (jf. ovenfor afsnit II, 1.2.1.1) – havde beskrevet og fulgt en præcis og konsistent (juridisk præget) linie ved selve bedømmelsen af de undersøgte begivenheder. Til fordel for en sådan fremgangsmåde talte at det drejede sig om et begivenhedsforløb, hvori den ene part (politiet) var en offentlig myndighed. Det var samtidig et begivenhedsforløb af en art som måtte forekomme velegnet til (også) at blive underkastet en egentlig juridiske vurdering. Hertil kom at Asbjørn Jensen var Rigsadvokat, og at udpegningen af ham skete på baggrund af hans personlige og faglige forudsætninger.

Det må efter min opfattelse anses for uheldigt for undersøgelsens gennemførelse og resultater at Asbjørn Jensen undlod at afklare og præcisere sit bedømmelsesgrundlag, og at han i så vidt omfang foretrak mere personligt prægede målestokke for vurderingerne, idet han kun sporadisk inddrog tjenstlige instrukser og andre retsregler i undersøgelsen. Det forekommer mig ligeledes uheldigt – set i forhold til kommissoriets angivelse af at formålet skulle være at »give et samlet billede af de pågældende begivenheder« – at Asbjørn Jensen ikke anså det for sin opgave at udtale sig om enkeltpersoners eventuelle retlige ansvar. Denne afgørende indskrænkning af bedømmelsesgrundlaget må efter min opfattelse også ses i lyset af at der var tale om en beskrivelse og vurdering af de formentlig alvorligste begivenheder af denne art i fredstid i dette århundrede; begivenheder som udviklede sig på en sådan måde, at politiet affyrede et betydeligt antal skud, hvoraf flere efter det oplyste blev affyret som sigtede skud mod demonstranter.

Den væsentlige indsnævring af bedømmelsesgrundlaget – der som anført ikke udtrykkeligt er præciseret og tilkendegivet i rapporterne – har ikke kunnet undgå at få indflydelse på undersøgelsen. Det gælder således beslutningen om hvilke forhold der skulle søges belyst, hvilke af de indsamlede oplysninger der overhovedet burde medtages i rapporterne, samt vurderingen af de begivenheder der er omtalt i rapporterne.

En række helt centrale forhold og episoder fra urolighederne den 18. – 19. maj 1993 er således enten slet ikke undersøgt, eller kun undersøgt sporadisk og delvist. Den tilbageholdende prøvelse af disse forhold synes at have direkte sammenhæng med den særlige af-

grænsning og indskrænkning af bedømmelsesgrundlaget. I det følgende skal jeg pege på nogle eksempler der efter min mening belyser sammenhængen mellem bedømmelsesgrundlagets karakter og rapportens indhold.

3.2.2. Politiledelsens ansvar for at regelgrundlag, uddannelse og udstyr var i orden

Det er iøjnefaldende at den øverste politiledelses ansvar for, at polititjenestemændene havde tilstrækkelig træning og uddannelse i at håndtere urosituationer som den foreliggende, at politiet var udstyret med tilstrækkeligt og brugbart udstyr, at kommandogangene var indøvede, at der forelå tjenesteinstrukser vedrørende f.eks. afgivelse af skræmmeskud under kommando, ikke er blevet nærmere belyst eller vurderet i rapporterne. En undersøgelse af disse afgørende forhold er for så vidt indiceret allerede på grundlag af Asbjørn Jensens egne oplysninger. Han udtaler således at en årsag til, at begivenhederne udviklede sig så voldsomt, bl.a. skyldtes dårligt radioudstyr, og at flere væsentlige meldinger ikke kom frem i tide. Dette var, oplyser Asbjørn Jensen flere steder, årsagen til at f.eks. tåregas ikke blev rekvireret tilstrækkeligt hurtigt (RI side 54, 84 og 156). Asbjørn Jensen peger endvidere på at der manglede klare instrukser for hvorledes en »knibemelding« skulle afmeldes. Dette forhold var en klart medvirkende årsag til at deling D5 rykkede frem for at hjælpe civilklædte urobetjente uden at have tåregas til at støtte fremrykningen (RI side 143-147). Det dagældende skydereglement indeholdt ingen regler om hvorledes afgivelse af skud under kommando skulle foregå. Dette var en medvirkende årsag til at skudafgivelsen måtte beslutes individuelt af den enkelte betjent.

Asbjørn Jensens beskrivelse og påpegningen af disse forhold i rapporterne har medført at der på flere punkter er sket ændringer. Selv om denne fremadrettede virkning er den væsentligste, havde det dog også været nærliggende at undersøge om disse forhold burde have været bragt i orden af den ansvarlige ledelse allerede inden begivenhederne fandt sted. Dette, ikke uvæsentlige, aspekt er imidlertid ikke blevet belyst, da Asbjørn Jensen ikke har set det som sin opgave at tage stilling til et eventuelt personligt ledelsesmæssigt ansvar for sådanne mangler.

3.2.3. Opbevaringen og fremfindingen af gasammunionen

Et andet eksempel er rapportens beskrivelse og vurdering af opbevaringen og fremfindingen af gasammunion. Asbjørn Jensen anser selv denne fejl for helt afgørende for at begivenhederne udviklede sig så voldsomt, at politiet var nødsaget til at skyde i nødværge. Det havde på denne baggrund været nærliggende, enten at søge at få afklaret de faktiske forhold i denne forbindelse, eller i hvert fald pege på muligheden af at der gennem tjenstlige undersøgelser var sket en tilbunds gående opklaring af disse alvorlige og afgørende forhold. Asbjørn Jensen konstaterer imidlertid blot – uden nærmere overvejelser eller begrundelser i rapporten – at der var tale om »fejl i dagligdagen« som forekommer i alle organisationer, eller »menneskelige fejl som burde have været undgået«. (RI side 158)

Var der blevet rejst tjenstlige undersøgelser om disse forhold, ville det centrale tema have været *hvem* der var ansvarshavende, og *om* der kunne gøres ansvar gældende for de, efter rapportbeskrivelserne at dømmes, overordentligt uprofessionelle og uheldige dispositioner der blev foretaget i den forbindelse.

Jeg er fra behandlingen af klagesager indenfor politiets område bekendt med at netop den korrekte og omhyggelige omgang med våben og andet politimateriel i almindelighed overvåges meget nøje, og at overtrædelser af instrukser om f.eks. opbevaring af skydevåben påtales, jf. f.eks. Folketinget Ombudsmands beretning for 1993, side 144. Også på denne baggrund forekommer det ejendommeligt at en egentlig undersøgelse af de omtalte forhold

ikke er blevet gennemført eller anbefalet. Forklaringen må som anført formentlig ligge i den væsentlige indsnævring af undersøgelsens bedømmelsesgrundlag.

3.2.4. Forholdet mellem delingerne D5 og D2

Et tredje eksempel på at den særlige begrænsning af bedømmelsesgrundlaget påvirker undersøgelsen og rapporternes udformning, er den markante forskel i rapportens omtale af beredskabsafdelingen D5's fremrykning ad Fælledvej og af afdeling D2's indsats på Blegdamsvej. Asbjørn Jensen har i udtalelsen af 17. september 1995 om denne forskel oplyst følgende:

»...

Beskrivelserne af forløbet af indsættelsen af beredskabsafdelingerne D-1 i Blågårdsgade og på Blågårds Plads og D-2 ad Blegdamsvej, er gjort forholdsvis kortfattede i redegørelsen, fordi der ikke i min undersøgelse er fremkommet oplysninger, der gav mig anledning til en mere omfattende beskrivelse af, hvordan indsatsen forløb. Jeg har af samme grund heller ikke foretaget en detaljeret beskrivelse af politiets efterfølgende rydninger af opløb i Elmegadekvarteret, jf. redegørelsen (RI) side 85 ff.

Der foreligger forklaringer og redegørelser fra politifolk, som indgik i D-2, ligesom nogle videoptagelser viser flere af de situationer, hvor D-2 på Blegdamsvej angribes voldsomt af stenkastende aktivister fra Skt. Hans Torv. Delingen anvendte som omtalt i RI side 67 og side 71 gashåndgranater til at frigøre sig med, da man første og anden gang gik tilbage.

På videoptagelserne ser stenangrebene voldsomme ud. Ifølge delingsførerens indberetning af 19. maj 1993 blev to politifolk i denne fase skadede af stenkast i en sådan grad, at de blev bragt tilbage til køretøjerne længere tilbage på Blegdamsvej og senere bragt på skadestuen.

Delingen var imidlertid i stand til to gange at gå tilbage, og aktivisterne syntes ikke at forfølge delingen ned ad Blegdamsvej, hvilket muligvis skyldes udlægningen af gas.

Jeg har ikke været i stand til at afgøre, om stenangrebene på D-2 var lige så voldsomme, som det angreb beredskabsafdelingen D-5 og resterne af »Montys« deling blev udsat for på Fælledvej tæt ved indmundingen til Skt. Hans Torv.

Jeg har bl.a. derfor ikke ment, at det forhold, at D-2 (med brug af gas) så sig i stand til at gå tilbage under stenangrebene, i sig selv viste, at delingsføreren for D-5 skønnede forkert på Fælledvej, da han ikke anså det for muligt at frigøre sig uden at beordre pistolerne trukne.

Der er så vidt ses ikke oplysninger i sagen om, at politifolkene i D-2 skulle have kastet med sten eller anvendt andre magtmidler ud over, at stavene blev trukket, men ikke anvendt, og at der blev anvendt nogle gashåndgranater.

Jeg har i min skrivelse af 19. november 1993 til Politidirektøren i pkt. 4.1. anmodet om en redegørelse for hver enkelt episode, hvor polititjenestemænd havde kastet med sten.

Svaret er gengivet i RI side 321 ff. Der er ikke redegjort for stenkast (eller afgivelse af varselsskud) vedrørende politifolk fra D-2. Jeg har derfor ment at kunne lægge til grund, at der ikke af politifolk i D-2 blev kastet med sten (eller trukket pistol) under fremrykning på Blegdamsvej.

...«

Det må antages at den særlige begrænsning i undersøgelsestemaet, der stort set afskar vurderinger af om der var grundlag for ledelsesansvar eller personansvar, har været en medvirkende årsag til at D2's forhold ikke blev beskrevet mere indgående, og især at der ikke blev foretaget en sammenlignende vurdering – således som Asbjørn Jensens efterfølgende

udtalelse til mig indeholder tilløb til – mellem D5 og D2. Dette er muligvis også årsagen til at lederen af D5 efter det oplyste ikke er blevet afhørt af Rigspolitiets Rejseafdeling. Rapporterne indeholder således ingen sammenligninger af de to beredskabsafdelingers adfærd. En sammenligning måtte ellers forekomme nærliggende som grundlag for vurderingen i betragtning af at forløbet for de to afdelinger efter det oplyste var væsensforskelligt til trods for (i hvert fald delvis) ligartede ydre omstændigheder.

3.2.5. Skudafgivelsen på Sankt Hans Torv

På side 118-121 i RI redegøres der forholdsvis kortfattet for en skudafgivelse foretaget af deling D5 inde på Sankt Hans Torv. Ifølge redegørelsen afgives der på dette tidspunkt 20 varselsskud. I rapporten er de forhold der berettigede politiet til at skyde, beskrevet meget kortfattet og meget mindre detaljeret end skudepisoderne 10 minutter forinden på Fælledvej. Et referat af en afhøring af én politimand (delingsføreren) er i rapporten gengivet til underbyggelse af at der forelå en nødværgesituation. Derudover er situationens forløb ikke dokumenteret i redegørelsen.

I udtalelsen af 17. september 1995 til mig har Asbjørn Jensen om det faktiske oplysningsgrundlag for beskrivelsen af denne episode oplyst følgende:

»Ad d.

Skudafgivelsen på Sct. Hans Torv er omtalt i min redegørelse (RI) side 72 f, side 77 (delingsføreren forklaring), side 82 f (min vurdering) og side 118-121. Beskrivelsen bygger som den øvrige beskrivelse af forløbet på Fælledvej navnlig på videooptagelser og en række forklaringer fra deltagende politifolk. Enkelte af disse rapporter og indberetninger er i uddrag gengivet i RI side 323 ff. Der foreligger endvidere enkelte forklaringer fra civile vidner, der bl.a. fra vinduer i forskellige ejendomme havde iagttaget episoden.«

Det er ikke muligt på grundlag af rapportens beskrivelse af denne begivenhed at tage stilling til, eller blot få et indtryk af om betingelserne for at afgive skræmmeskud var opfyldt. Der er en betydelig forskel i undersøgelsernes og fremstillingens intensitet her, og ved beskrivelsen af de to tidligere skudepisoder. I betragtning af at også denne episode må anses for meget alvorlig, kan forskellen virke påfaldende. De svært forståelige, men betydningsfulde, udeladelser i undersøgelsen må betragtes som en konsekvens af det anvendte bedømmelsesgrundlags upræcise karakter.

3.3. Bedømmelser af tjenestestrtidig adfærd

3.3.1. Indledning

Som det fremgår (jf. ovenfor, afsnit II, 3.1), har Asbjørn Jensen ikke ment at skulle udtale sig om eventuelle konsekvenser for enkeltpersoner i forbindelse med forhold som måtte have karakter af overtrædelse af forskrifter eller andre tilsvarende normer for adfærd. Asbjørn Jensen har også udtrykt begrænsningen på den måde, at undersøgelsen ikke blev lagt til rette med henblik på at undersøge, »om der var bestemte enkeltpersoner i politiet, som havde handlet på en sådan måde, at et retligt ansvar kunne komme på tale eller i øvrigt systematisk undersøge og vurdere, om der skulle være bestemte ansatte i politiet, der havde begået fejl eller forsømmelser under indsatsen mod urolighederne«. Han har imidlertid samtidig oplyst at han ikke »mente sig afskåret fra at påpege forhold, som jeg anså for egentlige fejl i form af tilsidesættelser af tjenesteforskrifter eller dog uhensigtsmæssige dispositioner eller uhensigtsmæssig adfærd«.

Det er således ikke ganske klart hvorledes Asbjørn Jensen egentlig har opfattet sin rolle i

forhold til påpegning af eventuelt personligt ansvar for enkeltpersoner i politiet. Den mest nærliggende forståelse af de citerede bemærkninger synes dog at være den at undersøgelsen, efter Asbjørn Jensens opfattelse, ikke som *hovedformål* havde en kortlægning af eventuelt personansvar, men at et sådant ansvar *undtagelsesvis* kunne konstateres hvis de indhentede oplysninger gav et klart grundlag herfor.

Jeg forstår med andre ord den efterfølgende angivelse af denne del af bedømmelsesgrundlaget således (omend Asbjørn Jensens formulering kan give anledning til tvivl) at der grundlæggende skulle udvises betydelig tilbageholdenhed med hensyn til at vurdere personligt ansvar – uanset om en sådan vurdering måtte føre til kritik eller til frikendelse for ansvar. Men at denne tilbageholdenhed kunne brydes i tilfælde hvor oplysningerne klart og umisforståeligt viste, at enkeltpersoner i politiet havde tilsidesat tjenesteforskrifter m.v.

Man kunne på denne baggrund forvente at finde relativt få bedømmelser af tjenestestridig adfærd i rapporterne; og at de tilfælde hvor vurderinger af denne art blev anlagt, i hovedsagen var sådanne hvor der klart skulle udtales kritik, eller hvor det dog efter omstændighederne ville være nærliggende at lægge op til en egentlig tjenstlig undersøgelse.

Gennemgangen af de to rapporter viser imidlertid et noget andet billede. I sine vurderinger af begivenhederne har Asbjørn Jensen i en del tilfælde – men ikke i alle – forholdt sig til, om forskellige tildragelser og afgørelser har kunnet kritiseres. For hovedparten af de bedømte episoder lå det klart at bestemte personer måtte være ansvarlige, hvis episoden gav grundlag for kritik. I de fleste af de tilfælde hvor Asbjørn Jensen vælger at forfølge dette spor og vurdere spørgsmålet om personligt ansvar, når han imidlertid frem til at der *ikke* har kunnet rettes kritik mod de implicerede personer. Også sådanne frikendende udtalelser er udtryk for at Asbjørn Jensen har anvendt et tjenstligt bedømmelsesgrundlag i sin vurdering af begivenhederne; og den tjenstlige målestok er hyppigst anvendt i de tilfælde hvor den er opfyldt og dermed fører til frikendelse for ansvar. Asbjørn Jensen synes således ikke at have fulgt den afgrænsning af bedømmelsesgrundlaget, som han har peget på i udtalelsen til mig.

3.3.2. »Skyd efter benene«

Det mest markante eksempel på at Asbjørn Jensen rent faktisk ikke har begrænset sine bedømmelser til spørgsmålet om, hvorvidt der har kunnet rettes institutionel kritik mod politiet eller til vurdering af dispositionernes hensigtsmæssighed, findes i rapport nr. 2. Hovedsigtet med den supplerende redegørelse var at finde ud af om en politileder (eller andre ansatte i politiet) havde råbt »skyd efter benene«, og om det kunne bevises hvem af politilederne (eller andre politifolk) der i givet fald var tale om.

Asbjørn Jensen har selv i det notat af 3. september 1994, hvori han indstillede til Justitsministeriet at han genoptog undersøgelsen, om formålet hermed anført:

»Selv om det efter min opfattelse således næppe kan antages at få væsentlig betydning for en bedømmelse af politiets samlede indsats på Fælledvej, vil det naturligvis være af væsentlig betydning for bedømmelsen af enkelte politifolks handlemåde at forsøge at få afdækket, hvem der har råbt og få hans nærmere forklaring herom.«

Ligeledes blev det i RII i forhold til RI yderligere undersøgt om der kunne rettes bebrejdelser mod politiledelsen og politifolkene i anledning af skudafgivelserne. Asbjørn Jensens konklusion var at det ikke kunne anses for bevist, at råbet »skyd efter benene« kom fra en politileder. Det var heller ikke muligt generelt at konstatere om store dele eller blot en ubestemt del af politikæden med vilje havde skudt direkte mod mængden under skudepisoden på Fælledvej.

Det forekommer mig indlysende at hele denne del af RII bl.a. drejede sig om, hvorvidt der kunne gøres personligt ansvar gældende mod bestemte politifolk, hvad enten det drejede sig om politifolk der havde råbt, eller politifolk der havde skudt. Havde undersøgelsen frembragt oplysninger der gav grundlag for en ændret vurdering i forhold til den første rapport, måtte dele af Asbjørn Jensens nye vurderinger nødvendigvis omfatte enkeltpersoners forhold.

3.3.3. Eksempler fra RI

Også RI indeholder mange steder vurderinger af forhold som kan henregnes til bestemte politifolk, og som i realiteten indeholder en – oftest frikendende – stillingtagen til om deres handlinger har været tjenestestridige. Nogle eksempler anføres nedenfor:

3.3.3.1. Tilstrækkeligt mandskab i beredskab

I kapitel 3 i RI beskrives og vurderes politiets planlægning af indsatsen i forbindelse med folkeafstemningen den 18. maj 1993 og af de beredskabsmæssige dispositioner forud for urolighederne. Asbjørn Jensen fremsætter side 31 følgende vurdering:

»Jeg finder imidlertid ikke, at der er grundlag for en egentlig kritik af, at beredskabsafdelingens leder ud fra en sædvanlig risikoafvejning over for personaleøkonomiske synspunkter sendte denne ekstra beredskabsdeling hjem efter 9 1/2 times tjeneste kl. 21.30, efter at have fået meldinger om, at »alt var roligt«.

Endelig finder jeg ikke at kunne kritisere, at meldingen om, at demonstrationen udviklede sig til opløb omkring kl. 22.00, først kom frem til vagtlederen kl. 22.08. Det er helt naturligt, at de observerende politifolk sikrer sig et vist indtryk af, hvad en »opfordring om at gå til Christiansborg« får af virkninger på forsamlingens enkelte deltagere, før de rapporterer til vagtlederen.«

Som det ses retter bemærkningerne sig mod lederen af beredskabsafdelingen og de observerende politifolk. Der er således tale om vurdering efter en tjenstlig målestok af enkeltpersoner; havde der været grundlag for kritik, kunne dette meget vel tænkes at have resulteret i et tjenstligt ansvar i form af en irettesættelse, advarsel eller lignende.

3.3.3.2. Undladelse af at bruge »opløsningsformularen«

Senere i samme kapitel tages der stilling til det forhold at »opløsningsformularen« ikke blev anvendt, inden politiet ryddede barrikaderne ved Dronning Louises Bro. Herom anfører Asbjørn Jensen side 63-64:

»3.5.3.4. Det er endvidere oplyst, at hverken områdeleder eller delingsførere anvendte den opløsningsformular, der er omtalt i Grundloven, og for politiet fastlagt i politiloven for København af 1863, hvorefter opløb først må adskilles med magt, når politiet 3 gange forgæves har opfordret mængden til at skilles i Kongens og Lovens navn.

Bestemmelsen har naturligvis til hensigt at sikre, at enhver i mængden er klar over, at politiet ønsker, at den skal spredes.

På den baggrund kan det virke endog meget formalistisk at kræve, at formularen bliver anvendt, inden politiet går frem f.eks. mod en 20 m bred og 3 m høj barrikade opbygget af væltede skurvogne og udfyldt af byggematerialer, besat med omkring 50 maskerede unge, der på borde i gribeafstand har oplagt brosten, flisestumper og flasker, og hvor der bagved er antændt store bål og smadret banker. Forinden havde politiet endog i nogen tid været opmar-

cheret foran barrikaden i kampformeret kæde iført indsatsdragter, hjelme, skjolde m.v.

Der er ingen i et sådant »opløb«, der ikke er helt klar over, at politiet *ønsker*, at de skal forlade stedet.

Det er da formentlig også derfor, at professor Alf Ross i sin Dansk Statsforfatningsret (1980) skriver, at bestemmelsen er højst upraktisk og ikke respekteres i praksis.

Det kan for så vidt også give anledning til tvivl, om forsvarerne af en barrikade i det hele taget er et opløb, eller om det må anses for at være forberedelsen til et samlet angreb på politiet, hvor aktivisterne på barrikaden er i færd med i forening med andre at overtræde straffelovens § 119 om vold mod politiet m.v.

Når jeg alligevel finder, at politiet under alle omstændigheder bør anvende opløsningsformularen i kombination med andre opfordringer og anvisninger om at skilles, før en styrke indsættes, skyldes det ikke blot, at det altså er foreskrevet i den gamle, men gældende politilov, men navnlig, at anvendelsen af formularen principielt er gjort til en betingelse for at anvende straffelovens § 120 om voldeligt opløb mod politiet og § 133 og § 134 om farligt og ufarligt opløb.

Som det fremgår af byretsdommen af 10. maj 1994 vedrørende Nørrebro, har retten i overensstemmelse med retspraksis og ældre strafferetlig teori dog ikke fundet, at undladelse af at anvende den formelle opløsningsformular i de foreliggende situationer var til hinder for at anvende de pågældende bestemmelser, hvad jeg er enig i. Dette spørgsmål skal ikke forfølges yderligere her, da byrettens dom er under anke i landsretten.

Domstolenes opfattelse ændrer efter min opfattelse ikke, at det bør indarbejdes som en fast – måske til tider lidt kuriøs – rutine, at opløsningsformularen anvendes. Jeg skal nedenfor i afsnit 12 omtale nogle andre kommunikationsspørgsmål, som jeg mener bør overvejes.«

Citatet ovenfor er et eksempel på en meget indgående retlig vurdering af om områdelederen og delingsførerne kunne ifalde tjenstligt eller andet ansvar for ikke at have brugt »opløsningsformularen«. Det kunne de efter Asbjørn Jensens vurdering ikke.

3.3.3.3. Fremrykningen ad Fælledvej

I forbindelse med vurderingen af om beredskabsafdeling D5 burde være blevet beordret frem mod Sankt Hans Torv – en fremrykning som fremkaldte et så voldsomt sammenstød, at politiet så sig nødsaget til at trække pistolerne og skyde – bemærker Asbjørn Jensen RI side 82:

»På baggrund af den vildskab og råhed, mængden allerede havde udvist, ville områdelederen utvivlsomt og med rette kunne kritiseres, hvis det viste sig, at civile politifolk havde kæmpet for deres liv i et indhak på Fælledvej eller i en blindgyde på torvet og måske blev kvæstet, medens områdelederen havde standset fremrykningen af 40-50 mand for at afvente fremkomsten af gas.

Han kunne over radio have søgt at få klarhed over, om C-15 var i sikkerhed, hvad han efter min opfattelse burde have gjort. Det gjorde han ikke, formentlig fordi selve operationen på Fælledvej tog al hans opmærksomhed. Af radiokorrespondancen fremgår, hvor intenst han var optaget af delingens kamp.

På den baggrund og under hensyn til, at beslutninger af den karakter nu engang træffes under et betydeligt tidspres og i øvrigt på det grundlag af viden, lederen har på stedet, finder jeg ikke, at der er fuldt tilstrækkelig grundlag for at kritisere beslutningen om at fortsætte fremrykningen mod torvet.«

Også dette eksempel viser at der blev anlagt personrettede vurderinger, og at disse efter omstændighederne var meget nuancerede, bl.a. med vendingen »ikke ... fuldt tilstrækkeligt grundlag« der uden egentlig kritik udtrykker en forsigtig afstandtagen til beslutningen.

3.3.3.4. Gasforsyningen

Kapitel 5 i RI indeholder en beskrivelse og bedømmelse af visse delelementer i forløbet. Et af de elementer der underkastes særskilt bedømmelse, angår anvendelse af tåregas. Dette aspekt har væsentlig betydning da det voldsomme sammenstød mellem D5 og aktivisterne omkring Sankt Hans Torv havde sammenhæng med, at D5 ikke havde mere tåregas og ikke fik nye forsyninger af tåregas. Side 155 anføres det således:

»Det forhold, at der gik omkring 1 time og 30 minutter, fra gassen slap op, og 50 minutter, fra KSN modtog en anmodning om en ny gasforsyning, til en beholdning på 30 gaspatroner nåede frem til Fælledvej, fik efter min opfattelse helt afgørende betydning for forløbet på Fælledvej og Skt. Hans Torv.«

Herefter foretages en omfattende bedømmelse af dispositionerne vedrørende gasforsyningen, og det er bl.a. anført:

»Det kan i dag ikke nærmere afklares, hvad der er årsagen til, at rekvisitionen på mere gas først kom frem til KSN kl. 23.55, omkring 30 minutter efter, at beredskabsafdelingen D-5 var løbet tør for gas.

...

Det er beklageligt, at det ikke blev sikret, at rekvisitionen nåede frem og blev behandlet i nogenlunde forlængelse af, at det konstateredes, at delingen var udgået for gas af enhver art. Jeg finder imidlertid ikke, at der er grundlag for en egentlig kritik heraf bl.a. under hensyn til de mange ledelsesmæssige gøremål, områdelederen utvivlsomt må have taget sig af i denne fase.

...

Oplysningerne i sagen og Københavns politis redegørelse for, hvorfor man ikke fandt de gaspatroner, som rent faktisk var i depotet, viser, at man slet ikke var forberedt på, at der kunne opstå en situation, hvor man skulle anvende mere gas end den, der allerede var tildelt beredskabsafdelingerne. Personalet, der ledte efter gasammunition, vidste ikke i hvilke skabe og rum i depotet gassen fandtes, og overså flere gange æsker og kasser med gasammunition. Særligt uheldigt må det forekomme, at den nytiltrådte materielmand, som jeg må forstå var den, der i alt fald skulle vide, hvor materiellet var, heller ikke kunne finde gaspatronerne.

Det er kritisabelt, hvis det skyldes, at han som nytiltrådt ikke i tilstrækkelig grad var blevet sat ind i eller selv havde sat sig ind i sin arbejdsopgave.

De begåede fejl er fejl, som ikke må ske, men som i enhver organisation alligevel sker med mellemrum, når det drejer sig om fremgangsmåder eller arbejdsprocesser, som man ikke hidtil har ment, der var behov for særlig at indøve eller blot sikre sig, at alle berørte var instrueret grundigt i.

Det forhold, at virkningen af fejlene i forening med andre dispositioner fik en efter min vurdering næste katastrofal indvirkning på forløbet på Fælledvej, bør efter min opfattelse ikke tillægges betydning for bedømmelsen. Fejlene må bedømmes isoleret, og som sådan var det menneskelige fejl, som burde have været undgået, men som ikke kan give mig anledning til alvorlig kritik.

Det er beklageligt, at en stor organisation ikke langt hurtigere var i stand til at forsyne enhederne med et middel, som alle ved er så vigtigt for politifolkenes egen beskyttelse i forbindelse med spredning af opløb.

Det er selvfølgelig en ledelsesopgave at sikre, at organisationen til enhver tid kan løse sin opgave bedst muligt. Men det er næppe muligt fuldt ud for en ledelse at afværge, at enkelte medarbejdere i en stor organisation begår fejl i dagligdagen på områder, der erfaringsmæssigt ikke har været opfattet som centrale. Hvis der foreligger instruktionsfejl og lignende af enkelte ansatte, bør det påtales i organisationen. Jeg finder imidlertid ud fra en samlet bedømmelse ikke, at ledelsen kan bebrejdes, at gasammunionen beklageligvis blev overset den pågældende nat.«

Som det ses udtrykkes der her kritik, og kritikken bygger på en vurdering af om der generelt ud fra ansættelsesforholdene og de tildelte opgaver var begået fejl og forsømmelser, altså et tjenesteretligt bedømmelsesgrundlag.

3.3.3.5. »Husker du Benjamin?«

Side 177-185 i RI har Asbjørn Jensen beskrevet og vurderet anholdelsen og behandlingen af en ung aktivist. Anholdelsen havde givet anledning til omtale i pressen og var blevet fremdraget af Amnesty International i en rapport om mishandlinger begået af politiet. Anholdelsen var voldsom og politiet måtte anvende betydelig magt. På et tidspunkt blev den unge mand lagt på maven, og tre betjente holdt ham fast mens han blev lagt i håndjern. På dette tidspunkt skulle en betjent have sagt »Ka' du huske Benjamin - det ku' være dig, du« eller noget lignende. Asbjørn Jensen vurderede at grænserne for magtanvendelse ikke blev overskredet i forbindelse med anholdelsen. Derimod var hentydningen til »Benjamin« – der nytårsaften 1992 blev stærkt invalideret i forbindelse med en anholdelse – efter Asbjørn Jensens opfattelse »i strid med en polititjenestemand's pligter«. Herefter fortsætter Asbjørn Jensen gennemgangen af episoden således:

»Københavns Politi har over for mig oplyst, at det findes at måtte lægges til grund, at udtalelserne om »Benjamin« blev fremsat af den pågældende politiassistent.

Vicepolitidirektør Arne Stevns har endvidere meddelt mig følgende:

»Jeg har i den anledning indkaldt politiassistenten til mit kontor den 28. juli 1994.

Jeg meddelte politiassistenten, at jeg havde forståelse for, at der i den meget spændte situation kunne fremkomme uoverlagte bemærkninger, men at den fremsatte udtalelse, situationen taget i betragtning, måtte opfattes som en stærkt kritisabel og rå trussel.

Det blev endvidere meddelt politiassistenten, at han i fremtiden må udvise betydelig mere besindighed i lignende situationer, idet han i modsat fald i gentagelsestilfælde vil kunne påregne en egentlig disciplinærsag.«

...«

I et notat af 29. august 1994 om formuleringer der er forskellige i RI og Politidirektørens redegørelser af 24. maj 1993 og 2. juli 1993, anfører Asbjørn Jensen om denne episode følgende:

»5.6. Jeg peger side 182 på, at det er en tilsidesættelse af tjenesteplichterne, at en civil politimand omtaler »Benjamin«.

Vicepolitidirektør Stevns har givet manden en kraftig påtale. Jeg har ikke fundet, at for-

holdet var så alvorligt, at det var strafbart efter straffeloven. Jeg ville imidlertid have foretrukket en egentlig disciplinær advarsel, men har ikke kommenteret forholdet til straffeloven eller det valgte alternativ.

Det vil formentlig kunne give anledning til kritiske bemærkninger fra pressen m.v.«

3.3.4. Konklusion

Flere end de fremdragne eksempler kunne anføres til illustration af at Asbjørn Jensen rent faktisk – i modstrid med det der fremgår af hans egne efterfølgende oplysninger om det anvendte bedømmelsesgrundlag – har taget stilling til, om enkeltpersoner kunne ifalde et personligt, retligt ansvar. De fleste steder har han konkluderet at dette ikke var tilfældet. Enkelte steder har han udtalt sig kritisk om enkeltpersoners adfærd; i det sidstnævnte tilfælde har han også udtalt sig om den disciplinære straf der burde have været anvendt. Asbjørn Jensen har således i en lang række tilfælde – omend på ingen måde konsekvent – benyttet et tjenstligt/forvaltningsretligt grundlag og i den forbindelse forsøgt at opklare og vurdere, hvorvidt enkeltpersoner havde begået »fejl eller forsømmelser«.

De tilfælde hvor Asbjørn Jensen har valgt at anlægge en tjensteretlig vurdering fører som oftest til, at de pågældende frikendes for ansvar. Dette gælder også – som noget meget markant - i forhold til politiets øverste ledelse. Uden i øvrigt at have afhørt de ledende medarbejdere i Københavns Politi udtaler Asbjørn Jensen om flere afgørende spørgsmål at ledelsen ikke kan bebrejdes noget (f.eks. RI s. 49-50 og s. 158).

3.4. Bedømmelser af strafbare forhold

3.4.1. Indledning

Efter at kommissoriet var udarbejdet, præciserede Justitsministeriet over for Asbjørn Jensen at undersøgelsen skulle gennemføres som en undersøgelse uden for strafferetsplejen.

Jeg må forstå Asbjørn Jensens ovenfor (afsnit II, 3.1) citerede bemærkninger om bedømmelsesgrundlaget således at han af denne grund -og fordi det efter hans opfattelse i det hele lå uden for hovedformålet at statuere retligt ansvar over for enkeltpersoner - ikke mente at skulle vurdere, om der af bestemte personer blev begået strafbare handlinger under urolighederne. Omtalen s. 115 og 117 i RI af sigtelser han pålagde rejst mod tre politibetjente for at have skudt, uden at der forelå nødværge, henviste til en beslutning som Asbjørn Jensen anfører at have truffet, ikke som undersøger, men som led i de opgaver der i henhold til retsplejeloven påhvilede ham som Rigsadvokat.

3.4.2. Sigtelserne mod tre politifolk

Den strafferetlige vurdering som blev gengivet i RI, s. 115 og 117, var – må jeg forstå – ikke en del af undersøgelsen, men et referat af en vurdering der blev foretaget udenfor og uafhængigt af undersøgelsen.

Det er efter min mening uheldigt at rapporten indeholdt klare strafferetlige vurderinger, når det var hensigten at rapporten ikke skulle bygge på sådanne betragtninger. I hvert fald burde det have været tydeligere angivet end tilfældet var, at denne del af rapporten byggede på vurderinger fra en sag der faldt udenfor undersøgelsen – en sag som Asbjørn Jensen indledte og gennemførte som led i sin almindelige embedsførelse som Rigsadvokat.

I øvrigt er vurderingen på side 115 i RI ikke det eneste eksempel på at der i rapporten anlægges strafferetlige vurderinger af de beskrevne begivenheder.

3.4.3. Afgivelse af skræmmeskud i nødværge

Kapitel 4 indeholder en beskrivelse og bedømmelse af samtlige de episoder hvor politiet affyrede skræmmeskud.

Side 91 i RI redegør Asbjørn Jensen nærmere for reglerne om politiets anvendelse af skydevåben. Han beskriver grundlaget således:

»Det retlige grundlag for at fastlægge grænserne for politiets anvendelse af skydevåben (og andre magtmidler) er reglerne i straffelovens § 13, stk. 1, om lovlig nødværge og denne regels tilsvarende anvendelse efter stk. 3 på handlinger, der er nødvendige for at skaffe lovlige påbud adlydt, f.eks. spredning af samfundsfarlige opløb.

Hertil knytter sig administrative forskrifter, herunder først og fremmest Rigspolitichefens kundgørelse II nr. 38 af 9.7.1980 om brug af skydevåben i forbindelse med polititjenesten.

Efter kundgørelsens afsnit I må skydevåben anvendes, når andre midler til formålets gennemførelse under de givne forhold skønnes utilstrækkelige, bl.a.

- »a. Til afværgelse af overhængende eller påbegyndt farligt angreb på en person.
- c. Til splittelse af møder, opløb og optog, der må antages at have de forannævnte angreb til formål eller på anden måde har en samfundsfarlig karakter. Dog må skydevåben, såfremt politiet ikke angribes, kun anvendes, efter at mængden 3 gange i kongens og lovens navn forgæves er opfordret til at skilles.«

I afsnit III litra a er særligt fastsat

- »Skydevåben må kun i yderste nødsfald anvendes, når der er nærliggende fare for, at udenforstående kan rammes.«

Der er i afsnit III litra b fastsat følgende supplerende sikkerhedsregler, hvordan der skal forholdes, inden der skydes på person

- »Forinden der gøres brug af skydevåben, bør der om muligt gives advarsel ved tilråb og skræmmeskud. Skræmmeskud affyres lige op i luften og må kun anvendes, når betingelserne for brug af skydevåben er til stede.«

Der er i afsnit III litra c fastsat nærmere regler om, hvordan skydning mod person skal udføres

- »Det bør under skydningen tilstræbes alene at uskadeliggøre den pågældende, f.eks. ved skud mod arme eller ben, således at våbenbrug eller flugt umuliggøres.«

Endelig er det i afsnit II fastsat, at personale, som er under direkte kommando af en leder, kun må anvende skydevåben, når lederen giver ordre dertil, bortset fra, når det sker til afværgelse af overhængende eller påbegyndt farligt angreb på en person.

...«

Afgivelsen af skræmmeskud på Fælledvej vurderedes på følgende måde (RI s. 100-103):

»På grundlag af de afgivne forklaringer fra de berørte politifolk og de politifolk i kæden, der beskyttede dem, må jeg lægge til grund, at der på tidspunktet, hvor de to politiledere be-

ordrede pistolerne trukne, befandt sig mindst 3 faldne i og på højde med selve kæden, og at der befandt sig flere umiddelbart bag kæden, der var delvis i opløsning og derfor havde en dybde på 15-20 meter.

I alt synes det på baggrund af forklaringer fra de tilskadekomne politifolk selv at kunne lægges til grund, at der indenfor en afstand af 100 meter fra kæden humpede, lå eller sad yderligere omkring 10 polititjenestemænd på Fælledvej på vejbanen eller opad husmure, da politiet afgav varselsskud. Jeg skal i den forbindelse henvisne til oversigten fra Københavns politi bilag 5, side 2-7.

Jeg finder heller ikke, at de videoptagelser, jeg har haft mulighed for at se, udelukker, at der i venstre og navnlig højre side af kæden inden ved husrækkerne ligger betjente, som forsøges skærmet af andre betjente, således som de selv har forklaret, på det tidspunkt, hvor der gives ordre til at trække pistolerne. Hertil kommer, at politilederne på grund af voldsomheden i stenregnen med sikkerhed kunne påregne, at flere ville falde under en eventuel tilbagegang, og at de øvrige betjente på grund af deres udrustning (skjold og stav) og behov for at beskytte sig selv ville have svært ved at trække sårede med sig tilbage.

En tilbagegang uden først at skaffe luft til de stenkastende aktivister kunne derfor efter min opfattelse med stor sandsynlighed medføre, at man havde måttet efterlade skadede betjente på vejen mellem den tilbagetrækkende kæde og aktivisterne.

Delingsføreren for beredskabsafdelingen D-5 har i byretten forklaret herom, at de forsøgte at trække sig tilbage, men at de blev forfulgt af mængden, der bombarderede dem med sten. Presset blev så stort, at de ikke kunne slippe væk med de sårede. Delingsføreren gjorde sig mange overvejelser om, hvad de kunne gøre for at komme væk. Der var efter hans opfattelse ikke andre muligheder end at trække skydevåben. Han gav derfor over megafon delingen ordre til at trække våben, og han råbte i megafonen til mængden, at den skulle trække sig tilbage. Dette reagerede mængden dog ikke på.

Ud fra de foreliggende oplysninger finder jeg, at betjente i kæden på dette tidspunkt var udsat for overhængende og påbegyndte farlige angreb, og at de to ledere, der gav ordren fra deres positioner i kæden, var af den opfattelse, at de ikke kunne gå tilbage af hensyn til de sårede, hvorfor afgivelse af skræmmeskud efter deres opfattelse var nødvendig for at afværge et livstruende angreb og derved muliggøre en frigørelse og tilbagegang.

Det samme gælder for de betjente i kæden, der ud fra samme vurdering skød skræmmeskud.

Ud fra en samlet vurdering af situationen baseret på de foreliggende oplysninger, finder jeg ikke, at der er grundlag for at tilsidesætte det skøn, der herved er udøvet af politifolkene.

Det er oplyst, at varselsskudene blev afgivet over 1-2 minutter.

Hvor mange skud og hvor længe der bør afgives varselsskud må naturligvis afhænge af, hvilken virkning afgivelsen har. Det fremgår af næsten alle vidneforklaringer, at støjniveauet som følge af råb og skrig og mange stenslag på politiets skjolde samt anvendelse af kanonslag var så højt, at mange tilskuere ikke i første omgang opfattede lyden som skræmmeskud.

Jeg har derfor ingen bemærkninger til, at politiet i nogen tid, omkring 1-2 minutter, fortsatte med at skyde varselsskud, medens det lykkedes de forreste at trække sig 20-30 meter tilbage ad Fælledvej til ud for passagen, hvor det på ny lykkedes at etablere en sammenhængende kæde. Da stenkasterne fulgte efter og fortsatte stenkastningen, finder jeg heller ikke, at der er grundlag for at tilsidesætte den farevurdering, der ligger til grund for den fortsatte afgivelse af skræmmeskud fra denne position. Videoptagelser synes at vise, at gaden var fyldt med sten, og at bombardementet med sten mod kæden fortsatte i et sådant omfang, at der rent faktisk fortsat forelå et farligt angreb på personer, således at politikæden

kun kunne gå tilbage med eventuelle faldne med sig, hvis stenkasterne blev holdt på afstand.

Det kan ikke afvises, at presset, der ifølge videoptagelserne nu klart synes mindre, aftog, netop fordi der blev skudt varselsskud, hvilket i øvrigt medførte, at kæden i nogenlunde god orden kunne trække sig yderligere tilbage, medens der blev udlagt gas foran dem, som kunne tynde ud i de stenkastende aktivister.«

Afgivelsen af 3 sigtede skud bedømmes på følgende måde (RI side 105):

»På den baggrund sammenholdt med den beskrivelse af situationen på det pågældende tidspunkt, som jeg i øvrigt har lagt til grund, har jeg ikke grundlag for at betvivle de pågældende polititjenestemænds oplysninger og dermed skøn om, at betingelserne for at skyde på de to angribende aktivister var til stede. De skød begge, efter at der var afgivet flere varselsskud, og efter at mængden var advaret via megafon.«

Asbjørn Jensen har i RI side 122 sammenfattet sin bedømmelse af skudafgivelsen således:

»Som det fremgår af det foregående har jeg ikke fundet grundlag for at tilsidesætte politiledernes skøn over, at betingelserne for at anvende skydevåben i de to situationer, som politikæderne var kommet i, faldt inden for reglerne for nødværge og derfor var i overensstemmelse med det tilknyttede skyderelement.

Jeg har kritiseret den måde, en del af politifolkene afgav varselsskuddene på, og jeg har på baggrund af de indtil nu foreliggende oplysninger fundet anledning til, at tre politifolk sigtes for i forbindelse med deres skudafgivelse at have overskredet grænserne for lovlig nødværge med henblik på, at der foretages en egentlig efterforskning heraf.

Endelig finder jeg, at der med udgangspunkt i det foreliggende forløb, hvor politiet samlet under kommando har afgivet skud, kan være anledning til at vurdere, om skyderelementet, der særlig retter sig mod individuelle faresituationer, bør udbygges eller suppleres med regler, der nærmere fastlægger fremgangsmåden herfor. Det bør ligeledes overvejes, hvordan den rutinemæssige uddannelse kan udbygges med henblik på, at polititjenestemænd kan instrueres og øves i at handle i overensstemmelse med sådanne nye forholdsregler.«

Bemærkningerne rummer både en *strafferetlig* vurdering, en stillingtagen til om der var handlet i strid med *tjenesteinstruksen*, og en generel *hensigtsmæssighedsbedømmelse*. Efter hvad Asbjørn Jensen selv har oplyst om sit bedømmelsesgrundlag, hører i det væsentlige kun den sidste målestok hjemme i rapporten, mens de to første vurderinger i hovedsagen faldt uden for bedømmelsesgrundlaget.

3.4.4. Stenkast af politiet

I kapitel 4.2 gennemgås de episoder hvor politifolk kastede sten mod de angribende aktivister. RI, s. 133-135 sammenfattes vurderingen af stenkastene således:

»Politiet anvendte som det fremgår stenkast i forskellige faser af forløbet og i konkret forskellige situationer.

I nogle tilfælde må der efter min opfattelse antages at foreligge nødværge, hvor anvendelse af sten var nødvendigt, fordi midlet stenkast var hurtigere end at skulle trække skydevåben.

I andre tilfælde blev sten anvendt, fordi politifolkene fandt det lempeligere end at skulle skyde sigtet skydning mod person. I normale situationer må anvendelse af pistol ved varsels-

skud og derefter sigtet skud mod arme eller ben være et sikrere og mere beregneligt magtmiddel end brug af sten, hvorfor stenkast ikke må vælges som alternativ. Som det fremgår, kan jeg imidlertid ikke afvise, at det alt i alt kan være mindre farligt at kaste, i alt fald mindre sten, mod angribende aktivister, end iført sikkerhedsudrustning at forsøge at skyde sigtet skydning mod bestemte personer i en flok mennesker i en stenregn, der klart vil kunne medføre fejlskud.

I en tredje gruppe tilfælde blev stenkast anvendt for at afværge, at der skulle opstå en påregnelig farlig situation for politiet til at holde aktivisterne på afstand af et hul i kæden. Den sidste anvendelse af stenkast må antages at ligge udenfor, hvad nødværge kan legitimere. Der forelå klart et truende farligt angreb, men stenkastenes upræcise karakter og undtagelsesvis farlighed, hvis de rammer meget uheldigt, må efter min opfattelse medføre, at politiet skal afholde sig fra at benytte dette utraditionelle middel, selv i sådanne trængte situationer. Dertil kommer som nævnt, at stenkast også går ud over den fasthed, ro og besindighed, der i opløbsituationer skal præge politiets fremgangsmåder.

Da jeg ikke mener, at det er muligt at forbyde politifolk – som andre mennesker – at forsvare sig i nødværge, kan der derfor være grund til mere detaljeret at overveje, i hvilke situationer politiet må benytte sig af et sådant og lignende utraditionelle midler. Den mest egnede måde at afklare dette på må formentlig være gennem udbygning af Politiskolens undervisningsmateriale om politiets anvendelse af magtmidler.«

Også dette citat er efter min opfattelse et eksempel på en kombineret strafferetlig og tjenstlig bedømmelse af de beskrevne forhold.

3.4.5. Konklusion

Sammenfattende må jeg konstatere at rapporten flere steder bygger på strafferetlige vurderinger. Dette er for så vidt kun bemærkelsesværdigt fordi Asbjørn Jensen i udtalelsen til mig har oplyst, at begivenhederne ikke skulle vurderes strafferetligt. Efter min opfattelse ville det have været naturligt om Asbjørn Jensen havde inddraget netop strafferetlige synspunkter – men i så fald systematisk og konsekvent – i sine vurderinger, dels fordi han var Rigsadvokat, dels fordi en række handlinger efter beskrivelsen at dømme kunne være strafbare.

Som undersøgelserne og rapportererne foreligger, er de i henseende til anvendelse af strafferetlige vurderinger – såvel som tjenesteretlige vurderinger (jf. ovenfor afsnit II, 3.3) – præget af betydelig inkonsekvens og uensartethed.

3.5. Hensigtsmæssigheds- og personlige vurderinger

3.5.1. Indledning

Asbjørn Jensen har i udtalelsen til mig meddelt at han bl.a. havde bedømt begivenhederne på grundlag af hans »opfattelse af, hvilke handlenormer der må antages at gælde for gennemførelsen af politiforretninger af denne karakter og for politifolks optræden. Denne opfattelse bygger på forskelligt undervisningsmateriale m.v. og på friere overvejelser fra min side.«

I denne – brede og relativt upræcise – del af vurderingsgrundlaget synes der således at indgå egentligt politifagkyndige vurderinger. Rapporten indeholder da også adskillige steder stillingtagen til politimæssige og polititaktiske forhold, til trods for at Asbjørn Jensen har givet udtryk for, at han ikke anser sig for beføjet til at foretage den endelige vurdering af sådanne spørgsmål.

3.5.2. Anvendelse af »letfodede« politifolk

Som eksempel på en klart polititaktisk vurdering kan nævnes RI, side 138:

»Som jeg omtaler nedenfor i afsnit 12 finder jeg, at det er helt nødvendigt og i øvrigt i overensstemmelse med politiets taktiske principper, at der i forbindelse med politikæders spredning af opløb er »letfodede« politifolk, der kan springe frem og foretage anholdelser af stenkastere m.v. Risikoen for at blive pågrebet foran politikæden er i dag næsten den eneste måde at sikre, at aktivister holder afstand til politikæder, hvor politifolkene jo alene er forsynet med stave. Forholdsordrens bestemmelse om at undgå konfrontation skal naturligvis forstås således, at den gælder, hvor de civile er alene ude i nærheden af aktivisterne, og ikke, når det civile politi arbejder sammen med en politikæde, hvor konfrontationen med politiet allerede er en kendsgerning.«

3.5.3. Indsats mod barrikade

Side 58-60 i RI foretager Asbjørn Jensen en bedømmelse af politiets indsats mod barrikaden ved Dronning Louises Bro:

»Det er min vurdering, at KSN.s indsættelse af de i realiteten virkelig mange dispositionsenheder sker enkelt og smidigt, bl.a. fordi enhederne på eget initiativ kommer med forslag til opgaver.

En gennemgang af radiokorrespondancen på de to radiokanaler, der anvendes, viser imidlertid klart, at der er betydelige vanskeligheder i KSN med at høre de meldinger, der sendes fra de bærbare radioer. En del meldinger er uforståelige, og politiets forklaringer om begivenhederne viser, at der er sendt en del meldinger, der slet ikke bliver opfanget af KSN, selv om de er hørt på enkelte af de andre bærbare radioer i nærheden af senderen. Det har utvivlsomt vanskeliggjort ledelsen af en sådan kompliceret operation, ligesom det med rette har ført til, at KSN synes at udvise en betydelig tilbageholdenhed med hensyn til at iværksætte operationer, der forudsætter, at mange enheder skal flyttes samtidig eller koordineres i forhold til hinanden.

Hertil kommer efter min opfattelse, at de næsten utallige enheder og enkeltpersoner, der har bærbar radio og dermed adgang til med opkald at blokere den anvendte kanal, næppe fuldt ud er trænede i at udvise den radiodisciplin, som er påkrævet under en så omfattende indsats, for at ledelsen i KSN og de centrale delingsførere får den nødvendige plads på radiokanalen til bl.a. at give de opfølgende situationsmeldinger, der kan sætte KSN og områdelederen i stand til at planlægge og prioritere indsatsen.

Det gælder navnlig, når de bærbare radioer er så usikre, at KSN ikke kan gå ud fra, at områdelederen hører de meldinger, som delingsførerne og andre enheder under hans kommando giver.

Københavns politi har i redegørelsen af 2. juli 1993 om radioerne bl.a. anført,

»at radiosystemet ikke kan klare de større begivenheder. Der er under indsatser kun 2 kanaler knyttet til de bærbare radioer, der sædvanligvis anvendes, det vil sige, at højst 2 ad gangen kan komme igennem til KSN. Kvaliteten af radioerne er ikke nutidig og kan slet ikke leve op til behovet. Signaler kan ofte ikke aflæses tydeligt, undertiden slet ikke. Radioerne kan aflyttes – og bliver det. Under forskellige uroligheder er undertiden mistet bærbare radioer, som derefter er anvendt at uromagere til at sende falske meldinger.

Københavns politi har med hensyn til spørgsmålet om større radiodisciplin overfor mig anført, at KSN [ikke] har opfattet det anførte som et problem, og i øvrigt at lyden fra korrespondancen [på alle kanaler kom] ud i samme lokale i KSN.

Det er imidlertid min opfattelse, at midlertidige blokeringer af den centrale radiokanal med forsyningsmæssig korrespondance, spørgen om vej og lignende, er med til at begrænse navnlig de vigtige aktører, delingsførernes mulighed for at give nogle ordentlige situationsmeldinger, og dermed give KSN og ikke mindst områdelederen det bedst mulige beslutningsgrundlag.

I denne fase af indsatsen førte de nævnte svagheder i kommunikationen dog så vidt ses ikke til egentlige fejlpositioner.«

De anførte tilfælde er eksempler på at Asbjørn Jensen på grundlag af (til dels meget vidtgående) fagkyndige bedømmelser når frem til frifindende vurderinger.

Asbjørn Jensen har imidlertid givet klart udtryk for at han *ikke* mente at kunne foretage den endelige bedømmelse af polititaktiske spørgsmål (og dermed i givet fald fremsætte egentlig kritik eller statuere ansvar). Jeg henviser herved til følgende:

3.5.4. Indsættelse af beredskabsgrupper

Side 164 i RI udtaler Asbjørn Jensen i forbindelse med gennemgangen af beslutningen om ikke straks at indsætte nogle grupper af politifolk (side 65 ff og side 80 ff) til hjælp for de allerede indsatte beredskabsgrupper på Sankt Hans Torv følgende:

»Jeg er ikke enig i denne vurdering. Jeg har imidlertid ikke de fornødne polititaktiske forudsætninger til endeligt at vurdere disse synspunkter, men vil alene pege på, at Københavns politi med udgangspunkt i forløbet burde overveje rollefordelingen mellem områdeledere og KSN ved fremtidige større operationer. Et bedre radiosystem og en anden signalplan vil naturligvis også kunne gøre det lettere for KSN selv at styre størstedelen af indsatsen i fremtidige operationer.

Jeg har ingen bemærkninger til, at KSN på trods af, at der i området omkring Blågårds Plads synes at have været mindst tre stationsgrupper (omkring 20 mand), ikke mente, at situationen på Blågårds Plads var så afklaret, at man kunne trække beredskabsafdelingen D-1 væk og indsætte den til assistance på Skt. Hans Torv, da områdelederen bad om yderligere assistance.«

3.5.5. Personligt prægede vurderinger

Flere steder i de to rapporter er der vurderende bemærkninger og andre udsagn som må siges af være af mere *personlig art*.

En del af disse bemærkninger angår politiets forhold. Som eksempler kan nævnes:

3.5.5.1. Modigt politi

Side 21 i RI:

»Navnlig efter gennemgangen af mange videooptagelser af stenangrebene på politiet, finder jeg imidlertid anledning til at tilføje, at forløbet efter min opfattelse også viser, at politiet består af mænd og kvinder, der – selv om de i det væsentlige er uddannet til at løse helt andre opgaver – uden tøven på anmodning fra deres ledere igen og igen tålmodigt griber deres skjolde og går frem mod en vildt stenkastende hob. Politifolkene gør det for at genoprette den ro og orden, som borgerne har krav på, og de gør det, selvom de ved, at de med stor

sandsynlighed vil blive udsat for smerteforvoldende angreb med risiko for varige legems-skader.

Det politi mener jeg alt i alt godt, at samfundet kan være tjent med.«

3.5.5.2. Politiets vanskelige arbejdsforhold

Side 87-88 i RI:

»Episoden viser ..., hvor vanskeligt det er for politiet på tilstrækkelig bevissikker måde efterfølgende at udpege bestemte personer som aktive deltagere i opløbet, når det sker om natten og i røgfyldte gader, hvor der også indfinder sig nysgerrige tilskuere. Påklædningen for tilskuere og aktivister er stort set den samme. En aktivist bliver til en »fredelig« tilskuer, når han eller hun i en periode sænker armen, fordi den er blevet for øm til at kaste flere sten mod politiet, eller når han eller hun bliver pågrebet.«

3.5.5.3. Et flot initiativ

Side 152 i RI:

»... Gasskytten ved D-1 anvendte omkring 10 patroner på Blågårdsgade. Da han over radioen fulgte med i kampen på Fælledvej og hørte, hvordan den udviklede sig, tog han et (flot) initiativ. ...«

Andre mere personligt formulerede betragtninger drejer sig om *pressen* eller om *private borgere*. Som eksempler kan anføres:

3.5.5.4. En farlig samfundsudvikling

Side 38-39 i RI:

»De pågældende personer, der kastede flasken, har derfor efter min opfattelse forsøgt at begå manddrab.

...

Det synes som om politiet i København på det nærmeste har vænnet sig til at blive udsat for sådanne helt meningsløse og livsfarlige angreb under udførelse af deres arbejde, således at politiet nu nærmest blot lakonisk registrerer hændelsen rutinemæssigt. Det synes også som om dele af pressen og offentligheden i øvrigt - måske som en følge af politiets afmålte reaktion - finder, at politifolk som en del af deres tjeneste må affinde sig med sådanne farlige angreb.

Det er imidlertid en helt uacceptabel og farlig udvikling, og jeg finder ikke, at samfundet blot skal affinde sig med, at personer planlægger og nøje forbereder forsøg på at dræbe politifolk.«

3.5.5.5. Kasten med sten og flasker hører med

Side 153 i RI:

»... (I København synes det ved sådanne lejligheder at høre med, at nogle mennesker kaster sten og flasker på politiets køretøjer) ...«

3.5.5.6. Amnesty International idylliserer

Side 131-132 i RI:

»I Amnesty Internationals rapport »Danmark, Mishandlinger begået af politiet« er det på side 46, note 31, på baggrund af en videooptagelse noget idylliserende anført, at man ser civilklædte betjente kaste sten bag »uniformeret personel, som har sat sig ned på Skt. Hans Torv og synes at slappe af«.

Efter min opfattelse skal man være varsom med at drage for håndfaste konklusioner om situationens farlighed af enkelte videooptagelser.

Når politifolk i en kæde i nogle situationer ses knæle ned, skyldes det helt enkelt, at et politiskjold er 93 cm langt. Det medfører, at en stående betjent ikke kan beskytte sig med skjoldet overfor samtidige stenkast mod hjelmen og lårene. Hvis betjentene ikke skal bevæge sig, opnås den største beskyttelse mod stenkast ved at knæle ned, så skjoldet støtter mod jorden, og selv krybe i ly bag det. Politifolkene bagved kan i så fald stå op og dække deres hoveder med skjoldene, fordi kæden foran dem afbøder de lave stenkast.

Det er således efter min opfattelse ikke en gruppe betjente, der på videooptagelsen ses hygge sig ved det store gadebål foran dem på torvet, som Amnesty International synes at mene, men betjente, der forsøger at undgå at blive kvæstede af sten, der kastes mod dem, hvilket også på lydsporet på min kopi af videooptagelsen kan høres som drøn på skjoldene.«

3.5.6. Konklusion

De citerede vurderinger fra de to rapporter ligger inden for den forståelse af bedømmelsesgrundlaget som Asbjørn Jensen i udtalelsen til mig har oplyst at have lagt til grund for undersøgelsen.

Citaterne viser samtidig, efter min mening, at netop denne friere del af grundlaget rummer betydelig ujævnhed og til tider får et noget subjektivt præg.

3.6. Sammenfattende udtalelse om bedømmelsesgrundlagets betydning for undersøgelsen

Asbjørn Jensen har intet steds i sine rapporter gjort nærmere rede for det (særlige) bedømmelsesgrundlag som er anvendt i undersøgelserne og vurderingerne. Netop i lyset af at der var tale om et bedømmelsesgrundlag som i væsentlige henseender adskilte sig fra det sædvanlige, havde det efter min opfattelse været ønskeligt om rapporterne havde indeholdt en redegørelse for undersøgerens overvejelser og konklusioner om dette helt grundlæggende spørgsmål. - Om de foreliggende mangler i henseende til systematik og konsekvens i anvendelsen af bedømmelsesgrundlaget kunne have været undgået ved en sådan udtrykkelig stillingtagen og redegørelse indledningsvis i den første rapport, har jeg ikke grundlag for at udtale mig.

Efterfølgende har Asbjørn Jensen, som svar på mine udtrykkelige spørgsmål herom, beskrevet det bedømmelsesgrundlag som han har lagt til grund for sine undersøgelser og vurderinger. Det fremgår heraf at grundlaget er væsensforskelligt fra det eller de bedømmelsesgrundlag som i almindelighed benyttes i forbindelse med juridisk-fagkyndige undersøgelser.

Dertil kommer at det grundlag Asbjørn Jensen oplyser at have anvendt ved bedømmelsen af begivenhederne, er overordentligt bredt, mindre præcist, og til dels af ikke-retlig karakter. - En nærmere gennemgang af rapporterne efterlader da også et noget flimrende indtryk af bedømmelsesgrundlaget og de anvendte målestokke.

Disse forhold synes at have været bestemmende for at en række forhold som rapportens egne oplysninger ellers i høj grad synes at lægge op til at undersøge, ikke er blevet forsøgt belyst mere indgående. Mest markant er det forhold at rapporten slet ikke belyser, om den øverste politiledelse har pådraget sig et ansvar. Men også den overfladiske undersøgelse af

forholdet omkring fremfindingen af gas, den summariske beskrivelse af skudepisoden på Sankt Hans Torv, samt af deling D2's forhold synes at have sammenhæng med den manglende præcisering og konsekvens i bedømmelsesgrundlaget.

Asbjørn Jensens oplysninger til mig må forstås således at han ikke anså det som sin opgave at bedømme, om enkeltpersoner kunne drages retligt til ansvar (medmindre det måtte forekomme åbenbart at der forelå et sådant ansvar). Ikke desto mindre foretages der i rapporterne adskillige vurderinger af om enkeltpersoner har begået tjenestestridige handlinger, og også af om enkeltpersoner har begået strafbare forhold; hovedparten af disse tilfælde fremtræder som »frikendelser«. På dette punkt synes rapporterne derfor – men, som anført, uden konsekvens – at gå ud over den ramme for bedømmelsesgrundlaget som Asbjørn Jensen efterfølgende har redegjort for.

Resultatet er blevet at de forskellige episoder og forløb snart bedømmes på et rent strafretligt grundlag, snart underkastes en tjenstlig/forvaltningsretlig vurdering, snart vurderes efter en mere fri og ofte subjektivt præget målestok – og undertiden, som anført, slet ikke undersøges eller vurderes nærmere. Det er ikke muligt ud fra de forskellige episoders indhold at forstå og forklare de skiftende bedømmelsesgrundlag; for mig at se er det i virkeligheden ofte i alt væsentligt ensartede eller dog – i henseende til spørgsmålet om bedømmelsesgrundlag – sammenlignelige forløb der vurderes efter forskellige målestokke.

Efter min opfattelse må dette anses for en væsentlig og betydningsfuld fejl i undersøgelsens grundlag og metode. Ligeledes er det en metodefejl at der visse steder anlægges polititaktiske vurderinger, mens det andet steds anføres at sådanne vurderinger ikke har kunnet anlægges i forbindelse med undersøgelsen.

Denne inkonsistens i grundlaget for undersøgelsen og dens vurderinger har efter min mening haft den betydning at såvel valget og afgrænsningen af undersøgelsestemaerne, som den anlagte bedømmelse af de tilvejebragte oplysninger – i hvert fald for væsentlige dele af rapporternes vedkommende – fremtræder med et vist præg af vilkårlighed. Dermed er der efter min mening skabt berettiget tvivl om hvorvidt de to rapporter kan siges at give et så vidt muligt objektivt og dækkende billede af, hvad der foregik på Nørrebro den 18.-19. maj 1993.

Hertil kommer at der synes at være en tendens til at de for politiet gunstigste bedømmelsesgrundlag – typisk et strafferetligt og/eller en personlig vurdering – er blevet anvendt ved de alvorligste episoder. Ved vurderingen af mindre betydelige forhold eller tildragelser har derimod hele det juridiske regelsæt været inddraget i konstateringen af at politiet ikke har begået fejl. - Hvorvidt en systematisk og konsekvent anvendelse af bedømmelsesgrundlaget på visse punkter ville have ført til mere negative vurderinger af politiet, har jeg ikke grundlag for at udtale mig om.

Som anført (ovenfor afsnit II, 1.1 og 1.4) har jeg herved på ingen måde taget stilling til selve Nørrebro-forløbet og dets mulige konsekvenser. Eventuelle nye undersøgelser vil muligvis kunne nå til stort set de samme indholdsmæssige konklusioner som i de foreliggende redegørelser. Herom har jeg intet grundlag for at danne mig, endsige udtrykke en opfattelse. Men under forudsætning af at sådanne eventuelle undersøgelser udføres under iagttagelse af sædvanlig præcision og konsekvens i bedømmelsesgrundlaget og de anvendte målestokke, vil de fremkomne resultater under alle omstændigheder fremstå som mere sikkert funderede, end tilfældet er i de foreliggende redegørelser.

4. Undersøgelsens uvildighed

Jeg finder at burde pege på nogle forhold omkring undersøgelsen som - ud over det foran om bedømmelsesgrundlaget anførte – efter min mening svækker dens fremtræden som en uvildig undersøgelse.

Afhøringerne af politifolkene som deltog i politiindsatsen, er i de fleste tilfælde blevet foretaget af Københavns Politi, d.v.s. af den samme myndighed som var ansvarlig for de begivenheder, der skulle undersøges. I den udstrækning der er foretaget afhøringer af Rejseafdelingen, er det sket efter aftale med Politidirektøren i København.

Det ses ikke at følge af kommissoriets ordlyd – hvilket efter min opfattelse kunne forventes hvis det var meningen at en sådan særlig begrænsning i undersøgelsesmåden skulle følges – at rejseafdelingen skulle være afskåret fra at foretage sådanne afhøringer til brug for undersøgelsen. Og uanset om denne uhensigtsmæssige fremgangsmåde måtte stå i forbindelse med kommissoriets tilblivelse, udgør den under alle omstændigheder en svaghed ved undersøgelsen og dens resultater. – Jeg har da også noteret mig at justitsministeren under et samråd den 29. juni 1995 med Folketingets Retsudvalg har givet udtryk for, at det – »med den viden vi har i dag« – ville have været »en langt mere tillidsvækkende og rigtig løsning også at lade Rigspolitichefens Rejseafdeling stå for afhøringerne af Københavns Politi. At man valgte en anden løsning, tror jeg, at vi alle i dag kun kan beklage.«

Jeg har i Redegørelse I om Nørrebro-sagen (af 18. november 1995) foretaget en nærmere vurdering af i hvilken egenskab Asbjørn Jensen foretog undersøgelsen af Nørrebro-urolighederne. Jeg er nået til den konklusion at det var som Rigsadvokat, han blev anmodet om at gennemføre undersøgelsen. Det følger heraf at han var underordnet i forhold til Justitsministeriet.

Jeg bad i brev af 18. august 1995 Asbjørn Jensen redegøre for sine eventuelle overvejelser angående form og indhold af kontakten som undersøger (med ansættelse i anklagemyndigheden) med de personer og myndigheder, der var omfattet af undersøgelsen.

Asbjørn Jensen henviste i udtalelsen af 17. september 1995 til bestemmelserne i retsplejelovens § 99 og § 101 om Rigsadvokatens tilsynsbeføjelse med politimestrenes behandling af straffesager, og fortsætter:

»Jeg har som følge heraf i min funktion af Rigsadvokat bestræbt mig på, at der ikke skulle kunne rejses berettiget tvivl om min upartiskhed i forbindelse med udøvelsen af denne kontrolfunktion.

På den baggrund har jeg ikke fundet anledning til at ændre form eller indhold af mine kontakter med personer og myndigheder, der var omfattet af denne undersøgelse, selv om den ikke var omfattet af de opgaver, der påhviler mig efter retsplejeloven.«

Asbjørn Jensens svar til mig understreger efter min mening den usikkerhed der knytter sig til undersøgerens uvildighed. – Jeg bemærker herved at principperne om uvildighed (ganske på samme måde som reglerne om inhabilitet) ikke udelukkende bygger på den personlige vilje og evne til at forholde sig strengt sagligt og uvildigt, men går videre i den forstand at de også i almindelighed skal bidrage til at skabe tillid til myndighederne og deres afgørelser eller udtalelser. En undersøgelse som den foreliggende skal derfor også i sit grundlag, sin gennemførelse og form *fremtræde* som uvildig. Undersøgerens subjektive indstilling i så henseende er ikke i sig selv tilstrækkelig. (se f.eks. Folketingets Ombudsmands beretning 1974, s. 262)

Det er utvivlsomt en vanskelig opgave at holde skillelinien skarp mellem den almindelige rolle og funktion i den offentlige anklagemyndighed, og den særlige rolle som uvildig undersøger overfor myndigheder og personer der kan siges at tilhøre det samme system som undersøgeren selv. At skillelinien mellem de to funktioner kan være vanskelig at holde eksemplificeres efter min opfattelse af følgende to forhold:

Asbjørn Jensen har i sit svar af 17. september 1995 til mig redegjort for møder der blev afholdt i Justitsministeriets centrale samarbejdsudvalg den 12. august og den 6. september 1994. Herom skriver Asbjørn Jensen:

»Jeg har som fast udpeget arbejdsgiverrepræsentant i Justitsministeriets centrale Samarbejdsudvalg for Politiet deltaget i udvalgets møder, hvori også politiets organisationer er repræsenteret. På et ekstraordinært møde den 12. august 1994 indkaldt på anmodning af Dansk Politiforbund, drøftede udvalget omstændighederne i forbindelse med den sigtelse der blev rejst i juli måned 1994 mod tre politifolk. På et ordinært samarbejdsudvalgsmøde den 6. september 1994 drøftedes den supplerende undersøgelse ...«

Som jeg forstår situationen, var der tale om at Rigsadvokaten deltog i et samarbejdsudvalgsmøde, hvori også Justitsministeriets øverste ledelse, Politidirektøren i København og repræsentanter for politiets organisationer deltog, med det formål (som det eneste dagsordenspunkt) at drøfte de sigtelser som Asbjørn Jensen havde rejst mod tre af de politifolk, der deltog i politiets indsats på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993. Mødet den 12. august 1994 blev indkaldt med en mere generel dagsorden om politifolks retsstilling under tjenstlige afhøringer, men udviklede sig ifølge referatet hurtigt til alene at dreje sig om Nørrebro-sagen. Det ene møde afholdtes kort før Asbjørn Jensen afgav sin første redegørelse.

Det må efter min opfattelse anses for uheldigt – og usædvanligt – at der under gennemførelsen af en undersøgelse foregår drøftelser, i et helt andet forum, mellem undersøgeren og personer blandt eller med tilknytning til de undersøgte, om spørgsmål der direkte angår undersøgelsen. At det er sket – uden at de implicerede tilsyneladende har tænkt over det uheldige heri – skyldes netop at Asbjørn Jensen som Rigsadvokat tilhørte samme system (Justitsministeriets personaleområde) som dem undersøgelsen angik.

I sagens akter findes endvidere et brev af 20. juni 1994 fra Politidirektør Poul Eefsen til Asbjørn Jensen. I brevet henviser Politidirektøren til den omtale pressen har bragt af forskellige aspekter i forbindelse med sagen. Herefter hedder det i Politidirektørens brev: »... jeg vil bede dig overveje, om ikke du bør rette de åbenbare faktiske fejltagelser, begge aviser har gjort sig skyldige i; brevet afsluttes med følgende bemærkning: »Jeg finder ikke, at tiden er inde til, at jeg selv tager del i debatten om Nørrebro, selvom jeg unægtelig kunne føle mig fristet«.

På baggrund af de her fremdragne forhold kan det være forbundet med nogen vanskelighed at opretholde forestillingen om at undersøgelsen blev gennemført og fremstod som en uvildig og objektiv udredning. - Det må under alle omstændigheder give anledning til undren at afhøringerne af de implicerede politifolk blev foretaget af Københavns Politi selv, samt at Politidirektøren tilsyneladende har ment at kunne øve direkte indflydelse på redegørelsens udfærdigelse.

5. *Nogle konkrete bemærkninger og vurderinger i rapporterne*

5.1. Indledning

I de foregående afsnit (II, 3 og 4) har jeg taget stilling til det bedømmelsesgrundlag og den metode som Asbjørn Jensen har anvendt i forbindelse med sine undersøgelser og vurderinger, samt spørgsmålet om undersøgelsens uvildige præg.

Herudover har jeg ved min gennemgang hæftet mig ved nogle bemærkninger og vurderinger i de to rapporter som ikke forekommer umiddelbart forståelige, eller hvis holdbarhed må fremstå som tvivlsom.

Disse forhold er – set i relation til det om bedømmelsesgrundlaget anførte – af mere underordnet betydning for den samlede bedømmelse af de to rapporter. Jeg har dog fundet at burde omtale dem som et led i min udtalelse om rapporterne.

5.2. Politiets indsats var af »almindelig og rutinemæssig karakter«

I RI s. 49 har Asbjørn Jensen givet udtryk for at rydningen af barrikaderne på Nørrebrogade, undsætningen af nærpolitistationen på Blågårdsgade, samt aktionen på Fælledvej »var af så almindelig og rutinemæssig karakter, at det ikke nødvendiggjorde yderligere orientering af politiledelsen«.

Jeg bad i skrivelse af 18. august 1995 Asbjørn Jensen om at uddybe denne karakteristik af begivenhederne. I udtalelsen af 17. september 1995 svarede han følgende:

»Udtalelsen (RI side 49) om, at politiets dispositioner i forbindelse med rydningen af barrikaderne på Nørrebrogade, undsætningen af nærpolitistationen på Blågårdsgade samt indsættelsen på Fælledvej efter min opfattelse var af så *almindelig og rutinemæssig karakter*, at det ikke nødvendiggjorde yderligere orientering af politiledelsen, skal ses i lyset af, at vagtlederen kl. 22.19 på baggrund af oplysninger om uroligheder havde skønnet det nødvendigt at oprette og bemane Københavns Politis kommandostation og tilkalde chefen for ordenspolitiet, chefpolitiinspektøren, og lederen af beredskabsstyrken og kl. 22.35 at gennemføre en generalalarmering, hvilket bl.a. indebærer, at alt tjenstgørende ordenspoliti samles og indsættes i indsatsudrustede stationsgrupper. Der forelå endvidere oplysninger om, at der var oprettet flere barrikader på Nørrebrogade af en sådan størrelse, at områdelederen på stedet skønnede, at der skulle en betydelig styrke til at rydde dem.

Chefpolitiinspektøren orienterede politiledelsen omkring kl. 22.35 om denne situation.

På den i sig selv usædvanlige baggrund, som politiledelsen altså var underrettet om, må selve den måde, beredskabsafdelingen D-5 ryddede barrikaden på Dr. Louises Bro med anvendelse af tåregas, efter min opfattelse siges at være rutinemæssig og en helt almindelig gennemført politioperation, når opgaven er at rydde en barrikade med stenkastende aktivister. Det samme gælder indsættelsen af D-1 ad Blågårdsgade og »Monty«s sammensatte deling ad Fælledvej mod Nørrebrogade. Begge disse delinger anvendte også tåregas og udførte opgaverne uden større personskader.«

Efter min mening er det åbenbart at de rutineprægede handlinger meget hurtigt udviklede sig til en helt ekstraordinært omfattende og krævende indsats fra politiets side.

Når jeg har fremdraget det pågældende sted i RI, skyldes det den overraskende karakteristik af politiets indsats i forbindelse med vurderingen af spørgsmålet om yderligere orientering af politiledelsen.

Asbjørn Jensen har over for mig forklaret at betegnelsen af aktionen som rutinemæssig og almindelig skulle ses i sammenhæng med, at der var tale om alvorlige uroligheder, og at indsatsen fra politiets side vel var omfattende og krævende, men ikke mere end almindeligt ved sådanne lejligheder.

Jeg må dog stadig stille mig noget uforstående overfor karakteristikken af det pågældende forløb som »almindelig« og »rutinemæssig« i forbindelse med Asbjørn Jensens vurdering af det nævnte ansvarsspørgsmål.

5.3. Molotovcocktail

I skrivelsen af 18. august 1995 bad jeg Asbjørn Jensen uddybe baggrunden for beskrivelsen og vurderingen af en episode på Nørrebrogade hvor aktivister havde kastet en molotovcocktail efter en patruljevogn. Episoden er beskrevet side 39 i RI. Jeg bemærkede følgende:

»b) Den 18. maj 1993 kl. 22.18 kastede aktivister en molotovcocktail efter en patruljevogn. I Deres 1. redegørelse s. 38 finder De, at de(n), der kastede molotovcocktail'en, har »forsøgt at begå manddrab«. S. 39 nederst drager De den konklusion, at en stor del af de personer, som

overvære denne episode «... i alt fald fra dette tidspunkt (må) have indset, at der blandt dem fandtes nogle, som i ly af mængden var villige til at gennemføre direkte og livsfarlige angreb på politifolk. Gennemførelsen af planen med afspærringer m.v. efter denne begivenhed må derfor være sket med iværksætternes fulde indforståelse med, at det bl. a. kunne føre til flere livsfarlige angreb mod politiet.» – Jeg beder Dem oplyse, hvorvidt de citerede bemærkninger skal forstås således, at den omhandlede persongruppe efter Deres opfattelse havde forsæt til overtrædelse af straffelovens § 237 (eller dog subsidiært straffelovens § 119, § 245 eller § 246), samt hvilken forsætsform der i givet fald har foreligget.»

Asbjørn Jensen svarede således:

»Også mine udtalelser i RI side 39 skal ses i den sammenhæng, de indgår i.

Efter min beskrivelse af en episode på Fælledvej omkring kl. 22.17 inden barrikaderne var blevet etableret, hvor en gruppe på 5-6 hætteklædte aktivister i overværelse af en stor menneskemængde kastede en molotovcocktail på en patruljevogn, der havde gjort holdt for at foretage trafikregulering, anfører jeg side 39, at der var endnu en grund til, at jeg fremhævede denne episode. Jeg omtaler således, at det i den efterfølgende offentlige diskussion (fra autonome) har været hævdet, at forløbet med afspærringen af en del af Nørrebrogade var planlagt som en »fredelig happening« for at markere, at man ønskede et EF-frit Nørrebro.

I den forbindelse anfører jeg side 40, at det er min opfattelse, at det på baggrund af almindelig kendte erfaringer med afspærringer og lignende, hele tiden må have stået planlæggerne og iværksætterne af afspærringerne på Nørrebro klart, at noget sådant ville tiltrække elementer i befolkningen, som ville benytte situationen til at forøve hærværk og angribe politiet med sten og flasker.

På side 39 forsøger jeg at illustrere, at selvom der måske kunne være enkelte af iværksætterne, der på trods af de almindelig kendte tidligere erfaringer med sådanne aktioner troede, at det denne gang kunne forløbe fredeligt, måtte de ved at overvære denne livsfarlige episode med molotovcocktailen være blevet revet ud af deres vildfarelse om, at afspærringen kunne gennemføres, uden at der ville blive forøvet hærværk, og uden at politiet ville blive angrebet.

Hensigten med denne konstatering var for så vidt ikke at tage stilling til, om nødvendige strafferetlige betingelser for at straffe for medvirken til forskellige forventelige voldshandlinger mod politiet kunne anses for opfyldt allerede ved, at planlæggerne etablerede barrikaderne. Mit formål var alene at pege på utroværdigheden i den idylliserende påstand om, at de, der opførte barrikaderne, gik ud fra, at aktionen kunne forløbe som en såkaldt fredelig happening.

Det er heller ikke mit indtryk, at afsnittet hidtil er blevet opfattet på anden måde.

Som det fremgår af min samlede vurdering i redegørelsens kapitel 10 (RI side 240 f) er det i øvrigt min opfattelse, at det indgik i planlægningen i alt fald for nogen aktivistgruppers vedkommende, at der skulle anvendes molotovcocktails og kastes med sten mod politiet.»

Jeg må på baggrund af Asbjørn Jensens udtalelse af 17. september 1995 forstå at såvel beskrivelsen som den strafferetlige vurdering af denne begivenhed i RI skulle tjene til at forklare, at der var tale om meget voldsomme handlinger, og dermed slette eventuelle forestillinger om at der var nogenlunde ro og fred på dette tidspunkt det pågældende sted.

Efter min mening kan det angivne formål meget vel begrunde at denne episode i selve beskrivelsen blev fremhævet og omtalt så detaljeret og indgående i redegørelsen.

Redegørelsen indeholder imidlertid også vurderinger af strafferetlig karakter som vanskeligt kan læses på anden måde, end at Asbjørn Jensen finder at den der kastede molotov-

cocktailen, har »forsøgt at begå manddrab« (der anvendes også, RI s. 37, den udtryksmåde, at »... en gruppe personer ... er gået til demonstrationen med forsæt til – hvis lejlighed bød sig – at angribe politifolk eller andre på en livsfarlig måde«); og at den efterfølgende opsætning af afspærringer m.v. skete med »... iværksætternes fulde indforståelse med at det bl.a. kunne føre til flere livsfarlige angreb på politiet«.

Det redaktionelle formål – at beskrive uroligheders voldsomme karakter – kan efter min opfattelse ikke begrunde at der uden fornødent bevismæssigt grundlag på denne måde rettes beskyldninger imod en ubestemt kreds af privatpersoner for så alvorlige strafbare handlinger. Det forekommer meget tvivlsomt om et sådant bevismæssigt grundlag fandtes for så vidt angik (alle) »iværksætterne«. Jeg bemærker herved at spørgsmålet om hvad hvem måtte have iagttaget – og på dette grundlag »indset« og derefter givet deres »fulde indforståelse« – også må ses i lyset af den oplysning, der meddeles i et andet afsnit (RI, s. 34) om den kastede molotovcocktails virkning; de pågældende politifolk mente at den efter at have ramt politibilens tag gik ud, mens et vidne iagttog at den efterfølgende brændte på vejbanen. Denne del af beskrivelsen er således næppe juridisk holdbar. – I øvrigt kunne episoden formentlig være beskrevet med den af Asbjørn Jensen ønskede gennemslagskraft uden at gøre brug af en strafferetlig terminologi og vurdering.

5.4. »Skyd efter benene«

I skrivelsen af 18. august 1995 bad jeg Asbjørn Jensen kommentere følgende:

»d) I 2. redegørelse s. 12 f og 78 f konkluderer De sammenfattende, at De finder det »overvejende sandsynligt«, at det er aktivister, der har råbt »Skyd efter benene« i de tre tilfælde, der er behandlet i 2. redegørelse. I Deres notat af 22. juni 1995 anfører De (s. 2 nederst), at De finder det «mere sandsynligt», at råbene var råbt af aktivister end af politifolk. I Deres nævnte notat anfører De i fortsættelse heraf, at De tillod Dem at udtrykke denne opfattelse som anført i 2. redegørelse s. 79. Jeg beder Dem oplyse, om det er Deres opfattelse, at de to udtryk »overvejende sandsynligt« og »mere sandsynligt« efter sædvanlig retlig sprogbrug er udtryk for den samme grad af sandsynlighed.«

I udtalelsen af 17. september 1995 svarede Asbjørn Jensen således:

»Overvejende sandsynlig« anvendes så vidt jeg kan vurdere det med lidt forskellig betydning i retlige sammenhænge.

Jeg finder, at udtrykket »overvejende sandsynligt« i bevismæssig sammenhæng i retlig sprogbrug normalt må forstås som en højere grad af sandsynlighed end »mere sandsynligt«, hvis dette sidste udtryk står som den endelige vurdering af en sandsynlighedsgrad.

I mit svar af 22. juni 1995 på spørgsmål 1 til Justitsministeriet, redegjorde jeg for de overvejelser, der lå til grund for min samlede vurdering af, hvem der havde råbt »Skyd efter benene«. Heri forklarede jeg, hvorfor jeg havde fundet, at det måtte være enten politifolk eller aktivister, der havde råbt. Herefter anførte jeg:

»Det er blevet kritiseret, at jeg i min supplerende redegørelse ikke har afstået fra at foretage en samlet vurdering af, hvem - politiet eller aktivisterne – der mest sandsynligt kan tænkes at have råbt »Skyd efter benene«.

På baggrund af, at jeg havde fået til opgave at undersøge, hvem der råbte disse råb, fandt jeg – efter at have konstateret, at bevis herfor ikke forelå – det ikke kritisabelt at foretage en sådan sandsynlighedsvurdering. Ud fra en samlet vurdering af alle oplysninger i sagen, fandt jeg det mere sandsynligt, at råbene var råbt af aktivister end af politifolk.

Det tillod jeg mig at udtrykke således (RII s. 79):

»På grundlag af en samlet vurdering af de foreliggende oplysninger, hvori indgår de overvejelser, jeg har anført ovenfor, finder jeg imidlertid, at det er overvejende sandsynligt, at råbene »Skyd efter benene« må være råbt af aktivister.«

Det var hensigten at udtrykke, at jeg i valget mellem de to muligheder havde fundet det »mere sandsynligt«, at det var aktivister, der havde råbt, i en sådan grad, at jeg kunne udtrykke det med ordene »overvejende sandsynligt«. Jeg kan ikke afvise, at det bedre kunne have været udtrykt i svaret til Justitsministeriet ved f.eks. at skrive »langt mere sandsynligt« eller tilsvarende udtryk.«

Jeg må forstå at Asbjørn Jensen vurderede de indhentede oplysninger således, at der ikke forelå bevis for at det var en ansat i politiet, der havde råbt »skyd efter benene«. Han fandt det imidlertid heller ikke bevist at råbet stammede fra en aktivist. Udtalelsen om at det med »overvejende sandsynlighed« var en aktivist, skulle derfor forstås som Asbjørn Jensens rent personlige bedømmelse af hvilke af disse to ikke beviste muligheder, der var den mere sandsynlige.

I strafferetlig og processuel terminologi anvendes udtrykket »overvejende sandsynligt« normalt som udtryk for en meget høj grad af bevissikkerhed for at et bestemt faktum foreligger. Derimod henviser udtrykket »mere sandsynligt« sædvanligvis kun til det forhold at der skønnes at være mere end 50%'s sandsynlighed for, at et faktisk forhold har foreligget. Jeg forstår Asbjørn Jensens udtalelse således at den sandsynlighedsgrad han hentydede til det pågældende sted, var den sidste, altså blot en sandsynlighedsgrad på over 50%. Efter Asbjørn Jensens egen gennemgang af oplysningerne om udtrykket »skyd efter benene« fandt han at der ikke positivt forelå sikre beviser for, at det skulle være aktivister, der råbte »skyd efter benene«, og heller ikke for at det var en fra politistyrken, der havde råbt. (Jeg bemærker herved at et led i Asbjørn Jensens ræsonnementer over muligheden for, at råbet overhovedet kunne antages at stamme fra aktivister, udgøres af hans personlige sproglige betragtninger – med udgangspunkt i håndboldspilleres udtryksmåde – om anvendelsen af udsagnsordet »skyd« ctr. »kast«).

På denne – bevismæssigt helt usikre – baggrund virker det overraskende at Asbjørn Jensen konkluderende gav udtryk for, at det var »overvejende sandsynligt«, at råbet stammede fra en aktivist - også selv om udtrykket anvendtes som et led i en bevismæssig stillingtagen til to forskellige hver for sig ikke beviste muligheder. Da udtrykket »overvejende sandsynlig« desuden indgik i Asbjørn Jensens samlede vurdering af dette spørgsmål, kunne det vanskeligt læses anderledes end at bevisvurderingen angik selve hovedtemaet for RII: Hvem råbte »skyd efter benene«?

Der er efter min opfattelse ikke tale om en uvæsentlig, teknisk præget detalje i den anvendte udtryksmåde, men om en glidning i terminologien som var egnet til at give udtryk af et stærkere bevismæssigt grundlag for at råbet ikke stammede fra politiet, end tilfældet var.

5.5. Støjniveauet på Fælledvej

Jeg bad i skrivelsen af 18. august 1995 Asbjørn Jensen uddybe følgende:

»c) I Deres 1. redegørelse s. 107 f lægger De til grund, at aktivisterne på Fælledvej kunne høre ordren om at trække pistolerne, se dette ske og høre de afgivne skud. Jeg beder Dem nærmere angive, hvilken betydning De i denne forbindelse har tillagt det generelt høje støjniveau på stedet, som De i andre relationer har tillagt væsentlig betydning for muligheden for at observere, jf. f.eks. 1. redegørelse s. 102, 3. afsnit, Deres notat af 3. september 1994, pkt. 4

(gengivet i 2. redegørelse s. 117), 2. redegørelse s. 40, næstsidste afsnit, 2. redegørelse s. 61 midterste afsnit, 2. redegørelse s. 64, 5. afsnit, og s. 66 nederst. Videre beder jeg Dem nærmere angive den betydning De har tillagt det forhold, at en del civile vidner i første omgang troede, at de affyrede skud var kinesere, og at aktivisterne også kastede kanonslag (smh. 1. redegørelse s. 107 nederst).«

Asbjørn Jensen svarede den 17. september 1995 følgende:

»I min redegørelse (RI) side 107 f behandler jeg spørgsmålet om, hvorvidt politilederne ved råb – således som det så vidt muligt skal ske efter skydereglementet – advarede mængden, før de første varselsskud blev afgivet på Fælledvej. I den forbindelse anfører jeg, at det »af mange vidneforklaringer fra Skt. Hans Torv [fremgår], at man i alt fald langt tilbage på torvet på grund af støjniveauet ikke lagde mærke til, at der blev advaret«. Jeg oplyser endvidere, at alle kunne høre skuddene, selv om der var mange, der ikke i første omgang var klar over, at det var skud, men troede, at det kunne være fyrværkeri. Herefter anfører jeg, at aktivisterne ved indmundingen af Fælledvej (d.v.s. de forreste) efter min vurdering må have såvel hørt ordren om at trække pistoler som set dem blive trukket og vidst, at det var skud, de hørte.

Min vurdering bygger jeg på, at de forreste aktivister befandt sig i en afstand af 5-10 m fra forreste del af politikæden med front mod politifolkene, som de iagttog for at kunne kaste deres sten over og under skjoldene på de ubeskyttede dele af politifolkene. Disse forreste aktivister må derfor efter min opfattelse have set, at politifolkene nogenlunde samtidig skaffede sig af med staven (stak den i bæltet), fremtog deres pistoler af hylstrene, løftede deres højre arm højt over skjoldene (således som det kan ses på en videooptagelse) og skød lige eller skråt op i luften.

Når jeg også mener, at de forreste aktivister må have kunnet høre ordrene og advarselserne råbt i megafon, selv om kun en del af politifolkene kunne (eller har kunnet genkalde), skyldes det, at delingsføreren med den retningsbestemte megafon befandt sig umiddelbart bag den forreste del af politikæden, og derfor råbte ordren fremad og forstærkede lyden hen imod aktivisterne i en afstand af 10-15 m.

Når politifolkene efter deres forklaringer ikke alle kunne høre denne ordre, skyldes det antageligt, at de var iklædt hjelm og trak vejret (tungt) gennem gasmasken, hvilket i det hele nedsætter muligheden for at høre, således som de selv har forklaret. Når en del politifolk også har forklaret, at de i begyndelsen heller ikke så, at andre politifolk havde trukket deres pistoler, kan forklaringen efter min opfattelse meget sandsynlig være, at politifolkenes syn er nedsat bag gasmaskens øjenglas, hjelmvisiret og plexiglasskjoldet. Det gælder også til siderne, hvor gasmasken indsnævrer det synsfelt, bæreren af en sådan maske normalt har udsyn i. Hertil kommer, at politifolkene i denne situation må have koncentreret deres iagttagelser lige frem mod stenkasterne, for med deres skjolde at kunne afbøde de sten, som regnede hen på dem - højt og lavt.

Hovedparten af de civilklædte politifolk fremme ved kæden synes da også at have hørt ordrer og set, at de uniformerede politifolk trak deres pistoler og skød i luften.

Jeg har i den forbindelse ikke ment at kunne tillægge det væsentlig betydning for min vurdering af, hvad aktivister på meget tæt hold med front mod politikæden hørte, så og måtte forstå, at der var tilskuere (og enkelte politifolk), der i første omgang troede, at de knald de hørte var »kinesere« eller kanonslag.«

I RI side 102 vurderer Asbjørn Jensen om politiets første afgivelse af varselsskud strakte sig over for lang en periode. Han anfører her:

»Hvor mange skud og hvor længe der bør afgives varselsskud må naturligvis afhænge af, hvilken virkning afgivelsen har. Det fremgår af næsten alle vidneforklaringer, at støjniveauet som følge af råb og skrig og mange stenslag på politiets skjolde samt anvendelse af kanonslag var så højt, at mange tilskuere ikke i første omgang opfattede lyden som skræmmeskud.

Jeg har derfor ingen bemærkninger til, at politiet i nogen tid, omkring 1-2 minutter, fortsatte med at skyde varselsskud, medens det lykkedes de forreste at trække sig 20-30 meter tilbage ad Fælledvej til ud for passagen, hvor det på ny lykkedes at etablere en sammenhængende kæde.«

Side 107 i RI behandler Asbjørn Jensen spørgsmålet om folkemængden blev behørigt varslet, inden der blev afgivet varselsskud. Herom anføres det:

»Det følger som anført af afsnit III litra b, at der, forinden der skydes mod person (gøres brug af skydevåben), så vidt muligt bør gives advarsel ved tilråb og skræmmeskud. Det er uklart, om delingsføreren for D-5 med megafonen advarede mængden, inden de første varselsskud fra uropatruljens medlemmer faldt. Ifølge lydbåndet på en videotagelse lød advarslen med megafonen, efter at det første varselsskud kan høres. Støjniveauet syntes imidlertid at være så højt, at det kan være svært på optagelsen at høre alle politiets råb, også råb i megafon, til mængden. Det fremgår i øvrigt af mange vidneforklaringer fra Skt. Hans Torv, at man i alt fald langt tilbage på torvet på grund af støjniveauet ikke lagde mærke til, at der blev advaret. Alle kunne høre skuddene, men der var mange, der ikke i første omgang var klar over, at det var skud. Nogle troede, at det var fyrværkeri svarende til de kanonslag, som aktivisterne havde brugt hele aftenen. Aktivisterne ved indmundingen af Fælledvej har efter min vurdering såvel kunnet høre ordren om at trække pistolerne som se, at politifolkene tog pistoler frem og holdt dem foran sig, ligesom de har kunnet høre skuddene og vidst, hvad det var de hørte. At nogle af dem som tiltalte i byretten har benægtet det, tillægger jeg ingen betydning.«

Denne situation behandles også side 40 i RII:

»Det fremgår heraf, at politifolkenes forklaringer bærer præg af, at de har haft svært ved at se og høre ret meget som følge af deres indsatsudrustning og navnlig det meget høje støjniveau, som følge af stenslag på skjolde og hjelme og aktivisters råben og skrigen. Flere politifolk har alene hørt dele af ordrene, der blev råbt i megafon, medens andre slet intet har hørt.

Af forklaringerne fremgår, at de fleste af uropatruljens medlemmer alene har hørt Jens Anker Kristensens ordre. Ingen har forklaret, at de hørte ham råbe flere gange, eller at andre (D-5) råbte.«

og side 61 i RII:

»Af disse omkring 60 forklaringer fremgår som et gennemgående træk, at politifolkene i og ved kæden har haft svært ved at se og høre ret meget som følge af deres hæmmende indsatsudrustning og det meget høje støjniveau, som følge af stenslag på skjolde og hjelme og aktivisters råben og skrigen, samt navnlig som følge af, at betjentene måtte koncentrere sig om at se på stenregnen for at undgå eller parere de mange sten, der blev kastet mod kæden i denne fase. Det gælder også de omkring 10 civile betjente, der opholdt sig i bagkanten af kæden. Flere politifolk forklarer, at de alene kunne høre dele af ordrene, der blev råbt i

megafon, men intet andet, end ikke hvad sidemanden råbte. Det er formentlig grunden til, at det efter forklaringerne synes at være meget forskelligt, hvad den enkelte politimand mener at have hørt, og at nogle slet ikke hørte ordrer, men blot så, at andre politifolk trak pistolerne og skød. I bilag 15 er foretaget en stikordvis sammenstilling af de afgivne forklaringer.«

og side 64 i RII:

»Til belysning af støjniveauet og betjentenes mulighed for at høre og registrere råb fremgår det af afhøringerne, at kun 11 ud af de omkring 60 betjente, der var på Fælledvej under skudafgivelsen, har oplyst, at de hørte, at mængden er blevet advaret om, «.. at der vil blive anvendt skydevåben», selv om dette skete to gange i megafon.«

I RII side 66 gengives civile vidners forklaring om episoden:

»Det er også i disse vidneforklaringer et gennemgående træk, at støjniveauet som følge af stenslag på skjolde og aktivisternes råben og skrigen var så højt, at på det nærmeste ingen har hørt nogen form for råb, heller ikke kommandoer eller advarselsråb i megafon.«

I RII har støjniveauet betydning for vurderingen af hvem der råbte »skyd efter benene«, og konklusionen er at støjniveauet gjorde det vanskeligt at danne sig et sikkert bevismæssigt indtryk heraf. I RI tillægger Asbjørn Jensen støjniveauet betydning, dels ved vurderingen af hvor længe politiet kunne eller burde skyde varselsskud, dels ved bedømmelsen af om folkemængden var blevet advaret om, at der ville blive afgivet skræmmeskud. Når der er tale om at vurdere hvad politiet må antages at kunne høre, tillægges støjniveauet meget væsentlig betydning. Derimod tillægges støjen ikke samme betydning side 107 i RI ved bedømmelsen af hvad aktivisterne måtte have hørt. Og de civile vidners afvigende udsagn bliver på dette punkt generelt forkastet.

I lyset af Asbjørn Jensens udtalelse af 17. september 1995 til mig synes der desuden at bestå en vis uklarhed i henseende til hvilke aktivister Asbjørn Jensen har sigtet til med udtalelserne om, at de måtte have hørt skuddene og identificeret lydene som skud. S. 107 ff i RI nævner han at »alle kunne høre skuddene«, og at »aktivisterne ved indmundingen af Fælledvej« kunne høre ordren om at trække pistolerne, samt at de har hørt og genkendt lydene som skud. I udtalelsen til mig anfører Asbjørn Jensen blot at »de forreste aktivister« kunne høre ordrene og advarslerne. Her tales altså ikke om at aktivisterne kunne høre og genkende lyden af skud; ej heller om alle aktivister ved indmundingen af Fælledvej, men kun om »de forreste aktivister«.

Det må anses for betænkeligt at Asbjørn Jensen i forhold til henholdsvis politiet og aktivisterne anlægger så forskellige bevismæssige vurderinger af oplysningerne om lydniveauet. Asbjørn Jensens efterfølgende oplysninger til mig om bevisbedømmelsen rummer en glidning i forhold til rapporternes indhold; og de indeholder efter min opfattelse ikke en tilfredsstillende forklaring på den inkonsekvente (og tilsyneladende noget tendentiøse) bevisbedømmelse.

5.6. Manglende undersøgelse af hjemmelsgrundlaget for skudafgivelsen

Det følger af det almindelige legalitetsprincip at offentlige myndigheder ikke kan foretage væsentlige indgreb i borgernes forhold, uden at have hjemmel hertil i lov eller andre retskilder. Jo mere indgribende foranstaltninger der er tale om, des sikrere skal hjemmelen være. Når der er tale om indgreb i borgeres liv, personlige frihed, ejendom eller andre meget byrde-

fulde foranstaltninger, antages det at der skal være udtrykkelig hjemmel i en af Folketinget vedtaget lov.

Asbjørn Jensens redegørelser koncentrerer sig helt naturligt om politiets skudafgivelser. Omtalen af retsgrundlaget står s. 91-93 i RI:

»Det retlige grundlag for at fastlægge grænserne for politiets anvendelse af skydevåben (og andre magtmidler) er reglerne i straffelovens § 13, stk. 1, om lovlig nødværge og denne regels tilsvarende anvendelse efter stk. 3 på handlinger, der er nødvendige for at skaffe lovlige påbud adlydt, f.eks. spredning af samfundsfarlige opløb.

Hertil knytter sig administrative forskrifter, herunder først og fremmest Rigspolitechefens kundgørelse II nr. 38 af 9.7.1980 om brug af skydevåben i forbindelse med polititjenesten.

Efter kundgørelsens afsnit I må skydevåben anvendes, når andre midler til formålets gennemførelse under de givne forhold skønnes utilstrækkelige, bl.a.

- »a. Til afværgelse af overhængende eller påbegyndt farligt angreb på en person.
- c. Til splittelse af møder, opløb og optog, der må antages at have de forannævnte angreb til formål eller på anden måde har en samfundsfarlig karakter. Dog må skydevåben, såfremt politiet ikke angribes, kun anvendes, efter at mængden 3 gange i kongens og lovens navn forgæves er opfordret til at skilles.»

I afsnit III litra a er særligt fastsat

- »Skydevåben må kun i yderste nødsfald anvendes, når der er nærliggende fare for, at udenforstående kan rammes.«

Der er i afsnit III litra b fastsat følgende supplerende sikkerhedsregler, hvordan der skal forholdes, inden der skydes på person

- »Forinden der gøres brug af skydevåben, bør der om muligt gives advarsel ved tilråb og skræmmeskud. Skræmmeskud affyres lige op i luften og må kun anvendes, når betingelserne for brug af skydevåben er til stede.«

Der er i afsnit III litra c fastsat nærmere regler om, hvordan skydning mod person skal udføres

- »Det bør under skydningen tilstræbes alene at uskadeliggøre den pågældende, f.eks. ved skud mod arme eller ben, således at våbenbrug eller flugt umuliggøres.«

Endelig er det i afsnit II fastsat, at personale, som er under direkte kommando af en leder, kun må anvende skydevåben, når lederen giver ordre dertil, bortset fra, når det sker til afværgelse af overhængende eller påbegyndt farligt angreb på en person.«

Det er åbenbart at skydereglementet ikke i sig selv kan udgøre den retlige legitimation (hjemmelsgrundlaget) for, at politiet afgiver skud, men at reglementet alene kan opfattes som en instruks fra Rigspolitechefen til det underordnede personale om hvornår og under hvilke omstændigheder politiet har ret til, på i øvrigt eksisterende retsgrundlag, f.eks. nødværge, at skyde.

Det af Asbjørn Jensen beskrevne hjemmelsgrundlag for skudafgivelsen er herefter alene nødværgereglerne i straffelovens § 13.

Denne bestemmelse har følgende ordlyd:

»§ 13. Handlinger foretagne i nødværge er straffri, for så vidt de har været nødvendige for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb og ikke åbenbart går ud over, hvad der under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning er forsvarligt.

Stk. 2. Overskrider nogen grænserne for lovligt nødværge, bliver han dog straffri, hvis overskridelsen er rimeligt begrundet i den ved angrebet fremkaldte skræk eller ophidselse.

Stk. 3. Tilsvarende regler finder anvendelse på handlinger, som er nødvendige for på retmæssig måde at skaffe lovlige påbud adlydt, iværksætte en lovlig pågribelse eller hindre en fanges eller tvangsanbragt persons rømning.«

At anerkende nødværge som det eneste hjemmelsgrundlag for skudafgivelserne, forekommer ikke uden videre tilstrækkeligt. Udøvelse af nødværge må i sagens natur være af sjældnen og helt usædvanlig karakter; og denne ret tilkommer såvel politi som private personer der begår strafbare handlinger for at forsvare sig selv eller andre.

Et andet muligt hjemmelsgrundlag kunne være retsplejelovens § 108, som har følgende indhold:

»§ 108. Politiets opgave er at opretholde sikkerhed, fred og orden, at påse overholdelsen af love og vedtægter samt at foretage det fornødne til forhindring af forbrydelser og til efterforskning og forfølgning af sådanne.«

Eller hjemmelen kunne i den særlige situation, politiet var i på Nørrebro, være § 12, stk. 1 og 2, i lov af 11. februar 1863 angående Omordning af Københavns Politi m.v.:

»§ 12. Naar Opløb finder Sted, maa Politiet med Magt adskille Mængden, dog først efterat de Tilstedeværende tre Gange i Kongens og Lovens Navn forgjæves ere opfordrede til at adskilles.

Ved offentlige Forsamlinger under aaben Himmel skal Politiet yde sin Bistand til at opretholde Ordenen. Opstaar der Uorden, som uarter til voldelig Adfærd, kan Politiet fordre Forsamlingen hævet; efterkommes ikke denne Fordring, kan Politiet selv erklære Forsamlingen for hævet og indskrider da som ved Opløb.

Ved andre offentlige Forsamlinger kan Politiet efter Anmodning fra Forsamlingens Leder yde sin Bistand til Ordenens Overholdelse og paa hans Begjæring, eller naar der opstaar Ufred eller Slagsmaal, anholde eller med Magt fjerne Fredsforstyrrelserne.«

Det forekommer på denne baggrund overraskende at rapporten ikke forholder sig mere indgående til, om politiet har hjemmel til at afgive skræmmeskud, og i bekræftende fald om det påberåbte retsgrundlag var tilstrækkeligt, eller om andre mulige retsgrundlag burde tages i betragtning ved vurderingen af hjemmelsgrundlaget for skudafgivelserne.

III. Nørrebro-undersøgelsens kommissorium

1. Kommissoriets tilblivelse og udformning

Asbjørn Jensen har i udtalelsen af 12. december 1995 (s. 148-149 og s. 176) gjort gældende at kommissoriets ordlyd og den forståelse af kommissoriet der efter det oplyste skulle være blevet besluttet på et møde den 25. maj 1993 i Justitsministeriet med deltagelse af justitsministeren, var bestemmende for

a) spørgsmålet om hvem der skulle foretage afhøringer af Københavns Politi,

- b) hvilke bedømmelsesgrundlag der skulle anvendes ved undersøgelsen,
- c) hvilke forhold der skulle undersøges eller ikke undersøges.

Asbjørn Jensens hovedsynspunkter i udtalelsen er, så vidt ses, at det fulgte af kommissoriets ordlyd og tilblivelse at Københavns Politi skulle afhøre sig selv, at denne begrænsning ikke behøvede at fremgå af kommissoriets ordlyd, at han var afskåret fra at udtale sig om personansvar, samt at eventuelt ansvar for den øverste politiledelse kun skulle undersøges for så vidt angik forhold som direkte kunne henføres til beslutninger ledelsen var ansvarlig for. – Asbjørn Jensen tillægger således kommissoriet ganske vidtrækkende konsekvenser i forhold til den kritik der er anført i min foreløbige redegørelse.

Indledningsvis må det fremhæves som noget efter min opfattelse åbenbart at det ikke af kommissoriets ordlyd (heller ikke sammenholdt med ordlyden af kommissorier for tilsvarende tidligere undersøgelser) kan udledes, at Asbjørn Jensen skulle være afskåret fra at udtale sig om personansvar, eller fra at undersøge et eventuelt ansvar for den øverste politiledelse for forhold, som kun indirekte kunne henføres til beslutninger, de måtte være ansvarlige for (jf. nedenfor s. 112).

Derimod har kommissoriet, såfremt det lægges til grund at det havde det indhold, som Asbjørn Jensen oplyser at det fik under mødet den 25. maj 1993, haft betydning for om Københavns Politi selv skulle stå for afhøringerne vedrørende dets egne forhold.

Jeg har ikke i den foreløbige redegørelse undersøgt dette spørgsmål nærmere. Heller ikke Asbjørn Jensens nye oplysninger har givet mig anledning til en sådan undersøgelse. Dette beror på følgende forhold:

For det første har jeg hæftet mig ved at der ikke er enighed mellem deltagerne i mødet den 25. maj 1993 om mødets forløb. Påstande står mod påstande, og der er ingen grund til at antage at jeg ved en nærmere undersøgelse, dvs. en skriftlig oplysning af sagen, ville kunne trænge til bunds i, hvad der blev talt om og bestemt på mødet.

Dertil kommer at det heller ikke er væsentligt for min opgave og undersøgelse at afklare, hvem der traf beslutning om kommissoriets indhold. Min gennemgang af Asbjørn Jensens rapporter har navnlig koncentreret sig om at afdække, hvorvidt hans undersøgelser led af sådanne svagheder som kunne være af væsentlig betydning for undersøgelsens formål: at give et dækkende billede af, hvad der skete den 18. og 19. maj 1993 på Nørrebro. Det er med andre ord selve resultatet af undersøgelsen (dvs. de foreliggende rapporter m.v.) og eventuelle mangler i forbindelse hermed, jeg har gjort til genstand for min undersøgelse.

Det er i så henseende tilstrækkeligt at konstatere, bl.a. at Københavns Politi har undersøgt sig selv, og at undersøgelsen i denne forstand ikke svarer til forestillingen om en uvildig undersøgelse (jf. foran s. 93).

Endvidere må det anføres, at Asbjørn Jensen havde mulighed for, hvis han ikke fandt det forsvarligt at indhente oplysningerne om politiets adfærd gennem Københavns Politi, selv at rejse problemet over for Justitsministeriet og anmode om en ændring af kommissoriet eller af de tilkendegivelser hvormed kommissoriet efter det oplyste skulle være blevet ledsaget.

I RII (s. 92, 2. afsnit) har Asbjørn Jensen imidlertid udtrykkeligt oplyst at han mente at have et forsvarligt oplysningsgrundlag, da han udfærdigede RI. Jeg har på denne baggrund måttet konstatere - som noget afgørende - at oplysningsmåden ikke har givet Asbjørn Jensen anledning til betænkeligheder.

Justitsministeriet har i udtalelsen af 22. december 1995 oplyst at den ordning hvorefter ansatte ved Københavns Politi skulle afhøres ved Politidirektørens foranstaltning var en direkte konsekvens af kommissoriets ordlyd og omstændighederne omkring dets tilblivelse.

Af de grunde jeg har redegjort for ovenfor, finder jeg ikke at kunne trænge til bunds i spørgsmålet om det nærmere indhold af drøftelserne på mødet den 25. maj 1993.

Justitsministeriet har videre oplyst, at man ikke på tidspunktet for kommissoriets udfærdigelse forventede at undersøgelsen primært skulle være rettet mod Københavns Politi. Denne oplysning tager jeg til efterretning. Der består imidlertid en – i sammenhængen ikke uvæsentlig – forskel mellem, hvorvidt en undersøgelse ikke *primært* skulle rettes mod politiet, og hvorvidt en undersøgelse slet *ikke* skulle rette sig imod, om der (også) fra politiets side kunne være handlet på en ukorrekt eller kritisabel måde. Kun hvis der var tale om den sidstnævnte forventning, kan det efter min opfattelse tale for den synsmåde at beslutningen om afhøringsmåden ikke berørte den planlagte undersøgelses uvildighed (se nærmere nedenfor, s. 114 f).

Jeg mener således fortsat at kunne konkludere:

at det forhold at oplysningerne om Københavns Politi hovedsageligt tilvejebragtes af Københavns Politi selv svækkede undersøgelsesernes uvildige karakter,

at dette forhold – som senere anført af justitsministeren – var uheldigt,

at kommissoriets ordlyd ikke i sig selv tvang Asbjørn Jensen til at følge denne fremgangsmåde, samt

at eventuelle begrænsende instruktioner på mødet den 25. maj 1993 ikke afskar Asbjørn Jensen fra, hvis han mente det var et problem, at tage det op og søge forholdet ændret.

Det tilføjes at det efter min opfattelse er uheldigt, dersom indholdet af et kommissorium på væsentlige punkter skal forstås og fortolkes i lyset af tilkendegivelser der alene fremkommer på møder mellem kommissorigiveren og undersøgeren, og som ikke offentliggøres i forbindelse med kommissoriet, eller dog klart fremgår af den senere redegørelse. Ved kommende undersøgelser bør sådanne forhold efter min mening undgås.

2. Retsplejeloven og hidtidig praksis

Asbjørn Jensen har (i sin seneste udtalelse af 12. december 1995) som argument for den særlige begrænsning af undersøgelsesmåden i henseende til afhøringer af ansatte i Københavns Politi, henvist til retsplejelovens §§ 109 og 114 samt til den praksis der er udviklet på baggrund af bestemmelserne.

Justitsministeriet har ikke henvist til retsplejelovens bestemmelser, men blot til den praksis der hidtil har været fulgt med hensyn til undersøgelser over for ansatte i Københavns Politi. Efter ministeriets opfattelse måtte det på baggrund af denne praksis kræve »særlige holdepunkter i kommissoriet for at antage, at afhøringerne af Københavns Politi i den foreliggende sag *ikke* skulle forstås af politidirektøren, men af Rigspolitiets Rejseafdeling«.

Retsplejelovens §§ 114 og 109 har følgende ordlyd:

»§ 114. Politidirektøren og politimestrene har den selvstændige ledelse af kredsens politi samt ansvaret for udførelsen af det politiet påhvilende arbejde.

Stk. 2. Rigspolitichefen fører tilsyn med politidirektørens og politimestrenes almindelige

tilrettelæggelse af politiets arbejde, hvorom der af rigspolitichefen kan gives almindelige bestemmelser.

Stk. 3. I tilfælde, hvor en politiuundersøgelse eller anden politimæssig opgave nødvendigvis gør et samarbejde mellem flere politikredse eller kræver forholdsregler, kan rigspolitichefen efter forhandling med vedkommende politimestre (politidirektøren) træffe de foranstaltninger, som måtte findes påkrævede. Justitsministeren fastsætter de nærmere regler herom.

Stk. 4. Justitsministeren kan, hvor en politimæssig opgave er af særegen beskaffenhed og det findes ønskeligt at træffe særlige bestemmelser med hensyn til dennes løsning, overdrage ledelsen af og ansvaret for gennemførelsen af den pågældende opgave til en særlig dertil udpeget tjenestemand. Om den pågældendes forhold til andre politimyndigheder træffer justitsministeren nærmere bestemmelse.

Stk. 5. Inden for de af denne lov dragne grænser fastsætter justitsministeren regler for politidirektørens og politimestrenes forhold til anklagemyndigheden og rigspolitichefen og for disse myndigheders indbyrdes samvirken.«

»§ 109. Justitsministeren er politiets øverste foresatte og udøver sin beføjelse gennem rigspolitichefen, politidirektøren og politimestrene.

...«

I forbindelse med udarbejdelsen af min foreløbige redegørelse overvejede jeg om § 114 i retsplejeloven kunne have betydning for spørgsmålet om, hvem der skulle foretage afhøring til støtte for undersøgelsen. – Jeg noterede mig herved at Asbjørn Jensen ikke i forbindelse med sine rapporter eller øvrige udtalelser selv havde henvist til denne bestemmelse; dette har han som anført gjort nu i sin seneste udtalelse.

Umiddelbart kunne man få det indtryk at den gennemførte undersøgelse og justitsministerens overdragelse af opgaven til Asbjørn Jensen fandt sted i medfør af § 114, stk. 4. En sådan fremgangsmåde måtte imidlertid forudsætte en udtrykkelig tilkendegivelse herom i kommissoriet eller i ledsagende skrivelser. Da en sådan tilkendegivelse ikke forelå, har jeg lagt til grund at § 114, stk. 4 – der fremtræder som en undtagelse i forhold til hovedreglen i § 114, stk. 1 – ikke danner grundlag for undersøgelsen. Tilbage står herefter om undersøgelsen kan siges at være omfattet af det almindelige princip i § 114, stk. 1, om politimestrenes og Politidirektørens egenkompetence i forhold til alt politiarbejde inden for den pågældende politikreds.

Den historiske baggrund for § 114 leder til en forståelse af hovedbestemmelsen i stk. 1, hvorefter politimesteren (Politidirektøren) har fuld kompetence – også i forhold til Rigspolitichefen – for alt politiarbejde i kredsen, medmindre der ved udtrykkelige bestemmelser er fastsat andet. Dette gælder for så vidt også i forbindelse med undersøgelser der rettes mod politifolk. I praksis er sådanne undersøgelser – uden for Københavns Politi – blevet udført af Rigspolitichefens Rejseafdeling; jeg vil imidlertid ikke udelukke at dette i hvert enkelt tilfælde kan være sket efter aftale mellem den pågældende politimester og Rigspolitichefen (jf. § 114, stk. 3), og at princippet i § 114, stk. 1, således kan siges at være opretholdt også i disse sager. I Københavns Politi har det som bekendt været praksis at gennemføre undersøgelser mod bestemte politifolk ved Københavns Politis egen foranstaltning.

Det forekommer mig imidlertid indlysende at uanset hvor vidt man måtte strække forståelsen af § 114, stk. 1, kan bestemmelsen dog aldrig omfatte undersøgelser der også omfatter den pågældende politiledelses egen adfærd. Det ville være stridende mod almindelige retsgrundsætninger (jf. retsplejelovens kap. 5 og § 97 samt forvaltningslovens kap. 2), om man lod politimesteren (Politidirektøren) have kompetence til at lede en undersøgelse der (bl.a.) rettede sig mod den pågældende selv. Der er da heller ikke i bestemmelsens for-

arbejder grundlag for at antage at man skulle have haft denne særlige situation for øje ved fastlæggelsen af hovedprincippet i § 114, stk. 1.

På denne baggrund er det min opfattelse at en undersøgelse, der som Nørrebro-undersøgelsen omfatter store dele af Københavns Politi, og herunder den øverste politiledelse, klart falder uden for § 114, stk. 1's område.

Jeg må også fortsat være af den opfattelse – som jeg gav udtryk for i min foreløbige redegørelse – at en sådan særlig (og uhensigtsmæssig) begrænsning i undersøgelsesmåden burde fremgå udtrykkeligt af kommissoriets ordlyd. I lyset af at § 114 i praksis hidtil har været tillagt den betydning, at afhøringer af Københavns Politi skulle foretages ved Københavns Politis egen foranstaltning (medmindre andet måtte være udtrykkeligt bestemt), vil jeg dog ikke udtrykke denne opfattelse som en egentlig kritik.

IV. Asbjørn Jensens udtalelse

1. Generelle bemærkninger

Asbjørn Jensen har i en omfattende udtalelse af 12. december 1995 fremsat sine kommentarer til de synspunkter jeg anførte i min foreløbige redegørelse af 18. november 1995. Asbjørn Jensen har i udtalelsen afvist samtlige de kritikpunkter jeg fremsatte i min foreløbige redegørelse.

Jeg har nøje overvejet Asbjørn Jensens bemærkninger og i mere detaljeret form redegjort for mine overvejelser i et særskilt notat om Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995 (bilag 6).

Asbjørn Jensens udtalelse har på visse punkter ført til ændringer eller modifikationer i forhold til min foreløbige opfattelse; på de fleste punkter har udtalelsen dog ikke givet anledning til ændringer. – Enkelte af Asbjørn Jensens bemærkninger og indvendinger har jeg ikke fundet det nødvendigt at kommentere nærmere. At jeg ikke udtrykkeligt har taget afstand fra en indsigelse betyder ikke at jeg er enig i den, men blot at indsigelsen ikke har kunnet ændre den opfattelse jeg gav udtryk for i den foreløbige redegørelse.

Forløbet af Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro – og Asbjørn Jensens forklaringer om sine undersøgelser – har i hovedtræk været følgende:

- Den 29. august 1994 afgav Asbjørn Jensen »Redegørelse om begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993« (RI).
- Samme dag afgav Asbjørn Jensen notat om formuleringer der er forskellige i RI og Politidirektørens redegørelser af 24. maj 1993 og 2. juli 1993.
- Den 3. september 1994 udfærdigede han et notat om skydningen på Fælledvej.
- Den 30. maj 1995 afgav han en »Supplerende redegørelse om skudepisoden på Fælledvej under begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993« (RII).
- Den 20. juni 1995 udsendte Asbjørn Jensen en pressemeddelelse om kommissoriets tilblivelse.
- Den 22. juni 1995 afgav han notat om besvarelse af 4 spørgsmål fra Justitsministeriet.
- Den 17. september 1995 afgav Asbjørn Jensen en udtalelse til mig.

– Den 12. december 1995 afgav Asbjørn Jensen en udtalelse til Justitsministeriet.

I forhold til RI indeholder de senere fremkomne dokumenter adskillige nye oplysninger og argumenter, typisk med henblik på at forklare punkter som havde givet anledning til kritik i pressen eller i Folketinget.

Dette har også været tilfældet i Asbjørn Jensens udtalelser i anledning af mine spørgsmål og min foreløbige redegørelse. Flere af disse nye oplysninger har vist sig at være af en sådan karakter, at det havde været hensigtsmæssigt om de var fremgået af de oprindelige rapporter (jf. bilag 6, s. 197 f).

2. Offentliggørelse af min foreløbige redegørelse

I udtalelsen af 12. december 1995 har Asbjørn Jensen beklaget at jeg havde afgivet en foreløbig redegørelse, som jeg »måtte vide ville blive kendt af offentligheden straks efter fremsendelsen til justitsministeren«. Asbjørn Jensen har herved anført, at han således ikke havde mulighed for inden offentliggørelsen at udtale sig om min kritik.

Jeg skal for god ordens skyld slå fast at min foreløbige redegørelse ikke blev offentliggjort af mig. Jeg offentliggjorde de to, samtidigt afgivne, endelige redegørelser om Nørrebro-sagen, men ikke den foreløbige redegørelse.

Offentliggørelsen af min foreløbige redegørelse skete, som det formentlig er Asbjørn Jensen bekendt, ved Justitsministeriets foranstaltning. Justitsministeriet (som er undergivet bestemmelserne i offentlighedsloven) havde meddelt mig dette på forhånd; og Asbjørn Jensen har derfor for så vidt ret i at jeg måtte gå ud fra at redegørelsen »ville blive kendt af offentligheden«. Men ombudsmanden offentliggør ikke sine foreløbige redegørelser; og det er altså heller ikke sket i det foreliggende tilfælde.

Inden jeg udarbejdede min foreløbige redegørelse, gav jeg Asbjørn Jensen lejlighed til at udtale sig om de modtagne klager, og anmodede ham om at besvare spørgsmål der netop drejede sig om de problemkrede, der er behandlet i min foreløbige redegørelse.

Asbjørn Jensens svar på spørgsmålet om hvilke bedømmelsesgrundlag han havde anvendt, forekom mindre præcist i sit indhold. Det var dog ikke i formuleringen mere uklart, end at jeg mente at kunne fastlægge hvorledes det mest nærliggende skulle forstås, hvilket jeg gav udtryk for i redegørelsen. Der var derfor for så vidt ingen anledning for mig til at stille Asbjørn Jensen supplerende spørgsmål herom.

Konklusionerne i min foreløbige redegørelse bygger ikke, som hævdet af Asbjørn Jensen, i væsentligt omfang på fortolkninger af hans svar. De bygger på en gennemgang af hans rapporter m.v. om Nørrebro-sagen.

At min redegørelse måtte være foreløbig, fulgte allerede af konklusionerne i min samtidigt afgivne redegørelse (Redegørelse I om Nørrebro-sagen: Justitsministeriets kompetence til at behandle klager over forhenværende Rigsadvokat Asbjørn Jensens undersøgelser og rapporter vedrørende Nørrebro-sagen), hvori jeg udtalte at Justitsministeriet havde været kompetent til at behandle klagerne over Asbjørn Jensen. Som klagemyndighed måtte Justitsministeriet derfor have lejlighed til at udtale sig, inden jeg afgav min endelige redegørelse om Asbjørn Jensens Nørrebro-undersøgelse; dette følger af reglerne i ombudsmandsloven og ombudsmandsinstruksen.

En følge heraf har været at Asbjørn Jensen fik lejlighed til på ny at afgive udtalelse i denne sag, ikke alene på baggrund af klager og spørgsmål, men på baggrund af en redegørelse for min opfattelse af sagens faktiske forløb og min foreløbige vurdering af sagen. En sådan fuldstændig (foreløbig) redegørelse udgør det bedst tænkelige grundlag for en partshøring.

Anvendelsen af denne fremgangsmåde har således givet Asbjørn Jensen det optimale grundlag for at udforme sin yderligere udtalelse.

Ombudsmanden anvender jævnligt foreløbige redegørelser som led i sine undersøgelser af bl.a. større og komplicerede sager. Jeg er enig i at offentliggørelse af de foreløbige synspunkter – som i den endelige rapport kan være ændret væsentligt – kan være uhensigtsmæssig og efter omstændighederne mindre rimelig over for de implicerede myndigheder. Et beslægtet problem foreligger i forbindelse med Rigsrevisionens foreløbige beretninger til statsrevisorerne. Ifølge bekendtgørelse nr. 447 af 6. maj 1992 af Folketingets instruks for rigsrevisor om Rigsrevisionens forhold til offentligheden samt sagsbehandling, § 7, nr. 7, omfatter retten til aktindsigt i Rigsrevisionens dokumenter ikke »notater og beretninger til statsrevisorerne, før vedkommende minister har haft lejlighed til at udtale sig om et udkast hertil«.

Jeg vil på baggrund af det anførte overveje at rette henvendelse til Folketingets Retsudvalg med henblik på, hvorvidt det i forbindelse med den igangværende revision af ombudsmandsloven bør tages under overvejelse også at regulere offentlighedens adgang til at gøre sig bekendt med foreløbige udtalelser fra ombudsmanden.

3. *Ukorrekt gengivelse af min foreløbige redegørelse*

Adskillige steder i udtalelsen af 12. december 1995 argumenterer Asbjørn Jensen mod bestemte af ham selv beskrevne opfattelser og synspunkter. Efter sammenhængen må man forstå, at de opfattelser der argumenteres imod, svarer til hvad jeg skulle have tilkendegivet i min foreløbige redegørelse. I flere tilfælde drejer det sig imidlertid om synspunkter som jeg ikke har givet udtryk for. Endvidere hævder Asbjørn Jensen visse steder, at min fremstilling i faktuel henseende er ukorrekt eller at min beskrivelse ikke er dækkende. Disse påstande må jeg, efter at have sammenholdt Asbjørn Jensens bemærkninger med min foreløbige redegørelse og det tilgrundliggende materiale, afvise.

I det mere detaljerede notat om Asbjørn Jensens udtalelse (bilag 6) nævner jeg s. 200-205 eksempler på sådanne ukorrekte eller mindre præcise gengivelser af mine synspunkter i den foreløbige redegørelse. Asbjørn Jensens indvendinger på disse punkter kan selvsagt ikke give mig grundlag for at ændre de af mig fremsatte synspunkter i min foreløbige redegørelse.

4. *Kommissoriet*

Asbjørn Jensen har i udtalelsen af 12. december 1995 gjort gældende at en række af de svagheder ved undersøgelsen som jeg pegede på i den foreløbige redegørelse, skyldtes kommissoriets udformning. Under punkt 3 har jeg redegjort for mine overvejelser om denne del af Asbjørn Jensens indvendinger. Det fremgår heraf, at jeg må anse de fleste af indvendingerne for uberettigede. Dog må jeg – på baggrund af den bevisstvivl, der hersker om det nærmere indhold af drøftelser og møder i Justitsministeriet den 25. maj 1993 vedrørende kommissoriets udformning og nærmere forståelse – give Asbjørn Jensen medhold i, at jeg ikke har det fornødne grundlag for at kritisere ham for at have fraveget kommissoriet ved at lade afhøringer af ansatte i Københavns Politiske ved Politidirektørens foranstaltning (se nærmere nedenfor, s. 118 f).

5. *Bedømmelsesgrundlagene*

I udtalelsen af 12. december 1995 har Asbjørn Jensen uddybet sine bemærkninger i udtalelsen af 17. september 1995 om de bedømmelsesgrundlag han benyttede i forbindelse med undersøgelse gennemsørelse. Her har han gjort gældende at det lå uden for kommissoriet, at han udtalte sig om »enkeltpersoners retlige ansvar«. Det ville desuden rejse

grundlæggende retssikkerhedsmæssige problemer i forhold til de personer undersøgelsen blev rettet imod, såfremt han som undersøger fremsatte bedømmelser og udtalelser om »at der eventuelt bør søges retligt ansvar gjort gældende over for bestemte politifolk eller politiets ledelse«. Endvidere finder Asbjørn Jensen ikke at denne begrænsning behøvede at blive omtalt i redegørelsen, »idet en sådan opgave klart faldt uden for kommissorets ordlyd og undersøgelsens karakter«.

I notatet om Asbjørn Jensens udtalelse (bilag 6) har jeg i afsnit V taget mere indgående stilling til Asbjørn Jensens bemærkninger herom.

I min foreløbige redegørelse gav jeg klart udtryk for at jeg med personligt ansvar sigtede til alle typer tilkendegivelser af, om der kunne rettes bebrejdelser imod enkeltpersoner. Begrebet omfattede alle udsagn herom, hvad enten der var tale om at konstatere fejl (kritik), påpegning af muligheden for at anvende almindelige personaleretlige sanktioner, disciplinærstraf eller strafferetlige sanktioner. Endelige udtalelser om at der kunne pålægges disciplinært eller strafferetligt ansvar samt udtalelser om at der *ikke* kunne konstateres et personligt ansvar, var naturligvis også omfattet af begrebet »vurderinger af personligt ansvar« og lignende udtryk. – Ikke mindst dette sidste præciserede jeg flere steder i min foreløbige udtalelse.

Til trods herfor tillægger Asbjørn Jensen mig sin egen – væsentligt snævrere – forståelse og anvendelse af begrebet »vurderinger af personligt ansvar«. I Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995 synes »vurdering af personligt ansvar« at være det samme som »*placering af retligt ansvar*«.

I retlig terminologi er der væsentlig forskel på at tale om »udtalelser om personligt ansvar« og »*placering af retligt ansvar*«. Denne indsnævring i begrebsanvendelsen er meningsforstyrrende i tre henseender:

For det første er Asbjørn Jensens udtryksmåde og argumentation egnet til at efterlade det indtryk at jeg i min foreløbige redegørelse har kritiseret Asbjørn Jensen for ikke at »*placere retligt ansvar*«. Det jeg har forudsat i min foreløbige redegørelse er, at det under alle omstændigheder lå inden for hans opgave at undersøge om der *eventuelt* kunne blive tale om et personligt ansvar.

For det andet bortledes opmærksomheden fra at Asbjørn Jensen i udtalelsen af 17. september 1995 udtrykkeligt anførte, at han ikke var afskåret fra at »*påpege forhold, som jeg [Asbjørn Jensen] anså for egentlige fejl i form af tilsidesættelse af tjenesteforskrifter*«.

For det tredje fører glidningen i begrebsanvendelsen til at det retlige problem der tales om, fuldstændig ændrer karakter.

Jeg kan naturligvis kun tilslutte mig Asbjørn Jensens bemærkning om at det ville rejse grundlæggende retssikkerhedsmæssige problemer, såfremt han i sine rapporter havde afgivet definitivt prægede udtalelser om at en eller flere bestemte personer kunne ikendes strafansvar eller burde ikendes disciplinærstraffe, uden at de pågældende personer havde haft fyldestgørende lejlighed til at udtale sig herom, og uden iagttagelse af de øvrige procesuelle regler vedrørende sager om disciplinæransvar og strafansvar. – Synspunkter af denne art fremgår bl.a. af talrige ombudsmandsudtalelser.

I min foreløbige redegørelse understregede jeg det væsentlige i at inddrage en målestok for om enkeltpersoner havde begået fejl i en undersøgelse som den, Asbjørn Jensen havde foretaget. Formålet hermed var for så vidt ikke at jeg anså det for meget væsentligt at få enkelte politifolk draget personligt til ansvar, men at fremhæve at netop dette bedømmelsesgrundlag var metodisk nærliggende og velegnet med henblik på dels at identificere og afgrænse de forhold og forløb, som det måtte anses for særlig relevant at undersøge, dels at kunne beskrive og vurdere de undersøgte begivenheder (jf. bilag 6, s. 210).

Meningen med at understrege personligt ansvar som bedømmelsesnorm var således, at netop denne målestok er særlig egnet til at tjene som hjælpemiddel til at give en fyldestgørende og dækkende beskrivelse og vurdering af begivenheder som de foreliggende. - Derfor undrede det mig heller ikke at Asbjørn Jensens rapport indeholdt adskillige udsagn om, hvorvidt bestemte handlinger og beslutninger eventuelt kunne bebrejdes enkeltpersoner.

Jeg har endvidere konstateret at kommissoriet hverken efter sin ordlyd eller efter de begrænsende retningslinier der efter det oplyste blev fastsat på mødet den 25. maj 1993 afskar Asbjørn Jensen fra at inddrage personrettede normer i undersøgelsen. Hvad Asbjørn Jensen fremstiller som en afgrænsning, der med nødvendighed fulgte af kommissoriet, bygger således i vidt omfang på valg foretaget af Asbjørn Jensen selv. (Se nærmere s. 211 ff i notatet om Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995, bilag 6).

Jeg må også fastholde at Asbjørn Jensen rent faktisk har fremsat udsagn om personansvar og dermed inddrog personrettede normer uden at anse sig for afskåret herfra på grund af kommissoriet.

Efter min opfattelse viser Asbjørn Jensens bemærkninger i udtalelsen af 12. december 1995 (s. 159-162 og 163-167) at bedømmelsesgrundlaget var præget af netop den mangel på præcision og klarhed, som jeg i min foreløbige redegørelse fremhævede som en svaghed ved undersøgelsen og den anvendte metode.

Når dette forhold yderligere sammenholdes med det, Asbjørn Jensen anfører i udtalelsen af 12. december 1995 (s. 149 og 151) om afgrænsningen af undersøgelsestemaerne, finder jeg bekræftelse på følgende konklusion i min foreløbige redegørelse:

»Denne inkonsistens i grundlaget for undersøgelsen og dens vurderinger har efter min mening haft den betydning at såvel valget og afgrænsningen af undersøgelsestemaerne, som den anlagte bedømmelse af de tilvejebragte oplysninger – i hvert fald for væsentlige dele af rapporternes vedkommende – fremtræder med et vist præg af vilkårlighed.«

Samtidig finder jeg at Asbjørn Jensens bemærkninger indeholder en bekræftelse på den opfattelse, at Asbjørn Jensen ikke mente at kommissoriet afskar ham fra at udtale sig både om eventuelle tjenestestridige handlinger og om strafbare forhold. – Det bemærkes i denne forbindelse at jeg ikke herved har givet udtryk for at det kunne forventes at Asbjørn Jensen i rapporten skulle tage endelig stilling til placering af det retlige ansvar.

Justitsministeriets bemærkninger i udtalelsen af 22. december 1995 giver mig grund til at formode at ministeriet er enig med mig i at der består en nøje sammenhæng mellem bedømmelsesgrundlaget og undersøgelsens afgrænsning.

6. Uklare eller afvigende begrebsanvendelser

Det er en metodisk svaghed ved Asbjørn Jensens undersøgelse at visse retlige begreber, så vidt jeg kan se, enten er anvendt uklart eller på en anden måde end i sædvanlig offentlig retlig teori og sprogbrug. Mit indtryk i så henseende er blevet yderligere bestyrket ved Asbjørn Jensens bemærkninger i udtalelsen af 12. december 1995.

I notatet om Asbjørn Jensens udtalelse (bilag 6), afsnit VII, har jeg nærmere redegjort for Asbjørn Jensens anvendelse af begreberne »tjenestestridige handlinger«, »strafferetlige vurderinger« samt hans forståelse af bedømmelsesgrundlagets betydning for undersøgelsen.

V. Justitsministeriets udtalelse

1. Bedømmelsesgrundlaget

Justitsministeriet har (i lighed med Asbjørn Jensen) fremhævet, at man i kommissoriet ikke

har tilkendegivet, at det skulle undersøges, »hvorvidt nogen har begået fejl eller forsømmelser, der kan give anledning til, at et retligt ansvar søges gennemført«, således som det har været tilfældet i forhold til en række kommissionsdomstole og undersøgelsesretter i de senere år (Justitsministeriets udtalelse, s. 190). Det anføres i fortsættelse heraf af ministeriet,

»at det lå uden for Asbjørn Jensens opgave at udtale sig om, hvorvidt der fandtes grundlag for at søge et retligt ansvar gennemført over for bestemte enkeltpersoner...«.

Senere (Justitsministeriets udtalelse, s. 192) anføres det:

»Asbjørn Jensen (har) ikke haft til opgave at foretage en vurdering af enkeltpersoners retlige ansvar. Samtidig er Justitsministeriet enig i, at en meningsfuld vurdering af dele af begivenhedsforløbet næppe kunne foretages uden en vurdering af de beslutninger og handlinger, som udløste de pågældende forløb.

...

... det drejede sig om en undersøgelse af en særlig karakter med et kommissorium, der afveg fra de sædvanligt anvendte. Det gælder navnlig det forhold, at der på den ene side ikke var tale om en ansvarsundersøgelse, men at der på den anden side som led i vurderingen af begivenhedsforløbet i et vist omfang måtte foretages bedømmelser af enkeltpersoners forhold.«

Justitsministeriets opfattelse bygger således på en sontring mellem henholdsvis »ansvarsundersøgelse« og »bedømmelser af enkeltpersoners forhold«.

Ser man nærmere på, hvorledes disse »bedømmelser af enkeltpersoners forhold« (bl.a.) er foretaget, synes svaret klart og enklest formuleret i følgende udsagn fra Asbjørn Jensen, som også er citeret af Justitsministeriet (Justitsministeriets udtalelse, s. 191; Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995, s. 162):

»De faktiske handlinger er vurderet i forhold til eksisterende bindende forskrifter, dvs love og bindende tjenesteforskrifter«. (Efterfølgende nævnes »handlenormer, som er søgt fastlagt ud fra politikolens undervisningsmateriale« samt »friere overvejelser«).

Herefter må jeg anse den anførte – og for ministeriets synspunkter afgørende – sontring mellem »ansvarsundersøgelse« og »bedømmelser af enkeltpersoners forhold« for uholdbar.

Det forekommer mig åbenbart at man ikke på én gang kan foretage vurderinger af enkeltpersoners faktiske handlinger i forhold til love og bindende tjenesteforskrifter og samtidig gøre gældende, at dette intet har med en ansvarsundersøgelse at gøre. Om man vil det eller ej, kan man ved sådanne vurderinger simpelthen ikke undgå at fremkomme med udsagn om temaet »anledning til at søge retligt ansvar gennemført«. Udsagnene kan naturligvis formuleres med større eller mindre klarhed og sikkerhed; men at ansvarstemaet indgår er, så vidt jeg kan se, uundgåeligt.

I den retsvidenskabelige teori er synspunktet bl.a. berørt i forbindelse med begrebet »retsstridighed«. At vurdere faktiske handlinger i forhold til gældende ret (herunder love og bindende tjenesteforskrifter) er det samme som at beskæftige sig med handlingernes overensstemmelse eller manglende overensstemmelse med gældende ret, altså deres eventuelle retsstridighed. Retsstridighedslæren har været indgående diskuteret i både dansk og udenlandsk ret, og der har været forskellige opfattelser af begrebets nærmere udformning og værdi. Én ting har der imidlertid været enighed om: Man kan ikke tale om retsstridighed

uden samtidig at tale om uforsvarlighed. Uforsvarlighed er en objektiv betingelse for at statuere retsstridighed (jf. f.eks. A. Vinding Kruse, Erstatningsretten, 2. udg. 1971, s. 45ff med henvisninger). Man kan således ikke beskæftige sig med spørgsmålet om handlingers forhold til gældende ret uden dermed at komme ind på en væsentlig side af ansvarsvurderingen – hvilket ikke nødvendigvis indebærer en ansvarsplacering.

Hvad der adskiller den foreliggende undersøgelse og dens kommissorium fra andre undersøgelser hvis kommissorier har indbefattet vendingen »hvorvidt nogen har begået fejl eller forsømmelser...«, er således ikke at der indgår ansvarsvurderinger i sådanne andre undersøgelser, men ikke i den foreliggende. Ej heller består forskellen i, at der i det ene tilfælde er tale om foreløbige, i det andet om endelige ansvarsvurderinger; kommissionsdomstole og undersøgelsesretter skal netop kun udtale sig om, hvorvidt der er *anledning* til at søge retligt ansvar gennemført. – Forskellen består derimod i (og kan for mig at se kun bestå i) at man ved den nævnte passus om »fejl og forsømmelser« pålægger kommissionsdomstolen eller undersøgelsesretten at fremkomme med en udtrykkelig indstilling om, hvorvidt der er grundlag for at søge ansvarsspørgsmålene endeligt afklaret.

En sådan udtrykkelig indstilling om de eventuelle ansvarsspørgsmål har man klart nok ikke anmodet om i det foreliggende kommissorium. Men dette er som anført ikke det samme som at den stillede opgave kunne løses uden nogen form for udsagn, der relaterede sig til spørgsmålet om personansvar. Dette ville være en både praktisk og logisk umulighed.

I øvrigt kan der henvises til beretningen fra undersøgelsesretten vedrørende visse forhold i forbindelse med Sparekassen Nordjyllands overtagelse af engagementer fra Himmerlandsbanken. Kommissoriet for denne undersøgelse indeholdt ikke vendingen »hvorvidt nogen har begået fejl eller forsømmelser ...«. Ikke desto mindre indeholdt beretningen ganske mange ansvarsvurderinger, omend med en mere konkret begrundelse end den her anførte (jf. undersøgelsesrettens beretning, s. 10).

Det følger af det anførte at jeg endmere må være uenig i en opfattelse, hvorefter kommissoriets ordvalg ligefrem skulle afskære Asbjørn Jensen fra at udtale sig om eventuelt retligt ansvar for bestemte personer eller persongrupper (jf. Justitsministeriets udtalelse, s. 190).

Formentlig kan den forskellige vurdering, som henholdsvis ministeriet og jeg på en række punkter anlægger af den grundlæggende metode, der er anvendt i Asbjørn Jensens undersøgelser, og virkningerne heraf, i vidt omfang henføres til det netop anførte. Den manglende systematik og konsekvens i anvendelsen af bedømmelsesgrundlag og målestokke som jeg har påpeget, bygger i høj grad (omend ikke udelukkende) på, at der er tale om undersøgelser som – også – beskæftiger sig med spørgsmålet om ansvar for personer og persongrupper. Hvis man ikke deler denne opfattelse, men i stedet mener at kunne bygge på en sondring mellem henholdsvis »bedømmelse af enkeltpersoners handlinger i henhold til love og bindende tjenesteforskrifter« og »ansvarsundersøgelser«, må vurderingen af undersøgelserne generelt set falde anderledes ud. Jeg antager at dette også er grunden til, at ministeriet i sin udtalelse undlader at tage stilling til en række af de konkrete spørgsmål vedrørende bedømmelsesgrundlaget, som jeg i forholdsvis detaljeret form har behandlet i min foreløbige redegørelse (ovenfor s. 71-91) – en fremgangsmåde som jeg har forståelse for netop fordi der er tale om en uenighed i selve udgangspunktet.

Samtidig forklarer dette forhold også hvorfor jeg, uanset ministeriets udtalelse, i det hele må fastholde min afgørende kritik vedrørende undersøgelsens bedømmelsesgrundlag. – Jeg havde for så vidt gerne rettet en fornyet forespørgsel til ministeriet om, hvorvidt man i lyset af mine ovenstående bemærkninger vil opretholde den opfattelse at Asbjørn Jensens undersøgelser og rapporter i det hele falder uden for begrebet »ansvarsundersøgelser«. Ifald ministeriet ikke (i hvert fald fuldt ud) ville fastholde dette synspunkt, ville der dermed være

anledning til at komme ind på en række af de mere konkrete punkter vedrørende bedømmelsesgrundlaget, som jeg har omtalt udførligt i min foreløbige redegørelse. Jeg har imidlertid besluttet at afstå fra en sådan yderligere høring, dels fordi ministeriets standpunkt fremtræder som ret definitivt i sin formulering, dels – og navnlig – fordi jeg tillægger det afgørende betydning snarest at kunne afslutte min behandling af Nørrebro-sagen. Hvis der (således som justitsministeren har tilkendegivet) skal gennemføres nye undersøgelser af selve forløbet på Nørrebro, bør dette ikke sinkes yderligere af Ombudsmandens mellemkommende undersøgelser.

2. Afhøringerne af Københavns Politi

Justitsministeriet oplyser at den undersøgelsesmåde, hvorefter ansatte ved Københavns Politi skulle afhøres ved Politidirektørens foranstaltning, er en konsekvens af kommissoriets ordlyd og omstændighederne omkring dets tilblivelse, samt en gældende praksis.

Til støtte for denne opfattelse henviser ministeriet til følgende:

- 1°) Den hidtidige og almindeligt fulgte praksis, hvorefter afhøringer af Københavns Politi er blevet foretaget af drabsafdelingen (Afdeling A) i Københavns Politi (udtalelsen, s. 188).
- 2°) De bestemmelser der blev truffet om denne begrænsning af undersøgelsesmåden under drøftelser i Justitsministeriet den 25. maj 1993 (s. 189).

Endvidere anfører ministeriet følgende til belysning af hvorfor kommissoriet tilblev med denne hensigt:

- 3°) Justitsministeriets opfattelse hvorefter undersøgelsen ikke skulle beskæftige sig med enkeltpersoners – herunder politiledelsens – retlige ansvar (s. 189).
- 4°) Den forventning som rådede på daværende tidspunkt, og hvorefter undersøgelsen ikke primært skulle være rettet mod Københavns Politi (s. 189 f).

Om punkt 1° skal jeg henvise til mine bemærkninger om forståelsen af kommissoriet i lyset af retsplejelovens § 114 – en bestemmelse, som er anført af Asbjørn Jensen, men ikke af Justitsministeriet - og den hidtil fulgte praksis (bilag 6, s. 206ff – se også s. 105 ff og s. 118 i denne redegørelse). Det fremgår heraf at jeg for så vidt fortsat må være af den opfattelse, at en sådan særlig (og uhensigtsmæssig) begrænsning af undersøgelsesmåden burde fremgå udtrykkeligt af kommissoriets ordlyd; men at jeg i lyset af den hidtidige forståelse af § 114 og den fulgte praksis ikke vil udtrykke denne opfattelse som en egentlig kritik.

Justitsministeriet har – ligesom Asbjørn Jensen – forklaret at den nævnte fremgangsmåde blev bestemt under drøftelser i ministeriet den 25. maj 1993 (punkt 2°). I en del af disse drøftelser deltog Asbjørn Jensen. Ministeriet har herved henvist til tre senere udarbejdede notitser om indholdet af de pågældende drøftelser; ministeriet har ved begyndelsen af min undersøgelse oplyst mig om disse notitser og stillet dem til min disposition.

Det er imidlertid fremgået at der ikke er enighed mellem deltagerne om drøftelsernes nærmere indhold og konklusion. Som anført ovenfor (s. 103) finder jeg ikke at jeg vil kunne trænge til bunds i dette spørgsmål. Jeg kan derfor ikke tage stilling til om kommissoriet i den

nævnte henseende skulle forstås som oplyst af Asbjørn Jensen og Justitsministeriet. Omvendt har jeg selv sagt intet bevismæssigt grundlag for at antage at der ikke skulle være truffet bestemmelse om at undersøgelsen i denne henseende skulle gennemføres på den anførte måde, uanset at det måtte svække undersøgelsens uvildige karakter.

Om det ovennævnte punkt 3° henviser jeg i det hele til mine bemærkninger i det foregående afsnit (afsnit V, 1) vedrørende spørgsmålet om forholdet mellem »bedømmelser af enkeltpersoners handlinger« og »ansvarsundersøgelser«.

Justitsministeriets oplysninger om at man ikke på tidspunktet for kommissoriets udfærdigelse forventede at undersøgelsen primært skulle være rettet mod Københavns Politi (punkt 4°), tager jeg til efterretning. Der består imidlertid en – i sammenhængen ikke uvæsentlig – forskel mellem hvorvidt en undersøgelse ikke *primært* skulle rettes mod politiet, og hvorvidt en undersøgelse slet *ikke* skulle rette sig imod om der (også) fra politiets side kunne være handlet på en ukorrekt eller kritisabel måde. Kun hvis der var tale om den sidstnævnte forventning, kan det efter min opfattelse tale for den synsmåde at beslutningen om afhøringsmåden ikke berørte den planlagte undersøgelses uvildighed.

I Justitsministeriets bemærkninger vedrørende dette punkt anføres det bl.a., at drøftelserne på et ministermøde den 25. maj 1993 synes at vise,

»at beslutningen om at iværksætte undersøgelsen ikke udsprang af en opfattelse af, at der fra politiets side var handlet på en ukorrekt eller kritisabel måde, som der kunne være nærmere behov for at få klarlagt«. (s. 187)

Dette kan jeg i sagens natur ikke afvise. Men jeg hæfter mig ved at Justitsministeriet i sin udtalelse selv refererer ministermødets beslutning således,

»at undersøgelsen i givet fald skulle tilrettelægges på en sådan måde, at formålet var bredt at klarlægge *hele begivenhedsforløbet*, altså ikke *først og fremmest* politiets handlinger, men uroens opståen og kræfterne bag dem« (s. 189 – min fremhævelse).

Dette referat synes kun at kunne bære en konklusion om at undersøgelsens formål ikke *primært* skulle være at udrede politiets adfærd, men næppe at sådanne udredninger ville falde helt udenfor undersøgelsens formål. – Denne opfattelse støttes tilsyneladende også af følgende passus i omtalen af justitsministerens indstilling på ministermødet:

»Ministeren nævnte, at han ville tilkendegive, at regeringen ... ikke så behov for en undersøgelse. Han ville tilføje, at det kunne vise sig nødvendigt og også i politiets interesse ikke at sige nej til krav fra anden side om iværksættelse af en undersøgelse.« (s. 189)

Efter min opfattelse fremgår det således af Justitsministeriets egne oplysninger at nok *ønskede* regeringen (og justitsministeren) den 25. maj 1993 ikke en undersøgelse. Men *hvis* en sådan undersøgelse alligevel måtte blive besluttet, kunne der næppe være grundlag for en forventning om at politiets adfærd og eventuelle ansvar ville blive holdt helt uden for undersøgelsen.

Jeg har også hæftet mig ved, at ministeriet henviser til drøftelser, der fandt sted – i regeringen og i ministeriet – den 25. maj 1993. Kommissoriet forelå først endeligt udarbejdet og underskrevet den 31. maj 1993. I de mellemkommende dage indtraf der imidlertid begivenheder – først og fremmest reaktionerne i anledning af Politidirektørens første redegørelse (af

24. maj) – om hvilke det ikke kan udelukkes at de kunne påvirke forventningerne til undersøgelsen.

Jeg har noteret mig Justitsministeriets synspunkt, hvorefter man i en sag af denne særlige karakter ikke kan se bort fra, at holdninger og forventninger hos de besluttende organer og myndigheder kan være af relevans for forståelsen af kommissoriet. Men på baggrund af ovenstående finder jeg ikke at oplysningerne herom så entydigt peger i retning af, at udredninger af hvorvidt der kunne være handlet ukorrekt og kritisabelt fra politiets (og herunder politiledelsens) side, klart måtte forventes at falde udenfor undersøgelsens rammer. Og som anført er det kun en forventning af netop dette indhold der ville gøre fremgangsmåden med at overlade afhøringerne af politiet til Politidirektørens egen foranstaltning betydningløs i forhold til spørgsmålet om undersøgelsens uvildighed.

3. Afsluttende bemærkninger

Om Justitsministeriets udtalelse skal jeg afslutningsvis konstatere at der på ét, muligvis to, punkter synes at foreligge overensstemmelse mellem ministeriets opfattelse og synspunkterne i min foreløbige redegørelse.

Ministeriet giver udtryk for at det ville have været ønskeligt, om den efterfølgende beskrivelse som Asbjørn Jensen over for mig har givet af sit bedømmelsesgrundlag, havde været medtaget i hans oprindelige rapporter (Justitsministeriets udtalelse, s. 193). Det anføres også i ministeriets udtalelse (s. 191) at det i tidligere undersøgelser ikke har været praksis, at bedømmelsesgrundlaget er udtrykkeligt angivet i beretningen. Heri er jeg naturligvis enig; og jeg skal for at undgå misforståelser understrege at jeg ikke har givet udtryk for, at sådanne redegørelser har været – eller efter min opfattelse behøver at være – en almindelig praksis. Kun i de særlige tilfælde, hvor der af forskellige grunde kan være behov for en afklaring, er en udtrykkelig og klagørende redegørelse for bedømmelsesgrundlaget ønskelig, (således som det kan ses i det eksempel jeg omtalte i mine spørgsmål til Asbjørn Jensen og i min foreløbige redegørelse, ovenfor s. 74). – Jeg henviser herved til følgende bemærkninger i min foreløbige redegørelse (ovenfor s. 91):

»Netop i lyset af at der var tale om et bedømmelsesgrundlag som i væsentlige henseender adskilte sig fra det sædvanlige, havde det efter min opfattelse været ønskeligt om rapporterne havde indeholdt en redegørelse for undersøgerens overvejelser og konklusioner om dette helt grundlæggende spørgsmål.«

Det andet punkt hvor jeg – omend med mindre sikkerhed – mener at kunne konstatere overensstemmelse mellem ministeriets og mine synspunkter, vedrører det centrale spørgsmål om sammenhængen mellem bedømmelsesgrundlaget og selve afgrænsningen af undersøgelsen. Asbjørn Jensen synes at afvise denne sammenhæng (jf. bilag 6, s. 211-212). Ministeriets bemærkninger om bedømmelsesgrundlaget - navnlig sammenholdt med bemærkningerne i ministeriets udtalelse, s. 192, – giver mig grund til at formode at ministeriet er enig med mig i, at der består en nøje sammenhæng mellem bedømmelsesgrundlaget og undersøgelsens afgrænsning.

VI. Ændringer i forhold til min foreløbige redegørelse

1. Personlige vurderinger og tjenstlige regler

I min foreløbige redegørelse (ovenfor s. 74) anførte jeg bl.a.:

»...

Det må efter min opfattelse anses for uheldigt for undersøgelsens gennemførelse og resultater at Asbjørn Jensen undlod at afklare og præcisere sit bedømmelsesgrundlag, og at han i så vidt omfang foretrak mere personligt prægede målestokke for vurderingerne, idet han kun sporadisk inddrog tjenstlige instrukser og andre retsregler i undersøgelsen.

...«

I udtalelsen af 12. december 1995 (s. 162) har Asbjørn Jensen fremdraget dele af dette udsagn og anført at jeg ikke har påvist, at reglementariske bestemmelser ikke er blevet inddraget eller at personlige vurderinger er blevet sat over reglementariske bestemmelser.

Den citerede passus i min foreløbige redegørelse er ikke heldig, hvilket jeg beklager. Sætningen må mest nærliggende forstås som om Asbjørn Jensen systematisk har sat sine egne personlige vurderinger over gældende regler eller undladt at inddrage skrevne regler der var relevante ved bedømmelsen af de pågældende tildragelser og episoder. Dette er ikke tilfældet; og det var heller ikke hvad jeg tilsigtede at give udtryk for i min foreløbige redegørelse. Kun i et enkelt tilfælde synes Asbjørn Jensen at have anvendt friere overvejelser frem for en tjenstlig instruks (jf. bilag 6, s. 216).

2. Polititaktiske vurderinger

Jeg har i min foreløbige redegørelse (ovenfor s. 86f) givet udtryk for at det var inkonsekvent af Asbjørn Jensen dels at anlægge politifagkyndige og -taktiske vurderinger samtidig med at han andetsteds giver udtryk for »at han ikke mente at kunne foretage den endelige bedømmelse af polititaktiske spørgsmål«.

Heroverfor har Asbjørn Jensen i sin udtalelse (s. 174) gjort følgende indvendinger:

»...

Det afsnit i RI, som ombudsmanden henviser til, indeholder en længere beskrivelse (RI s. 162 f) af de føringsmæssige problemer, der opstår for en områdeleder, der får for mange enheder til sin disposition. Det illustrerer jeg med en situation, som indledes således:

»Jeg finder imidlertid også, at det må antages at have haft en vis indflydelse på det *taktiske* forløb af rydningen af Fælledvej og Skt. Hans Torv.« (min fremhævelse).

Jeg gennemgår dernæst i redegørelsen, at der sammendrages en større styrke politifolk i Skt. Hansgade, medens områdelederen og styrken på Fælledvej er i store vanskeligheder, uden at kommandostationen sender styrken til hjælp op mod Skt. Hans Torv. Jeg havde på den baggrund spurgt Københavns politi, hvorfor kommandostationen ikke sendte denne styrke frem.

Københavns politi gav som gengivet i RI s. 164 en taktisk begrundelse for, at styrken ikke blev sendt frem, herunder, at styrken kunne blive løbet over ende på Skt. Hans Torv, hvis den kom frem før den øvrige samlede styrke.

Herefter anførte jeg (RI s. 164):

»Jeg er ikke enig i denne vurdering. Jeg har imidlertid ikke de fornødne polititaktiske forudsætninger til endeligt at vurdere disse synspunkter, men vil alene pege på, at Københavns politi med udgangspunkt i forløbet burde overveje rollefordelingen mellem områdeledere og KSN [kommandostationen] ved fremtidige større operationer.«

Jeg har således ikke – som anført af ombudsmanden – givet udtryk for, at jeg *generelt* ikke mente at kunne foretage den endelige bedømmelse af polititaktiske spørgsmål (og dermed eventuelt kritisere politiets løsninger).

Jeg har i dette *konkrete tilfælde*, hvor Københavns politi havde angivet nogle argumenter,

der talte imod den løsning, jeg havde peget på, anført, at jeg ikke var enig i politiets vurderinger, men at politiets synspunkter var af en sådan karakter, at jeg ikke havde de fornødne forudsætninger for endeligt i denne situation at kunne vurdere dem, d.v.s. at kunne forkaste synspunkterne og eventuelt kritisere politiets løsning.

Heraf kan man ikke med rimelighed udlede, at jeg *generelt* ikke mente at kunne foretage en bedømmelse af polititaktiske spørgsmål.

...«

Jeg tager Asbjørn Jensens indvendinger til efterretning og opretholder dermed ikke mine foreløbige synspunkter vedrørende dette forhold.

3. *Ansvar for at Københavns Politi afhørte sig selv*

Om dette spørgsmål anfører Asbjørn Jensen i sin udtalelse (s. 177) bl.a.:

»...

Ombudsmanden konkluderer side 71 på grundlag af sin undersøgelse af, hvad Justitsministeriet havde anmodet mig om:

»Efter Justitsministeriets udtalelse til mig i sagen må jeg lægge til grund at ministeriet ved afgivelsen af kommissoriet bad om at få en *objektiv* og *uvildig* undersøgelse, ud-møntet i en *beskrivelse* og en *vurdering* af begivenhedsforløbet.«

Ombudsmanden konkluderer videre side 94, at det navnlig som følge af, at afhøringerne af de implicerede politifolk blev foretaget af Københavns politi selv, »kan ... være forbundet med nogen vanskelighed at opretholde forestillingen om at undersøgelsen blev gennemført og fremstod som en uvildig og objektiv udredning.«

På dette grundlag kan det være vanskeligt at læse ombudsmandens redegørelse på anden måde, end at det var mig, der – trods kravet fra Justitsministeriet om en uvildig undersøgelse – af egen drift bestemte, at Københavns politi skulle fremskaffe oplysningerne om politiets indsats, herunder ved eventuelle afhøringer af politifolk.

Som jeg tidligere har anført overfor ombudsmanden, har jeg gennemført undersøgelsen, såvel med hensyn til undersøgelsens genstand som undersøgelsesformen, i nøje overensstemmelse med det kommissorium, der lå til grund for undersøgelsen. Det indtryk, som ombudsmandens redegørelse kan bibringe læseren, er således ikke rigtigt.«

Justitsministeriet har i udtalelsen af 22. december 1995 tilsluttet sig Asbjørn Jensens opfattelse om at den særlige begrænsning med hensyn til hvem der skulle forestå afhøringerne af ansatte i Københavns Politi, fulgte af såvel kommissoriets ordlyd som de retningslinier for undersøgelsen der blev fastsat under et møde den 25. maj 1993 i Justitsministeriet.

Jeg mener fortsat ikke at begrænsningen uden videre kan udledes af kommissoriets ordlyd (jf. ovenfor, s. 114). Endvidere stiller det sig bevismæssigt usikkert hvad der nærmere blev bestemt på mødet den 25. maj 1993, idet der, så vidt jeg forstår, ikke er enighed mellem mødets deltagere om mødets præcise indhold og forløb.

Som anført ovenfor (s. 104), har jeg måttet afstå fra at søge dette bevismæssige spørgsmål afklaret. På denne baggrund giver jeg Asbjørn Jensen medhold i at jeg ikke har det fornødne grundlag for at kritisere ham for – dermed at have fraveget kommissoriet – ved at lade afhøringerne foretage af Københavns Politi selv.

4. Udtrykket »overvejende sandsynligt«

I min foreløbige redegørelse (ovenfor s. 97 ff) har jeg udtrykt undren over, at Asbjørn Jensen på det af ham anførte bevismæssige grundlag mente at kunne fastslå det som »overvejende sandsynligt«, at råbene »skyd efter benene« kom fra aktivister. Jeg lagde herved til grund at udtrykket »overvejende sandsynligt« i strafferetlig og processuel terminologi anvendes som betegnelse for en meget høj grad af bevissikkerhed for, at et bestemt faktum foreligger, mens udtrykket »mere sandsynligt« sædvanligvis blot betegner en sandsynlighedsgrad på over 50%. Da Asbjørn Jensen i sit notat af 22. juni 1995 har anvendt udtrykket »mere sandsynligt«, gik jeg ud fra at det var dette sidste han mente. Jeg forholdt mig derfor kritisk til hans terminologi på dette – ikke uvæsentlige – punkt i RII.

Asbjørn Jensen har nu oplyst (i sin udtalelse af 12. december 1995, s. 182) at han mener og stedse har ment, at der er en så væsentlig større sandsynlighed for, at det er aktivister frem for politifolk der har råbt »skyd efter benene«, at han finder det rimeligt at udtrykke dette med ordene »overvejende sandsynligt«.

Inden for de regler og den praksis der gælder for ombudsmandens virksomhed, kan jeg normalt ikke fremsætte en kritik der alene vedrører et spørgsmål om konkret bevisbedømmelse. Der er tale om en rent skønmæssig vurdering fra Asbjørn Jensens side som jeg – nu hvor hans opfattelse er afklaret og præciseret – derfor afholder mig fra at kommentere.

Om det terminologiske spørgsmål har Asbjørn Jensen (i sin udtalelse af 17. september 1995, s. 182) medgivet at udtrykket »overvejende sandsynligt« i bevismæssig sammenhæng i retlig sprogbrug normalt må forstås som en højere grad af sandsynlighed end »mere sandsynligt«, hvis dette sidste udtryk står som den endelige vurdering af en sandsynlighedsgrad. – Jeg er imidlertid efter afgivelsen af den foreløbige redegørelse blevet bragt i tvivl om hvorvidt min forståelse af de to udtryk som klart forskellige i deres anvendelse i retssproget kan opretholdes. Oplysninger fra praktikere i straffesager, har givet mig det indtryk at sprogbrugen ikke nødvendigvis er så klar og fast, som af mig anført. Denne usikkerhed må jeg naturligvis i min endelige bedømmelse lade komme Asbjørn Jensen til gode. – Det er heller ikke ganske uden betydning i drøftelsen af dette terminologiske spørgsmål at udtrykket »overvejende sandsynligt«, omend i en anden sammenhæng (vedrørende sandsynlighedsforsæt, jf. bilag 6, s. 222) i dele af den strafferetlige teori, fastlægges på en måde, der ikke udelukker en forståelse svarende til »mere sandsynligt«. Asbjørn Jensen har ikke henvist hertil, men jeg finder ved min endelige bedømmelse at burde tage også disse udsagn i strafferetslitteraturen i betragtning.

Min opfattelse i den foreløbige redegørelse byggede på en kombination af min terminologiske forståelse og det bevisresultat som jeg – ud fra det anførte bevisgrundlag og udtryksmåden i notatet af 22. juni 1995 – gik ud fra, Asbjørn Jensen var nået til. Da jeg ikke vil fastholde at min terminologiske forståelse er fuldstændig dækkende for den retlige sprogbrug, og da Asbjørn Jensen nu har oplyst at han faktisk er og stedse har været af den opfattelse, at der var tale om et ganske højt sandsynlighedsniveau vedrørende råbenes oprindelse fra aktivister, opretholder jeg ikke den foreløbige redegørelses vurdering på dette punkt.

VII. Konklusion

Som det fremgår har jeg fundet, at resultatet af Asbjørn Jensens undersøgelser vedrørende Nørrebro-sagen på forskellige punkter har været mangelfuld.

Den væsentligste kritik fra min side retter sig mod den metode (bedømmelsesgrundlaget)

Asbjørn Jensen har anvendt i sin undersøgelse. Efter min mening har den anvendte metode haft væsentlige konsekvenser for de forhold Asbjørn Jensen har valgt at undersøge.

Herudover har jeg ved min gennemgang af Asbjørn Jensens rapporter m.v. hæftet mig ved enkelte tilfælde hvor bemærkninger og vurderinger i rapporterne ikke forekommer umiddelbart forståelige, eller hvis holdbarhed må fremstå som tvivlsom. Disse forhold er imidlertid – set i forhold til det om bedømmelsesgrundlaget anførte – af underordnet betydning for den samlede bedømmelse af Asbjørn Jensens undersøgelser og rapporter.

En anden væsentlig hovedkonklusion i min undersøgelse er, at den måde man valgte at gennemføre undersøgelsen på, i visse henseender ikke kan siges at leve op til kravene og forventningerne om en uvildig undersøgelse.

Jeg har hermed afgivet min endelige redegørelse i sagen. Jeg sender redegørelsen til Justitsministeriet, Rigsadvokaten og forhenværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen. Samtidig sender jeg redegørelsen til Folketingets Retsudvalg. Jeg vil ligeledes sende redegørelsen til bl.a. klagerne i sagen.

Herefter foretager jeg mig ikke videre i sagen.

København, den 29. januar 1996

Hans Gammeltoft-Hansen

18. AUG 1995

Højesteretsdommer
Asbjørn Jensen

*Vedrørende Deres undersøgelse af begivenhederne
på Nørrebro den 18.-19. maj 1993*

I tilslutning til mit brev af 10. juli 1995 skal jeg anmode Dem om følgende oplysninger og materiale:

Bemærkninger til de fremførte klager

Med mit brev af 10. juli 1995 fremsendte jeg en kopi af den klage af 16. juni 1995, jeg havde modtaget fra Christian Harlang, Lars Adam Rehof og Laue Traberg Smidt.

I det omfang, De måtte ønske – ud over Deres udtalelser i anledning af de nedennævnte spørgsmål – at fremsætte særskilte bemærkninger til de anførte klagepunkter, skal jeg anmode Dem om at fremkomme med sådanne bemærkninger.

Spørgsmål i relation til bedømmelsesgrundlaget

I Deres 2. redegørelse s. 85 har De oplyst, at undersøgelsen ikke var en efterforskning i strafferetsplejens former, og at den heller ikke havde karakter af en tjenstlig undersøgelse efter kapitel 4 i tjenstemandsloven.

Under henvisning hertil skal jeg anmode Dem om at redegøre for, hvilket – eller hvilke – bedømmelsesgrundlag De har anvendt i forbindelse med Deres stillingtagen til de undersøgte begivenheder og deres mulige konsekvenser. I denne forbindelse bedes De tillige oplyse, om der er bedømmelsesgrundlag (f.eks. en bedømmelse af begivenhederne på et strafretligt grundlag), De mener, De har været forpligtet til at inddrage, samt om der har været juridiske betragtninger, som efter Deres opfattelse kunne (men ikke nødvendigvis skulle) inddrages. – Som eksempel på tilsvarende problemstillinger i andre undersøgelser henviser jeg til beretning afgivet af Kommissionsdomstolen af 26. januar 1989 om Aaberg-sagen, s. 4-8.

Jeg anmoder samtidig om udlån af eventuel korrespondance mellem Dem og Justitsministeriet, telefonnotater eller mødereferater om bedømmelsesgrundlaget og dets præcisering.

Spørgsmål i relation til oplysningsgrundlaget

a) Da jeg ikke i forbindelse med min undersøgelse anmoder om udlån af samtlige akter i sagen, beder jeg Dem redegøre for, fra hvilke kilder oplysningerne om de undersøgte begivenheder er blevet tilvejebragt, i det omfang dette ikke fremgår af Deres to redegørelser. Jeg sigter hermed til, om oplysningerne stammer fra indberetninger fra de deltagende politifolk, redegørelser fra ansvarshavende politifolk, afhøringer af politifolk, repræsentanter fra pressen eller andre vidner, dokumentationsmateriale fra medierne o.s.v.

b) Jeg anmoder desuden om, at De oplyser, hvorledes de afhøringer der skete af deltagende politifolk foregik, hvorledes afhøringsstemaerne blev udformet, hvor længe efter begivenhederne afhøringerne blev gennemført, samt hvem der foretog afhøringerne.

c) Herudover beder jeg Dem meddele, om der i undersøgelsen indgår andre oplysninger end dem, der er gengivet s. 157-158 i Deres 1. redegørelse, vedrørende årsagen til, at gaspatronerne ikke kunne findes på materieldepotet, og at ammunitionen ikke var låst inde, samt om ansvarsforholdene på depotet i øvrigt.

d) Ligeledes beder jeg Dem meddele, om der foreligger yderligere oplysninger, end de oplysninger der er gengivet s. 118-121 i Deres 1. redegørelse, vedrørende skudafgivelsen på Skt. Hans Torv.

e) Jeg beder Dem endvidere meddele, om der i undersøgelsen indgår andre oplysninger end de forholdsvis kortfattede oplysninger, der er gengivet i redegørelserne, om deling D-2's aktion på Blegdamsvej. Jeg tænker hermed på, om der foreligger beskrivelser, vidneudsagn, videooptagelser eller lignende, der kan belyse, om denne deling var udsat for de samme voldsomme angreb med stenkast, som delingerne på Fælledvej, om politiet kastede sten tilbage, eller om der på anden måde blev anvendt magtmidler af politiet.

f) I 1. redegørelse s. 15 anfører De, at De har opfordret TV-stationer til at udlevere optagelser fra begivenhederne, men at dette kun er sket i en vis udstrækning, hvilket De »stærkt skal beklage«. Jeg anmoder Dem om at uddybe denne bemærkning på baggrund af formuleringen af Deres skrivelse af 6. juli 1994 til TV2/Danmark (særligt skrivelsens sidste to afsnit). – I denne forbindelse beder jeg desuden om udlån af Deres brevveksling med TV- og radiostationer om udlevering af videooptagelser, fjernsynsudsendelser, lydband m.v.

g) Jeg udbeder mig endvidere korrespondance, der måtte foreligge vedrørende fremgangsmåden i forbindelse med indhentelse af oplysninger, mellem Dem, Justitsministeriet, Københavns Politi, Rigspolitiet og Dansk Politiforbund (samt eventuelle andre faglige organisationer). Jeg anmoder desuden om udlån af notater om telefonsamtaler og referater fra møder, hvor dette spørgsmål har været drøftet.

Spørgsmål i relation til visse konkrete vurderinger

a) I Deres 1. redegørelse s. 49 anfører De som Deres opfattelse, »at politiets dispositioner med rydningen af barrikader på Nørrebrogade, undsætningen af nærpolitistationen på Blågårdsgade samt indsættelsen på Fælledvej var af *så almindelig og rutinemæssig karakter*, at det ikke nødvendiggjorde yderligere orientering af politiledelsen [min fremhævelse]«. Jeg beder om Deres uddybende bemærkninger til karakteristikken af de nævnte dispositioner som værende af »almindelig og rutinemæssig karakter«.

b) Den 18. maj 1993 kl. 22.18 kastede aktivister en molotovcocktail efter en patruljevogn. I Deres 1. redegørelse s. 38 finder De, at de(n), der kastede molotovcocktail'en, har »forsøgt at begå manddrab«. S. 39 nederst drager De den konklusion, at en stor del af de personer, som overværede denne episode »... i alt fald fra dette tidspunkt (må) have indset, at der blandt dem fandtes nogle, som i ly af mængden var villige til at gennemføre direkte og livsfarlige angreb på politifolk. Gennemførelsen af planen med afspærringer m.v. efter denne begivenhed må derfor være sket med iværksætternes fulde indforståelse med, at det bl. a. kunne føre til flere livsfarlige angreb mod politiet.« – Jeg beder Dem oplyse, hvorvidt de citerede bemærkninger skal forstås således, at den omhandlede persongruppe efter Deres opfattelse havde forsæt til overtrædelse af straffelovens § 237 (eller dog subsidiært straffelovens § 119, § 245 eller § 246), samt hvilken forsætsform der i givet fald har foreligget.

c) I Deres 1. redegørelse s. 107 f lægger De til grund, at aktivisterne på Fælledvej kunne høre ordren om at trække pistolerne, se dette ske og høre de afgivne skud. Jeg beder Dem nærmere angive, hvilken betydning De i denne forbindelse har tillagt det generelt høje støjniveau på stedet, som De i andre relationer har tillagt væsentlig betydning for muligheden for at observere, jf. f.eks. 1. redegørelse s. 102, 3. afsnit, Deres notat af 3. september 1994, pkt. 4 (gen-

givet i 2. redegørelse s. 117), 2. redegørelse s. 40, næstsidste afsnit, 2. redegørelse s. 61 midterste afsnit, 2. redegørelse s. 64, 5. afsnit, og s. 66 nederst. Videre beder jeg Dem nærmere angive den betydning De har tillagt det forhold, at en del civile vidner i første omgang troede, at de affyrede skud var kinesere, og at aktivisterne også kastede kanonslag (smh. 1. redegørelse s. 107 nederst).

d) I 2. redegørelse s. 12 f og 78 f konkluderer De sammenfattende, at De finder det »overvejende sandsynligt«, at det er aktivister, der har råbt »Skyd efter benene« i de tre tilfælde, der er behandlet i 2. redegørelse. I Deres notat af 22. juni 1995 anfører De (s. 2 nederst), at De finder det »mere sandsynligt«, at råbene var råbt af aktivister end af politifolk. I Deres nævnte notat anfører De i fortsættelse heraf, at De tillod Dem at udtrykke denne opfattelse som anført i 2. redegørelse s. 79. Jeg beder Dem oplyse, om det er Deres opfattelse, at de to udtryk »overvejende sandsynligt« og »mere sandsynligt« efter sædvanlig retlig sprogbrug er udtryk for den samme grad af sandsynlighed.

Spørgsmål i relation til undersøgelsens uvildige karakter

a) Jeg beder Dem oplyse, hvorvidt det efter Deres opfattelse havde haft betydning for undersøgelsens uvildighed, dersom afhøringer i forbindelse med undersøgelsen var blevet foretaget af Rigspolitiets Rejseafdeling. Ligeledes beder jeg om Deres udtalelse om, hvad der i givet fald måtte have været til hinder for, at en sådan fremgangsmåde var blevet anvendt allerede fra undersøgelsens start.

b) Jeg anmoder Dem om at redegøre for Deres eventuelle overvejelser angående form og indhold af Deres kontakter som undersøger (med ansættelse i anklagemyndigheden) med de personer og myndigheder, der var omfattet af undersøgelsen.

c) Jeg beder om Deres eventuelle bemærkninger vedrørende forholdet mellem Deres personligt prægede vurderinger i 1. redegørelse (bl.a. s. 21, 38-39, 131-132, 143 og 153) af aktørerne i begivenhederne den 18.-19. maj 1995 og undersøgelsens karakter og fremtræden.

d) Jeg anmoder om udlån af den korrespondance, der eventuelt måtte foreligge vedrørende undersøgelsens uvildige karakter. Jeg anmoder desuden om udlån af notater om telefonsamtaler og referater fra møder, hvor dette spørgsmål måtte have været berørt.

Andre anmodninger

Jeg beder endvidere om kopi af den brevveksling (herunder eventuelle »underhåndsbreve« m.v.), der i øvrigt indtil dato måtte være foregået med Justitsministeriet, Rigspolitichefen (herunder rejseafdelingen), Københavns Politi og Dansk Politiforbund (samt eventuelle andre faglige organisationer) i forbindelse med sagen, samt kopi af mødereferater, notater, journalkort og andet materiale, som måtte være udarbejdet i forbindelse med kontakten til de nævnte myndigheder.

I tilslutning til bemærkningerne i mit brev af 10. juli 1995 anmoder jeg om at modtage Deres svar snarest belejligt, så vidt muligt senest mandag den 18. september 1995. – Såfremt de anførte spørgsmål efter deres formulering måtte give anledning til tvivl, er De velkommen til en mundtlig drøftelse med henblik på en nærmere afklaring.

Deres svar vil eventuelt blive sendt til de tre ovennævnte klagere med henblik på, at de kan fremsætte deres mulige bemærkninger.

Med venlig hilsen

Hans Gammeltoft-Hansen

ASBJØRN JENSEN

København, den 17. september 1995.
+ bilag

Folketingets Ombudsmand

Vedr. j.nr. 1995-1214-611

I skrivelse af 18. august 1995 har Folketingets Ombudsmand anmodet mig om nogle oplysninger og noget materiale vedrørende min undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. – 19. maj 1993.

I. Spørgsmål i relation til bedømmelsesgrundlaget.

Ifølge kommissoriet af 31. maj 1993 var det anført, at den undersøgelse jeg skulle foretage skulle »give et samlet billede af de pågældende begivenheder og herunder belyse såvel optakten til som forløbet af de voldshandlinger, der fandt sted«. Efter kommissoriet skulle jeg dernæst på grundlag af undersøgelsen »afgive en beretning, der indeholder en beskrivelse og vurdering af begivenhedsforløbet på Nørrebro«.

Hertil kom, at Justitsministeriet i løbet af juni og juli måned 1993 fremsendte en række spørgsmål, der var stillet i Folketinget og af Retsudvalget, herunder under et samråd med Justitsministeren. Justitsministeriet anmodede i den forbindelse om, at spørgsmålene blev søgt belyst i forbindelse med undersøgelsen. En kopi af spørgsmålene vedlægges.

Kommissoriet bestemmer således ikke, at det skulle undersøges, om »nogen i offentlig tjeneste eller hverv under sagsbehandlingen har gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelser, som kan give anledning til, at et retligt ansvar søges gennemført«, eller blot »om nogen ansat i den offentlige forvaltning har gjort sig skyldig i fejl og forsømmelser i forbindelse med forløbet af begivenhederne«, som det ofte har været bestemt i kommissorier for dommerundersøgelser og kommissionsdomstole.

Undersøgelsen har derfor ikke været lagt til rette med henblik på at foretage de undersøgelser og indsamle de oplysninger, der ville være nødvendige for, at jeg kunne afgøre, om der var bestemte enkeltpersoner i politiet, som havde handlet på en sådan måde, at et retligt ansvar kunne komme på tale, eller i øvrigt systematisk undersøge og vurdere, om der skulle være bestemte ansatte i politiet, der havde begået fejl eller forsømmelser under indsatsen mod urolighederne.

Indsamlingen af oplysninger blev tilrettelagt med henblik på, at jeg kunne foretage en samlet beskrivelse af forløbet og kunne foretage en vurdering heraf.

Forløbet af politiindsatsen var i høj grad bestemt af opløbenes karakter og de beslutninger, som politilederne på flere niveauer traf med henblik på, at politiet kunne genoprette ro og orden.

Særlig viste en gennemgang af begivenhederne, at det klart uheldige forløb af politiindsatsen på Fælledvej og Skt. Hans Torv til dels var en følge af beslutninger, handlemåder eller undladelser fra politiledere, enkelte politifolk eller grupper af politifolk, hvorfor en beskrivelse af en vis detaljeringsgrad af forløbet og en vurdering heraf forudsatte en beskrivelse af disse beslutninger m.v. og den situation beslutningstageren m.v. befandt sig i.

For en vurdering af det samlede forløb måtte hensigtsmæssigheden af politiets beslutninger være af væsentlig betydning. Beskrivelsen af disse situationer måtte endvidere efter

min opfattelse også indeholde oplysninger om, hvad de pågældende politiledere m.v. selv vidste om situationen, da de traf de pågældende beslutninger.

Hertil kom, at de af Justitsministeriet oversendte spørgsmål i et vist omfang vedrørte helt konkrete dispositioner.

I min vurdering af det samlede forløb, har jeg således ment det nødvendigt at foretage en konkret vurdering af de beslutninger og handlemåder, som jeg fandt fik væsentlig indflydelse på forløbet, og navnlig for at politiet i nogle situationer fandt det nødvendigt at trække pistol og skyde.

Jeg har også ment det rigtigt at omtale og vurdere politifolks handlemåde i nogle enkeltepisoder, selvom de ikke kunne siges at være væsentlige for det samlede forløb, men alene fordi disse episoder havde været særskilt omtalt i pressen. Det gælder f.eks. RI side 177 om anholdelsen af en stenkaster.

Selv om det ikke direkte fulgte af kommissoriet, har jeg som led i vurderingen ikke ment mig afskåret fra at påpege forhold, som jeg anså for egentlige fejl i form af tilsidesættelse af tjenesteforskrifter eller dog uhensigtsmæssige dispositioner eller uhensigtsmæssig adfærd. For at gøre vurderingen heraf nuanceret, har jeg undertiden karakteriseret bestemte handlemåder som kritisable i forskellige grader.

Bedømmelsesgrundlaget for denne faktiske adfærd har dels været reglementariske bestemmelser, f.eks. skydereglementet, dels min opfattelse af, hvilke handlenormer der må antages at gælde for gennemførelse af politiforretninger af denne karakter og for politifolks optræden. Denne opfattelse bygger på forskelligt undervisningsmateriale m.v. og friere overvejelser fra min side.

Jeg har som følge af kommissoriets indhold ikke ment at skulle udtale mig om eventuelle konsekvenser for enkeltpersoner i forbindelse med forhold, som jeg har fundet havde karakter af overtrædelse af forskrifter eller mere præcise normer for adfærd.

Den strafferetlige undersøgelse mod tre polititjenestemænd, der havde ramt personer med nogle af deres skud, blev således iværksat af mig i min egenskab af anklagemyndighed på det mistankegrundlag, der er omtalt i RI side 114 f. Det skete som nævnt i RI side 16 f i en udskilt, nyoprettet almindelig strafferetlig sag i Rigsadvokaturen med en særskilt skrivelse af 20. juni 1994 til Rigspolitechefens Rejseafdeling efter forudgående telefonisk aftale med Rigspolitechefen. Sagen blev i Rejseafdelingen behandlet af en kriminalkommissær, der intet havde haft med sekretariatsbetjeningen af min undersøgelse at gøre. Den pågældende kriminalkommissær rapporterede direkte tilbage til Rigsadvokaturen om forløbet af denne undersøgelse.

Jeg har ikke korresponderet eller haft samtaler med Justitsministeriet om bedømmelsesgrundlaget. Da jeg den 1. juni 1993 modtog det endelige kommissorium for undersøgelsen, rejste jeg telefonisk overfor afdelingschef Torsten Hesselbjerg, der havde paraferet kommissoriet, spørgsmålet om, hvorvidt undersøgelsen efter kommissoriet skulle gennemføres som en strafferetlig undersøgelse. Afdelingschefen meddelte, at det ville Justitsministeriet overveje og give mig underretning om.

Den 14. eller 15. juni 1993 meddelte Justitsministeriets departementschef mig telefonisk, at Justitsministeriet fandt, at undersøgelsen måtte anses for en undersøgelse uden for strafferetsplejen.

II. Spørgsmål i relation til oplysningsgrundlaget.

Ad a og b.

I redegørelsen (RI) har jeg i de enkelte afsnit i et vist omfang i kort form omtalt, på hvilket kildegrundlag min beskrivelse bygger.

I RII afsnit 6.3. side 87 ff, har jeg mere detaljeret forsøgt at beskrive materialet.

I indholdsfortegnelsen til det materiale, som Rejseafdelingen indsamlede og afleverede til mig i august 1993 er angivet, på hvilket tidspunkt den enkelte afhøring er foretaget eller indberetningen m.v. er dateret. En kopi af indholdsfortegnelsen vedlægges.

Ud over de politirapporter, der er anført i indholdsfortegnelsen, og de, der er omtalt i RII side 87 ff, som udfærdiget af Rejseafdelingen, foreligger endvidere tre rapporter fra Københavns Politis genafhøringer i november 1993 af de tre polititjenestemænd, der havde ramt personer under skudepisoden på Fælledvej.

Jeg har endvidere modtaget og gennemset materiale fra Politiets efterretningstjeneste.

Jeg er ikke bekendt med, hvorledes Københavns Politi har udarbejdet rapporterne vedrørende afhøringer af politifolk. Rapporterne fremtræder som normale afhøringer af vidner udarbejdet i overensstemmelse med reglerne i retsplejelovens § 751 og de retningslinier, som politiet i øvrigt anvender.

Rapporterne indeholder nogle af de deltagende politifolks forklaringer om forløbet, og er, når henses til situationen, så detaljerede med hensyn til politifolkenes iagttagelser bl.a. vedrørende skudepisoderne, at jeg ved gennemgangen heraf ikke skønnede, at de pågældende ved fomyede afhøringer ville kunne give yderligere oplysninger af væsentlig betydning for min beskrivelse og bedømmelse af forløbet. Enkelte genafhøringer af politifolk foretaget af Rejseafdelingen i juni 1994 syntes at bekræfte denne vurdering.

Til grund for Rejseafdelingens indsamling af oplysninger, herunder afhøringer af ledere og enkelte politifolk i august 1993, lå en skitse af 2. juni 1993 fra mig, til indholdet af undersøgelsen, der angav, hvilke forhold jeg ønskede belyst med henblik på udarbejdelsen af min redegørelse, samt en stikordsvis liste af 4. august 1993 om rejste spørgsmål i Folketing og i pressen. En kopi af skitserne m.v. vedlægges.

Kriminalinspektør Per Kanding har overfor mig oplyst, at Rejseafdelingens rapporter blev optaget på den måde, Rejseafdelingen normalt afhører vidner på.

Rejseafdelingens afhøringer i november, december 1994 og januar 1995 af de fire politiledere og omkring 90 politifolk, der er omtalt i RII side 48 ff, foregik ifølge det oplyste på grundlag af et afhøringstema, som jeg havde overgivet til kriminalinspektør Per Kanding. Afhøringerne af politifolkene blev foretaget af fire kriminalpolitifolk fra Rejseafdelingen.

På baggrund af betænkeligheder, som politiets organisationer havde givet udtryk for vedrørende disse yderligere afhøringer, havde Dansk Politiforbund rådet sine medlemmer til alene at lade sig afhøre i overværelse af tillidsmand og eventuelt en advokat stillet til rådighed af Politiforbundet. Jeg skal henvise til »Rundskrivelsen« af 7. december 1994 fra Dansk Politiforbund, der er omtalt i forbindelse med min besvarelse af litra g.

Bl.a. på baggrund af, at politilederne og politifolkene skulle udspørges om forhold, som de tidligere havde redegjort for i tjenstlige indberetninger og afhøringer, og derfor kunne stille dem i en situation, hvor deres besvarelse kunne indeholde oplysninger, som de havde været forpligtet til at oplyse om tidligere, eller som eventuelt ville være i strid med tidligere afgivne oplysninger, havde jeg ingen indvendinger imod, at afhøringerne – som ønsket – blev foretaget i overværelse af en tillidsrepræsentant og eventuelt en advokat, jf. princippet i tjenstemandslovens § 21.

Afhøringerne blev i praksis gennemført således, at de fire ledere den 17. november 1994 gennemså de lydrensede videobånd og derefter blev afhørt enkeltvis i overværelse af formanden for Københavns Politiforening og Dansk Politiforbunds advokat.

De øvrige politifolk blev for 32's vedkommende afhørt den 12. og 13. december 1994. De var tilsagt otte personer ad gangen, der gennemså videooptagelserne. De blev derefter afhørt enkeltvis under tilstedeværelse af deres lokale tillidsrepræsentant, ligesom formanden for Københavns Politiforening var til stede ved enkelte afhøringer.

I den følgende tid blev de øvrige politifolk afhørt på det tidspunkt, det af praktiske grunde var muligt at indkalde dem til. Afhøringerne blev i et vist omfang overværet af deres lokale tillidsmand.

Afhøringerne blev ifølge det oplyste af kriminalinspektør Per Kanding gennemført som helt normale politimæssige afhøringer på grundlag af et afhøringsstema og en instruktion fra Per Kanding til de afhørende kriminalpolitifolk i overensstemmelse med de spørgsmål, som jeg havde ønsket stillet de pågældende. En kopi af disse spørgsmål og Per Kandings interne skriftlige instruktion til de afhørende kriminalpolitifolk vedlægges.

Ad c.

Beskrivelsen af enhedernes forsyning med gas og genforsyningen i redegørelsen (RI) side 149 ff og min vurdering heraf side 157 og 158, bygger i det væsentlige på aflytning af radiokorrespondance samt på redegørelser fra Københavns Politi, herunder en redegørelse af 1. august 1994 fra chefpolitiinspektør Einer Lind, hvis indhold i det væsentlige er gengivet i min redegørelse. Forløbet synes endvidere underbygget af indholdet af nogle telefonsamtaler, som lederen af beredskabsstyrken fra kommandostationen førte med den omtalte halvdelingsfører og vagthavende på station 4.

Ad d.

Skudafgivelsen på Skt. Hans Torv er omtalt i min redegørelse (RI) side 72 f, side 77 (delingsførers forklaring), side 82 f (min vurdering) og side 118-121. Beskrivelsen bygger som den øvrige beskrivelse af forløbet på Fælledvej navnlig på videooptagelser og en række forklaringer fra deltagende politifolk. Enkelte af disse rapporter og indberetninger er i uddrag gengivet i RI side 323 ff. Der foreligger endvidere enkelte forklaringer fra civile vidner, der bl.a. fra vinduer i forskellige ejendomme havde iagttaget episoden.

Ad e.

Beskrivelserne af forløbet af indsættelsen af beredskabsdelingerne D-1 i Blågårdsgade og på Blågårds Plads og D-2 ad Blegdamsvej, er gjort forholdsvis kortfattede i redegørelsen, fordi der ikke i min undersøgelse er fremkommet oplysninger, der gav mig anledning til en mere omfattende beskrivelse af, hvordan indsatsen forløb. Jeg har af samme grund heller ikke foretaget en detaljeret beskrivelse af politiets efterfølgende rydninger af opløb i Elmegadekvarteret, jf. redegørelsen (RI) side 85 ff.

Der foreligger forklaringer og redegørelser fra politifolk, som indgik i D-2, ligesom nogle videooptagelser viser flere af de situationer, hvor D-2 på Blegdamsvej angribes voldsomt af stenkastende aktivister fra Skt. Hans Torv. Delingen anvendte som omtalt i RI side 67 og side 71 gashåndgranater til at frigøre sig med, da man første og anden gang gik tilbage.

På videooptagelserne ser stenangrebene voldsomme ud. Ifølge delingsførers indberetning af 19. maj 1993 blev to politifolk i denne fase skadede af stenkast i en sådan grad, at de blev bragt tilbage til køretøjerne længere tilbage på Blegdamsvej og senere bragt på skadestuen.

Delingen var imidlertid i stand til to gange at gå tilbage, og aktivisterne syntes ikke at forfølge delingen ned ad Blegdamsvej, hvilket muligvis skyldes udlægningen af gas.

Jeg har ikke været i stand til at afgøre, om stenangrebene på D-2 var lige så voldsomme, som det angreb beredskabsdelingen D-5 og resterne af »Montys« deling blev udsat for på Fælledvej tæt ved indmundingen til Skt. Hans Torv.

Jeg har bl.a. derfor ikke ment, at det forhold, at D-2 (med brug af gas) så sig i stand til at gå tilbage under stenangrebene, i sig selv viste, at delingsføreren for D-5 skønnede forkert på

Fællevej, da han ikke anså det for muligt at frigøre sig uden at beordre pistolerne trukne.

Der er så vidt ses ikke oplysninger i sagen om, at politifolkene i D-2 skulle have kastet med sten eller anvendt andre magtmidler ud over, at stavene blev trukket, men ikke anvendt, og at der blev anvendt nogle gashåndgranater.

Jeg har i min skrivelse af 19. november 1993 til Politidirektøren i pkt. 4.1. anmodet om en redegørelse for hver enkelt episode, hvor polititjenestemænd havde kastet med sten.

Svaret er gengivet i RI side 321 ff. Der er ikke redegjort for stenkast (eller afgivelse af varselsskud) vedrørende politifolk fra D-2. Jeg har derfor ment at kunne lægge til grund, at der ikke af politifolk i D-2 blev kastet med sten (eller trukket pistol) under fremrykning på Blegdamsvej.

Ad d og e.

Som nævnt bygger min beskrivelse af de faser, der er omtalt i litra d og e, bl.a. på en række forklaringer og indberetninger fra politifolk og civile vidner.

Disse forklaringer indeholder – ligesom forklaringerne fra andre episoder – i noget omfang indbyrdes afvigelser, hvilket er helt naturligt i lyset af den situation, iagttagelserne er gjort.

Til grund for den beskrivelse af begivenhederne, som indgår i redegørelsen, har jeg således foretaget en vurdering af samtlige oplysninger og beskrevet, hvad jeg fandt, at der var dækning for. Der er således også for disse episoder oplysninger om iagttagelser fra politifolk og vidner, der ikke fremgår af redegørelsen.

Ad f.

Indsamlingen af video- og lydbånd fra begivenhederne på Nørrebro blev foretaget af kriminalinspektør Per Kanding i tiden efter, at min undersøgelse var påbegyndt. Rejseafdelingen modtog i den forbindelse kopier af det materiale, som Københavns Politi havde indsamlet i forbindelse med Politidirektørens udarbejdelse af sine redegørelser og efterforskningen af strafbare forhold i forbindelse med urolighederne.

Rejseafdelingen rettede personlig og telefonisk henvendelse til nogle TV-stationer og tilskrev andre. Ifølge det oplyste fra Rejseafdelingen afviste alle TV-stationer af principielle grunde at udlevere ikke-udsendt materiale. Der vedlægges kopi af Rejseafdelingens korrespondance og optegnelser herom.

TV-udsendelsen fra TV-2 »113-skud«, der blev sendt første gang den 18. maj 1994, viste, at TV-2 anvendte videomateriale, som ikke tidligere var udsendt.

Bl.a. på den baggrund ville jeg gerne sikre mig, at der ikke forelå misforståelser i forhold til de landsdækkende danske TV-stationer, hvorfor jeg den 6. juli 1994 rettede skriftlig henvendelse til Danmarks Radio og TV-2/Danmark.

Heri tilkendegav jeg, at jeg – for at kunne gennemføre min undersøgelse bedst muligt – var interesseret i også at kunne gennemse råbånd eller ikke allerede udsendte optagelser fra Nørrebro, som disse stationer var i besiddelse af. I den forbindelse tilføjede jeg, at jeg også havde forståelse for, at TV-stationerne af principielle grunde ikke ville give mig denne adgang.

Baggrunden for denne tilføjelse var, at jeg naturligvis måtte have en vis forståelse for, at en frivillig udlevering af råbånd og bånd, hvor enkelte aktivister måske kunne identificeres i færd med at begå kriminelle handlinger, ville kunne gøre det vanskeligere i fremtiden for TV-stationernes medarbejdere frit at færdes mellem aktivister og udføre optagelser af begivenhederne.

I juli måned 1994 fik jeg ad tilfældig vej kendskab til, at Danmarks Radio i et TV-program

havde vist optagelser fra begivenhederne, som ifølge det oplyste muligvis indeholdt klip, der ikke tidligere var blevet vist. På den baggrund rettede jeg telefonisk henvendelse til Danmarks Radio og anmodede om en kopi af det allerede udsendte. Danmarks Radio meddelte mig i skrivelse af 22. juli 1994 afslag herpå.

Jeg finder ikke, at der kan være de nævnte principielle forhold til hinder for, at TV-stationer udleverer allerede udsendte optagelser, som man under alle omstændigheder inden udsendelsen må have gjort sig klart ville kunne blive optaget og anvendt af f.eks. politi og anklagemyndighed eller af mig i min undersøgelse. På den baggrund anførte jeg i RI side 15:

»Danmarks Radio har endvidere afslået at udlevere kopier af senere udsendte afsnit fra begivenhederne, hvad jeg stærkt skal beklage.«

Jeg vedlægger kopi af den pågældende korrespondance.

Ad g.

Jeg har ikke korresponderet med Justitsministeriet, Københavns Politi, Rigspolitichefen eller faglige organisationer om fremgangsmåden i forbindelse med indhentelse af oplysninger.

Som følge af de betænkeligheder og tilkendegivelser, som politiets organisationer fremkom med i anledning af sigtelsen af tre politifolk i juli 1994, rettede jeg i begyndelsen af september 1994 personlig henvendelse til Justitsministeriets departementschef og Rigspolitichefen i dennes egenskab af overordnet personalechef for ansatte i politiet og henstillede, at Justitsministeriet og Rigspolitichefen eventuelt ved drøftelser med organisationerne sikrede, at jeg til min supplerende undersøgelse kunne få gennemført, at Rejseafdelingen foretog de afhøringer af deltagende politifolk, som jeg anså for nødvendige. Det tilkendegav begge, at man naturligvis ville forsøge.

Der næst havde jeg den 12. september 1994 en telefonisk drøftelse med Justitsministeriets departementschef af mit ønske om afhøring af politifolk. På det tidspunkt var det ikke afklaret, hvor mange afhøringer der kunne blive nødvendige. Jeg tilkendegav i den forbindelse over for departementschefen, at afhøringerne i givet fald skulle omfatte alt vedrørende skudepisoderne, hvilket departementschefen fandt udelukkende måtte afgøres af mig.

Den 17. oktober 1994 orienterede departementschefen mig telefonisk om forløbet af Justitsministeriets kontakter med Dansk Politiforbund. Den 10. november 1994 meddelte departementschefen mig, at Dansk Politiforbund ville anbefale de fire politiledere at lade sig afhøre af Rejseafdelingen til min undersøgelse. Den 22. november 1994 orienterede departementschefen mig telefonisk om, at Politiforbundet i nær fremtid ville tage stilling til, om man ville anbefale de »menige« politifolk at medvirke til undersøgelsen. Den 5. december 1994 meddelte departementschefen mig telefonisk, at Dansk Politiforbund nu ville anbefale sine medlemmer at lade sig afhøre til den supplerende undersøgelse.

Jeg har ikke selv haft skriftlig eller mundtlig, herunder telefonisk forbindelse med politiets faglige organisationer. Kriminalinspektør Per Kanding har den 10. september 1994 haft en telefonisk henvendelse fra formanden for Dansk Politiforbund, der ifølge det oplyste orienterede Per Kanding om nogle forslag til fremgangsmåder, som formanden i givet fald ville være villig til at anbefale sine medlemmer. Per Kanding orienterede efterfølgende mig om henvendelsen. Denne henvendelse medførte, at jeg den 12. september 1994 tog den drøftelse med Justitsministeriets departementschef, som er omtalt ovenfor.

Den 7. december 1994 rekvirerede kriminalinspektør Per Kanding den »rundskrivelse« af 7. december 1994 vedrørende afhøringer af politifolk, som ifølge det for ham oplyste netop var udarbejdet af Dansk Politiforbund. Skrivelsen med bilag vedlægges.

Jeg har som fast udpeget arbejdsgiverrepræsentant i Justitsministeriets centrale Samarbejdsudvalg for Politiet deltaget i udvalgets møder, hvori også politiets organisationer er repræsenteret. På et ekstraordinært møde den 12. august 1994 indkaldt på anmodning af Dansk Politiforbund, drøftede udvalget omstændighederne i forbindelse med den sigtelse, der blev rejst i juli måned 1994 mod tre politifolk. På et ordinært samarbejdsudvalgsmøde den 6. september 1994 drøftedes den supplerende undersøgelse. Jeg vedlægger ekstrakter af mødereferaterne fra de nævnte møder.

Jeg henviser i øvrigt til de interne referater m.v., der er vedlagt denne skrivelse.

III. Spørgsmål i relation til visse konkrete vurderinger.

Ad a.

Udtalelsen (RI side 49) om, at politiets dispositioner i forbindelse med rydningen af barrikaderne på Nørrebrogade, undsætningen af nærpolitstationen på Blågårdsgade samt indsættelsen på Fælledvej efter min opfattelse var af *så almindelig og rutinemæssig karakter*, at det ikke nødvendiggjorde yderligere orientering af politiledelsen, skal ses i lyset af, at vagtlederen kl. 22.19 på baggrund af oplysninger om uroligheder havde skønnet det nødvendigt at oprette og bemane Københavns Politis kommandostation og tilkalde chefen for ordenspolitiet, chefpolitiinspektøren, og lederen af beredskabsstyrken og kl. 22.35 at gennemføre en generalalarmering, hvilket bl.a. indebærer, at alt tjenstgørende ordenspoliti samles og indsættes i indsatsudrustede stationsgrupper. Der forelå endvidere oplysninger om, at der var oprettet flere barrikader på Nørrebrogade af en sådan størrelse, at områdelederen på stedet skønnede, at der skulle en betydelig styrke til at rydde dem.

Chefpolitiinspektøren orienterede politiledelsen omkring kl. 22.35 om denne situation.

På den i sig selv usædvanlige baggrund, som politiledelsen altså var underrettet om, må selve den måde, beredskabsdelingen D-5 ryddede barrikaden på Dr. Louises Bro med anvendelse af tåregas, efter min opfattelse siges at være rutinemæssig og en helt almindelig gennemført politioperation, når opgaven er at rydde en barrikade med stenkastende aktivister. Det samme gælder indsættelsen af D-1 ad Blågårdsgade og »Monty«s sammensatte deling ad Fælledvej mod Nørrebrogade. Begge disse delinger anvendte også tåregas og udførte opgaverne uden større personskader.

Ad b.

Også mine udtalelser i RI side 39 skal ses i den sammenhæng, de indgår i.

Efter min beskrivelse af en episode på Fælledvej omkring kl. 22.17 inden barrikaderne var blevet etableret, hvor en gruppe på 5-6 hætteklædte aktivister i overværelse af en stor menneskemængde kastede en molotovcocktail på en patruljevogn, der havde gjort holdt for at foretage trafikregulering, anfører jeg side 39, at der var endnu en grund til, at jeg fremhævede denne episode. Jeg omtaler således, at det i den efterfølgende offentlige diskussion (fra autonome) har været hævdet, at forløbet med afspærringen af en del af Nørrebrogade var planlagt som en »fredelig happening« for at markere, at man ønskede et EF-frit Nørrebro.

I den forbindelse anfører jeg side 40, at det er min opfattelse, at det på baggrund af almindelig kendte erfaringer med afspærringer og lignende, hele tiden må have stået planlæggerne og iværksætterne af afspærringerne på Nørrebro klart, at noget sådant ville tiltrække elementer i befolkningen, som ville benytte situationen til at forøve hærværk og angribe politiet med sten og flasker.

På side 39 forsøger jeg at illustrere, at selvom der måske kunne være enkelte af iværksætterne, der på trods af de almindelig kendte tidligere erfaringer med sådanne aktioner troede, at det denne gang kunne forløbe fredeligt, måtte de ved at overvære denne livsfarlige episode

med molotovcocktailen være blevet revet ud af deres vildfarelse om, at afspærringen kunne gennemføres, uden at der ville blive forøvet hærværk, og uden at politiet ville blive angrebet.

Hensigten med denne konstatering var for så vidt ikke at tage stilling til, om nødvendige strafferetlige betingelser for at straffe for medvirken til forskellige forventelige voldshandlinger mod politiet kunne anses for opfyldt allerede ved, at planlæggerne etablerede barrikaderne. Mit formål var alene at pege på utroværdigheden i den idylliserende påstand om, at de, der opførte barrikaderne, gik ud fra, at aktionen kunne forløbe som en såkaldt fredelig happening.

Det er heller ikke mit indtryk, at afsnittet hidtil er blevet opfattet på anden måde.

Som det fremgår af min samlede vurdering i redegørelsens kapitel 10 (RI side 240 f) er det i øvrigt min opfattelse, at det indgik i planlægningen i alt fald for nogen aktivistgruppers vedkommende, at der skulle anvendes molotovcocktails og kastes med sten mod politiet.

Ad c.

I min redegørelse (RI) side 107 f behandler jeg spørgsmålet om, hvorvidt politilederne ved råb – således som det så vidt muligt skal ske efter skyderelementet – advarede mængden, før de første varselsskud blev afgivet på Fælledvej. I den forbindelse anfører jeg, at det »af mange vidneforklaringer fra Skt. Hans Torv [fremgår], at man i alt fald langt tilbage på torvet på grund af støjniveauet ikke lagde mærke til, at der blev advaret«. Jeg oplyser endvidere, at alle kunne høre skuddene, selv om der var mange, der ikke i første omgang var klar over, at det var skud, men troede, at det kunne være fyrværkeri. Herefter anfører jeg, at aktivisterne ved indmundingen af Fælledvej (d.v.s. de forreste) efter min vurdering må have såvel hørt ordren om at trække pistoler som set dem blive trukket og vidst, at det var skud, de hørte.

Min vurdering bygger jeg på, at de forreste aktivister befandt sig i en afstand af 5-10 m fra forreste del af politikæden med front mod politifolkene, som de iagttog for at kunne kaste deres sten over og under skjoldene på de ubeskyttede dele af politifolkene. Disse forreste aktivister må derfor efter min opfattelse have set, at politifolkene nogenlunde samtidigt skaffede sig af med staven (stak den i bæltet), fremtog deres pistoler af hylstrene, løftede deres højre arm højt over skjoldene (således som det kan ses på en videoptagelse) og skød lige eller skråt op i luften.

Når jeg også mener, at de forreste aktivister må have kunnet høre ordrene og advarslerne råbt i megafon, selv om kun en del af politifolkene kunne (eller har kunnet genkalde), skyldes det, at delingsføreren med den retningsbestemte megafon befandt sig umiddelbart bag den forreste del af politikæden, og derfor råbte ordren fremad og forstærkede lyden hen imod aktivisterne i en afstand af 10-15 m.

Når politifolkene efter deres forklaringer ikke alle kunne høre denne ordre, skyldes det antageligt, at de var iklædt hjelm og trak vejret (tungt) gennem gasmasken, hvilket i det hele nedsætter muligheden for at høre, således som de selv har forklaret. Når en del politifolk også har forklaret, at de i begyndelsen heller ikke så, at andre politifolk havde trukket deres pistoler, kan forklaringen efter min opfattelse meget sandsynligt være, at politifolkenes syn er nedsat bag gasmaskens øjenglas, hjelmvisiret og plexiglasskjoldet. Det gælder også til siderne, hvor gasmasken indsnævrer det synsfelt, bæreren af en sådan maske normalt har udsyn i. Hertil kommer, at politifolkene i denne situation må have koncentreret deres iagttagelser lige frem mod stenkasterne, for med deres skjolde at kunne afbøde de sten, som regnede hen på dem – højt og lavt.

Hovedparten af de civilklædte politifolk fremme ved kæden synes da også at have hørt ordren og set, at de uniformerede politifolk trak deres pistoler og skød i luften.

Jeg har i den forbindelse ikke ment at kunne tillægge det væsentlig betydning for min

vurdering af, hvad aktivister på meget tæt hold med front mod politikæden hørte, så og måtte forstå, at der var tilskuere (og enkelte politifolk), der i første omgang troede, at de knald de hørte var »kinesere« eller kanonslag.

Ad d.

»Overvejende sandsynlig« anvendes så vidt jeg kan vurdere det med lidt forskellig betydning i retlige sammenhænge.

Jeg finder, at udtrykket »overvejende sandsynligt« i bevismæssig sammenhæng i retlig sprogbrug normalt må forstås som en højere grad af sandsynlighed end »mere sandsynligt«, hvis dette sidste udtryk står som den endelige vurdering af en sandsynlighedsgrad.

I mit svar af 22. juni 1995 på spørgsmål 1 til Justitsministeriet, redegjorde jeg for de overvejelser, der lå til grund for min samlede vurdering af, hvem der havde råbt »Skyd efter benene«. Heri forklarede jeg, hvorfor jeg havde fundet, at det måtte være enten politifolk eller aktivister, der havde råbt. Herefter anførte jeg:

»Det er blevet kritiseret, at jeg i min supplerende redegørelse ikke har afstået fra at foretage en samlet vurdering af, hvem – politiet eller aktivisterne – der mest sandsynligt kan tænkes at have råbt »Skyd efter benene«.

På baggrund af, at jeg havde fået til opgave at undersøge, hvem der råbte disse råb, fandt jeg – efter at have konstateret, at bevis herfor ikke forelå – det ikke kritisabelt at foretage en sådan sandsynlighedsvurdering. Ud fra en samlet vurdering af alle oplysninger i sagen, fandt jeg det mere sandsynligt, at råbene var råbt af aktivister end af politifolk.

Det tillod jeg mig at udtrykke således (RII s. 79):

»På grundlag af en samlet vurdering af de foreliggende oplysninger, hvori indgår de overvejelser, jeg har anført ovenfor, finder jeg imidlertid, at det er overvejende sandsynligt, at råbene »Skyd efter benene« må være råbt af aktivister.««

Det var hensigten at udtrykke, at jeg i valget mellem de to muligheder havde fundet det »mere sandsynligt, at det var aktivister, der havde råbt i en sådan grad, at jeg kunne udtrykke det med ordene »overvejende sandsynligt«. Jeg kan ikke afvise, at det bedre kunne have været udtrykt i svaret til Justitsministeriet ved f.eks. at skrive »langt mere sandsynligt« eller tilsvarende udtryk.

IV. Spørgsmål i relation til undersøgelsens uvildige karakter.

Ad a.

Som det fremgår af mine bemærkninger i RII side 85, fulgte det af kommissoriet for undersøgelsen, at eventuelle yderligere oplysninger fra Københavns politi skulle tilvejebringes på grundlag af supplerende spørgsmål til politidirektøren. Forudsatte besvarelsen af spørgsmålene eventuelt, at der måtte indhentes oplysninger fra politifolk, skulle sådanne nødvendige undersøgelser og afhøringer ikke foretages af Rejseafdelingen, men foretages i overensstemmelse med de regler og den praksis, der var gældende for undersøgelser af sager mod ordenspolitifolk i København, d.v.s typisk af kriminalpolitiet i København.

Jeg har derfor ikke efterfølgende haft konkret anledning til at overveje, om en anden undersøgelsesform ville have haft betydning for undersøgelsens uvildighed.

Som nævnt ovenfor fulgte det af kommissoriet, at supplerende oplysninger, herunder oplysninger der byggede på afhøringer af politifolk i Københavns Politi, skulle tilvejebringes ved spørgsmål rettet til politidirektøren, og denne fremgangsmåde har jeg derfor anvendt.

Jeg finder ikke, at kommissoriet gav mig en hjemmel til generelt at lade Rejseafdelingen foretage afhøringer af ansatte i Københavns Politi.

Som jeg har anført i RII side 86 f, mente jeg imidlertid ikke, at Politidirektørens endelige redegørelse af 2. juli 1993 fuldt ud gav mig et grundlag for at give en beskrivelse af forløbet med den detaljeringsgrad, jeg fandt ønskelig, og jeg fandt det endvidere uhensigtsmæssigt, hvis disse mere detaljerede oplysninger, der i det væsentlige skulle bestå i forklaringer fra politifolk, der kunne belyse forløbet, skulle indhentes ved at rette spørgsmål til politidirektøren. På den baggrund aftalte jeg i juli måned 1993 med Politidirektøren, at Rejseafdelingen til brug for min undersøgelse kunne afhøre de politiledere og andre, som Rejseafdelingen fandt nødvendigt for at kunne belyse forløbet.

Herefter indhentede jeg supplerende oplysninger ved spørgsmål til politidirektøren i overensstemmelse med kommissoriet, herunder oplysninger der alene kunne tilvejebringes ved, at deltagere i politiindsatsen redegjorde herfor.

I forbindelse med indhentelse af oplysninger fra yderligere 12 betjente i juni 1994, aftalte Rejseafdelingen direkte med Københavns Politi, at afhøringerne blev udført af Rejseafdelingen, jf. RII side 89 f.

Da undersøgelsen ikke var en strafferetlig undersøgelse rettet mod politifolk i Københavns Politi, mener jeg ikke, at jeg i øvrigt havde hjemmel til at bestemme, at ansatte i Københavns Politi skulle lade sig underkaste afhøringer af Rejseafdelingen eller for den sags skyld af mig selv.

Jeg kan tilføje, at de rapporter, oplysninger og redegørelser, som jeg har modtaget fra Københavns Politi i anledning af min undersøgelse, sammenholdt med de øvrige oplysninger i sagen, ikke har givet mig grundlag for at betvivle, at de ikke skulle være tilvejebragt på en forsvarlig måde.

Ad b.

Ifølge retsplejelovens § 99, der i det væsentlige svarer til den tidligere bestemmelse i retsplejelovens § 100, stk. 2, sammenholdt med § 101 om statsadvokaternes tilsyn med politimestrenes behandling af straffesager, har Rigsadvokaten den overordnede tilsynsbeføjelse med hensyn til politimestrenes (herunder Politidirektørens) behandling af straffesager, herunder opfyldelsen af det grundlæggende princip om anklagemyndighedens objektivitet. I den forbindelse vil Rigsadvokaten af egen drift eller på grundlag af klager skulle tage stilling til politiets dispositioner og afgørelser i forbindelse med efterforskning og tiltale i straffesager.

Jeg har som følge heraf i min funktion som Rigsadvokat bestræbt mig på, at der ikke skulle kunne rejses berettiget tvivl om min upartiskhed i forbindelse med udøvelsen af denne kontrolfunktion.

På den baggrund har jeg ikke fundet anledning til at ændre form eller indhold af mine kontakter med personer og myndigheder, der var omfattet af denne undersøgelse, selv om den ikke var omfattet af de opgaver, der påhviler mig efter retsplejeloven.

Ad c.

De steder i redegørelsen, der bl.a. henvises til, har så vidt jeg kan bedømme lidt forskellig karakter.

I RI side 21 tilføjer jeg til et meget kort sammendrag af den lange opregning af alle de fejl og uhensigtsmæssige dispositioner fra politiets side, som jeg mente at have påvist i min redegørelse, at min gennemgang af forløbet også havde vist, at politiet generelt havde handlet ekstremt pligtopfyldende og udsat sig selv for stor personlig fare i et forsøg på at genoprette ro og orden af hensyn til borgerne på Nørrebro.

Formålet med, at jeg fandt det rigtigt at medtage disse bemærkninger, var at sikre en vis balance i min redegørelse, der således som der er tradition for ved undersøgelser af offentlige myndigheder, i det væsentlige koncentrerede sig om at påvise alle de negative sider ved politiets gennemførelse af deres opgaver på Nørrebro.

Min undersøgelse havde imidlertid også givet mig indtrykket af et meget pligtopfyldende politi, hvor såvel ledere som menige politifolk i området udsatte sig for en helt urimelig fare alene med henblik på at genoprette roen i området og sikre, at læger, ambulancer og brandvæsen kunne køre ind i området, hvis der opstod behov herfor.

Jeg har i denne helt korte beskrivelse af den situation, politifolkene befandt sig i betegnet aktivisterne som »en vildt stenkastende hob«. På baggrund af de bredere beskrivelser af aktivisternes handlemåde, der indgår i redegørelsen, fandt jeg, at der var saglig dækning for denne klart værdiladede betegnelse.

På side 38-39 peger jeg på noget, som jeg opfatter som en uheldig udviklingstendens, at sådanne planlagte farlige angreb på politiet formentlig som følge af hyppigheden ikke længere opfattes af myndighederne og offentligheden med den fornødne alvor. Denne konstatering (eller personlige vurdering) bruger jeg i kapitel 12 om forslag til forbedringer, som grundlag for på side 266 ff at foreslå, at straffene for disse former for angreb på politiet skærpes væsentligt.

På side 131-132 omtaler jeg, at Amnesty International i en rapport om mishandlinger begået af politiet i Danmark, der så vidt jeg har forstået er udsendt til det meste af verden, stiller spørgsmålstejn ved politifolkenes forklaringer om, at de i en bestemt situation var i fare, alene fordi man på nogle sekunders videooptagelse kan se betjente knæle bag deres skjolde med et stort gadebål foran sig, hvilket Amnesty International beskriver som, at de »synes at slappe af«. Da jeg selv mente at kunne bedømme situationen således, at politifolkene ikke slapper af, men kryber i ly for stenkast bag skjoldene, pegede jeg på, at man skal være varsom med at drage for vidtgående slutninger af sådanne videooptagelser. Jeg kunne i den forbindelse med rette have givet udtryk for overraskelse over eller peget på det uheldige i, at en organisation, der i vide kredse opfattes som seriøs, fremkom med beskyldninger om overdreven magtanvendelse på et så spinkelt grundlag.

Jeg valgte i stedet at anvende en let ironiserende afstandtagen, ved at tale om betjente, der ifølge Amnesty International syntes at »hygge sig ved det store gadebål«.

Jeg skal tilføje, at jeg som nævnt under afsnit I i vidt omfang har fundet det rigtigt i en sådan redegørelse at tage kritikpunkter fremsat i medierne op til bedømmelse. I nogle tilfælde har jeg fundet kritikken berettiget, i andre ikke.

På side 143 anfører jeg, at jeg bl.a. gennem min undersøgelse har konstateret, at politienhederne selvstændigt tager en række initiativer, bl.a. ved direkte at foreslå KSN, hvordan man kunne bruge dem. Jeg peger på, at det er meget værdifuldt og formentlig en følge af, at det i vidt omfang i den daglige tjeneste er overladt til den enkelte politimand selv at tage initiativer og selv at vælge, med hvilke midler en opgave skal løses.

Når jeg overhovedet omtaler dette forhold, som jeg i kort form betegner som »politifolkernes positive virkelyst«, skyldes det, at jeg mener, at det må stille større krav til ledelsen om at indskærpe »begrænsende« ordrer, når politifolkene indgår i samlede operationer, hvad man af den forudgående kritik af uropatruljen kan se, at jeg fandt, at ledelsen muligvis havde forsømt i denne situation.

Endelig anfører jeg side 153 i en parentes »(I København synes det ved sådanne lejligheder at høre med, at nogle mennesker kaster sten og flasker på politiets køretøjer)«.

Baggrunden for at medtage denne noget forenkede, men rigtige konstatering var, at chaufføren for en politibus med tåregas vægrede sig forsigtigt over radioen mod at blive

beordret frem ad Blågårdsgade for at levere gas til enhederne på Nørrebrogade med henvisning til politiets erfaringer med den måde, politibiler virker på menneskemængder, der er begyndt at genere politiet.

Jeg kunne have gengivet argumentationen og vurderet den for dernæst at acceptere forklaringen, der førte til en omdirigering af bussen med den nødvendige tåregas. Jeg valgte for læsbarhedens skyld den korte påstand i en parentes.

Jeg har også andre steder valgt en forenklet måde at antyde komplekse problemstillinger på. På side 88 belyser jeg f.eks. politiets bevisproblemer i opløbssager, hvor deltagere i opløbet er blandet sammen med passive tilskuere, således: »En aktivist bliver til en »fredelig« tilskuer, når han eller hun i en periode sænker armen, fordi den er blevet for øm til at kaste flere sten mod politiet, eller når han eller hun bliver pågrebet«.

Sådanne formuleringer har jeg i et vist omfang anvendt i en bestræbelse på at gøre betretningen lettere at læse.

Jeg har ikke selv ment, at disse lidt lette formuleringer med rette kunne give anledning til problemer i forhold til mit grundlæggende ønske om at gennemføre en undersøgelse, der var så objektiv som mulig. Men sådanne virkninger kan andre naturligvis bedre bedømme.

Ad d.

Der foreligger ikke korrespondance vedrørende undersøgelsens uvildige karakter. Jeg har endvidere ikke efter kommissoriets udfærdigelse ført telefonsamtaler eller deltaget i møder, hvori dette emne har været berørt. Jeg har ikke udarbejdet referat fra mødet i Justitsministeriet den 25. maj 1993, hvor jeg blev anmodet om at gennemføre en undersøgelse.

V. Andre anmodninger.

Jeg vedlægger kopi af den ønskede brevveksling m.v..

Jeg vedlægger endvidere kopi af de interne notitser og skrivelser m.v., der er udvekslet mellem kriminalinspektør Per Kanding og mig i forbindelse med Rejseafdelingens sekretariatsfunktion for mig. Kriminalinspektør Per Kanding har til brug for Ombudsmandens undersøgelse vedlagt referater af telefonsamtaler og møder på grundlag af hans løbende notater vedrørende sagsbehandlingsskridt i den supplerende undersøgelse. Per Kanding sluttede sine notater med tilvejebringelsen af erklæringerne i marts 1995 fra FBI, fordi Per Kanding ifølge sin forklaring til mig dengang gik ud fra, at hans medvirken til undersøgelsen hermed ophørte.

Per Kanding har ifølge det for mig oplyste ikke udarbejdet løbende notater vedrørende møder og telefonsamtaler om sagsbehandlingsskridt i anledning af undersøgelserne, der lå til grund for den første redegørelse, idet han gik ud fra, at Rejseafdelingens medvirken ville blive forholdsvis kortvarig og ophøre ved afleveringen af resumérapporten og det indsamlede materiale, hvilket skete i august 1993. Resumérapporten indeholder i indledningen en beskrivelse af grundlaget og forløbet af indsamlingen af materialet, jf. RI side 275 ff.

VI. Om en klage.

Ombudsmanden har endvidere anmodet mig om – i det omfang jeg måtte ønske det – at fremsætte særskilte bemærkninger til de klagepunkter, der er indeholdt i en klage af 16. juni 1995 fra Christian Harlang, Lars Adam Rehof og Laue Traberg Smidt.

I den anledning skal jeg anføre:

Pkt. I.

Klagen i Pkt. I angår, at jeg ikke i min undersøgelse har inddraget den måde, København

Politi sikrede sig beviser i forbindelse med urolighederne på Nørrebro.

Jeg har ikke fundet, at en beskrivelse og vurdering af Københavns politis egne undersøgelser af begivenhederne herunder oprydningen efter urolighederne kunne anses for omfattet af undersøgelsens kommissorium.

Pkt. II.

Klagen i pkt. II angår omfanget og tidspunktet for afhøringer af politifolk.

Jeg skal i den anledning henvise til min beskrivelse af indsamling af materiale i RII side 87 ff. Som jeg har anført flere steder, var min opgave ifølge kommissoriet at gennemføre en undersøgelse, der skulle give et samlet billede af de pågældende begivenheder og herunder belyse såvel optakten som forløbet af voldshandlingerne. På det grundlag skulle jeg afgive en beretning, der indeholdt en beskrivelse og vurdering af begivenhedsforløbet. Jeg skulle således bl.a. ikke systematisk undersøge og tage stilling til, om nogen offentlig ansat havde gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelser i forbindelse med begivenhederne, men som nævnt foretage en beskrivelse, der kunne give et *samlet* billede, og foretage en vurdering af begivenhedsforløbet.

Jeg fandt, at jeg på grundlag af det materiale, der var indsamlet, havde et forsvarligt grundlag for at foretage den beskrivelse og vurdering af begivenhederne, der var bestemt i kommissoriet. Det finder jeg stadig var tilfældet.

Jeg finder i øvrigt ikke, at der i afhøringsmaterialet er nogen holdepunkter for klagerens opfattelse af, at der på væsentlige punkter skulle foreligge ændrede forklaringer, således som jeg har redegjort for i pkt. 2 i mit notat af 22. juni 1995 til Justitsministeriet.

Pkt. III

Om klagen i Pkt. III over, at politiledelsen ikke er blevet afhørt af mig, skal jeg tillade mig at henvise til den supplerende redegørelse side 96 ff.

Pkt. IV.

Klagen i pkt. IV angår, at jeg ikke har ladet samtlige pistoler indsamle og foretage ballistiske undersøgelser.

Som anført bl.a. i den supplerende redegørelse side 86, havde Politidirektøren i sin foreløbige redegørelse af 24. maj 1993 oplyst, at skudepisoderne ville blive undersøgt nærmere og belyst i den endelige redegørelse, der forelå den 2. juli 1993. Heraf fremgik bl.a., at alle, der havde oplyst at have skudt, var blevet afhørt, men at ikke alle medtagne eller anvendte skydevåben var blevet undersøgt. En undersøgelse på dette tidspunkt iværksat af mig, kunne efter min opfattelse ikke give oplysninger af betydning for min undersøgelse. Undersøgelsen ville således ikke med sikkerhed kunne afsløre, om politifolk, der havde forklaret, at de ikke havde skudt, alligevel havde skudt. En undersøgelse heraf ville i øvrigt falde uden for sigtet med min undersøgelse, jf. det anførte ovenfor under afsnit I.

Ballistiske undersøgelser, d.v.s. undersøgelser vedrørende pistolprojektilers skudbaner, kunne efter min opfattelse ikke føre til noget af interesse for undersøgelsen. Københavns Politi foretog gennem Rigspolitiets kriminaltekniske afdeling en undersøgelse, der kunne identificere de pistoler og dermed de politifolk, der havde afskudt de projektiler, som var blevet fundet i seks af de ramte personer. Hvis der siden blev tilvejebragt yderligere afskudte projektiler af betydning for sagens belysning, kunne lignende identifikationsundersøgelser foretages. Resultatet af de gennemførte undersøgelser forelå så vidt jeg husker i august måned 1993, og jeg anmodede i min skrivelse af 19. november 1993 til Politidirektøren i pkt. 3.1. om, at resultaterne af disse undersøgelser indgik i besvarelsen af min anmodning om »en

redegørelse for hver enkel skudafgivelse, der havde til hensigt eller som [kunne] have ramt en person«.

Pkt. V.

I klageskrivelsens pkt. V klages der over, at jeg ikke i forbindelse med vurderingen af stemmer, brug af megafon m.v. har gennemført stemmeprøver med gasmaske, når vurderingen af stemmer tillægges betydelig vægt.

I forbindelse med min supplerende undersøgelse er der søgt foretaget en undersøgelse af påvirkningen af tale eller råb, der udføres gennem en gasmaske. Undersøgelsen er nærmere omtalt i RII side 23 og i erklæringen af 1. december 1994 fra Delta Akustik og Vibration, gengivet i RII side 127 ff. Det anføres bl.a. side 128:

»Det kan ses af resultatet, at frekvensområdet over 800 Hz er dæmpet i et vist omfang. Med denne relativt begrænsede frekvensmæssige indflydelse på stemmer, kan det dog være svært entydigt at afgøre om en person, der råber i støjende omgivelser, bærer gasmaske eller ej.«

Om lydoptagelsen anføres bl.a.:

»Det udleverede lydbånd indeholder en sammenhængende optagelse af 2 minutter og 16 sekunders varighed.

....

I det efterfølgende er de undersøgte sekvenser anført sammen med vor vurdering af om de pågældende personer, der udtaler kommandoerne, har anvendt megafon eller har båret gasmaske. Ord i parenteser skal kun betragtes som »lydord«. ... betyder at der forekommer ord eller stavelser, som indgår i en sammenhængende sætning, men som ikke kan genkendes.

....

Det skal nævnes, at egentlig stemmesammenligning ikke kan lade sig udføre, pga. de støjende aktiviteter.«

Som omtalt i RII side 47 anmodede jeg Rejseafdelingen om at foranledige, at det ved en stemmesammenligning med råb på de øvrige lydbånd nærmere søges undersøgt, om den af lederne, lederen af uropatruljen, der ikke var i besiddelse af megafon og ikke bar gasmaske, er den, der har råbt »Skyd efter benene«.

»Delta Akustik og Vibration« har i en erklæring af 2. januar 1995 (RII side 216) bl.a. udtalt følgende:

»....

Som det blev nævnt i vort første notat, har det ikke været muligt at foretage egentlige stemmeanalyser, da baggrundsstøjen under råb og kommandoer forhindrer dette. Det skal også bemærkes, at eventuelle indkaldelser af personer til stemmeprøvning ikke vil ændre på dette forhold.«

Under et møde den 23. januar 1995 redegjorde en medarbejder fra Delta Akustik og Vibration overfor mig om indholdet og sikkerheden af de tekniske erklæringer, og om muligheden for at tilvejebringe et sikrere grundlag for bedømmelsen.

I den forbindelse blev det over for mig oplyst, at den stemmeforvrængning, der opstod ved brug af gasmaske, kunne bl.a. som følge af baggrundsstøjen være vanskelig at skelne fra den lydæssige forvrængning, der kunne opstå ved, at der blev talt eller råbt f.eks. bag skjolde

eller bag andre personer. Som følge heraf ville et forsøg med råb i gasmasker ikke kunne forøge muligheden for at afgøre, om bestemte forvrængede råb optaget på lydbånd fra episoden på Fælledvej var råbt gennem gasmaske, eller om forvrængningen skyldtes, at den råbende person stod bag andre personer, skjolde, biler eller lignende, eller råbte i en retning væk fra mikrofonen. Det var derfor, at der i analyserne fra Delta Akustik og Vibration for nogle råb, der er forvrængede, alene er anført, at der *kan* være anvendt gasmaske, medens der for andre ikke-forvrængede råb med større sikkerhed er anført, at personen *formodentlig* ikke bærer gasmaske, eller at der ingen indikation er af, at der er anvendt gasmaske. På grund af, at de råb fra lydbåndene, der ønskedes identificerede, var så korte, ville det endvidere ikke være muligt at henføre dem til bestemte personer.

Denne sidste vurdering synes at svare til, hvad der er anført af den engelske ekspert Peter French i erklæring af 12. januar 1995, RII side 148 ff, hvori det side 157 og 160 bl.a. anføres:

»...

Vort opdrag var som følger:

....

(b) At forsøge at fastslå hvorvidt de forskellige ordrer og advarsler, der blev givet af politiet blev råbt af samme eller af forskellige politifolk.

....

(b) *Identifikation af talende*

Spørgsmålet om hvorvidt de forskellige ordrer og advarsler kom fra samme eller forskellige politifolk kan ikke behandles i disse optagelser af tre årsager:

- (I) Ytringerne er for korte og repræsenterer kun et meget begrænset udvalg af lyde fra det fuldstændige fonem-repertoire. Desuden kræver visse af de analyser, man normalt ville anvende i tilfælde af identifikation af talende, f.eks. basal gennemsnitsberegning af frekvens, en væsentlig større prøve på tale end de isolerede ytringer, der er fundet her.
- (II) Ordene råbes mere end de tales ved normale stemmelejer. Dette gør komparative analyser under anvendelsen af spektrografi og basal gennemsnitsberegning af frekvens uanvendelige.
- (III) Meget af det talte er stærkt forurennet af støj fra optøjerne.«

På den baggrund har jeg ikke fundet anledning til at gennemføre stemmeprøver med gasmaske ud over de analyser, som er foretaget af Delta Akustik og Vibration.

Pkt. VI.

Om klagen i pkt. VI om, at der må »bestå alvorlig tvivl om, hvorvidt Stig Asbjørn Jensen egenhændigt, eller i samvirke med højtplacerede embedsmænd i Justitsministeriet, eller på egenhændig foranledning af højt placerede embedsmænd i Justitsministeriet har taget initiativ til at praktisere en helt afgørende ændring af den valgte fremgangsmåde i forhold til den i kommissoriet indeholdte, som endegyldigt fjerner muligheden for at gennemføre en uvildig undersøgelse«, skal jeg tillade mig at henvise til den supplerende redegørelse side 85 f. Jeg kan tilføje, at beslutningen om undersøgelsesformen blev truffet af den daværende Justitsminister i bl.a. min overværelse på et møde i Justitsministeriet den 25. maj 1993.

Pkt. VII.

I klageskrivelsens pkt. VII anføres det bl.a. at

».. Lederen af delingen råber stort set enslydende to gange i megafon, at »såfremt mængden ikke spredes, vil der blive brugt skydevåben« og »såfremt mængden ikke spreder sig, vil der blive brugt skydevåben«. Disse råb kommer i en situation, hvor der allerede er blevet skudt én gang (varselsskud).

... Man kan herefter spørge, hvilken formodning disse to råb giver anledning til. Der er som bekendt allerede blevet skudt én gang. Skal råbet naturligt forstås som, at der vil blive skudt varselsskud endnu en gang, eller skal det forstås som en advarsel om, at nu vil der blive skudt på en anden måde?

Dette forhold, der vedrører en helt central episode i begivenhedsforløbet, ses ikke nærmere behandlet i redegørelserne.«

Forholdet er nu omtalt i RII side 99, hvori det anføres:

»Der skal som anført i redegørelsen også så vidt muligt advares ved råb. Der kan være grund til at fremhæve, at det forhold, at politiledere på Fælledvej i megafon råbte, at «...der vil blive anvendt skydevåben», ikke er udtryk for, at politiet herefter ville skyde direkte mod mængden, og derfor skød mod mængden, således som det synes forudsat i dele af pressen. Et advarselsråb til personer i et farligt opløb skal naturligvis altid gå ud på, at der vil blive skudt på dem, hvis ikke mængden trækker sig tilbage (spredes). Hvis advarselsråbet kun gik ud på, at der vil blive skudt «varselsskud», ville råbet jo helt neutralisere trusselvirkningen af de efterfølgende varselsskud. Mængden skal naturligvis trues med, at der vil blive skudt mod dem, for at advarslen kan få en effekt.«

Når jeg ikke har ofret en større omtalte af dette forhold, skyldes det, at jeg fandt det oplagt, at et advarselsråb om, at der ville blive anvendt skydevåben, og ikke, at der (på ny) ville blive skudt nogle varselsskud, ikke i sig selv kunne være opfattet eller misforstået af politifolk som ordre til nu at skyde ind i mængden, hvad politifolkenes egne forklaringer også bekræfter.

Jeg skal endvidere henvisse til forklaringen fra delingsføreren for »Montys deling« i RII side 53:

»Som tidligere forklaret bemærkede afhørte ikke meget af selve skyderiet, idet han forinden under den meget trængte situation, havde fået brosten i hovedet, og da skuddene lød, troede han faktisk, at der var tale om kinesere, altså fyrværkeri. Han hørte ikke optakten og ordrene omkring skyderiet, men så herefter adskillige politifolk stå og affyre varselsskud skråt op i luften. Herved blev han opmærksom på, at der rent faktisk var tale om pistolskud og ikke fyrværkeri. Han så til sin store overraskelse, at skuddene ingen som helst virkning havde på den aggressive mængde, hvorefter han fra sin position i den venstre side af Fælledvej løb ind i midten af vejen, hvor vpk. Dinesen befandt sig med sin megafon. Afhørte råbte til Dinesen, at denne skulle bruge megafonen og meddele aktivisterne, at de knald, der havde lydt, var pistolskud. Dinesen meddelte derefter i megafonen et eller andet i den retning – afhørte tør ikke sige, hvad der blev sagt.«

Pkt. VIII.

Klagen i pkt. VIII. vedrører bl.a., at jeg i min undersøgelse har overhørt råbet »Skyd efter

benene«. Om årsagerne hertil skal jeg bl.a. henvise til RII side 28 og 29, hvoraf det fremgår, at lydsiden på det videobånd, som Vesterbro lokal-TV oprindeligt havde stillet til rådighed for min undersøgelse, viste sig at være af forholdsvis ringe kvalitet, hvilket kan være en forklaring på, hvorfor hverken Rejseafdelingen eller jeg selv ved gentagne afspilninger havde opfattet råbene. Som det fremgår af mine spørgsmål af 19. november 1993 pkt. 2.9. til Politidirektøren anvendte jeg netop lydsiden af dette videobånd til at få fastlagt, hvilke ordre de enkelte ledere afgav på Fælledvej. Hertil kom, som jeg har omtalt i mit notat af 3. september 1994 (RII side 115), at der i de forklaringer, der forelå fra politifolk og tilskuere vedrørende skudepisoden, ikke efter min opfattelse var forhold, der sandsynliggjorde, at politiledere havde givet andre ordre, end ordre som af politifolkene blev opfattet som ordre om varselsskud. Alle politifolk havde under alle afhøringerne og i indberetninger forklaret, at de alene havde hørt ordre, som de opfattede som ordre om varselsskud. Ingen tilskuere havde hørt andre ordre. Selv de to politifolk, der skød sigtet skydning, og de tre politifolk, der havde ramt personer med ialt seks projektiler, forklarede, at de alene havde hørt ordre, som de opfattede som ordre om at skyde varselsskud.

Jeg skønnede derfor ikke dengang, at der var særlig anledning til at lade foretage lydrensninger og lignende af hele dette videobånd eller de øvrige bånd fra begivenhederne.

Pkt. IX.

Om klagen i pkt. IX skal jeg tillade mig at henvise til min beskrivelse ovenfor under pkt. III g.

Pkt. X.

Klagen vedrører pressens adgang til aktindsigt.

Jeg skal i den forbindelse henvise til besvarelsen af pkt. 3 i mit notat af 22. juni 1995 til Justitsministeriet.

Pkt. XI.

Klagen angår den bevisvurdering, jeg har foretaget i den supplerende undersøgelse.

Jeg finder ikke, at jeg kan tilføje noget, men må i det hele henvise til den supplerende redegørelse.

Pkt. XII.

Klagen angår undersøgelsesernes varighed. Herom skal jeg tillade mig at henvise til besvarelsen af pkt. 4 i mit notat af 22. juni 1995 til Justitsministeriet.

Med venlig hilsen

(sign.) Asbjørn Jensen

JUSTITSMINISTERIET

Den 12 DEC. 1995

Folketingets Ombudsmand

Vedlagt fremsendes til orientering kopi af Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995 til Justitsministeriet om den foreløbige redegørelse II om Nørrebro-sagen fra Folketingets Ombudsmand

Justitsministeriet forventer – som nævnt i justitsministerens brev af 5. december 1995 – herefter inden jul at kunne afgive sine bemærkninger til ombudsmandens foreløbige redegørelse.

*P.M.V.**(sign.) Lars Bay Larsen*

ASBJØRN JENSEN

København, den 12. december 1995.

Justitsministeriet.

I skrivelse af 20. november 1995 har Justitsministeriet anmodet mig om en udtalelse om en foreløbig redegørelse II om Nørrebrosagen fra Folketingets Ombudsmand.

I den anledning skal jeg henvise til bemærkningerne i det følgende.

Afsnit 1 indeholder en sammenfatning af mine bemærkninger til ombudsmandens kritik. *I afsnit 2* gennemgår jeg kritikken af undersøgelsens bedømmelsesgrundlag mere detaljeret. Afsnittet er ganske langt. Det skyldes navnlig, at ombudsmandens kritik ikke alene er meget alvorlig, men også, at kritikken er meget generelt formuleret. For at tage stilling til realiteten i kritikken har det derfor været nødvendigt at kommentere såvel den generelt holdte kritik som hvert af de eksempler, ombudsmanden fremhæver, og vurdere, om de er bæredygtige for kritikken.

I afsnit 3 gennemgår jeg spørgsmålet om uvildighed, og *i afsnit 4* kommenterer jeg nogle konkrete bemærkninger og vurderinger.

Jeg finder, at kritikken er uberettiget.

Med venlig hilsen

(sign.) Asbjørn Jensen

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Afsnit 1. Sammenfatning	145
Afsnit 2. Bedømmelsesgrundlaget	148
2.1. <i>Placering af retligt ansvar</i>	148
2.2. <i>Afgrænsning af undersøgelsen</i>	149
2.2.1. Ansvar for radiomateriel	150
2.2.2. Ansvar for melderutiner	151
2.2.3. Ansvar for skyderelementet	151
2.2.4. Politiledelsens ansvar	151
2.2.5. Gasforsyning	152
2.2.6. Forholdet mellem D-2 og D-5	153
2.2.7. Skudafgivelsen på Skt. Hans Torv	155
2.2.8. Oplysninger til ombudsmanden om undersøgelsens afgrænsning	157
2.3. <i>Sammenfatning vedrørende 2.1. og 2.2.</i>	158
2.4. <i>Det retlige vurderingsgrundlag</i>	158
2.4.1. Angivelsen af vurderingsgrundlaget	159
2.4.2. Det anvendte vurderingsgrundlag	159
2.4.3. Sammenfatning om det retlige vurderingsgrundlag	162
2.5. <i>Bedømmelse af »tjenestestridig adfærd«</i>	163
2.5.1. Ombudsmandens fortolkning	163
2.5.2. Bedømmelsen i redegørelserne	163
2.5.3. Sammenfatning om »tjenestestridig adfærd«	165
2.5.4. Bedømmelsen i eksempler	167
2.6. <i>Strafferetlige forhold</i>	172
2.6.1. Omtale af strafferetlige forhold	172
2.6.2. Andre strafferetlige vurderinger	173
2.6.3. Sammenfatning om strafferetlige vurderinger	173

2.7.	<i>Taktiske vurderinger</i>	174
2.8.	<i>Personlige udtryk</i>	175
Afsnit 3.	Uvildighed	176
3.1.	<i>Københavns politis afhøringer</i>	176
3.2.	<i>Kontakt med personer og myndigheder, der var omfattet af undersøgelsen</i>	177
Afsnit 4.	Konkrete bemærkninger og vurderinger.	179
4.1.	<i>Politiindsatsen rutinemæssig</i>	179
4.2.	<i>Molotovcocktail</i>	180
4.3.	<i>Skyd efter benene</i>	181
4.4.	<i>Støjniveauet på Fælledvej</i>	182
4.5.	<i>Hjemmelsgrundlaget for skudafgivelse</i>	185
Bilag:	Uddrag af justitsminister Erling Olsens tale ved politiombudsmødet den 26.5.1993	186

Afsnit 1. Sammenfatning.

Selv om redegørelsen i sin titel betegner sig som foreløbig, er der intet foreløbigt i den formulerede skarpe, alvorlige kritik, og redegørelsen er da også i den foreløbige form blevet offentliggjort.

1.1. Det grundlæggende kritikpunkt vedrørende *vurderingsgrundlaget* er, at jeg ikke har udtalt mig om enkeltpersoners, herunder især Københavns politis ledelses, retlige ansvar. Ombudsmanden betegner det i sin redegørelse side 74 som en »afgørende indskrænkning af bedømmelsesgrundlaget«. Ombudsmanden anfører forskellige steder, at denne indskrænkning har fået væsentlig indflydelse på rapporterne, og at det har medført, at forhold, som ombudsmanden opfatter som centrale, ikke er blevet undersøgt.

Som redegjort for i *afsnit 2.1.* var det efter kommissoriet og den undersøgelsesform, der følger af kommissoriet, ikke muligt for mig at tage stilling til, om retligt ansvar skulle søges pålagt enkeltpersoner. Det ville også have været retssikkerhedsmæssigt meget betænkeligt, hvis jeg i en undersøgelse af den karakter skulle søge et retligt ansvar placeret. Det skyldes, at det materiale, undersøgelsen skulle bygge på, i det væsentlige ville blive tilvejebragt uden de retssikkerhedsgarantier, der ellers gælder, når en undersøgelse foretages med henblik på at fastlægge et retligt ansvar for enkeltpersoner.

Det må være ombudsmandens urigtige forståelse af kommissoriet for og karakteren af min undersøgelse, der danner det centrale grundlag for hans skarpe kritik af undersøgelsen med ordvalg som inkonsistent, markante udeladelser, vilkårlighed o.s.v.

Ombudsmanden omtaler flere steder, at det er markant, at jeg ikke har taget stilling til det retlige ansvar for den øverste ledelse.

Som det fremgår af *afsnit 2.2.*, har jeg konsekvent inddraget ledelsen på forskellige niveauer i vurderingen af alle de episoder på Nørrebro, hvoraf det fremgik, at ledelsens handlinger eller undladelser kunne have haft direkte indflydelse på forløbet. Det opfylder kommissoriets beskrivelse af min opgave: at beskrive og vurdere begivenhederne på Nørrebro. Det var endvidere en naturlig følge af denne opgave, at vurderingerne i de fleste tilfælde måtte vedrøre de personer, der direkte var involveret i begivenhederne, d.v.s. ledere på »gadeplan« og menige politifolk.

Ombudsmanden kritiserer, at det vurderingsgrundlag, som jeg har anvendt ved bedømmelsen af begivenhederne, er overordentligt bredt, mindre præcist, og til dels af ikke-retlig karakter. Han udtaler endvidere, at jeg i vidt omfang har foretrukket mere personligt prægede målestokke frem for vurderinger baseret på bindende retsregler og tjenstlige instrukser.

Som anført i *afsnit 2.4.* er det vurderingsgrundlag, som jeg har anvendt, et sædvanligt juridisk bedømmelsesgrundlag også med hensyn til den målestok, der danner grundlag for vurderingen. De faktiske handlinger og undladelser er vurderet i forhold til bindende forskrifter, d.v.s. love og bindende tjensteforskrifter. Vedrørende en stor del af det, jeg skulle undersøge, nemlig politiets indsats mod forskellige barrikader og opløb, findes der imidlertid ikke bindende instrukser for, hvordan politiet skal handle. Sådanne dispositioner er derfor bedømt ud fra handlenormer, som jeg har fastlagt ud fra Politiskolens undervisningsmateriale og – i mangel af andre retskilder – ud fra almindelige overvejelser over, hvordan en politimand bør handle.

Ombudsmanden har da heller ikke givet eksempler på sit udsagn om, at relevante retsregler og tjenstlige instrukser ikke er inddraget i undersøgelsen.

Ombudsmanden kritiserer side 83, at jeg i adskillige tilfælde har taget stilling til, om enkeltpersoner kunne ifalde et personligt, retligt ansvar, fordi det er i modstrid med, hvad jeg efterfølgende har oplyst overfor ombudsmanden var min opgave. Han anfører også, at det ikke er sket konsekvent.

Jeg anfører i *afsnit 2.5.2.*, at behandlingen af enkeltepisoderne i forløbene sker konsekvent og systematisk og i øvrigt i overensstemmelse med den beskrivelse, som jeg har givet ombudsmanden.

Alle forhold af betydning for forløbet er blevet vurderet.

Som nævnt var jeg afskåret fra at placere et retligt ansvar hos bestemte enkeltpersoner, men en vurdering af forløbet kunne ikke ske på en meningsfuld måde uden i et vist omfang at bedømme enkeltpersoners beslutninger og handlemåder. Dette er imidlertid ikke det samme som at tage stilling til et eventuelt retligt ansvar for de bedømte handlemåder. Hovedparten af beslutningerne m.v. var skønsmæssige og ikke reguleret af bindende forskrifter, og min vurdering af disse beslutninger skete ud fra, om beslutningerne var fornuftige og hensigtsmæssige. Der er imidlertid et stort skridt fra uhensigtsmæssig adfærd til ansvarspådragende adfærd. Der er derfor ikke noget påfaldende i, at jeg i redegørelserne har bedømt handlinger som uhensigtsmæssige uden at diskutere, om der endog skulle foreligge tjenestestridig adfærd, fordi det for mig var oplagt, at det ikke var tilfældet. I nogle få tilfælde, hvor der forelå bindende forskrifter, kunne jeg ikke løse opgaven uden at tage udtrykkelig stilling til, om sådanne forskrifter var tilsidesat. Det tog jeg derfor stilling til, men uden at afgøre, om det kunne medføre retligt ansvar for enkeltpersoner. Denne fremgangsmåde er i overensstemmelse med kommissoriet og svarer til, hvad jeg har oplyst overfor ombudsmanden.

Ombudsmandens udsagn i redegørelsen side 92 om, at sammenlignelige forløb bedømmes efter forskellige målestokke, synes alene at være belyst med et eksempel vedrørende to beredskabsdelingens situation. Jeg påviser i *afsnit 2.2.6.*, at delingernes forhold ikke er sammenlignelige.

Ombudsmanden mener, at jeg har anvendt strafferetlige vurderinger, selv om jeg har udtalt, at der ikke indgik strafferetlige vurderinger i min undersøgelse. Det imødegår jeg i *afsnit 2.6.* Jeg har ikke, som antaget af ombudsmanden, foretaget strafferetlige vurderinger med henblik på at tage stilling til strafferetligt ansvar for enkeltpersoner.

Ombudsmanden anfører i sin redegørelse side 92, at det er en metodefejl, at jeg visse steder anlægger polititaktiske vurderinger, medens jeg andetsteds anfører, at jeg ikke har ment at kunne anlægge sådanne vurderinger i forbindelse med undersøgelsen. Dette beror som anført i *afsnit 2.7.* på en fejlslutning fra ombudsmandens side.

Ombudsmanden anfører på side 92 i sin redegørelse, »at der synes at være en tendens til at de for politiet gunstigste bedømmelsesgrundlag – typisk et strafferetligt og/eller en personlig vurdering – er blevet anvendt ved de alvorligste episoder. Ved vurderingen af mindre betydelige forhold eller tildragelser har derimod hele det juridiske regelsæt været inddraget i konstateringen af, at politiet ikke har begået fejl.«

Som anført i *afsnit 2.4. og 2.5.* har jeg anvendt bindende forskrifter overalt, hvor de fandtes. Hvis der var anledning til at vurdere, om de var blevet krænket i forbindelse med politiadfærd i forbindelse med forløbet, er det blevet omtalt. Jeg har som anført i *afsnit 2.6.* ingen steder anvendt strafferetlige vurderinger. Ombudsmandens udsagn om en sådan tendens til at vælge de gunstigste bedømmelsesgrundlag er ikke – end ikke med eksempler – bestyrket i hans redegørelse.

Det forhold, at de undersøgelser, som jeg har udført, ikke har afdækket flere kritisable forhold end sket, og at mine vurderinger heraf ikke har givet mig anledning til alvorligere kritik end sket, kan ikke i sig selv være bevis for, at undersøgelserne og dermed redegørelserne ikke giver et dækkende billede af begivenhederne på Nørrebro, eller at mine vurderinger ikke er sket på et objektive og uvildige grundlag.

Ombudsmandens gentagne kritik af at mine valg af de episoder, som vurderes, er vilkårlige, kan vanskeligt opfattes anderledes end, at ombudsmanden vil lade skinne igennem, at

han mener, at jeg specielt har udvalgt de tilfælde, hvor jeg kunne »frikende« de involverede, og at jeg i øvrigt har foretaget en for mild bedømmelse. De eksempler, som ombudsmanden anfører bl.a. om ansvaret for radiomateriellet, giver ikke dækning for hans udsagn.

1.2. I *afsnit 4* i sin redegørelse bedømmer ombudsmanden spørgsmålet om *undersøgelsens uvildighed*. Ombudsmanden finder på side 93, at det ikke følger af kommissoriets ordlyd, at Rejseafdelingen skulle være afskåret fra at afhøre ansatte i Københavns politi.

I *afsnit 3.1.* redegør jeg for, hvorfor jeg fortsat mener, at kommissoriet må forstås således, at alle oplysninger fra Københavns politi skulle indhentes ved spørgsmål til politidirektøren.

Ombudsmanden anfører, at hans undersøgelse har vist, at Justitsministeriet har bedt mig om at udarbejde en uvildig undersøgelse. Han mener ikke, at der er anledning til at inddrage de tilkendegivelser vedrørende fortolkningen af kommissoriet, som jeg har oplyst fulgte med kommissoriet.

Det er jeg ikke enig i. I *afsnit 3.1.* redegør jeg på ny for de tilkendegivelser, jeg på et møde den 25. maj 1993 modtog fra den daværende justitsminister om undersøgelsesformen i forhold til Københavns politi. Da ombudsmanden kun har medtaget en enkelt sætning fra den tale, justitsministeren holdt på politiombudsmødet den følgende dag, har jeg som bilag medtaget et uddrag af de væsentlige dele af ministerens tale om undersøgelsens indhold og form. Jeg nævner endvidere, at justitsministerens beslutning, hvorefter Rejseafdelingen ikke skulle afhøre ansatte i Københavns politi, var i overensstemmelse med en mangeårig, fast praksis.

I *afsnit 3.2.* anfører jeg, at jeg ikke er enig med ombudsmanden i, at det invaliderer undersøgelsens uvildighed, at jeg som Rigsadvokat har deltaget i to samarbejdsudvalgsmøder med bl.a. politiets organisationer, hvorunder man drøftede sigtelsen af de tre politifolk, som jeg – som Rigsadvokat – havde truffet beslutning om. Jeg finder heller ikke, at et brev fra politidirektøren til mig om eventuelle pressedementier giver grundlag for at tro, at politidirektøren har kunnet øve indflydelse på min redegørelse.

1.3. Det er således ombudsmandens urigtige forståelse af kommissoriet og undersøgelsens karakter, samt nogle fejllæsninger, der i det væsentlige danner grundlag for, at ombudsmanden hævder, at »en inkonsistens i grundlaget for undersøgelsen og dens vurderinger har medført, at væsentlige dele af redegørelserne fremtræder med et vist præg af vilkårlighed«. Der er efter min opfattelse intet grundlag for ombudsmandens afsluttende udsagn om, at der er skabt »berettiget tvivl om, hvorvidt rapporterne kan siges at give et så vidt muligt objektivt og dækkende billede af, hvad der foregik på Nørrebro den 18.-19. maj 1993«.

1.4. Endelig skal jeg tilføje.

Ombudsmanden har afgivet en »foreløbig redegørelse«, som han måtte vide ville blive kendt af offentligheden straks efter fremsendelsen til Justitsministeriet. Jeg har således ikke inden offentliggørelsen haft mulighed for at udtale mig om hans kritik.

Fremgangsmåden med en foreløbig redegørelse af denne art er overraskende – ikke mindst på baggrund af, at ombudsmanden oplyser, at mine svar på hans spørgsmål har givet ham anledning til tvivl. Trods denne tvivl har ombudsmanden – uden at bede mig om at supplere mine svar – foretaget sine egne fortolkninger af svarene. I væsentlig omfang på grundlag af disse fortolkninger mener han, at der er mangler og inkonsekvenser i redegørelserne, og han fremsætter en kritik, der omfatter udtryk som »uklart«, »uden konsekvens«, »inkonsistent«, »mangelfuld«, »uforståeligt«, »flimrende«, »tendentios« og »vilkårlighed«.

Denne fremgangsmåde finder jeg beklagelig.

Afsnit 2. Bedømmelsesgrundlaget.

Ombudsmanden behandler i sin redegørelses afsnit 3 *bedømmelsesgrundlaget* for undersøgelsen.

2.1. Placering af retligt ansvar.

Det centrale grundlag for ombudsmandens kritik af min undersøgelse er, at ombudsmanden finder det uheldigt, at jeg har foretaget en afgørende indskrænkning af bedømmelsesgrundlaget ved ikke at anse det for min opgave at udtale mig om enkeltpersoners retlige ansvar.

Jeg vil derfor først omtale dette aspekt af undersøgelsens bedømmelsesgrundlag.

Ombudsmanden anfører side 74:

»Det forekommer mig ligeledes uheldigt ... at Asbjørn Jensen ikke anså det for sin opgave at udtale sig om enkeltpersoners eventuelle retlige ansvar.«

Ombudsmanden betegner dette som en »afgørende indskrænkning af bedømmelsesgrundlaget«.

Alle kommissorier for kommissionsdomstole og dommerundersøgelser – i alt fald siden nedsættelsen i 1982 af kommissionsdomstolen om visse forhold vedrørende Post- og Telegrafvæsenet – har så vidt ses udtrykkeligt angivet, hvis det var hensigten, at kommissionsdomstolen m.v., – ud over at give en beskrivelse af et faktisk hændelsesforløb – også skulle undersøge, om »nogen har gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelser i forbindelse med de undersøgte begivenheder«. Hvis det var hensigten, at kommissionsdomstolen ikke blot skulle undersøge om »nogen havde gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelser«, men yderligere skulle tage stilling til, hvorvidt der var anledning til at gøre retligt ansvar gældende mod enkeltpersoner, har kommissoriet indeholdt en bestemmelse om, at det i undersøgelsen skulle indgå, om »nogen havde gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelser, som var af en sådan karakter, at det kan give anledning til, at et retligt ansvar søges gennemført«.

Havde det været hensigten, at jeg i min undersøgelse tillige skulle udtale mig om enkeltpersoners retlige ansvar, måtte det derfor have været angivet i kommissoriet. Der er således ikke tale om et frivilligt fravalg fra min side. Det følger af kommissoriets formulering.

Det samme resultat følger af, at undersøgelsen ifølge kommissoriet i det væsentlige skulle bygge på indsamlet materiale og supplerende udtalelser fra Politidirektøren, samt materiale, som blev tilvejebragt af Rejseafdelingen. Indsamlingen af materiale skulle ske i en undersøgelse, der ikke var i strafferetsplejens former, og ville dermed i det væsentlige bestå af politirapporter, der ikke var optaget under iagttagelse af de retssikkerhedsgarantier over for mistænkte, som følger af retsplejelovens regler om efterforskning i straffesager. Indsamling af materiale på denne »formløse« måde med det formål, at det skulle kunne danne grundlag for bedømmelser og udtalelser fra en undersøger om, at der eventuelt bør søges retligt ansvar gjort gældende over for bestemte politifolk eller politiets ledelse, ville rejse *grundlæggende retssikkerhedsmæssige problemer* i forhold til de personer, undersøgelsen blev rettet imod.

Sådanne retssikkerhedsproblemer ved de såkaldte dommerundersøgelser medførte som bekendt, at denne undersøgelsesform blev afskaffet efter en henstilling i 1988 fra præsidenterne for de kollegiale retter, og førte i 1990 til gennemførelsen af de nye regler om undersøgelsesretter i retsplejelovens § 21 a.

De regler, der blev gennemført, søgte at sikre, at der tilkommer de pågældende personer de beskyttelsesgarantier, der normalt tillægges personer, der kan ifalde sanktioner, herunder eventuelt beskikkelse af bisidder, en sigtets retsstilling i forbindelse med afhøringer, til-

vejebringelse af materiale ved afhøringer i retten o.s.v. Sådanne garantier ligger helt uden for de rammer, som den foreliggende undersøgelse efter kommissoriet blev foretaget i.

Jeg forstår derfor ikke, at ombudsmanden kan finde det »uheldigt«, at jeg i min undersøgelse ikke har set det som min opgave at udtale mig om enkeltpersoners eventuelle retlige ansvar.

Det er efter min opfattelse klart, at det efter kommissoriets indhold og undersøgelsens karakter var udelukket, at jeg på grundlag af dette formløst indsamlede materiale havde adgang til at tage stilling til, hvorvidt der var anledning til at gøre et eventuelt retligt ansvar gældende over for bestemte enkeltpersoner.

Ombudsmanden mener, at jeg i alt fald burde have omtalt denne begrænsning i redegørelsen. Det fandt jeg imidlertid ikke anledning til, da en sådan opgave klart faldt udenfor kommissoriets ordlyd og undersøgelsens karakter.

2.2. Afgrænsning af undersøgelsen.

Ombudsmanden antager endvidere, at det er denne af mig *valgte* indskrænkning af kommissoriet, der har ført til beslutningen om, hvilke forhold der skal belyses. Ombudsmanden angiver herefter, at en række forhold og episoder fra urolighederne, der efter hans opfattelse er helt centrale, »således slet ikke er undersøgt eller kun undersøgt sporadisk eller delvis«. Ombudsmanden gentager, at »Den tilbageholdende prøvelse af disse forhold synes at have direkte sammenhæng med den *særlige afgrænsning og indskrænkning* af bedømmelsesgrundlaget«, som ombudsmanden finder, at jeg selvstændigt har foretaget. (kursiveret her).

I de afsluttende bemærkninger til afsnit 3.2.2., side 75 anfører ombudsmanden videre: »Dette, ikke uvæsentlige, aspekt er imidlertid ikke blevet belyst, da Asbjørn Jensen ikke har set det som sin opgave at tage stilling til et eventuelt personligt ledelsesmæssigt ansvar for sådanne mangler«. Jeg går ud fra, at der med sætningen stadig sigtes til retligt ansvar.

Denne begrænsning – der altså er en direkte følge af kommissoriet og undersøgelsens karakter – er imidlertid *ikke* årsagen til, at forskellige forhold ikke er undersøgt.

Min beskrivelse og vurdering og dermed redegørelse omfatter på grundlag af kommissoriets klare ordlyd *de begivenheder på Nørrebro, der udviklede sig til omfattende uroligheder*. Redegørelsen skulle indeholde en beskrivelse og vurdering af *begivenhedsforløbet på Nørrebro*. Ud fra undersøgelsens formål måtte redegørelsen være koncentreret om de mere væsentlige uroligheder samt de forhold, der førte til, at politiindsatsen på Fælledvej og Skt. Hans Torv fik et så klart uheldigt forløb, at politiet skød.

Jeg fandt det endvidere rigtigt i en undersøgelse om begivenhederne på Nørrebro at medtage en beskrivelse og vurdering af nogle enkelte episoder, fordi de havde været kritiseret i den offentlige diskussion af begivenhederne. En enkelt episode »Anholdelsen af en stenkaster« (RI s. 177 ff) var f.eks. et centralt afsnit i Amnesty Internationals rapport fra 1994 »Danmark, Mishandlinger begået af politiet«.

Denne prioritering fremgår af redegørelsens indhold, idet de mindre væsentlige begivenheder kun omtales forholdsvis kortfattet eller slet ikke.

Det var således efter kommissoriet ikke en undersøgelse af Københavns politis forhold som sådan eller af det samlede politivæsen, herunder Rigspolitechefens, løsning af opgaver med hensyn til tildeling af materiel og uddannelse af politi.

I de tilfælde, hvor jeg fandt, at forløbet af selve indsatsen mod urolighederne helt eller delvist havde direkte forbindelse med handlinger eller unladelser fra ledere på kommandostationen (KSN) eller i øvrigt politiledelsen, har jeg taget spørgsmålet op og foretaget en vurdering også af ledelsens forhold.

Det fremgår f.eks. af min omtale af de muligvis modstridende ordrer, som uropatruljen

modtog inden indsættelsen på Nørrebro (RI s. 137 og s. 143), hvor jeg på baggrund af uklarheden peger på vigtigheden af en klar kommandoføring.

Det samme gælder genforsyningen med gas. Som følge af, at man ikke tidligere har haft behov for genforsyning, har jeg (RI s. 154 ff) vurderet forholdet således, at det ikke kunne kritiseres, at der ikke forelå en fast og indarbejdet rutine for genforsyning af indsatte enheder.

På baggrund af en forholdsvis detaljeret redegørelse om årsagen til, at gaspatroner, der faktisk fandtes i depotet, ikke blev fundet, har jeg (RI s. 158) endvidere vurderet, om dette forhold var en fejl, der kunne henføres til politiledelsen, og om det var en fejl, at ledelsen på kommandostationen ikke i stedet sørgede for, at der blev udbragt gashåndgranater (RI s. 159 f).

Kommandostationens omfortolkning af en melding til en knibemelding vurderes (RI s. 141).

De taktiske beslutninger fra ledelsen på kommandostationen vurderes ligeledes (RI s. 162 ff).

Når jeg ikke omtaler ledelsens eventuelle ansvar for politienhedernes fremrykning på Fælledvej, før de var genforsynet med gas, skyldes det, at det fremgår af radiokorrespondancen (RI s. 67), at fremrykningen ikke skete efter ordre fra ledelsen på kommandostationen, men at områdelederen ud fra en konkret vurdering af nødvendigheden selv traf beslutningen.

Jeg har altså ikke undtaget Københavns politiledelse fra min vurdering af forløbet, men inddraget den i undersøgelsen i de situationer, hvor ledelsens handlinger eller undladelser kunne have direkte indflydelse på begivenhedsforløbet.

Det forhold, at jeg ikke i øvrigt omtaler ledelsesansvar og herunder ansvar for de forhold, som efter ombudsmandens opfattelse side 75 ff er af central betydning, er således ikke et udtryk for et tilfældigt fravalg. Det er heller ikke motiveret af et ønske om at friholde den øverste ledelse for et eventuelt ansvar, således som ombudsmanden antyder det med ordet »markant« i konklusionen side 91. Jeg har i hvert enkelt tilfælde vurderet, om forløbet på Nørrebro blev påvirket af ledelsesdispositioner på en sådan måde, at der var et reelt behov for at diskutere, om ledelsen i den pågældende sammenhæng kunne kritiseres.

Ombudsmanden anfører side 75 specielt, at jeg ikke har vurderet den øverste politiledelses ansvar for »at politiet var udstyret med tilstrækkeligt og brugbart udstyr, at kommandogangene var indøvede, og at der forelå tjenesteinstrukser vedrørende f.eks. afgivelse af skræmmeskud under kommando«. Dette synes ombudsmanden ville være naturligt, fordi jeg forskellige steder anbefaler, at der indføres forbedringer i lyset af de erfaringer, som jeg fandt, at man kunne drage af begivenhederne.

2.2.1. Radiomateriellet.

Københavns politi anvendte de standardradioer, som resten af landet også bruger, således som de er tildelt af Rigspolitichefen. Det har – som anført side 4 af Politidirektøren i dennes redegørelse af 2. juli 1993 – i flere år været almindelig kendt, at politiets radiomateriel har en for begrænset kapacitet. Derfor blev det i 1991 besluttet at forny det. Fornyelsen, der koster omkring 300 mill. kr. er begyndt, og nyt materiel vil efter de fastlagte planer herfor blive indført i København i foråret 1996 (RI s. 255). På den baggrund har jeg ikke fundet, at det ville give nogen mening at diskutere, hvem der havde ansvaret for, at Københavns politis radiomateriel ikke havde kapacitet til at betjene politiet optimalt under disse helt ekstraordinære omstændigheder. Ombudsmanden finder, at jeg burde have drøftet og overvejet, om det var en fejl eller en forsømmelse, at Københavns politi ikke havde bedre radiomateriel. Det er jeg ikke enig i.

2.2.2. Melderutiner.

Jeg har ikke, som anført af ombudsmanden s. 75, peget på »at der mangler klare instrukser for, hvorledes en »knibemelding« skulle afmeldes«. Jeg konstaterer (RI side 146), at knibemeldinger, der i øvrigt er et godt og indarbejdet »praktisk redskab« i politiets hverdag, ikke synes at være detaljeret nok som prioriteringsmiddel i store operationer, og at der heller ikke synes at være en indarbejdet rutine om tilbagemelding, samt at det var en sådan konkret manglende tilbagemelding, der medførte, at områdelederen unødvendigt traf beslutning om at genoptage fremrykningen på Fælledvej, uden at afvente gassens fremkomst.

Jeg fandt imidlertid ikke, at denne – helt ekstraordinære – episode gav mig noget grundlag for indenfor denne undersøgelses rammer at efterforske, om de konstaterede kommunikationsfejl var udslag af ansvarspådragende fejl i det i øvrigt omfattende uddannelsesprogram af såvel teoretisk som praktisk art, som samtlige politifolk løbende er underkastet. Jeg gav derfor alene et forslag til, hvordan uddannelsen måske kunne gøres bedre. Jeg gjorde i øvrigt opmærksom på de forhold, der kunne tale imod en sådan yderligere belastning af radionettet.

2.2.3. Skyderelementet.

Ombudsmanden peger endelig på mine udtalelser (RI s. 122 og 189) om, at der på baggrund af erfaringerne fra skudepisoderne, hvor politiet skød under kommando, kunne være anledning til at vurdere, om skyderelementet bør udbygges med regler om anvendelse af skydevåben, når politifolk optræder i enheder under kommando.

Som det fremgår (RI s. 106) medførte det forhold, at skyderelementet ikke indeholdt særlige regler herom, alene, at de almindelige regler for kommandoføring skulle anvendes.

På baggrund af, at der siden 1940, da det første landsdækkende skyderelement blev udfærdiget (RI s. 327), ikke synes at have vist sig behov i praksis for særlige regler i skyderelementet for skydning under kommando, har jeg ikke fundet, at der var grundlag for i min redegørelse at drøfte, om det kunne være kritisabelt, at der ikke tidligere var blevet fastsat særlige regler herom. Min henstilling er da også alene, at det *burde overvejes*, om der bør indføres sådanne særlige regler og eventuelt gennemføres instruktioner og indøvning heraf.

2.2.4. Politiledelsens ansvar.

Ombudsmanden anfører side 91, at den omtalte afgrænsning af bedømmelsesgrundlaget må have været bestemmende for, at en række forhold – som redegørelserne ellers selv i høj grad lægger op til – ikke er blevet søgt belyst. »Mest markant er det forhold at rapporten slet ikke belyser, om den øverste politiledelse har pådraget sig et ansvar.«

Som anført ovenfor er ledelsens forhold belyst over alt, hvor forløbet af begivenhederne kunne antages at have en direkte forbindelse med ledelsens handlinger eller undladelser.

Det kan efter min opfattelse ikke i sig selv være udtryk for en fejl eller noget odiøst ved undersøgelsen, som ombudsmanden antyder, at hovedparten af de forhold, der undersøges og vurderes, angår »menige politifolk« og politilederne »på gadeplan«. Det er en naturlig følge af, at jeg skulle vurdere de konkrete begivenheder, der udspandt sig på Nørrebro. Hertil kommer, at det grundprincip for kommandoføringen, der blev anvendt af Københavns politi, i forbindelse med indsættelser imod uro og opløb (RI s. 160), gik ud på, at beføjelserne var lagt ud til en områdeleder på stedet. Ved normale uroligheder m.v. kan han overskue situationen langt bedre end ledere, der er placeret på en kommandostation, og som derfor alene får indtryk af situationen gennem radiomeldinger.

2.2.5. Gasforsyningen.

Som et andet eksempel på, hvad der efter ombudsmandens opfattelse er en følge af det indskrænkede bedømmelsesgrundlag, anføres side 75:

»Et andet eksempel er rapportens beskrivelse og vurdering af opbevaringen og fremfindingen af gasammunion. Asbjørn Jensen anser selv denne fejl for helt afgørende for at begivenhederne udviklede sig så voldsomt, at politiet var nødsaget til at skyde i nødværge. Det havde på denne baggrund været nærliggende, enten at søge at få afklaret de faktiske forhold i denne forbindelse, eller i hvert fald pege på muligheden af at der gennem tjenstlige undersøgelser var sket en tilbundsgående opklaring af disse alvorlige og afgørende forhold. Asbjørn Jensen konstaterer imidlertid blot – uden nærmere overvejelser eller begrundelser i rapporten – at der var tale om »fejl i dagligdagen« som forekommer i alle organisationer, eller «menneskelige fejl som burde have været undgået«. (RI side 158)«

Omfanget af behandlingen af fejlene ved genforsyningen med gas er som nævnt ikke en følge af en indskrænkning af bedømmelsesgrundlaget.

Jeg mener, at jeg (RI s. 151 f) har afklaret de faktiske forhold, i det omfang det var nødvendigt for at kunne afgøre, hvad der var årsagen til, at genforsyningen svigtede, og for at kunne vurdere fejlenes karakter. Ved min bedømmelse har jeg ikke, som anført af ombudsmanden, »uden nærmere overvejelser eller begrundelser i rapporten [konstateret] – at der var tale om »fejl i dagligdagen« eller »menneskelige fejl som burde have været undgået«.

På baggrund af oplysninger om, at der aldrig tidligere havde været behov for at genforsyne enhederne med gas under en operation, og en hel sides forholdsvis detaljeret beskrivelse (RI s. 151) af, hvordan en halvdelingsfører og materielmanden ledte forgæves efter gassen, anfører jeg (RI s. 157 f):

»Oplysningerne i sagen og Københavns politis redegørelse for, hvorfor man ikke fandt de gaspatroner, som rent faktisk var i depotet, viser, at man slet ikke var forberedt på, at der kunne opstå en situation, hvor man skulle anvende mere gas end den, der allerede var tildelt beredskabsdelingerne. Personalet, der ledte efter gasammunionen, vidste ikke i hvilke skabe og rum i depotet gassen fandtes, og overså flere gange æsker og kasser med gasammunion. Særlig uheldigt må det forekomme, at den nytiltrådte materielmand, som jeg må forstå var den, der i alt fald skulle vide, hvor materiellet var, heller ikke kunne finde gaspatronerne.

Det er kritisabelt, hvis det skyldtes, at han som nytiltrådt ikke i tilstrækkelig grad var blevet sat ind i eller selv havde sat sig ind i sin arbejdsopgave.

De begåede fejl er fejl, som ikke må ske, men som i enhver organisation alligevel sker med mellemrum, når det drejer sig om fremgangsmåder eller arbejdsprocesser, som man ikke hidtil har ment, der var behov for særlig at indøve eller blot sikre sig, at alle berørte var instrueret grundigt i.

Det forhold, at virkningen af fejlene i forening med andre dispositioner fik en efter min vurdering næsten katastrofal indvirkning på forløbet på Fælledvej, bør efter min opfattelse ikke tillægges betydning for bedømmelsen. Fejlene må bedømmes isoleret, og som sådan var det menneskelige fejl, som burde have været undgået, men som ikke kan give mig anledning til alvorlig kritik.

Det er beklageligt, at en stor organisation ikke langt hurtigere var i stand til at forsyne

enhederne med et middel, som alle ved er så vigtigt for politifolkenes egen beskyttelse i forbindelse med spredning af opløb.

Det er selvfølgelig en ledelsesopgave at sikre, at organisationen til enhver tid kan løse sin opgave bedst muligt. Men det er næppe muligt fuldt ud for en ledelse at afværge, at enkelte medarbejdere i en stor organisation begår fejl i dagligdagen på områder, der erfaringsmæssigt ikke har været opfattet som centrale. Hvis der foreligger instruktionsfejl og lignende af enkelte ansatte, bør det påtales i organisationen. Jeg finder imidlertid ud fra en samlet bedømmelse ikke, at ledelsen kan bebrejdes, at gasammunionen beklageligvis blev overset den pågældende nat.«

Som det fremgår heraf, bygger min vurdering af grovheden af de begåede fejl på, at jeg ikke har fundet, at organisationen (Københavns politi) burde have indøvet eller instrueret særskilt i genforsyningen med gas, fordi de hidtidige erfaringer havde vist, at der ikke var behov for en sådan særskilt rutine. På den baggrund karakteriserer jeg hændelsesforløbet som menneskelige fejl formentlig hos den pågældende halvdelingsfører og den senere tilkaldte materielmand. Jeg anfører, at hvis der er tale om fejl f.eks. instruktionsfejl, så bør det påtales. Da det er en ledelsesopgave at sørge for, at den organisation, man er leder af, kan løse sine opgaver forsvarligt, tog jeg i dette tilfælde stilling til, om Københavns politis ledelse ud fra dette synspunkt kunne bebrejdes noget. Det fandt jeg, som det fremgår, ikke.

Ombudsmanden, der åbenbart vurderer fejlen til at være alvorligere end jeg, finder det side 75 ejendommeligt, at jeg ikke gennemførte en »egentlig undersøgelse« heraf eller blot anbefalede en sådan undersøgelse gennemført.

Jeg finder imidlertid, at jeg i undersøgelsen har klarlagt fejlens opståen så langt, som det var nødvendigt for, at jeg, som det var min opgave, kunne vurdere *begivenhedsforløbet*.

Som alternativ peger ombudsmanden på, at jeg i det mindste burde have anbefalet, at der blev gennemført en nærmere undersøgelse.

Det mener jeg også, at jeg har gjort. Efter at jeg ud fra de oplysninger, jeg modtog fra Københavns politi om forholdet, har bedømt fejlens karakter og grovhed som isoleret set mindre alvorlig, peger jeg (RI s. 158) på, at »hvis der foreligger instruktionsfejl eller lignende af enkelte ansatte, bør det påtales i organisationen«. En sådan påtale, kan jo kun ske på grundlag af en undersøgelse, der endelig fastlægger, hvem det eventuelt kan bebrejdes, at fejlen opstod.

2.2.6. Forholdet mellem D-5 og D-2.

På side 76 anfører ombudsmanden, at et tredje eksempel på,

»at den særlige begrænsning af bedømmelsesgrundlaget påvirker undersøgelsen og rapporternes udformning, er den markante forskel i rapportens omtale af beredskabsafdelingen D-5's fremrykning ad Fælledvej og af afdeling D-2's indsats på Blegdamsvej«.

I mit svar af 17. september 1995 til ombudsmanden har jeg forklaret, hvorfor jeg ikke detaljeret har redegjort for D-2's forhold på Blegdamsvej, medens jeg har redegjort meget detaljeret for D-5's forhold på Fælledvej. Det var D-5, der kom i så store vanskeligheder, at man skød på Fælledvej. Som begrundelse anførte jeg bl.a.:

»Beskrivelserne af forløbet af indsættelsen af beredskabsdelingerne D-1 i Blågårdsgade og på Blågårds Plads og D-2 ad Blegdamsvej, er gjort forholdsvis kortfattede i redegørelsen, fordi der ikke i min undersøgelse er fremkommet oplysninger, der gav mig anledning til en

mere omfattende beskrivelse af, hvordan indsatsen forløb. Jeg har af samme grund heller ikke foretaget en detaljeret beskrivelse af politiets efterfølgende rydninger af opløb i Elmegadekvarteret, jf. redegørelsen (RI) side 85 ff.

....

På videooptagelserne ser stenangrebene [mod D2] voldsomme ud. Ifølge delingsførerens indberetning af 19. maj 1993 blev to politifolk i denne fase skadede af stenkast i en sådan grad, at de blev bragt tilbage til køretøjerne længere tilbage på Blegdamsvej og senere bragt på skadestuen.

Delingen var imidlertid i stand til to gange at gå tilbage, og aktivisterne syntes ikke at forfølge delingen ned ad Blegdamsvej, hvilket muligvis skyldtes udlægningen af gas.

Jeg har ikke været i stand til at afgøre, om stenangrebene på D-2 var lige så voldsomme, som det angreb beredskabsdelingen D-5 og resterne af »Montys« deling blev udsat for på Fælledvej tæt ved indmundingen til Skt. Hans Torv.

Jeg har bl.a. derfor ikke ment, at det forhold, at D-2 (med brug af gas) så sig i stand til at gå tilbage under stenangrebene, i sig selv viste, at delingsføreren for D-5 skønnede forkert på Fælledvej, da han ikke anså det for muligt at frigøre sig uden at beordre pistolerne trukne.«

På denne baggrund anfører ombudsmanden side 76 f:

»Det må antages at den særlige begrænsning i undersøgelsestemaet, der stort set afskar vurderinger af om der var grundlag for ledelsesansvar eller personansvar, har været en medvirkende årsag til at D2's forhold ikke blev beskrevet mere indgående, og især at der ikke blev foretaget en sammenlignende vurdering – således som Asbjørn Jensens efterfølgende udtalelse til mig indeholder tilløb til – mellem D5 og D2. Dette er muligvis også årsagen til at lederen af D5 efter det oplyste ikke er blevet afhørt af Rigspolitiet's Rejseafdeling. Rapporterne indeholder således ingen sammenligninger af de to beredskabsdelingers adfærd. En sammenligning måtte ellers forekomme nærliggende som grundlag for vurderingen i betragtning af at forløbet for de to afdelinger efter det oplyste var væsensforskelligt til trods for (i hvert fald delvis) ligeartede ydre omstændigheder.«

Jeg fastholder, at det på ingen måde er »den særlige afgrænsning i undersøgelsestemaet, der stort set afskar vurderinger af om der var grundlag for ledelsesansvar eller personansvar«, der var årsag til, at D-2's forhold ikke blev beskrevet mere indgående.

Årsagen er, at jeg ikke fandt det påkrævet at redegøre i detaljer for forholdene for de enheder, hvor der ikke var oplysninger om, at de skulle have optrådt u hensigtsmæssigt, og som i øvrigt ikke havde anvendt andre magtmidler end trukket stav og brugt tåregas.

Der var, som det fremgår af min redegørelse, under urolighederne mange forskellige enheder, der i løbet af aftenen og natten var i »kamp« med aktivister. Jeg har ment det forsvareligt ud fra formålet med undersøgelsen i min redegørelse at koncentrere mig om de situationer, hvor indsatsen udviklede sig uheldigt.

Ombudsmanden anfører, at en sammenligning mellem D-5's kamp på Fælledvej og D-2's kamp på Blegdamsvej måtte forekomme nærliggende som følge af, at forløbet blev så forskelligt (D-5 skød), til trods for »(i hvert fald delvis) ligeartede ydre omstændigheder«.

Som det fremgår af mit svar af 17. september 1995, er det min vurdering, at den situation, de to enheder og dermed de to ledere af D-5 og D-2 befandt sig i, på afgørende punkter var forskellige. D-2's frigørelse uden at bruge skydevåben kunne derfor ikke bruges til at afgøre,

om delingsføreren for D-5 skønnede forkert, da han (RI s. 76) ikke mente, at de kunne slippe væk med de sårede uden at trække skydevåben og afgive varselsskud.

Som jeg har anført, kan det ikke af de indsamlede oplysninger, herunder videooptagelser afgøres, om stenangrebene var endnu voldsommere på Fælledvej end på Blegdamsvej.

Det er imidlertid oplyst, at D-2 i denne fase kun fik to skadede politifolk, og at de kunne føres væk. Hertil kom, at D-2 anvendte nogle gashåndgranater for at frigøre sig, og at aktivisterne ikke syntes at forfølge dem længere ned ad Blegdamsvej.

D-2's indsats på Blegdamsvej var ikke på afgørende måde vanskeligere eller anderledes end de senere indsatser af delinger i Guldbergsgadekvarteret, som ligeledes i min redegørelse er omtalt summarisk (RI s. 85 ff). D-2 bliver således behandlet helt på samme måde som andre delinger i tilsvarende situationer.

Så vidt jeg kan se, er det udelukkende dette forhold, ombudsmanden lægger til grund for sin udtalelse i konklusionen side 92 om, at »sammenlignelige forløb ... vurderes efter forskellige målestokke«.

Ombudsmanden har ikke grundlag for at hævde, at jeg ikke har behandlet sammenlignelige forhold ens eller i øvrigt vilkårligt har undladt at beskrive og bedømme forhold af betydning for vurderingen af politiets, herunder ledelsens, handlemåder.

2.2.7. Skudafgivelsen på Skt. Hans Torv.

Om skudafgivelsen på Skt. Hans Torv anfører ombudsmanden side 77:

»I rapporten er de forhold der berettigede politiet til at skyde, beskrevet meget kortfattet og meget mindre detaljeret end skudepisoderne 10 minutter forinden på Fælledvej. Et referat af en afhøring af én politimand (delingsføreren) er i rapporten gengivet til underbyggelse af at der forelå en nødværgesituation. Derudover er situationens forløb ikke dokumenteret i redegørelsen.«

Ombudsmanden fortsætter:

»Det er ikke muligt på grundlag af rapportens beskrivelse af denne begivenhed at tage stilling til, eller blot få et indtryk af om betingelserne for at afgive skræmmeskud var opfyldt. Der er en betydelig forskel i undersøgelsernes og fremstillingens intensitet her, og ved beskrivelsen af de to tidligere skudepisoder. I betragtning af at også denne episode må anses for meget alvorlig, kan forskellen virke påfaldende. De svært forståelige, men betydningsfulde, udeladelser i undersøgelsen må betragtes som en konsekvens af det anvendte bedømmelsesgrundlags upræcise karakter.«

Ombudsmandens beskrivelse af redegørelsens behandling af skudepisoden er ikke dækkende.

I RI side 72 anføres det:

»D-5 gik herefter frem mod aktivisterne, der fra midten af torvet kastede sten mod hele politistyrken. Delingen gik lige op imod stenbunkerne, hvor den mødtes med en stenregn, der var meget voldsom, fordi aktivisterne bogstavelig talt stod i de oplagte bunker af brosten og blot behøvede at bukke sig for at kaste en ny.

Delingen, D-5, kom ganske tæt på stenkasterne, men som det kan ses på videooptagelser, faldt der en eller flere politifolk i forreste række, som andre forsøgte at trække tilbage. Delingsføreren befalede, at der skulle trækkes skydevåben og advarede mængden.«

Ud over delingsførerens forholdsvis detaljerede forklaring (RI s. 77) afgivet i byretten, er der (RI s. 118) gengivet en politimands forklaring om forholdene på Skt. Hans Torv umiddelbart forinden, der blev givet ordre om at trække pistolerne. Endelig er der (RI s. 132 og 133 og gentaget s. 323 ff) gengivet nogle forklaringer fra politifolk hentet fra Københavns politis sammendrag.

Navnlig videooptagelsen, men også de nævnte forklaringer, underbyggede delingsførerens forklaring om, at han havde grund til at anse betingelserne for på ny at trække pistol og afgive varselsskud, for opfyldt.

På side 323 ff gengives to politifolks forklaringer således:

»På Sankt Hans Torv afgav han efter ordre 3 varselsskud og i forlængelse deraf *kastede han ca. 10 brosten* mod de angribende stenkastere. Det var i nødværge, idet 2 kollegaer netop var blevet ramt og faldt omkuld.

Han kastede derfor stenene for at afværge yderligere livstruende personangreb mod de 2 kollegaer, som var faldet.

og

»På Torvet blev de overdænget med kasteskyts, hvorefter vpk. .. gav ordre til at trække pistolerne og der blev afgivet varselsskud. Afh. trak også sin pistol, men nåede ikke at afgive skud, idet kollega ved siden af afh. faldt omkuld, hvorefter afh. igen hylstrede sin pistol og trak den sårede kollega bagud. Denne tilbagetrækning foregik ved, at afh. knælede ned for at tage fat i kollegaen. Herunder kom flere BZ-ere hen imod afh. og den sårede kollega og samtidig blev afh. og den liggende kollega overdænget med brosten.

For at afværge et påbegyndt livstruende angreb tog afh. herefter 2 *brosten*, som han kastede i mod den fremstormende gruppe. Derved fik afh. lidt »luft« og tid til at bringe den sårede kollega i sikkerhed bag kæden, hvorefter han igen selv indgik i kæden.«

I RI side 120 anfører jeg:

»Da kæden fik faldne ganske tæt på stenkasterne, som sammen med de politifolk, der forsøgte at slæbe dem tilbage, var udsat for massive stenkast, finder jeg, at betingelserne for at anvende skydevåben efter skyderelementets afsnit I litra a var opfyldt.

Der blev ifølge det oplyste alene skudt varselsskud.«

Noget væsentligt for min beskrivelse og vurdering af situationen på Skt. Hans Torv er, som det er anført (RI s. 72), en videooptagelse, der efter min bedømmelse viser, at der forholdsvis tæt på de stenkastende aktivister faldt en eller flere politifolk, som de øvrige politifolk kun med vanskelighed kunne slæbe tilbage, fordi de samtidig skulle beskytte sig selv mod stenkastene (RI s. 83). Videooptagelsen underbygger, at betingelserne for at udøve nødværge for at modstå et påbegyndt farligt angreb var til stede i denne situation. Det er næppe muligt i en skriftlig redegørelse at anskueliggøre indholdet af en billedoptagelse på anden måde end ved at gengive, hvad man finder, at den viser.

Det er klart, at det måtte overvejes, om delingsføreren i det hele taget skulle have beordret sin deling frem mod stenkasterne i denne situation. Det har jeg vurderet (RI s. 82 f), hvor jeg redegør for, hvilke elementer jeg har lagt vægt på ved afgørelsen af, om beslutningen kan kritiseres.

Når der til redegørelsen om skudepisoden på Fælledvej (RI s. 94 ff) er indhentet og medtaget flere detaljerede forklaringer fra politifolk, der befandt sig i forreste linie, skyldes det

navnlig, at det af en videooptagelse fra fællevej som omtalt (RI s. 95) synes at fremgå, at der ikke var faldne politifolk i midten af kæden, da lederne beordrede pistolerne trukne. Ligeledes havde nogle civile vidner, navnlig i medierne, men også til politirapporter, forklaret, at de ikke havde set faldne betjente i kæden på dette tidspunkt. Da delingsføreren for D-5 under en vidneafhøring i byretten (RI s. 76 og s. 101) havde forklaret, at han ikke mente, at han kunne slippe væk med de sårede, blev dette forhold nærmere undersøgt ved yderligere afhøringer (RI s. 95). Under hensyn til at dette aspekt med de sårede var væsentligt for bedømmelsen af, om det havde været nødvendigt at trække skydevåben, er en del af disse forklaringer gengivet i selve redegørelsen.

Forskellen i omfanget af den gengivne dokumentation er således ikke et udslag af tilfældige valg, eller et udslag af, at mit bedømmelsesgrundlag var af »upræcis karakter«, men er en følge af karakteren af de tilvejebragte beviser. Vedrørende episoden på Skt. Hans Torv forelå der en offentligt fremvist videooptagelse, der efter min opfattelse underbyggede politilederens forklaring om, at betingelserne for at beordre pistolerne trukne var til stede, medens der fra Fællevej var en videooptagelse, som umiddelbart pegede i retning af, at politiledernes og andre politifolks forklaringer om, at der var faldne politifolk til hinder for frigørelsen, ikke var rigtige.

2.2.8. Oplysninger til ombudsmanden om undersøgelsens afgrænsning.

Ombudsmanden synes at kritisere mig for, at jeg ikke over for ham redegjorde mere præcist for, hvilke kriterier jeg havde anvendt til at afgrænse de episoder og forhold, som blev omtalt i redegørelserne.

I ombudsmandens sammenfatning side 66 om det anvendte bedømmelsesgrundlag anføres det bl.a., at »en nærmere gennemgang af rapporterne efterlader betydelig tvivl om dette centrale spørgsmål vedrørende hele bedømmelsesgrundlaget. Det gælder ikke blot .. de foretagne vurderinger, men også i henseende til udvælgelsen af de spørgsmål der bliver – eller ikke bliver – gjort til genstand for undersøgelse ...« (kursiveret her).

Ombudsmanden anfører videre, at på *denne baggrund* blev Asbjørn Jensen anmodet om »at præcisere det eller de grundlag han havde anvendt ved sin bedømmelse af begivenhederne på Nørrebro«.

Ombudsmanden bad mig imidlertid i skrivelse af 18. august 1995 alene om »at redegøre for, *hvilket – eller hvilke – bedømmelsesgrundlag* De har anvendt i forbindelse med *Deres stillingtagen til de undersøgte begivenheder og deres mulige konsekvenser*. ... Som eksempel på tilsvarende problemstillinger i andre undersøgelser henviser jeg til beretning afgivet af Kommissionsdomstolen af 26. januar 1989 om Aabergsagen, s. 4-8.« (kursiveret her).

På den baggrund redegjorde jeg i min skrivelse af 17. september 1995 for det bedømmelsesgrundlag, d.v.s. vurderingsgrundlag (målestokke), som jeg havde anvendt. Svaret indeholdt ikke en redegørelse for, efter hvilke kriterier jeg nærmere udvalgte de *spørgsmål*, der skulle undersøges, eller afgrænsede de forhold, som jeg skulle beskrive og vurdere for at opfylde kommissoriets krav. Det skyldes, at ombudsmandens spørgsmål ikke kunne forstås således, at jeg *også* blev bedt om at svare på, hvordan jeg havde fastlagt de spørgsmål, jeg skulle undersøge.

På side 66 anfører ombudsmanden

»Asbjørn Jensens svar har ikke kunnet forrykke indtrykket af en svigtende præcision og klarhed i undersøgelsens bedømmelsesgrundlag. Men dertil kommer at gennem-

gangen af rapporterne viser en betydelig inkonsekvens i forhold til det, der nu efterfølgende er blevet angivet at være undersøgelsens bedømmelsesgrundlag.«

Jeg mener som nævnt ikke, at ombudsmanden har spurgt mig om, hvorledes jeg afgrænsede undersøgelsens genstand. Det er derfor allerede af den grund heller ikke så mærkeligt, at han ikke mener at have fået et klart svar. Det overraskende er, at han finder det rigtigt at kritisere en udtalelse for at være en uklar besvarelse af et spørgsmål, når han ikke har stillet spørgsmålet.

Afgrænsningen er i øvrigt sket i overensstemmelse med de saglige kriterier, jeg har omtalt ovenfor.

2.3. *Sammenfatning vedrørende 2.1. og 2.2.*

Ombudsmanden er af den opfattelse, at jeg inden for rammerne af min undersøgelse havde hjemmel til, og derfor – som en egentlig undersøgelsesret – burde have taget stilling til, hvorvidt enkeltpersoner i politiet havde begået fejl og forsømmelser af en karakter, at retligt ansvar burde gøres gældende imod dem.

Det er endvidere ombudsmandens opfattelse, at jeg ved af egen drift at indsnævre bedømmelsesgrundlaget gør det anvendte grundlag væsensforskelligt fra de bedømmelsesgrundlag, som i almindelighed benyttes i forbindelse med juridisk-fagkyndige undersøgelser. Ombudsmanden opfatter det som en »afgørende indskrænkning af bedømmelsesgrundlaget«.

Som det fremgår af det anførte ovenfor under afsnit 2.1., finder jeg, at ombudsmanden grundlæggende har fejlopfattet karakteren af min undersøgelse. Det følger af kommissoriets og de deraf følgende undersøgelsesmetoder, at der *ikke* er adgang til for undersøgeren at tage stilling til, om retligt ansvar bør søges gennemført over for enkeltpersoner, og at det i øvrigt ville være retssikkerhedsmæssigt betænkeligt, hvis der blev tillagt en undersøgelse af denne karakter sådanne beføjelser.

Ombudsmanden antager, at det er denne indsnævring, som han mener, at jeg selv har foretaget, der har været bestemmende for, at en række forhold, som ombudsmanden finder burde være undersøgt eller undersøgt bedre, ikke er blevet det.

Som anført har jeg været afskåret fra at placere et sådant retligt ansvar overfor enkeltpersoner. Denne begrænsning har imidlertid *ikke* haft betydning for, hvilke begivenheder og forhold jeg har undersøgt nærmere. Fastlæggelsen heraf er sket på grundlag af kommissoriets ordlyd: at beskrive og vurdere begivenhederne på Nørrebro. Ved vurderingen af begivenhederne har jeg konsekvent inddraget ledelses forhold over alt, hvor disse måtte antages at have kunnet haft direkte indflydelse på forløbet.

Jeg har endvidere redegjort for, hvorfor jeg ikke i en beskrivelse og vurdering af *begivenhederne på Nørrebro* har omtalt og vurderet ansvaret for generelle forhold som radio-materiel, generel uddannelse og formuleringen af skydereglementet, samt at jeg mener, at jeg har foretaget en fyldestgørende undersøgelse vedrørende gasforsyningen, beredskabsdelingen D-2's forhold og skudepisoden på Skt. Hans Torv.

Jeg mener således ikke, at jeg har undladt at undersøge og redegøre for væsentlige forhold af betydning for *begivenhedsforløbet*. Undersøgelsen er også gennemført efter de saglige kriterier, jeg har redegjort for.

2.4. *Det retlige vurderingsgrundlag.*

Ombudsmanden kritiserer, at vurderingsgrundlaget ikke er *angivet* generelt i redegørelserne, og at vurderingsgrundlaget ikke er *anvendt* konsekvent.

Ombudsmanden anfører side 74, at

»Kommissoriets forholdsvis åbne udformning gjorde det om ikke nødvendigt, så dog meget nærliggende at Asbjørn Jensen selv havde afgrænset, eller i det mindste præciseret bedømmelsesgrundlaget for undersøgelsen. En nærliggende mulighed havde været at han – som det f.eks. skete af kommissionsdomstolen vedrørende »Aaberg-sagen« (jf. ovenfor afsnit 1.2.1.1.) havde beskrevet og fulgt en præcis og konsistent (juridisk præget) linie ved selve bedømmelsen af de undersøgte begivenheder.

....

Det må efter min opfattelse anses for uheldigt for undersøgelsens gennemførelse og resultater at Asbjørn Jensen undlod at afklare og præcisere sit bedømmelsesgrundlag.«

2.4.1. Angivelsen af vurderingsgrundlaget.

Jeg overvejede, om der indledningsvis i redegørelsen burde medtages en generel beskrivelse af, hvordan jeg i de enkelte afsnit kom frem til de anførte vurderinger. Når jeg valgte ikke at medtage en sådan beskrivelse, skyldtes det navnlig følgende:

Som nærmere omtalt nedenfor bestod politiets indsats i det væsentlige af faktiske dispositioner af forskellig karakter, som ikke er nærmere reguleret af bindende regler, og hvorom der heller ikke gælder en på forhånd fastlagt éntydig norm. Vurderingen må i vidt omfang foretages ud fra en stillingtagen til de konkrete omstændigheder sammenholdt med en opfattelse af, hvad en fornuftig politileder m.v. ville have gjort i en tilsvarende situation. Angivelsen heraf i abstrakt form ville efter min opfattelse blive så generel, at den ikke ville kunne give nogen reel vejledning for læseren.

Jeg fandt det der ud over så indlysende, at min undersøgelse skulle ske på grundlag af gældende ret, herunder reglementariske bestemmelser og anerkendte handlenormer, at der ikke var nogen grund til udtrykkeligt at omtale det i undersøgelsens indledning.

Jeg valgte i stedet at gøre de vurderende afsnit, som jeg indsatte umiddelbart efter beskrivelsen af forløbet af begivenhedernes enkelte faser, så udførlige, at de også så vidt muligt indeholder oplysninger om, hvilke kriterier for vurdering af de konkrete omstændigheder der er lagt til grund.

Ombudsmanden har som eksempel på en sådan generel angivelse af bedømmelsesgrundlaget i en anden beretning henvist til side 4-8 i Kommissionsdomstolen af 26. januar 1989 om Aabergsagen, som bl.a. havde til opgave at undersøge, om nogen ansat i den offentlige forvaltning under en langstrakt administrativ sagsbehandling havde gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelser.

Af et større antal beretninger fra Kommissionsdomstole og dommerundersøgelser fra nyere tid fremgår det imidlertid, at der normalt ikke medtages sådanne generelle afsnit.

Dette er baggrunden for, at jeg ikke har medtaget et sådant generelt afsnit i indledningen til redegørelsen.

2.4.2. Det anvendte vurderingsgrundlag.

Den manglende omtale af bedømmelsesgrundlaget betyder imidlertid ikke, at jeg har undladt at anvende et sædvanlig juridisk bedømmelsesgrundlag. Bedømmelsen er sket på et traditionelt juridisk grundlag og så konsekvent og præcist, som dispositionernes karakter og det heraf følgende brede vurderingsgrundlag gør det muligt.

Ombudsmanden antyder side 71, at det kan tænkes, at jeg har ment, at forholdene »skulle bedømmes ud fra undersøgerens mere subjektive opfattelser og holdninger«, da det ikke af kommissoriet udtrykkeligt fremgik, om jeg skulle anvende »retlige normer og forholdsvis

veldefinerede juridiske målestokke«, og om »der skulle anlægges en politifagkyndig målestok på begivenhederne«.

Ombudsmanden anfører videre på side 74 som en slags fortolkning af mit svar af 17. september 1995 om bedømmelsesgrundlaget, at han herefter må lægge til grund, at

»Asbjørn Jensen ved udformningen af rapporternes talrige vurderende bemærkninger har anvendt et overordentligt bredt, fleksibelt og vekslende vurderingsgrundlag«.

Det er efter min opfattelse ikke muligt at fortolke et kommissorium til en undersøgelse af et offentligt anliggende på denne måde. Der er ingen undersøger, der går ud fra, at han eller hun har adgang til at anvende sine *subjektive målestokke* eller *personlige holdninger* til bedømmelse af, hvordan myndighederne udførte deres opgaver. Det har jeg heller ikke gjort. Jeg har som nævnt måttet anvende en bred målestok, fordi der for hovedparten af politiets dispositioner i denne sag ikke findes reglementer, faste standarder eller praksis, herunder politirutiner, som kunne danne grundlag for en vurdering af disse politidispositioner. På denne baggrund har jeg også måttet bedømme forholdene ud fra friere overvejelser. Min brug af sådanne friere overvejelser – man kunne for så vidt godt tale om »almindelig sund fornuft« – har jeg forsøgt at begrunde. Det er ikke det samme som, at jeg har anvendt *subjektive målestokke* og *personlige holdninger*. Af min redegørelses vurderende afsnit kan det ses, hvornår jeg har måttet anvende sådanne friere overvejelser som målestok – som en sidste retskilde.

Jeg er enig i, at vurderingsgrundlaget for aktiviteter af denne karakter må være bredt og vekslende, men jeg forstår ikke, hvordan ombudsmanden af mit svar kan udlede, at det vurderingsgrundlag, jeg har anvendt, skulle være »fleksibelt«.

Om mit bedømmelsesgrundlag (målestokken) for alle disse dispositioner anførte jeg i mit svar af 17. september 1995 til ombudsmanden:

»Bedømmelsesgrundlaget for denne faktiske adfærd har dels været reglementariske bestemmelser, f.eks. skydereglementet, dels min opfattelse af, hvilke handlenormer der må antages at gælde for gennemførelse af politiforretninger af denne karakter og for politifolks optræden. Denne opfattelse bygger på forskelligt undervisningsmateriale m.v. og friere overvejelser fra min side.«

Ombudsmandens gengivelse side 74 af min angivelse af bedømmelsesgrundlaget er ikke rigtig. Den gengives således:

»Bedømmelsesgrundlaget har strakt sig fra stillingtagen til om politiets beslutninger, handlinger og undladelser kunne anses for *hensigtsmæssige*, over bedømmelser udøvet på grundlag af *tjenstlige forskrifter* til bedømmelser foretaget på grundlag af forskellige former for »*friere overvejelser fra [Asbjørn Jensens] side.*«

Hverken efter min beskrivelse af bedømmelsesgrundlaget eller efter den måde, jeg har anvendt det på, er der tale om, at jeg – uden saglig grund – har bedømt nogle dispositioner ud fra *hensigtsmæssighedssynspunkter*, andre ud fra *tjenstlige forskrifter* og igen andre ud fra *friere overvejelser*.

Enhver af de vurderede dispositioner er bedømt i lyset af eventuelt eksisterende bindende tjenesteforskrifter og i mangel af sådanne ud fra de handlenormer, der må antages at gælde for de pågældende dispositioner. Det er disse handlenormer, jeg i mangel af præcise for-

skrifter har måttet fastlægge på grundlag af forskelligt lærebogsmateriale, og i den forbindelse har jeg også været henvist til at anvende »friere overvejelser fra min side« om, hvordan en politimand burde handle i den pågældende situation.

Ombudsmanden har endvidere anført (s. 74), at det må

»anses for uheldigt for undersøgelsens gennemførelse og resultater, at Asbjørn Jensen ... i så vidt omfang foretrak mere personligt prægede målestokke for vurderingerne, idet han kun sporadisk inddrog tjenstlige instrukser og andre retsregler i undersøgelsen«.

I de vurderende afsnit, som følger efter hvert enkelt afsnit af den kronologiske gennemgang af begivenhederne i RI kapitel 3, og i kapitel 4-5 om behandlingen af skudafgivelsen m.v. og særlige delspørgsmål, har jeg forsøgt at beskrive, efter hvilke normer jeg bedømte de gennemførte dispositioner.

Som det fremgår heraf, har jeg måttet anvende forskellige relevante vurderingsgrundlag til bedømmelsen af de forskellige situationer. Dette var en nødvendig følge af, at der for langt hovedparten af de forskellige faktiske dispositioner i denne sag, ikke findes reglementariske bestemmelser eller blot fremgangsmåder, der kan betegnes som god forvaltningskik (»god politiskik«) eller lignende, og som kan danne grundlag for bedømmelsen. I det omfang de fandtes, har jeg søgt at inddrage relevante reglementariske bestemmelser i bedømmelsesgrundlaget. Der findes imidlertid kun meget få tjenstligt bindende bestemmelser, der netop regulerer dele af den adfærd, som indgår i denne form for politiforretninger. Det er f.eks. skydereglementet, »stavreglementet« og regler for radiotjeneste og kommandoføring. Der kan formentlig heller ikke efter forholdets natur fastsættes nærmere bindende regler for, hvordan operationer, som blev gennemført den pågældende aften og nat, skal gennemføres, ud over de overordnede principper, der kan udledes af bestemmelsen i retsplejelovens § 108 sammenholdt med almindelige proportionalitetsgrundsætninger, således som jeg har angivet det i RI s. 50 f.

Som det fremgår af redegørelserne, har jeg også foretaget en vurdering af, om lovregler, der udtrykkeligt regulerer politiets adfærd i forskellige situationer, må anses for overtrådt under de begivenheder, som jeg har skullet vurdere. Det er bl.a. sket i relation til opløsningsformularen i politiloven af 1863 (RI s. 63), magtudøvelse i forbindelse med anholdelser efter retsplejelovens § 758 (RI s. 180). Det gælder endvidere de almindelige retsgrundsætninger om nødværge, der er præciseret i nødværgereglerne i straffelovens § 13, for politiets adgang til at bruge magtmidler i form af skydevåben og kast med sten (kapitel 4 RI s. 89 ff). Denne vurdering af politiets adfærd i forhold til de almindelige retsgrundsætninger om lovlig nødværge mener jeg i øvrigt ikke kan betegnes som en *strafferetlig bedømmelse* af politiets adfærd.

For så vidt angår de øvrige handlenormer, der må antages at gælde for politiet, har jeg måttet bygge min opfattelse på forskelligt undervisningsmateriale, først og fremmest Politiskolens lærebøger i polititaktik og oplysninger fra Rejseafdelingen om sædvanlig adfærd, men som nævnt også på friere overvejelser, når der ikke fandtes sådant vejledende materiale, der kunne belyse, hvad der må anses for en acceptabel gennemførelse af de pågældende dispositioner fra politiets side.

Som nogle eksempler på den forskelligartede karakter af oplysninger og sammenligningsgrundlag, som jeg har fundet det nødvendigt at inddrage for at kunne vurdere forskellige beslutninger og dispositioner, skal jeg nævne:

- a) Planlægningen af sikkerhedsforanstaltningerne forud for folkeafstemningen (RI side 22).
Her bygger min vurdering i det væsentlige på, at Københavns politi – der ikke forud havde fået oplysninger om forventelige uroligheder – opbyggede et beredskab, der svarede til det, der tidligere var blevet anvendt og havde vist sig tilstrækkeligt ved Folketingsvalg og folkeafstemninger (RI s. 30). Det var Københavns politis eget erfaringsgrundlag fra tidligere og tilfredsstillende gennemførte politiforretninger af tilsvarende karakter, jeg brugte som grundlag for at bedømme det planlagte beredskab som acceptabelt, selvom det altså viste sig, at det ikke var tilstrækkeligt til at afværge eller dog bringe urolighederne til ophør på en tilfredsstillende måde. Der findes ingen på forhånd fastlagte målestokke for, hvordan et tilfredsstillende beredskab skal være i en politikreds af Københavns størrelse vedrørende begivenheder af denne karakter.
I samme fase diskuterede jeg hensigtsmæssigheden af, at lederen af beredskabsafdelingen ud fra personaleøkonomiske grunde hjemsendte en ekstra opstillet beredskabsdeling kl. 21.30, efter at have fået oplyst, at alt var roligt på bl.a. Blågårds Plads, d.v.s. en 1/2 time før afstemningsresultatet kunne forventes at foreligge og dermed tidspunktet, hvor der i givet fald kunne forventes uroligheder (RI s. 31 f). Jeg mener ikke, at der kan peges på en vejledende norm for, i hvilket omfang der er grundlag for at godkende eller kritisere en sådan beslutning. Det må i sidste instans blive undersøgerens vurdering. Jeg har derfor også – for at andre kunne forholde sig til mine præmisser – angivet de omstændigheder, som jeg lagde til grund for, at jeg ikke anså beslutningen for så u hensigtsmæssig, at den var kritisabel.
- b) Politiets indsættelse af enheder mod barrikaderne og rydningen af Fælledvej m.v.
Ved bedømmelsen heraf foretog jeg en vurdering ud fra det, der kunne kaldes polititaktiske synspunkter. Da der intet reglementarisk findes herom, bygger min vurdering som nævnt på de lærebøger i polititaktik m.v., der anvendes på Politiskolen. Da der ikke ud af disse lærebøger kan udledes mere præcise retningslinier for indsættelse af politi mod konkrete voldelige opløb, har jeg tillige forsøgt at angive de almindelige fornuftsbetragtninger, som politilederne og andre måtte inddrage i deres beslutningsgrundlag for, om afgørelserne kunne vurderes som acceptable. Jeg har også her forsøgt at angive præmisserne for mine vurderinger, og andet har jeg ikke ment at kunne gøre for det store område af dispositioner, hvor der ikke findes bindende forskrifter eller autoriseret undervisningsmateriale, der mere præcist kunne danne grundlag for en vurdering. I tilfælde, hvor der fandtes materiale, der mere præcist har kunnet give vejledning, har jeg omtalt det.
- Jeg finder derfor, at det er en forkert beskrivelse af det anvendte vurderingsgrundlag, når ombudsmanden side 74 anfører, »... at han (Asbjørn Jensen) i vidt omfang foretrak mere personligt prægede målestokke for vurderingerne, idet han kun sporadisk inddrog tjenstlige instrukser og andre retsregler i undersøgelsen«.
- Jeg mener ikke, at ombudsmanden har påvist noget grundlag for udsagn om, at reglementariske bestemmelser kun er inddraget sporadisk til fordel for mine personligt prægede målestokke.
- 2.4.3. Sammenfatning om det retlige vurderingsgrundlag.
Som anført ovenfor er det vurderingsgrundlag, som jeg har anvendt og efterfølgende beskrevet for ombudsmanden, et helt sædvanligt juridisk bedømmelsesgrundlag med hensyn til den målestok, der danner grundlag for vurderingen. De faktiske handlinger er vurderet i

forhold til eksisterende bindende forskrifter, d.v.s. love og bindende tjenesteforskrifter. I mangel heraf – hvilket gælder størstedelen af den taktiske indsats og politifolkenes almindelige adfærd – er dispositionerne bedømt ud fra handlenormer, som er søgt fastlagt ud fra Politiskolens undervisningsmateriale og endelig friere overvejelser om, hvordan en politimand burde handle.

Ombudsmanden har ikke givet eksempler på, at relevante retsregler og tjenstlige instrukser ikke er inddraget i undersøgelsen. Han har heller ikke givet eksempler på, at jeg sætter mine vurderinger baseret på friere overvejelser over vurderinger på grundlag af retsregler og bindende tjenstlige forskrifter.

2.5. *Bedømmelsen af »tjenestestridig adfærd«.*

2.5.1. Ombudsmandens fortolkning.

Som et andet grundlag for sin kritik af mine redegørelser omtaler ombudsmanden redegørelsernes vurderinger af forskellige dispositioner og handlinger udført af polititjenestemænd.

Ombudsmanden finder side 83, at en sådan vurdering er i strid med, hvad jeg havde oplyst var undersøgelsens bedømmelsesgrundlag.

På grundlag af mine oplysninger om bedømmelsesgrundlaget, finder ombudsmanden i sin redegørelse side 77, at man kunne forvente at finde relativt få bedømmelser af tjenestestridig adfærd i mine redegørelser, og at de tilfælde der forekom, i hovedsagen var sådanne, hvor der klart skulle udtales kritik eller lægges op til en egentlig tjenstlig undersøgelse, men at mine redegørelser viser et noget andet billede. Han opregner en række tilfælde, hvor der i redegørelsen er foretaget en bedømmelse af politifolks adfærd, som munder ud i eller kunne have mundet ud i kritik.

På dette grundlag konkluderer ombudsmanden side 91:

»Asbjørn Jensens oplysninger til mig må forstås således at han ikke anså det som sin opgave at bedømme, om enkeltpersoner kunne drages retligt til ansvar (medmindre det måtte forekomme åbenbart at der forelå et sådant ansvar). Ikke desto mindre foretages der i rapporterne adskillige vurderinger af om enkeltpersoner har begået tjenestestridige handlinger, og også af om enkeltpersoner har begået strafbare forhold; hovedparten af disse tilfælde fremtræder som »frikendelser«. På dette punkt synes rapporterne derfor – men, som anført, uden konsekvens – at gå ud over den ramme for bedømmelsesgrundlaget som Asbjørn Jensen efterfølgende har redegjort for.«

Jeg mener ikke, at mine redegørelser sammenholdt med svaret af 17. september 1995 kan begrunde denne kritik.

2.5.2. Bedømmelsen i redegørelserne.

Min undersøgelse skulle efter kommissoriet indeholde en beskrivelse af begivenhederne og give et samlet billede af optakten og forløbet af voldshandlingerne, og dette begivenhedsforløb skulle jeg give en vurdering af.

Der var således efter kommissoriet lagt op til en *situationsbeskrivelse og en vurdering af begivenhederne*.

På grundlag af det materiale, som Rejseafdelingen overleverede til mig i august 1993, blev det klart, at udviklingen i begivenhederne -navnlig op til skudepisoderne – ikke kunne beskrives med en rimelig detaljeringsgrad uden at gengive de beslutninger, som de involverede politiledere traf. Hertil kom, at nogle af de spørgsmål, som Justitsministeriet modtog fra

Folketinget og oversendte til mig med henblik på, at besvarelsen kunne indgå i min redegørelse, angik meget konkrete dispositioner udført af bestemte politifolk.

Det fulgte af kommissoriet, at jeg ikke alene skulle beskrive de faktiske omstændigheder i forbindelse med urolighederne og navnlig politiets indsats. Jeg skulle også vurdere forløbet.

Selv om jeg som følge af kommissoriet og undersøgelsesformen var afskåret fra at placere et retligt ansvar hos bestemte enkeltpersoner, fandt jeg derfor, at en meningsfuld vurdering af dele af forløbet, navnlig forløbet på Fælledvej og Skt. Hans Torv, kun kunne ske, hvis jeg foretog en vurdering af de beslutninger og handlinger, som udløste dette forløb, og herunder redegjorde for, hvilket beslutningsgrundlag de enkelte politifolk måtte antages at have haft.

En vurdering af beslutninger med en sådan detaljeringsgrad kan ikke undgå i et vist omfang at få karakter af bedømmelse af handlemåder udvist af enkeltpersoner.

Som en naturlig følge heraf indeholder redegørelserne en række af sådanne vurderinger af beslutninger og dermed handlemåder udvist af bestemte politiledere og politifolk.

Det samme var som nævnt en følge af nogle af de konkrete spørgsmål fra Retsudvalget. Til illustration skal jeg nævne:

»(Rets)Udvalget lagde meget vægt på, at man fik belyst, hvorfor politiet kom i denne situation.«

»Hvilke særlige ordrer fik uropatruljen tildelt efter at den kl. 22.49 havde meldt sig til områdelederen?«

»På hvis ordre optrådte urobetjentene?«

»Hvem gav ordren om skud?«

Langt hovedparten af disse beslutninger var imidlertid af skønmæssig taktisk/faglig karakter og måtte primært tages ud fra hensigtsmæssighedssynspunkter. Sådanne beslutninger, der nødvendigvis må have en betydelig margin, kan kun i helt særlige tilfælde antages at få karakter af en tilsidesættelse af en tjenestemandes almindelige tjenesteplichter. Kun i enkelte situationer kunne beslutningerne holdes op imod eksisterende handlenormer fastsat i retsgrundsætninger og bindende regler. Det var navnlig tilfældet for beslutningerne om skydning set i forhold til nødværge og reglerne i skyderelementet. – En tilsidesættelse af almindelige tjenesteplichter kan dog også forekomme, hvis en beslutning er truffet på et uforvarsomt grundlag eller afviger væsentligt fra, hvad omstændighederne burde have tilsagt politimanden.

Det var nødvendigt for så vidt angår disse ret få tilfælde at afveje på den ene side hensynet til at kunne foretage en meningsfuld vurdering i overensstemmelse med kommissoriet mod på den anden side de betænkeligheder, der konkret måtte være ved i denne undersøgelsesform præcist at pege på, at bestemte personer ikke blot skønnes at have handlet uhensigtsmæssigt, men tillige at have tilsidesat bindende forskrifter m.v. Jeg fandt, at jeg ved vurderingen af disse episoder i givet fald måtte kunne give udtryk for, om der ud fra en objektiv vurdering af en adfærd syntes at foreligge en tilsidesættelse af bindende forskrifter m.v., når jeg dog ikke i den forbindelse gav udtryk for, at de øvrige betingelser for eventuelt at gøre et retligt ansvar gældende overfor den pågældende var opfyldt.

Selv en adfærdsvurdering, der primært foretages ud fra kriteriet hensigtsmæssig eller uhensigtsmæssig, undgår ikke at inddrage en tjenstlig målestok – eventuelle reglementer

m.v. – men heraf følger ikke, at jeg, som anført af ombudsmanden, har »foretaget adskillige vurderinger af, om enkeltpersoner har begået tjenestestridige handlinger«.

Ombudsmandens formulering giver indtryk af, at jeg har foretaget en dybtgående prøvelse af, om et større antal politifolk har handlet tjenestestridigt.

Virkeligheden er en anden: Som et led i beskrivelsen af nogle af hændelsesforløbene har jeg vurderet, om centrale politifolk eller grupper af politifolk har udvist en uhensigtsmæssig adfærd.

Enhver vurdering af en politimands adfærd som uhensigtsmæssig kan siges at rumme kimen til en bedømmelse af, om en person har begået en tjenestestridig handling. Deraf følger imidlertid ikke, at det er rimeligt at give udtryk for, at redegørelserne indeholder et større antal udtømmende bedømmelser af, om der er handlet tjenestestridigt. I langt de fleste tilfælde, hvor der var handlet uhensigtsmæssigt har det på baggrund af undersøgelsen af begivenhedsforløbet fremstået som oplagt for mig, at vel var der handlet uhensigtsmæssigt, men der var ikke noget grundlag for at anse forholdet for tjenestestridigt – hvorfor der ikke var anledning til at diskutere, om forholdet kunne være i strid med den pågældendes tjenesteplichter.

I de få tilfælde, hvor der var anledning til at vurdere, om handlemåderne var i strid med regler eller tjenesteplichter, har jeg omtalt dette. Som tidligere anført har jeg ikke haft anledning til at undersøge eller vurdere, om de øvrige betingelser for at gøre retligt ansvarsgældende – herunder de subjektive elementer – var til stede i de tilfælde, hvor jeg som led i min beskrivelse af forløbet vurderede en persons adfærd. Hertil kommer, at det ikke er enhver tilsidesættelse af retligt bindende forskrifter eller i øvrigt tilsidesættelser af tjenesteplichter, der er af en sådan grovhed, at der er anledning til at anvende tjenstlige reaktioner.

Det kunne ikke udelukkes, at der på grundlag af det formløst indsamlede materiale til min undersøgelse kunne fremstå tilfælde, hvor der opstod mistanke om, at bestemte personer havde begået strafbare handlinger eller tjenestestridige handlinger af en karakter, der kunne udløse straf eller dog en disciplinær reaktion. I sådanne tilfælde måtte jeg i givet fald tage stilling til, om forholdet kunne antages at være så groft, at det skulle forfølges af de kompetente myndigheder og derved udskilles af min undersøgelse.

Dette skete, da jeg på baggrund af det indsamlede materiale, som jeg modtog den 9. juni 1994 fra Københavns politi, fandt, at der forelå en vis mistanke om, at tre politifolk måske havde begået strafbare forhold. Som følge heraf traf jeg ud fra de nævnte overvejelser med det samme afgørelse om, at forholdet skulle udskilles af min undersøgelse, og at sagen skulle efterforskes af politiet på sædvanlig måde med de retssikkerhedsgarantier for de mistænkte, der følger heraf, således som jeg har redegjort for i RI s. 16 f.

Denne beskrivelse af, hvordan jeg for at kunne opfylde kommissoriets krav om en vurdering af begivenhederne, har måttet foretage en vurdering af de beslutninger fra enkeltpersoner, der fik indflydelse på forløbet, svarer nøje til, hvad jeg oplyste i mit svar af 17. september 1995 til ombudsmanden. Af dette svar kan også ses, at der for omfattende forløb af denne karakter, vil være en lang række tilfælde, hvor det var nødvendigt at foretage en vurdering af skønsmæssige faglige beslutninger truffet af politiledere og andre politifolk. Der er derfor intet overraskende i, at mine redegørelser indeholder adskillige af sådanne vurderinger.

2.5.3. Sammenfatning vedrørende tjenestestridige handlinger.

Ombudsmandens eksempler, som jeg gennemgår i det følgende *afsnit 2.5.4.*, illustrerer en konsekvent gennemførelse af den linie, som jeg har angivet ovenfor, og som jeg har beskrevet for ombudsmanden. Der er ikke grundlag for ombudsmandens udsagn side 92:

»På dette punkt synes rapporterne derfor – men, som anført, uden konsekvens – at gå ud over den ramme for bedømmelsesgrundlaget som Asbjørn Jensen efterfølgende har redegjort for.«

I en konklusion side 83 vedrørende min bedømmelse af det, ombudsmanden beskriver som tjenestestriddig adfærd, anfører han:

»at Asbjørn Jensen rent faktisk – i modstrid med det der fremgår af hans egne efterfølgende oplysninger om det anvendte bedømmelsesgrundlag – har taget stilling til, om enkeltpersoner kunne ifalde et personligt, retligt ansvar.«

Som anført ovenfor er den vurdering, jeg har foretaget af beslutninger og handlinger, som er henført til enkeltpersoner, i overensstemmelse med den beskrivelse af den fremgangsmåde, som jeg har oplyst overfor ombudsmanden.

I få tilfælde har jeg fundet en tilsidesættelse af tjenesteplichter enten i form af tilsidesættelse af bindende forskrifter eller af en så fast handlenorm, at overholdelse heraf i sig selv får karakter af en tjenesteplicht. I disse tilfælde har jeg alene peget på, at der er handlet i strid med sådanne regler eller tjenesteplichter. Jeg har ikke søgt at fastslå, om de øvrige betingelser for at pålægge enkeltpersoner retligt ansvar, var til stede, da dette ikke kunne ske indenfor rammerne af min undersøgelse.

Ombudsmanden anfører endvidere side ...:

»... i det sidstnævnte tilfælde [omtalen af »Benjamin«] har han [Asbjørn Jensen] også udtalt sig om den disciplinære straf der burde have været anvendt.«

Som beskrevet nedenfor i *afsnit 2.5.4.6.* har jeg ikke i min *redegørelse* udtalt mig om en disciplinær straf til en politimand. Ombudsmanden må for at kunne konstatere dette »brud« på min linie inddrage et særskilt notat, som jeg har udarbejdet efter anmodning fra Justitsministeriet.

Det fremgår klart heraf, at jeg ikke har omtalt eventuelle retlige aktioner overfor enkeltpersoner i redegørelsen.

Ombudsmanden anfører dernæst side 83:

»Asbjørn Jensen har således i en lang række tilfælde – omend på ingen måde konsekvent – benyttet et tjenstligt/forvaltningsretligt grundlag og i den forbindelse forsøgt at opklare og vurdere, hvorvidt enkeltpersoner havde begået »fejl eller forsømmelser«.

De tilfælde, hvor Asbjørn Jensen har valgt at anlægge en tjenesteretlig vurdering fører som oftest til, at de pågældende frikendes for ansvar. Dette gælder også – som noget meget markant – i forhold til politiets øverste ledelse.»

Ombudsmanden anfører side 92:

»Resultatet er blevet at de forskellige episoder og forløb snart bedømmes på et rent strafferetligt grundlag, snart underkastes en tjenstlig/forvaltningsretlig vurdering, snart vurderes efter en mere fri og ofte subjektivt præget målestok – og undertiden, som anført, slet ikke undersøges eller vurderes nærmere.«

Jeg har foretaget en systematisk gennemgang af alle de beslutninger og dispositioner, der

havde væsentlig indflydelse på, at politiet under indsatsen trak pistoler og skød, og nogle andre enkeltepisoder. Jeg har som det fremgår nedenfor under *afsnit 2.6* ikke haft anledning til at anlægge strafferetlige vurderinger. Jeg har vurderet disse dispositioner i lyset af bindende forskrifter og andre faste handlenormer. Ombudsmanden har ikke påvist, at det ikke er sket konsekvent.

2.5.4. Bedømmelsen i eksempler.

Om de enkelte eksempler skal jeg bemærke:

2.5.4.1. Den supplerende bedømmelse af undersøgelsen af skudepisoden.

Ombudsmanden anfører side 78, at:

»Det mest markante eksempel på at Asbjørn Jensen rent faktisk ikke har begrænset sine bedømmelser til spørgsmålet om, hvorvidt der har kunnet rettes institutionel kritik mod politiet eller til vurdering af dispositionernes hensigtsmæssighed, findes i rapport nr. 2. Hovedsigtet med den supplerende redegørelse var at finde ud af om en politileder (eller andre ansatte i politiet) havde råbt »skyd efter benene«, og om det kunne bevises hvem af politilederne (eller andre politifolk) der i givet fald var tale om.«

Ombudsmanden henviser bl.a. til et uddrag af mit notat af 3. september 1994. I sammenhæng lyder afsnittene således (RII s. 119 f)

»8. Når henses til, at ingen politifolk ifølge deres egne forklaringer har opfattet råbet som en ordre om at skyde på person endsiges reageret på det, finder jeg ikke, at afgivelsen af dette råb i sig selv kan antages at være af væsentlig betydning for den samlede bedømmelse af politiets handlemåde på Fælledvej.

9. Selvom det efter min opfattelse således næppe kan antages at få væsentlig betydning for en bedømmelse af politiets samlede indsats på Fælledvej, vil det naturligvis være af væsentlig betydning for bedømmelsen af enkelte politifolks handlemåde at forsøge at få afdækket, hvem der har råbt og få hans nærmere forklaring herom.«

Ombudsmanden konkluderer side 79:

»Det forekommer mig indlysende at hele denne del af RII bl.a. drejede sig om, hvorvidt der kunne gøres personligt ansvar gældende mod bestemte politifolk, hvad enten det drejede sig om politifolk der havde råbt, eller politifolk der havde skudt. Havde undersøgelsen frembragt oplysninger der gav grundlag for en ændret vurdering i forhold til den første rapport, måtte dele af Asbjørn Jensens nye vurderinger nødvendigvis omfatte enkeltpersoners forhold.«

Efter min opfattelse var den supplerende undersøgelses formål i princippet af samme karakter som min tidligere undersøgelse af begivenhederne, herunder af skudepisoderne.

Som anført i sammenfatningen s. 12 i RII var formålet med den supplerende undersøgelse at uddybe den tidligere redegørelse vedrørende skudepisoden på Fælledvej i lyset af forskellige råb, der kunne høres på et lydband fra episoden. Det betød, at detaljeringsgraden måtte blive større end i den tidligere undersøgelse.

I den forbindelse belyste jeg endvidere andre spørgsmål, bl.a. vedrørende skudepiso-

derne, som den offentlige omtale af min redegørelse havde givet anledning til, herunder om lederne havde givet flere ordrer i forbindelse med skydningen end de tidligere havde forklaret. Hvis der skulle foretages en vurdering af betydningen af disse råb, måtte det forudsætte viden om, hvem der havde råbt. Det kunne eventuelt være ledere med kommandoret eller politifolk, der opfordrede hinanden. Forklaringer fra politifolk – i strid med tidligere afgivne forklaringer, om at de alene skød varselsskud, eller havde set andre skyde sigtet skydning på person – måtte i givet fald vurderes i lyset af, hvad forklaringerne gik ud på, og hvorfor de oprindeligt anderledes forklaringer og indberetninger var blevet afgivet.

I denne forbindelse ville forklaringer, der afveg *væsentligt* fra, hvad der fremgik af den første undersøgelse, eventuelt kunne have medført, at der ville være blevet rejst sager mod enkeltpersoner. Det ville have betydet, at min undersøgelse på disse punkter alene kunne omtale denne del af udfaldet på samme måde, som det i RI skete vedrørende de tre sigtede betjente.

2.5.4.2. Tilstrækkeligt mandskab i beredskab.

Ombudsmanden angiver som et andet eksempel fra RI min bedømmelse af nogle beslutninger, der hviler på rent faglige skøn fra en leder og nogle politifolk. I RI s. 31 anføres:

»Jeg finder imidlertid ikke, at der er grundlag for en egentlig kritik af, at beredskabsafdelingens leder ud fra en sædvanlig risikoafvejning over for personaleøkonomiske synspunkter sendte denne ekstra beredskabsdeling hjem efter 91/2 times tjeneste kl. 21.30, efter at have fået meldinger om, at »alt var roligt«.

Endelig finder jeg ikke at kunne kritisere, at meldingen om, at demonstrationen udviklede sig til opløb omkring kl. 22.00, først kom frem til vagtlederen kl. 22.08. Det er helt naturligt, at de observerende politifolk sikrer sig et vist indtryk af, hvad en »opfordring om at gå til Christiansborg« får af virkninger på forsamlingens enkelte deltagere, før de rapporterer til vagtlederen.«

Ombudsmanden anfører side 79:

»Som det ses retter bemærkningerne sig mod lederen af beredskabsafdelingen og de observerende politifolk. Der er således tale om vurdering efter en tjenstlig målestok af enkeltpersoner; havde der været grundlag for kritik, kunne dette meget vel tænkes at have resulteret i et tjenstligt ansvar i form af en irettesættelse, advarsel eller lignende.«

Som jeg har redegjort for overfor ombudsmanden, var min »målestok« bl.a. handlenormer, der må antages at gælde for politiet. Det er disse handlenormer, jeg har anvendt på politiinspektørens beslutning om hjemsendelse af beredskabsafdelingen og politifolkenes vurdering af, hvornår de havde tilstrækkelige oplysninger om begyndende uroligheder til, at de kunne rapportere til vagtlederen. Begge disse handlemåder har efter min opfattelse karakter af skønsmæssige beslutninger af faglig karakter. Ombudsmanden anfører, at de kunne have udløst en disciplinær påtale. Som anført ovenfor er jeg enig i, at de i princippet kunne have været så uforsvarlige, at de pågældende tjenestemænd derved havde handlet i strid med deres tjenesteplichter. Min vurdering var imidlertid, at de *klart* faldt indenfor den skønsmargin, der må gælde for afgørelser af denne karakter. På den baggrund redegjorde jeg for min vurdering.

Ombudsmanden synes i konklusionen side 83 at finde det påfaldende, at jeg har »fri-

kendt« politiinspektøren (ledelsen) for ansvar uden i øvrigt at have afhørt de ledende medarbejdere om flere (dette er et af dem) afgørende spørgsmål.

Min bedømmelse af dette og andre lignende spørgsmål er i overensstemmelse med kommissoriet vurderet på grundlag af oplysninger, som Københavns politi har givet i anledning af skriftlige spørgsmål fra mig. Om dette forhold spurgte jeg:

»Det er oplyst, at en beredskabsdeling fra morgentjenesten blev holdt i beredskab til kl. 20.00 for derefter – på baggrund af oplysninger om udviklingen – at blive sendt hjem. Baggrunden herfor bedes uddybet.«

Spørgsmålet blev besvaret i et notat fra den pågældende politiinspektør, der forklarede, på hvilket grundlag han havde truffet beslutning om at hjemsende delingen, der ikke indgik i beredskabsplanen (RI s. 30) og dermed var en ekstra deling. På grundlag af disse oplysninger fandt jeg det forsvarligt at bedømme hensigtsmæssigheden af den pågældende beslutning. Havde jeg på det foreliggende grundlag skønnet, at beslutningen havde været så uhensigtsmæssig, at den kunne give anledning til kritik, ville jeg have rettet et uddybende spørgsmål herom til politidirektøren. Efter min vurdering var der intet grundlag for at mene, at dispositionen kunne have karakter af en tjenesteforseelse.

2.5.4.3. Opløsningsformularen.

Ombudsmanden refererer redegørelsens afsnit (RI s. 63-64) om, at politilederne ikke anvendte opløsningsformularen fra politiloven af 1863 forud for politiets indtagelse af barrikaden på Dr. Louises Bro eller under de følgende sammenstød med de voldelige opløb. Ombudsmanden anfører herom side 80.

»Citatet ovenfor er et eksempel på en meget indgående retlig vurdering af om områdelederen og delingsførerne kunne ifalde tjenstligt eller andet ansvar for ikke at have brugt »opløsningsformularen«. Det kunne de efter Asbjørn Jensens vurdering ikke.«

Det fremgår klart af min redegørelse, at jeg ikke har foretaget en nærmere undersøgelse af forholdet med henblik på at afgøre, om politilederne kunne ifalde et retligt ansvar, fordi de undlod at bruge opløsningsformularen.

Det ville have nødvendiggjort en række nærmere undersøgelser bl.a. af, hvem der i givet fald – områdelederen eller delingsførerne i de forskellige episoder – skulle have anvendt opløsningsformularen. Pligten til at bruge formularen kunne tænkes at være faldet væk ved lang tids ikke-brug. Jeg oplyser i den forbindelse, at Alf Ross i sin »Dansk Statsforfatningsret« fra 1980 (og i øvrigt også i udgaven fra 1960) har oplyst, at opløsningsformularen ikke synes anvendt i praksis.

I anledning af et spørgsmål fra mig (2.17) herom havde politidirektøren på tilsvarende måde i sit svar af 9. juni 1994 oplyst:

»Når politiet går frem mod barrikader som dem på Nørrebro, og der bliver kastet med sten, flasker og i nogle tilfælde med molotovcocktails, må det være helt klart for personerne bag barrikaderne, at deres handlinger og tilstedeværelse er ulovlig, og at de derfor, uden at politiet behøver at fortælle dem det, bør fjerne sig og ikke fortsat deltage i optøjerne.«

På det grundlag drøftede jeg i redegørelsen, om politiet alligevel burde anvende opløsningsformularen også i situationer som de foreliggende, bl.a. under hensyn til, at brugen var forud-

sat, hvis bestemmelserne i straffelovens § 120 og §§ 133 og 134 siden skulle anvendes på deltagere i forskellige former for opløb. Denne retlige diskussion er ikke ensbetydende med en retlig vurdering af, om enkeltpersoner kunne ifalde et tjenstligt ansvar.

2.5.4.4. Fremrykningen ad Fælledvej.

Ombudsmanden refererer side 81, at jeg i RI s. 82 vurderede områdelederens beslutning om at fortsætte fremrykningen på Fælledvej. Under henvisning til det tidspres og den konkrete situation områdelederen befandt sig i, fandt jeg ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at kritisere beslutningen.

Ombudsmanden anfører om dette:

»Også dette eksempel viser at der blev anlagt personrettede vurderinger, og at disse efter omstændighederne var meget nuancerede, bl.a. med vendingen «ikke ... fuldt tilstrækkeligt grundlag» der uden egentlig kritik udtrykker en forsigtig afstandtagen til beslutningen.«

Eksemplet er efter min opfattelse i fuld overensstemmelse med beskrivelsen af den vurderingsmetode, som jeg ovenfor har redegjort for. Det var nødvendigt for at vurdere forløbet at vurdere den beslutning, som førte til en unødvendig fremrykning uden gas. I denne vurdering måtte indgå den situation, beslutningstageren befandt sig i. Dermed måtte det nødvendigvis få karakter af en »personrettet vurdering«, som ombudsmanden kalder det.

Beslutningen, som områdelederen traf, var en skønsmæssig afgørelse ud fra en faglig vurdering i en konkret presset situation.

Som det fremgår af redegørelsen (RI s. 81-82) fandt jeg, at styrken ikke burde have været beordret frem på ny, og at områdelederen burde have sikret sig overblik over, om det var nødvendigt. Under hensyn til den situation og det tidspres beslutningen blev truffet under, fandt jeg ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for kritik.

Der var efter min opfattelse intet grundlag for i redegørelsen at diskutere, om områdelederen under disse omstændigheder havde handlet på en sådan måde, at han havde tilsidesat sine tjenestepligter.

Områdelederens handlemåde blev i redegørelsen vurderet ud fra en hensigtsmæssigheds-vurdering, hvori der efter min opfattelse må indgå de omstændigheder, hvorunder han traf beslutningen i.

2.5.4.5. Gasforsyningen.

I min vurdering af delingernes genforsyning med gas indeholder en række delvurderinger af, om det kunne kritiseres, at beholdningerne, der var medbragt, slap op, at radiorekvisitionen af mere gas gik tabt eller ikke blev afgivet, at man ikke kunne finde de gasbeholdninger, som faktisk fandtes på depotet o.s.v.

Som det fremgår af afsnit 2.2.5., har jeg søgt forholdene oplyst så langt, at jeg havde et grundlag for at vurdere, hvad der var årsagen til, at gasforsyningen svigtede. I den forbindelse har jeg vurderet, at den øverste ledelse ikke kunne bebrejdes det konkrete svigt. Jeg har ikke ment, at det var omfattet af min undersøgelse at afdække nærmere, om nogen var personligt ansvarlig for at forsyningen svigtede. Jeg har alene anført, at eventuelle fejl måtte påtales.

2.5.4.6. »Husker du Benjamin«.

Om denne episodes behandling i RI s. 177-185 anfører ombudsmanden side 82 ff:

»Side 177-185 i RI har Asbjørn Jensen beskrevet og vurderet anholdelsen og behandlingen af en ung aktivist. Anholdelsen havde givet anledning til omtale i pressen og var blevet fremdraget af Amnesty International i en rapport om mishandlinger begået af politiet. Anholdelsen var voldsom og politiet måtte anvende betydelig magt. På et tidspunkt blev den unge mand lagt på maven, og tre betjente holdt ham fast mens han blev lagt i håndjern. På dette tidspunkt skulle en betjent have sagt »Ka' du huske Benjamin – det ku' være dig, du« eller noget lignende. Asbjørn Jensen vurderede at grænserne for magtanvendelse ikke blev overskredet i forbindelse med anholdelsen. Derimod var hentydningen til »Benjamin« – der nytårsaften 1992 blev stærkt invalideret i forbindelse med en anholdelse – efter Asbjørn Jensens opfattelse »i strid med en polititjenestemands pligter«. Herefter fortsætter Asbjørn Jensen gennemgangen af episoden således:

»Københavns politi har over for mig oplyst, at det findes at måtte lægges til grund, at udtalelserne om »Benjamin« blev fremsat af den pågældende politiassistent.

Vicepolitidirektør Arne Stevns har endvidere meddelt mig følgende:

»Jeg har i den anledning indkaldt politiassistenten til mit kontor den 28. juli 1994.

Jeg meddelte politiassistenten, at jeg havde forståelse for, at der i den meget spændte situation kunne fremkomme uoverlagte bemærkninger, men at den fremsatte udtalelse, situationen taget i betragtning, måtte opfattes som en stærkt kritisabel og rå trussel.

Det blev endvidere meddelt politiassistenten, at han i fremtiden må udvise betydelig mere besindighed i lignende situationer, idet han i modsat fald i gentagelsestilfælde vil kunne påregne en egentlig disciplinærsag.««

...

Ombudsmanden omtaler dernæst side 82 nogle bemærkninger, jeg har anført i et særskilt notat:

»I et notat af 29. august 1994 om formuleringer der er forskellige i RI og politidirektørens redegørelser af 24. maj 1993 og 2. juli 1993, anfører Asbjørn Jensen om denne episode følgende:

»5.6. Jeg peger side 182 på, at det er en tilsidesættelse af tjenestepligterne, at en civil politimand omtaler »Benjamin«.

Vicepolitidirektør Stevns har givet manden en kraftig påtale. Jeg har ikke fundet, at forholdet var så alvorligt, at det var strafbart efter straffeloven. Jeg ville imidlertid have foretrukket en egentlig disciplinær advarsel, men har ikke kommenteret forholdet til straffeloven eller det valgte alternativ.

Det vil formentlig kunne give anledning til kritiske bemærkninger fra pressen m.v.««

I sin konklusion om dette afsnit anfører ombudsmanden side 83, at i dette tilfælde »har han [Asbjørn Jensen] også udtalt sig om den disciplinære straf der burde have været anvendt.«

Det har jeg netop *ikke* gjort.

I min redegørelse, RI s. 182-183 har jeg ment det forsvarligt – efter at jeg har anført, hvad Københavns politi har oplyst, at den pågældende politiassistent har forklaret – at anføre, at udtalelsen er »... i strid med en politimands tjenestepligter«. Det skete på baggrund af, således som jeg refererer RI s. 183, at Københavns politiledelse forinden havde undersøgt og den 28. juli 1994 havde afgjort forholdet i form af en kraftig påtale overfor den pågældende. Jeg

har således alene oplyst om et tilfælde, hvor ansættelsesmyndigheden *havde* påtalt en retsstridig handling og tilkendegivet, at også jeg fandt, at handlingen var retsstridig.

Jeg har ikke, som hævdet af ombudsmanden, i min redegørelse udtalt mig om retlige reaktioner. Det notat af 29. august 1994, som ombudsmanden refererer, blev efter anmodning fra Justitsministeriet udarbejdet af mig den 28.-29. august 1994 til brug for, at Justitsministeriet *hurtigt* kunne orientere sig i redegørelsen ved offentliggørelsen den 29. august 1994. Det viste sig derefter, at justitsministeren ønskede, at dette notat blev udleveret til ordførerne for de politiske partier og siden offentliggjort. Notatet er ikke en del af redegørelsen.

2.6. *Strafferetlige forhold.*

2.6.1. Omtale af strafferetlige forhold.

Ombudsmanden anfører i afsnit 3.4 side 83 ff, at jeg i mit svar har oplyst, at jeg ikke skulle vurdere, om bestemte personer eventuelt begik strafbart forhold under urolighederne.

Ombudsmanden nævner omtalen (RI s. 115 og s. 117) af sigtelsen af de tre betjente, og finder det uheldigt, at undersøgelsen indeholder klare strafferetlige vurderinger, når det ikke var hensigten.

Ud fra rent systematiske hensyn havde det måske været bedre, hvis sådanne oplysninger ikke var medtaget i redegørelsen. På den anden side kan en eventuel skade vel ikke siges at være stor. Min gennemgang af skudepisoderne måtte under alle omstændigheder indeholde oplysninger om, hvad de betjente, der havde ramt civile personer, selv havde forklaret om deres skudafgivelser til brug for min undersøgelse. Herefter måtte det forekomme noget kunstigt, hvis jeg ikke kunne oplyse, hvordan myndighederne havde reageret i den anledning.

Jeg er enig med ombudsmanden i, at det af redegørelsen skulle fremgå, at denne sidste del – den strafferetlige efterforskning – blev indledt og gennemført på grundlag af en beslutning fra mig som Rigsadvokat. Det har jeg også forsøgt at angive. I RI side 16 anfører jeg i min gennemgang af undersøgelsens forløb:

»På grundlag af det materiale, som rejseafdelingen havde indsamlet, og retsbogen fra straffesagen i Københavns Byret har jeg særskilt og efter aftale med Rigspolitechefen anmodet rejseafdelingen foretage en undersøgelse i strafferetsplejens former til belysning af, om der er grundlag for en strafferetlig tiltale i forbindelse med nogle af de skud, der blev afgivet på Fælledvej. I den anledning har de pågældende polititjenestemænd i samråd med deres advokat ikke ønsket at afgive yderligere forklaringer. Jeg har herefter på det foreliggende grundlag anmodet statsadvokaten for København m.v. om at sigte og eventuelt rejse tiltale mod 3 polititjenestemænd for overtrædelse af straffelovens § 252 eller eventuelt § 249 i forbindelse med deres skudafgivelse på Fælledvej. Spørgsmålet behandles nærmere i kapitel 4.«

Jeg har af de samme grunde medtaget andre oplysninger om strafferetlige forhold fra det fremkomne materiale.

Der omtales således i RI s. 184 en episode i forbindelse med en anholdelse af en stenkastrer, hvor jeg vurderer, om den er foretaget så skånsomt som muligt. Også i denne situation ville det forekomme kunstigt, hvis jeg skulle vurdere, om politifolkene havde optrådt korrekt uden at omtale, at en af polititjenestemændene efter anmeldelse var blevet sigtet for mistanke om at have udøvet strafbar vold.

Endelig har jeg – for at redegørelsen kunne fremtræde som et samlet hele – også omtalt

Københavns politis påtale som reaktion på, at en politimand havde henvist til »Benjamin« over for en anholdt (RI side 183).

2.6.2. Andre strafferetlige vurderinger.

Ombudsmanden anfører videre, at der i øvrigt findes andre eksempler på, at der i redegørelserne er anlagt strafferetlige vurderinger. Ombudsmanden peger på situationerne med skræmmeskud i nødværge og politiets stenkast.

Bedømmelsen af, om politiet i nogle tilfælde har været i situationer, hvor betingelserne for at udøve lovlig nødværge var til stede, er efter min opfattelse ikke udtryk for, at jeg har foretaget en strafferetlig vurdering af de pågældende politifolks handlemåde i den forstand dette udtryk normalt anvendes, d. v. s. med henblik på at tage stilling til et strafferetligt ansvar.

Jeg har foretaget en vurdering af, om de pågældende handlinger faldt inden for de grænser, der gælder for lovlig nødværge, således som denne almindelige – ikke specifikt strafferetlige – retsgrundsætning i dansk ret er formuleret i § 13 i straffelovens almindelige del. Hvis jeg havde fundet, at grænserne for lovlig nødværge måtte antages at have været overskredet, ville jeg have kunnet give udtryk for det. Det ville herefter have været et helt nyt og selvstændigt forhold at tage stilling til, på hvilken måde denne overskridelse af grænserne retligt set skulle bedømmes i forhold til de pågældende. Det kunne ikke være foretaget på grundlag af den undersøgelse, som jeg foretog i henhold til kommissoriet.

2.6.3. Sammenfatning om strafferetlige vurderinger.

På side 86 anfører ombudsmanden om redegørelsernes behandling af skudepisoden

»Bemærkningerne rummer både en *strafferetlig* vurdering, en stillingtagen til om der var handlet i strid med *tjenesteinstruksen*, og en generel *hensigtsmæssighedsbedømmelse*. Efter hvad Asbjørn Jensen selv har oplyst om sit bedømmelsesgrundlag, hører i det væsentlige kun den sidste målestok hjemme i rapporten, mens de to første vurderinger i hovedsagen faldt uden for bedømmelsesgrundlaget.«

Som anført ovenfor, er bedømmelsen af, om nødværgebetingelsen var opfyldt, ikke udtryk for en strafferetlig vurdering.

Det er ikke rigtigt, når ombudsmanden hævder, at kun hensigtsmæssighedsbedømmelser falder inden for det af mig angivne bedømmelsesgrundlag, jf. ovenfor under *afsnit 2.4.2*.

På side 87 konkluderer ombudsmanden i dette afsnit bl.a.

»Sammenfattende må jeg konstatere at rapporten flere steder bygger på strafferetlige vurderinger. Dette er for så vidt kun bemærkelsesværdigt fordi Asbjørn Jensen i udtalelsen til mig har oplyst, at begivenhederne ikke skulle vurderes strafferetligt.«

Som anført ovenfor tager ombudsmanden fejl, når han mener, at en bedømmelse af nødværgesituationerne er en strafferetlig bedømmelse.

Ombudsmanden konkluderer side 87:

»Som undersøgelserne og rapportererne foreligger, er de i henseende til anvendelse af strafferetlige vurderinger ... præget af betydelig inkonsekvens og uensartethed.«

Ombudsmanden har intet påvist, der kan danne et grundlag for dette udsagn.

2.7. Taktiske vurderinger.

Ombudsmanden har side 87 anført:

»Asbjørn Jensen har i udtalelsen til mig meddelt at han bl.a. havde bedømt begivenhederne på grundlag af hans «opfattelse af, hvilke handlenormer der må antages at gælde for gennemførelsen af politiforretninger af denne karakter og for politifolks optræden. Denne opfattelse bygger på forskelligt undervisningsmateriale m.v. og på friere overvejelser fra min side.«

I denne – brede og relativt upræcise – del af vurderingsgrundlaget synes der således at indgå egentligt politifagkyndige vurderinger. Rapporten indeholder da også adskillige steder stillingtagen til politimæssige og polititaktiske forhold, til trods for at Asbjørn Jensen har givet udtryk for, at han ikke anser sig for beføjet til at foretage den endelige vurdering af sådanne spørgsmål.»

Ombudsmanden illustrerer herefter med en række eksempler, at jeg har anvendt klare polititaktiske vurderinger. De anførte eksempler sammenfatter ombudsmanden side 89 således:

»De anførte tilfælde er eksempler på at Asbjørn Jensen på grundlag af (til dels meget vidtgående) fagkyndige bedømmelser når frem til frifindende vurderinger.«

Ombudsmanden anfører herefter:

»Asbjørn Jensen har imidlertid givet klart udtryk for at han *ikke* mente at kunne foretage den endelige bedømmelse af polititaktiske spørgsmål (og dermed i givet fald fremsætte egentlig kritik eller statuere ansvar). Jeg henviser herved til følgende: ...«.

Det afsnit i RI, som ombudsmanden henviser til, indeholder en længere beskrivelse (RI s. 162 f) af de føringsmæssige problemer, der opstår for en områdeleder, der får for mange enheder til sin disposition. Det illustrerer jeg med en situation, som indledes således:

»Jeg finder imidlertid også, at det må antages at have haft en vis indflydelse på det *taktiske* forløb af rydningen af Fælledvej og Skt. Hans Torv«. (kursiveret her).

Jeg gennemgår dernæst i redegørelsen, at der sammendrages en større styrke politifolk i Skt. Hansgade, medens områdelederen og styrken på Fælledvej er i store vanskeligheder, uden at kommandostationen sender styrken til hjælp op mod Skt. Hans Torv. Jeg havde på den baggrund spurgt Københavns politi, hvorfor kommandostationen ikke sendte denne styrke frem.

Københavns politi gav som gengivet i RI s. 164 en taktisk begrundelse for, at styrken ikke blev sendt frem, herunder at styrken kunne blive løbet over ende på Skt. Hans Torv, hvis den kom frem før den øvrige samlede styrke.

Herefter anførte jeg (RI s. 164):

»Jeg er ikke enig i denne vurdering. Jeg har imidlertid ikke de fornødne polititaktiske forudsætninger til endeligt at vurdere disse synspunkter, men vil alene pege på, at Københavns politi med udgangspunkt i forløbet burde overveje rollefordelingen mellem områdeledere og KSN [kommandostationen] ved fremtidige større operationer.«

Jeg har således ikke – som anført af ombudsmanden – givet udtryk for, at jeg *generelt* ikke mente at kunne foretage den endelige bedømmelse af polititaktiske spørgsmål (og dermed eventuelt kritisere politiets løsninger).

Jeg har i dette *konkrete tilfælde*, hvor Københavns politi havde angivet nogle argumenter, der talte imod den løsning, jeg havde peget på, anført, at jeg ikke var enig i politiets vurderinger, men at politiets synspunkter var af en sådan karakter, at jeg ikke havde de fornødne forudsætninger for endeligt i denne situation at kunne vurdere dem, d.v.s. at kunne forkaste synspunkterne og eventuelt kritisere politiets løsning.

Heraf kan man ikke med rimelighed udlede, at jeg *generelt* ikke mente at kunne foretage en bedømmelse af polititaktiske spørgsmål.

Det er så vidt ses alene på grundlag af denne urigtige slutning, at det i ombudsmandens konklusion side 92 anføres:

»Ligeledes er det en metodefejl at der visse steder anlægges polititaktiske vurderinger, mens det andet steds anføres at sådanne vurderinger ikke har kunnet anlægges i forbindelse med undersøgelsen.«

2.8. Personlige udtryk.

2.8.1. I ombudsmandens afsnit 3.5.5. gengives nogle synspunkter fra redegørelserne taget ud af forskellige sammenhænge.

Ombudsmanden anfører side 89, at der flere steder i rapporten er vurderende bemærkninger og andre udsagn angående politiet, som må siges at være af mere *personlig* art.

I konklusionen side 91 anfører ombudsmanden:

»De citerede vurderinger fra de to rapporter ligger inden for den forståelse af bedømmelsesgrundlaget som Asbjørn Jensen i udtalelsen til mig har oplyst at have lagt til grund for undersøgelsen.

Citaterne viser samtidig, efter min mening, at netop denne friere del af grundlaget rummer betydelig ujævnhed og til tider får et noget subjektivt præg.»

Ingen af de citerede udsagn vedrørende politiet har efter min opfattelse karakter af en vurdering af konkrete politidispositioner i sædvanlig forstand.

Særligt for så vidt angår mine generelle bemærkninger i sammenfatningen af min redegørelse om politiets indsats, som ombudsmanden beskriver som *et modigt politi*, har jeg i mit svar af 17. september 1995 til ombudsmanden bl.a. anført:

»Formålet med, at jeg fandt det rigtigt at medtage disse bemærkninger, var at sikre en vis balance i min redegørelse, der således som der er tradition for ved undersøgelser af offentlige myndigheder, i det væsentlige koncentrerer sig om at påvise alle de negative sider ved politiets gennemførelse af deres opgaver på Nørrebro.«

Jeg mener som nævnt ikke – og det er det afgørende – at disse udsagn har karakter af vurderinger af politidispositioner på samme måde, som jeg har foretaget det under gennemgangen af de enkelte faser.

De betragtninger af mere generelt holdt karakter vedrørende såvel politi som borgere, som ombudsmanden omtaler, indgår forskellige steder i min redegørelse. De må falde inden for den margin med hensyn til formulering og skrivestil, som bør tilkomme en undersøger.

De kan ikke tages som udtryk for, at jeg ikke ved de *retlige* vurderinger af politiets dispositioner, har tilstræbt at anvende en målestok, der er så objektiv som muligt.

Afsnit 3. Undersøgelsens uvildighed.

I afsnittet om undersøgelsens uvildige karakter omtaler ombudsmanden tre forhold, som han finder er egnet til at svække undersøgelsens uvildige karakter.

3.1. Københavns politis afhøringer.

Ombudsmanden har anført side 93:

»Det ses ikke at følge af kommissoriets ordlyd – hvilket efter min opfattelse kunne forventes hvis det var meningen at en sådan særlig begrænsning i undersøgelsesmåden skulle følges – at rejseafdelingen skulle være afskåret fra at foretage sådanne afhøringer til brug for undersøgelsen.«

Som anført i RII s. 86 er det min opfattelse, at en fortolkning af kommissoriets formulering må føre til, at alle oplysninger fra ansatte i Københavns politi skulle indhentes ved, at politidirektøren supplerede sine redegørelser.

I kommissoriets opregning af grundlaget for undersøgelsen angives udtrykkeligt, at der bør indgå »det materiale, som udarbejdes af politidirektøren« og at »politidirektøren uddyber eller supplerer på anmodning disse redegørelser«. Jeg finder, at dette taler for min forståelse af kommissoriet.

Ombudsmanden anfører, at en »sådan særlig begrænsning i undersøgelsesmåden«, d.v.s. at Rejseafdelingen ikke skulle afhøre ansatte i Københavns politi, måtte have fundet klart udtryk i kommissoriets formulering, hvis det havde været meningen.

Rejseafdelingen har formentlig aldrig tidligere haft til opgave at yde bistand med indsamling af oplysninger til brug for en *undersøgelse*, der ikke havde karakter af en strafferetlig undersøgelse, men i det væsentlige skulle bygge på bidrag fra borgere og andre, der henvendte sig af egen drift.

Det følger endvidere af retsplejelovens § 114, at politidirektøren har den selvstændige ledelse af kredsens politi, og af retsplejelovens § 109, at Justitsministeren udøver sine beføjelser – som politiets øverste foresatte – gennem politidirektøren og politimestrene.

På det grundlag er det politimestrene (politidirektøren), der har ansvaret for, at der iværksættes undersøgelser af deres ansattes tjenstlige forhold. Efter fast praksis – således som det er beskrevet side 59 i betænkningen om behandling af klager over politipersonalet (bet. nr. 1278/1994) – er det i Københavns politi kriminalpolitiet, der forestår efterforskningen i sager mod politipersonalet. Rejseafdelingen har så vidt vides aldrig, og i alt fald ikke i nyere tid, foretaget undersøgelser i forbindelse med sager om københavnske politiaktioner o.l.

På den baggrund er undladelsen af at bruge Rejseafdelingen til undersøgelse af Københavns politi således udtryk for den sædvanlige tilstand og har ikke karakter af en »særlig begrænsning«. Henlæggelsen af denne undersøgelsesopgave til Rejseafdelingen ville tværtimod være noget så usædvanligt, at det i givet fald måtte have været udtrykkeligt anført i selve kommissoriet.

Hertil kommer, at denne forståelse af kommissoriet også klart fremgik af de tilkendegivelser, som jeg modtog under et møde den 25. maj 1993 med justitsministeren og embedsmænd fra Justitsministeriet. Heraf fremgik det således, at kommissoriets beskrivelse af politidirektørens opgaver skulle forstås således, at Rejseafdelingen *ikke* skulle foretage eventuelle afhøringer af ansatte i Københavns politi. Eventuelle yderligere oplysninger fra Københavns politi skulle tilvejebringes på grundlag af supplerende spørgsmål til politidirektøren. Forud-

satte besvarelsen af spørgsmålene, at der skulle indhentes oplysninger fra politifolk, skulle sådanne nødvendige undersøgelser og afhøringer i givet fald foretages af Københavns politi selv.

Det var justitsministeren, der på mødet traf beslutning om denne undersøgelsesform og om, at undersøgelsen ikke primært skulle være en undersøgelse af Københavns politis indsats, men navnlig skulle belyse optakten til og forløbet af urolighederne. Det fremgår af en af Dansk Politiforbund tilvejebragt båndafskrift af justitsministerens tale den 26. maj 1993 på et politiombudsmøde – som ombudsmanden side 70 kun har gengivet en enkelt sætning fra – at justitsministerens redegørelse for undersøgelsens sigte og den valgte undersøgelsesform var i overensstemmelse med, hvad han besluttede på mødet den 25. maj 1993. Jeg vedlægger som bilag et uddrag af Dansk Politiforbunds båndafskrift af justitsministerens udtalelser herom.

Ombudsmanden konkluderer side 71 på grundlag af sin undersøgelse af, hvad Justitsministeriet havde anmodet mig om:

»Efter Justitsministeriets udtalelse til mig i sagen må jeg lægge til grund at ministeriet ved afgivelsen af kommissoriet bad om at få en *objektiv* og *uvildig* undersøgelse, udmøntet i en *beskrivelse* og en *vurdering* af begivenhedsforløbet.«

Ombudsmanden konkluderer videre side 94, at det navnlig som følge af, at afhøringerne af de implicerede politifolk blev foretaget af Københavns politi selv, »kan ... være forbundet med nogen vanskelighed at opretholde forestillingen om at undersøgelsen blev gennemført og fremstod som en *uvildig* og *objektiv* udredning.«

På dette grundlag kan det være vanskeligt at læse ombudsmandens redegørelse på anden måde, end at det var mig, der – trods kravet fra Justitsministeriet om en *uvildig* undersøgelse – af egen drift bestemte, at Københavns politi skulle fremskaffe oplysningerne om politiets indsats, herunder ved eventuelle afhøringer af politifolk.

Som jeg tidligere har anført overfor ombudsmanden, har jeg gennemført undersøgelsen, såvel med hensyn til undersøgelsens genstand som undersøgelsesformen, i nøje overensstemmelse med det kommissorium, der lå grund for undersøgelsen. Det indtryk, som ombudsmandens redegørelse kan bibringe læseren, er således ikke rigtigt.

3.2. *Kontakt med personer og myndigheder, der var omfattet af undersøgelsen.*

Ombudsmanden har endvidere peget på betydningen af mine kontakter som undersøger med de personer og myndigheder, der var omfattet af undersøgelsen.

Ombudsmanden fremhæver i den forbindelse, at jeg har deltaget som fast arbejdsgiverrepræsentant i de to samarbejdsudvalgsmøder, hvor aspekter af Nørrebro-sagen blev drøftet.

Ifølge undersøgelsens kommissorium skulle bl.a. retsbojerne fra de gennemførte straffesager indgå i mit undersøgelsesmateriale. På den baggrund må det have stået klart, at der mindst ville gå 3/4 år til 1 år, før en straffesag med 18-20 tiltalte ville være afgjort i 1. instans. Der kunne derfor ikke være forventninger om, at jeg på grund af min opgave som undersøger i dette tidsrum ikke kunne have sædvanlige tjenstlige forbindelser med f.eks. repræsentanter for Københavns politis ledelse i min egenskab af Rigsadvokat.

Som det fremgår af ombudsmandens udtalelse, var det ene møde et ekstraordinært møde den 12. august 1994, som politiets personaleorganisationer havde ønsket med henblik på at drøfte politifolks retsstilling på baggrund af den sigtelse af tre politifolk, jeg som Rigsadvokat – og ikke som undersøger – havde bedt statsadvokaten for København m.v. om at foretage. Drøftelsen vedrørte således ikke direkte min fortsatte undersøgelse af begiven-

hederne på Nørrebro. Personaleorganisationerne rejste på grundlag af den konkrete sigtelse kritik af den måde, anklagemyndigheden havde udført dette arbejde på. Jeg finder ikke, at det som anført af ombudsmanden kan være uheldigt, at jeg som Rigsadvokat i et institutionalliseret forum modtager og drøfter en klage over anklagemyndighedens arbejde, selv om jeg samtidig er undersøger af nogle begivenheder, hvor politiet ville kunne blive kritiseret. Hvis personaleorganisationerne eventuelt med deltagelse af advokat havde rejst klagen overfor mig direkte og ønsket et møde herom, ville jeg også have ment mig forpligtet ud fra forvaltningsretlige synspunkter til at deltage heri.

På det andet møde – der var et ordinært samarbejdsudvalgsmøde den 6. september 1994 – som ombudsmanden tillægger betydning, var et af dagsordenspunkterne »Rigsadvokatens redegørelse om begivenhederne på Nørrebro«. Redegørelsen var netop afgivet.

Punktet var efter Justitsministeriets oplæg tænkt som orientering om den redegørelse, der var afgivet den 29. august 1994. Da justitsministeren den 5. september 1994, d. v. s. dagen før afholdelsen af samarbejdsudvalgsmødet havde tiltrådt, at der blev gennemført en supplerende undersøgelse, orienterede departementschefen ganske kort herom. Det medførte, at formanden for politiforbundet oplyste, at man i forbundet havde drøftet situationen for politifolk, der eventuelt skulle afhøres til den supplerende undersøgelse. Jeg oplyste i den forbindelse, at jeg ikke på dette tidspunkt kunne afgøre, om der var behov for yderligere afhøringer, men at det var nærliggende at foretage fornyede afhøringer af politilederne.

Det var således et ganske kort orienteringspunkt på et ordinært møde med andre emner, og det udviklede sig ikke, som anført af ombudsmanden, til hurtigt alene at dreje sig om Nørrebro-sagen. Ombudsmanden har formentlig forvekslet de to mødereferater.

Min deltagelse i et ordinært samarbejdsudvalgsmøde, hvori der gives personaleorganisationer en kort orientering af denne karakter om en kommende undersøgelse, der angår deres medlemmer, kan efter min mening ikke invalidere undersøgelsen ud fra inhabilitetslignende synspunkter.

Endelig anfører ombudsmanden side 94, som noget væsentligt for bedømmelsen af undersøgelsens uvildighed, at der i sagens akter findes et brev af 20. juni 1994 fra politidirektøren til mig, hvori han omtaler, at forskellige medier nu hævdede, at politidirektøren havde ændret forklaring om, at der lå sårede *mellem* politikæden og de stenkastende aktivister, og at et medlem af Folketinget havde opfordret justitsministeren til at »fyre« politidirektøren, fordi han havde afgivet bevidst urigtige oplysninger, og fordi det var lykkedes for politiet at vildlede såvel den lovgivende, udøvende og dømmende magt.

Politidirektøren bad mig i brevet overveje, om jeg ikke burde rette de »åbenbare faktiske fejltagelser« begge aviser gjorde sig skyldige i.

Af sammenhængen forstod jeg brevet således, at politidirektøren ønskede, at jeg med *det samme* rettede henvendelse til pressen og forsøgte at berigtige disse faktiske misforståelser.

Det fandt jeg ingen anledning til, fordi jeg generelt ikke havde ønsket at udtale mig til pressen om undersøgelsens forløb, selv om jeg i et vist omfang besvarede henvendelser, som pressen rettede til mig, i alt fald hvis spørgsmålene var baseret på fejlagtige oplysninger og ikke kom ind på mine vurderinger af forløbet.

Jeg besvarede heller ikke henvendelsen overfor politidirektøren, fordi henvendelsen alene havde karakter af en opfordring til at overveje.

Jeg mener ikke, at henvendelsen kan give indtryk af, at politidirektøren har kunnet øve indflydelse på redegørelsen.

I min redegørelse bemærker jeg (RI s. 103), at jeg under min undersøgelse ikke havde set oplysninger fra politidirektøren om, at der lå sårede politifolk *mellem* politikæden og aktivisterne, men at jeg mente at kunne forklare, hvorfor den forkerte oplysning siden 30. maj 1993

var blevet lagt til grund i den offentlige kritik af politidirektørens redegørelser. Baggrunden for, at jeg fandt det rigtigt at medtage oplysningen, var ikke politidirektørens henvendelse, men at jeg var blevet gjort bekendt med, at der fra Retsudvalget var stillet spørgsmål om, hvorvidt politidirektøren havde vildledt Folketinget, og at Justitsministeriet havde besvaret spørgsmålet med, at man ville afvente Rigsadvokatens redegørelse. Hertil kom, at det måtte forudses, at den forkerte oplysning om politidirektørens redegørelse om årsagen til skudafgivelsen, som pressen i mere end 1 år havde lagt til grund for vurderinger af politidirektøren, ville blive noget centralt i den offentlige debat på grundlag af min redegørelse. Da også et medlem af Folketinget allerede havde draget vidtgående konsekvenser af disse fejlagtige presseoplysninger, fandt jeg det som nævnt rigtigt at omtale spørgsmålet på samme måde, som jeg i øvrigt forsøgte at beskrive andre forhold, som havde givet anledning til offentlig omtale.

Afsnit 4. Konkrete bemærkninger og vurderinger.

I afsnit 5 om nogle konkrete bemærkninger og vurderinger anfører ombudsmanden side 94 følgende

»Herudover har jeg ved min gennemgang hæftet mig ved nogle bemærkninger og vurderinger i de to rapporter som ikke forekommer umiddelbart forståelige, eller hvis holdbarhed må fremstå som tvivlsom.

Disse forhold er – set i relation til det om bedømmelsesgrundlaget anførte – af mere underordnet betydning for den samlede bedømmelse af de to rapporter. Jeg har dog fundet at burde omtale dem som et led i min udtalelse om rapporterne.»

Selv om ombudsmanden finder disse elementer af mere *underordnet betydning* for den samlede bedømmelse af redegørelserne, vil jeg alligevel gennemgå de enkelte bemærkninger.

4.1. *Politiindsatsen rutinemæssig.*

I min redegørelse (RI s. 48 ff) drøfter jeg, om Politidirektøren, der om aftenen befandt sig på sin bopæl, burde have været orienteret hyppigere af kommandostationen end sket. I den forbindelse anfører jeg, at

»politiets dispositioner med rydningen af barrikader på Nørrebrogade, undsætningen af nærpolitistationen på Blågårdsgade samt indsættelsen på Fælledvej var af så almindelig og rutinemæssig karakter, at det ikke nødvendiggjorde yderligere orientering af politiledelsen.

Først da politiet på Fælledvej kom ud for et så stærkt angreb, at man skød varselsskud, var der anledning til at underrette Politidirektøren, hvilket også skete.«

Overfor ombudsmanden har jeg i skrivelse af 17. september 1995 forklaret mit ordvalg ved, at Politidirektøren tidligere var sat ind i den ekstraordinære situation, at kommandostationen havde foretaget en generalalarmering, og at der var opbygget store barrikader på Nørrebro. Herefter fortsatte jeg

»På den i sig selv usædvanlige baggrund, som politiledelsen altså var underrettet om, må selve den måde, beredskabsafdelingen D-5 ryddede barrikaden på Dr. Louises Bro med anvendelse af tåregas, efter min opfattelse siges at være rutinemæssig og en helt almindelig

gennemført politioperation, når opgaven er at rydde en barrikade med stenkastende aktivister. Det samme gælder indsættelsen af D-1 ad Blågårdsgade og «Monty»s sammensatte deling ad Fælledvej mod Nørrebrogade. Begge disse delinger anvendte også tåregas og udførte opgaverne uden større personskader.«

Ombudsmanden anfører på side 95 også efter min forklaring, at

»jeg ... dog stadig [må] stille mig noget uforstående overfor karakteristikken af det pågældende forløb som »almindelig« og »rutinemæssig« i forbindelse med Asbjørn Jensens vurdering af det nævnte ansvarsspørgsmål.«

Som følge af kommandostationens bemanning med erfarne polititaktiske ledere, har jeg ikke fundet, at det var nødvendigt at orientere Politidirektøren løbende, og at det derfor ikke var kritisabelt, at han ikke løbende blev underrettet om rydningen af barrikaderne på Nørrebrogade og fremrykningen på Fælledvej. Der findes ingen præcise regler om noget sådant. Denne vurdering må jeg fastholde med den begrundelse, jeg har anført i redegørelsen.

4.2. Molotovcocktail.

I RI s. 37 ff omtaler jeg, at nogle hætteklædte kaster en molotovcocktail mod en patruljevogn umiddelbart før barrikaderne etableres, og jeg anfører i den forbindelse, at de pågældende efter min opfattelse forsøgte at begå manddrab.

Denne episode blev overværet af mange mennesker. I redegørelsen (RI s. 39) anførte jeg videre

»Det har været hævdet, at forløbet var planlagt som en såkaldt »fredelig happening« med afspærring af en del af Nørrebrogade en tid, for at markere, at man ønskede et EF-frit Nørrebro.

Jeg finder, at ved at overvære denne episode allerede kl. 22.18 må en stor del af de mennesker, der har planlagt afspærringen af Nørrebro og muligvis forestillet sig, at det skulle være en fredelig happening, i alt fald fra det tidspunkt have indset, at der blandt dem fandtes nogle, som i ly af mængden var villige til at gennemføre direkte og livsfarlige angreb på politifolk. Gennemførelsen af planen med afspærringer m.v. efter denne begivenhed må derfor være sket med iværksætternes fulde indforståelse med, at det bl.a. kunne føre til flere livsfarlige angreb mod politiet.«

Ombudsmanden har bedt mig oplyse, om jeg dermed mente, at den omtalte persongruppe »havde forsæt til overtrædelse af straffelovens § 237 (eller dog subsidiært straffelovens § 119, § 245 eller § 246), samt hvilken forsætsform der i givet fald har foreligget«.

I den anledning udtalte jeg i mit svar af 17. september 1995:

»Hensigten med denne konstatering var for så vidt ikke at tage stilling til, om nødvendige strafferetlige betingelser for at straffe for medvirken til forskellige forventelige voldshandlinger mod politiet kunne anses for opfyldt allerede ved, at planlæggerne etablerede barrikaderne. Mit formål var alene at pege på utroværdigheden i den idylliserende påstand om, at de, der opførte barrikaderne, gik ud fra, at aktionen kunne forløbe som en såkaldt fredelig happening.

Det er heller ikke mit indtryk, at afsnittet hidtil er blevet opfattet på anden måde.

Som det fremgår af min samlede vurdering i redegørelsens kapitel 10 (RI s. 240 f) er det i

øvrigt min opfattelse, at det indgik i planlægningen i alt fald for nogen aktivistgruppers vedkommende, at der skulle anvendes molotovcocktails og kastes med sten mod politiet.«

På den baggrund finder ombudsmanden side 97, at formålet – at beskrive urolighedernes voldsomme karakter – ikke kan begrunde,

»at der uden fornødent bevismæssigt grundlag på denne måde rettes beskyldninger imod en ubestemt kreds af privatpersoner for så alvorlige strafbare handlinger. Det forekommer meget tvivlsomt om et sådant bevismæssigt grundlag fandtes for så vidt angik (alle) »iværksætterne.««

Formålet med min beskrivelse af denne episode var imidlertid ikke alene at beskrive urolighedernes karakter, men som anført i mit svar at pege på, at episoden og i øvrigt almindelige erfaringer ikke gør det troværdigt, når deltagere i opførelsen af barrikader, antændelse af bål m.v. hævder, at de troede, at det hele ville kunne afvikles på fredelig måde.

Jeg mener ikke, at mine udtalelser med rimelighed kan opfattes som en beskyldning mod en ubestemt kreds for at have begået alvorlige strafbare handlinger.

4.3. Skyd efter benene.

Den supplerende undersøgelse (RII), havde navnlig til formål at undersøge, hvem der havde råbt »Skyd efter benene« på Fælledvej under sammenstødene mellem politi og aktivister. På grundlag af de indsamlede oplysninger foretog jeg (RII s. 71 ff) en vurdering af, hvem der må antages at have råbt »Skyd efter benene«. Resultatet af denne vurdering fremgår af RII side 78-79:

»Som det fremgår, er der ingen direkte beviser, der med sikkerhed viser, om det er politifolk, der har råbt «Skyd efter benene», eller om det er aktivister.

Da ingen på stedet har hørt råbene, og da ingen civile har oplyst, at de har råbt råbene, kan det ifølge forholdets natur ikke bevismæssigt udelukkes, at det kan have været politifolk, der har råbt.

På grundlag af en samlet vurdering af de foreliggende oplysninger, hvori indgår de overvejelser, jeg har anført ovenfor, finder jeg imidlertid, at det er overvejende sandsynligt, at råbene »Skyd efter benene« må være råbt af aktivister.«

I grundlaget for denne bevisvurdering indgår navnlig, at der ifølge det lydtekniske institut, som jeg anvendte til mine tekniske undersøgelser, med sikkerhed er råbt »Skyd efter benene« mere end 3 minutter før politiet trækker deres pistoler og før, der er politifolk, der kaster med sten. Råbet og de efterfølgende råb lyder på tidspunkter, hvor politikæden er standset, og aktivister løber frem og kaster med sten. Mine overvejelser om kast/skyd, som ombudsmanden henviser til side 98, er i denne sammenhæng kun en mindre del af bevisgrundlaget.

Udsagnet i RII side 79 var udtryk for en sædvanlig bevisvurdering af, hvem der kunne antages at have råbt »Skyd efter benene«.

Det kan efter min opfattelse lægges til grund, at råbene »Skyd efter benene« er afgivet enten af aktivister eller politifolk.

Der er hverken noget sikkert bevis for, at de er afgivet af aktivister, eller at de er afgivet af politifolk.

Ethvert udsagn om, hvem – aktivister eller politifolk – der afgav råbene, må altså bero på en sandsynlighedsvurdering.

Det var ved udfærdigelsen af RII – og det er fortsat – min opfattelse, at en samlet vurdering giver grundlag for at udtrykke sandsynligheden således, at det er »overvejende sandsynligt« (RII s. 79) at det er aktivister, der har råbt »Skyd efter benene«. Min baggrund for at anlægge denne vurdering har jeg udførligt gjort rede for i RII s. 78 f. Der er tale om en bevisvurdering af ganske traditionel karakter. Den er naturligvis udøvet af en person – nemlig mig – men dette forhold gør det ikke rimeligt, at ombudsmanden reducerer vurderingen til »Asbjørn Jensens rent personlige bedømmelse« (s. 98 i ombudsmandens redegørelse).

Det følger af det netop anførte, at det også ved afgivelsen af mit svar af 22. juni 1995 til Justitsministeriet var min opfattelse, at det var overvejende sandsynligt, at det var aktivister, der havde råbt »Skyd efter benene«. Det er rigtigt, at jeg i dette svar til Justitsministeriet bruger ordvalget »mere sandsynligt«, at råbene var råbt af aktivister end af politifolk«, men jeg henviste i svaret i samme forbindelse – uden ringeste afstandtagen – til RII s. 79, hvor jeg efter den detaljerede argumentation brugte udtrykket »overvejende sandsynligt«.

Det er ikke rimeligt, hvis ombudsmanden på dette grundlag mener, at jeg har skiftet standpunkt vedrørende graden af sandsynlighed, og det er slet ikke rimeligt, at ombudsmanden fremlægger forholdet således, at det stedse har været min opfattelse, at det blot var »mere sandsynligt«, at det var aktivisterne, der råbte, men at jeg – på grund af manglende omtanke eller mere bevidst – brugte det stærkere udtryk »overvejende sandsynligt«.

For at forebygge yderligere misforståelser: Det var ved udfærdigelsen af RII – og det er fortsat – min opfattelse, at der er en så væsentlig større sandsynlighed for, at det er aktivister fremfor politifolk, der har råbt »Skyd efter benene«, at det er rimeligt at udtrykke dette med ordene »overvejende sandsynligt«.

4.4. Støjniveauet på Fælledvej.

I forbindelse med min gennemgang om skydereglementets regler var opfyldt, da politiet skød på Fælledvej, drøftede jeg (RI s. 107), om politiet forinden havde advaret mængden med råb (»så vidt muligt«). I den forbindelse anførte jeg

»Støjniveauet syntes imidlertid at være så højt, at det kan være svært på optagelsen at høre alle politiets råb, også råb i megafon, til mængden. Det fremgår i øvrigt af mange vidneforklaringer fra Skt. Hans Torv, at man i alt fald langt tilbage på torvet på grund af støjniveauet ikke lagde mærke til, at der blev advaret. Alle kunne høre skuddene, men der var mange, der ikke i første omgang var klar over, at det var skud. Nogle troede, at det var fyrværkeri svarende til de kanonslag, som aktivisterne havde brugt hele aftenen. Aktivisterne ved indmundingen af Fælledvej har efter min vurdering såvel kunnet høre ordren om at trække pistolerne som se, at politifolkene tog pistoler frem og holdt dem foran sig, ligesom de har kunnet høre skuddene og vidst, hvad det var de hørte. At nogle af dem som tiltalte i byretten har benægtet det, tillægger jeg ingen betydning«.

Det ville i øvrigt være uden betydning for bedømmelsen af lovligheden af politiets skydning, hvis aktivisterne på grund af den støj, de selv frembragte, ikke kunne høre advarslerne.

Ombudsmanden spurgte mig på baggrund af, at jeg forskellige steder i redegørelsen havde anført, at politifolk og civile vidner havde forklaret, at de ikke havde hørt ordrer og advarselsråb, om, hvilken betydning jeg tillagde støjniveauet for aktivisterne.

I mit svar af 17. september 1995 anførte jeg bl.a.

»I den forbindelse anfører jeg, at det «af mange vidneforklaringer fra Skt Hans Torv [fremgår], at man i alt fald langt tilbage på torvet på grund af støjniveauet ikke lagde mærke til, at der blev advaret«. Jeg oplyser endvidere, at alle kunne høre skuddene, selv om der var mange, der ikke i første omgang var klar over, at det var skud, men troede, at det kunne være fyrværkeri. Herefter anfører jeg, at aktivisterne ved indmundingen af Fælledvej (d.v.s. de forreste) efter min vurdering må have såvel hørt ordren om at trække pistoler som set dem blive trukket og vidst, at det var skud, de hørte.

Min vurdering bygger jeg på, at de forreste aktivister befandt sig i en afstand af 5-10 m fra forreste del af politikæden med front mod politifolkene, som de iagttog for at kunne kaste deres sten over og under skjoldene på de ubeskyttede dele af politifolkene. Disse forreste aktivister må derfor efter min opfattelse have set, at politifolkene nogenlunde samtidig skaffede sig af med staven (stak den ned i bæltet), fremtog deres pistoler af hylstrene, løftede deres højre arm højt over skjoldene (således som det kan ses på en videooptagelse) og skød lige eller skråt op i luften.

Når jeg også mener, at de forreste aktivister må have kunnet høre ordrene og advarslerne råbt i megafon, selv om kun en del af politifolkene kunne (eller har kunnet genkalde), skyldes det, at delingsføreren med den retningsbestemte megafon befandt sig umiddelbart bag den forreste del af politikæden, og derfor råbte ordren fremad og forstærkede lyden hen imod aktivisterne i en afstand af 10-15 m.

Når politifolkene efter deres forklaringer ikke alle kunne høre denne ordre, skyldes det antageligt, at de var iklædt hjelm og trak vejret (tungt) gennem gasmasken, hvilket i det hele nedsætter muligheden for at høre, således som de selv har forklaret. Når en del politifolk også har forklaret, at de i begyndelsen heller ikke så, at andre politifolk havde trukket deres pistoler, kan forklaringen efter min opfattelse meget sandsynlig være, at politifolkenes syn er nedsat bag gasmaskens øjenglas, hjelmsvisiret og plexiglasskjoldet. Det gælder også til siderne, hvor gasmasken indsnævrer det synsfelt, bæreren af en sådan maske normalt har udsyn i. Hertil kommer, at politifolkene i denne situation må have koncentreret deres iagttagelser lige frem mod stenkasterne, for med deres skjolde at kunne afbøde de sten, som regnede hen på dem – højt og lavt.

Hovedparten af de civilklædte politifolk fremme ved kæden synes da også at have hørt ordrer og set, at de uniformerede politifolk trak deres pistoler og skød i luften.

Jeg har i den forbindelse ikke ment at kunne tillægge det væsentlig betydning for min vurdering af, hvad aktivister på meget tæt hold med front mod politikæden hørte, så og måtte forstå, at der var tilskuere (og enkelte politifolk), der i første omgang troede, at de knald de hørte var »kinesere« eller kanonslag.«

Ombudsmanden har bl.a. peget på, at jeg i forbindelse med min beskrivelse af skudepisoden på Fælledvej og dens varighed (RI s. 102) lagde vægt på, at der var et højt støjniveau. Det fremgik af nogle politiforklaringer, at nogle politifolk troede, at aktivisterne ikke var klar over, at politiet skød varselsskud, fordi aktivisterne blot fortsatte med at angribe. Det forhold, at politiet på stedet – på grund af støjen – mente, at aktivisternes fortsatte angreb kunne skyldes, at de ikke havde hørt skuddene, er efter min opfattelse ikke afgørende for, hvad man ud fra en efterfølgende bevisvurdering kan lægge til grund.

Ombudsmanden anfører herefter side 101:

»I RII har støjniveauet betydning for vurderingen af hvem der råbte «skyd efter benene», og konklusionen er at støjniveauet gjorde det vanskeligt at danne sig et sikkert bevismæssigt indtryk heraf. I RI tillægger Asbjørn Jensen støjniveauet betydning, dels

ved vurderingen af hvor længe politiet kunne eller burde skyde varselsskud, dels ved bedømmelsen af om folkemængden var blevet advaret om, at der ville blive afgivet skræmmeskud. Når der er tale om at vurdere hvad politiet må antages at kunne høre, tillægges støjniveauet meget væsentlig betydning. Derimod tillægges støjen ikke samme betydning side 107 i RI ved bedømmelsen af hvad aktivisterne måtte have hørt. Og de civile vidners afvigende udsagn bliver på dette punkt generelt forkastet.«

Ombudsmanden konkluderer side 101:

»Det må anses for betænkeligt, at Asbjørn Jensen i forhold til henholdsvis politiet og aktivisterne anlægger så forskellige bevismæssige vurderinger af oplysningerne om lydniveauet. Asbjørn Jensens efterfølgende oplysninger til mig om bevisbedømmelsen rummer en glidning i forhold til rapporternes indhold; og de indeholder efter min opfattelse ikke en tilfredsstillende forklaring på den inkonsekvente (og tilsyneladende noget tendentiøse) bevisbedømmelse.«

Mine oplysninger om støjniveauets betydning for politi og andre bygger på forklaringer fra mange politifolk og civile vidner, der befandt sig bag kæden og enkelte på siden af politikæden.

Der er ingen forklaringer fra aktivister, der opholdt sig ved indmundingen af Fælledvej, d.v.s. i en afstand af 5-10 m fra politikæden, da ordren om at trække pistoler lød. En enkelt tiltalt aktivist, »stenkasteren«, der blev pågrebet tæt på politikæden, da politiet ophørte med at skyde, efter at have kastet 5-10 brosten, har under domsforhandlingen oplyst, at han intet havde hørt.

På den baggrund har jeg foretaget en samlet bevisvurdering af, hvad de forreste aktivister må have set og hørt. Den er gengivet ovenfor, og den må jeg fastholde. Det tilføjes, at ombudsmandens betragtninger om, at jeg generelt skulle have forkastet de civile vidners afvigende udsagn må bero på en læsefejl. Jeg forkaster på ingen måde de civile vidners forklaringer, hvoraf nogle i øvrigt går ud på, at de hørte, at politiet råbte »træk pistolerne«. Som jeg skriver i mit svar, tillægger jeg det blot ikke væsentlig betydning, når jeg skal bedømme, hvad aktivisterne *lige* umiddelbart (5-10 m) foran kæden med front mod politiet så og hørte.

Jeg må forstå, at ombudsmanden ville lægge en anden bevisbedømmelse til grund og komme til et andet resultat. På det grundlag finder ombudsmanden, at jeg må have anlagt forskellige bevismæssige vurderinger i forhold til politi og aktivister på en »tilsyneladende noget tendentiøs« måde. Dette udsagn er der intet grundlag for.

Betragtningerne fra ombudsmandens side om, at svaret til ham »rummer en glidning« i forhold til rapportens indhold, må bero på en fejllæsning.

Ombudsmanden anfører side 101:

»I lyset af Asbjørn Jensens udtalelse af 17. september 1995 til mig synes der desuden at bestå en vis uklarhed i henseende til hvilke aktivister Asbjørn Jensen har sigtet til med udtalelserne om, at de måtte have hørt skuddene og identificeret lydene som skud. S. 107 ff i RI nævner han at »alle kunne høre skuddene«, og at »aktivisterne ved indmundingen af Fælledvej« kunne høre ordren om at trække pistolerne, samt at de har hørt og genkendt lydene som skud. I udtalelsen til mig anfører Asbjørn Jensen blot at »de forreste aktivister« kunne høre ordrene og advarslerne. Her tales altså ikke om at aktivisterne kunne høre og genkende lyden af skud; ej heller om alle aktivister ved indmundingen af Fælledvej, men kun om »de forreste aktivister«.

Når jeg i skrivelsen anvender ordene »de forreste aktivister«, er det, som jeg forklarer i mit svar, ganske de samme personer, som »aktivisterne ved indmundingen af Fælledvej«. Der var aktivister over hele torvet, helt over til Blegdamsvej, hvor de angreb beredskabsdelingen D-2. Som anført i RI s. 70 var kæden på Fælledvej kommet frem til omkring 10 m fra torvet. Derfor er aktivisterne ved indmundingen af Fælledvej umiddelbart foran politikæden »de forreste aktivister«. Det markerer jeg også omhyggeligt i mit svar til ombudsmanden ved, som det fremgår ovenfor, at skrive: »... aktivisterne ved indmundingen af Fælledvej« (d.v.s. de forreste)«. Jeg skriver ikke »de forreste af dem« eller »i alt fald de forreste af dem« eller lignende. Der er ingen glidning.

At jeg ikke på ny anfører, at de forreste kunne høre og genkende lyden af skud, skyldes, at det er oplyst af alle, at aktivisterne og tilskuere længere tilbage på torvet kunne høre høje knald. Når det (af mig) lægges til grund, at de forreste aktivister, d.v.s. dem umiddelbart foran politikæden, hørte ordrene om at trække pistoler og så politiet hæve deres pistoler, fandt jeg det unødvendigt at gentage, at disse mennesker, der havde hørt politiet råbe »træk pistolerne«, havde set politiet hæve pistolerne og samtidig hørte høje knald, også må have forstået, at disse høje knald var skud fra pistolerne.

4.5. *Hjemmelsgrundlaget for skudafgivelse.*

Ombudsmanden anfører side 103, at jeg som hjemmel for politiets skudafgivelser alene har peget på nødværgereglerne i straffelovens § 13. Det finder ombudsmanden overraskende. Han anfører herom

»At anerkende nødværge som det eneste hjemmelsgrundlag for skudafgivelserne, forekommer ikke uden videre tilstrækkeligt. Udøvelsen af nødværge må i sagens natur være af sjældnen og helt usædvanlig karakter; og denne ret tilkommer såvel politi som private personer, der begår strafbare handlinger for at forsvare sig selv eller andre.«

Ombudsmanden peger herefter på mulige hjemmelsgrundlag i retsplejelovens § 108 og i § 12 i politiloven fra 1863 om politiets adgang til med magt at splitte opløb. Han konkluderer på den baggrund

»Det forekommer på denne baggrund overraskende at rapporten ikke forholder sig mere indgående til, om politiet har hjemmel til at afgive skræmmeskud, og i bekræftende fald om det påberåbte retsgrundlag var tilstrækkeligt, eller om andre mulige retsgrundlag burde tages i betragtning ved vurderingen af hjemmelsgrundlaget for skudafgivelserne.«

I begge episoder, hvor politiet trak skydevåben og afgav skud, var politikæderne efter min bevisvurdering bragt til standsning af stenkastende aktivister, og politikæderne var under fortsatte farlige angreb. I den situation fandt jeg, at vurderingen af politiets adfærd utvivlsomt måtte ske på grundlag af de almindelige nødværgeregler, der har fundet udtryk i straffelovens § 13.

Hvad der mere generelt – i andre tænkte situationer – kan tænkes at være hjemmel til politiets magtanvendelse, fandt jeg det hverken nødvendigt eller hensigtsmæssigt at redegøre for inden for rammerne af min redegørelse for begivenhederne på Nørrebro.

Uddrag af udskrift fra DANSK POLITIFORBUND.

Justitsminister Erling Olsens tale ved politiombudsmødet den 26. maj 1993:

»Citat«:

.....

På den ene side så har vi, og det drejer sig om lokalnævnene, sagt, at vi ønsker klagesagerne ud af lokalnævnene, vi vil bevare lokalnævnene som et godt sted for samvirke imellem politi og de lokale samfund, men vi vil tage klagesagerne ud af lokalnævnene, og det vil vi gøre, fordi vi på en lang række områder i de seneste år, i hvert fald fra den gamle opposition og den nuværende regering, har bestræbt os på i alle mulige faglige anliggender at få fjernet udtrykket for eller opfattelsen af, at en bestemt branche, en bestemt gren, en bestemt styrelse havde noget, som folk opfattede som selvdømmme. Det er det ene, vi har gjort, det andet vi har gjort er, at vi har energisk modsat os en såkaldt uvildig undersøgelse af politiets optræden natten til den 19. maj.

Og de 2 ting sættes imod hinanden, og jeg skal her forklare, hvordan de 2 ting er motiveret. Hvis vi først kigger på det med lokalnævnene, så er beslutningen, at vi ønsker at fjerne den i Pressen oppperste fremførte og i visse dele af befolkningen udprægede fornemmelse af, at lokalnævnene, det indebærer, at politiet behandler klager om sig selv, og at afgørelserne derfor ikke er uvildige.

...

Hvorfor har jeg så, alt mens medierne hagler ned over mig, holdt fast på, at vi vil ikke lave en uvildig undersøgelse af politiets optræden natten til den 19. maj. Der har vi 2 meget væsentlige grunde, den ene er at efter alle de informationer vi har fået, er der overhovedet ingen tvivl om, at politifolkene i deres bestræbelser på at beskytte befolkningen og opretholde ordnede forhold på Nørrebro blev bragt i en livstruende situation og at vi derfor er enige i, at der var ikke andet at gøre for dem, hvis de ville redde deres eget liv, var de nødt til at bruge skydevåbnene, og vi har følt, at hvis vi nu sagde, der skal være en uvildig undersøgelse af politiets optræden den 19. maj, så ville vi ved at igangsætte det på den måde, det er for langt, så ville vi skabe tvivl om, hvorvidt politiet også nu var i en livstruende situation, og det mener vi helt klart at de var, og derfor så har vi sagt nej.

Og så har vi en anden grund og det er, er der noget, der trænger til at blive undersøgt af særdeles kompetente personer så er det, hvem organiserede hele forspillet til natten 19. maj, hvem bestemte, at der samtidig inden for 3 minutter skulle igangsættes aktioner 7 forskellige steder på Nørrebro, hvem bestemte, at der skulle spærres wirer ud over Nørrebrogade, hvem bestemte, at der skulle laves barrikader hvem bestemte at der skulle fyres bål af, slæbes containere frem sættes ild til på Nørrebro, hvem bestemte, hvem organiserer dette her? Dernæst hvem gjorde, hvem tændte bålene, hvem trak brædderne, hvem spærrede gaderne af. Er det ikke nok så vigtigt, at få det undersøgt, er det ikke dét en undersøgelse skal pege på? .. Det er om jeg så må sige, det der først og fremmest kræve en undersøgelse. Når man så om jeg så må sige har taget udgangspunkt i det, ja okay, så kommer næste fase i det, så kan man sige, hvordan håndterede politiet det, men at lave en undersøgelse der har som overskrift, det man skal kigge på, det er hvad gjorde politiet, næh, det man skal kigge på først og fremmest er hvem satte disse ting i gang, hvad gjorde de, hvad skete der, osv., hvordan var det hele planlagt, hvordan var det hele organiseret, hvordan forløb det hele, og i en sådan forløbsanalyse der tager udgangspunktet her, der har politiet ikke noget at skjule, der kan man godt også, og naturligt også se på hvordan håndterede politiet så de vanskeligheder de var kommet

i og på den baggrund har jeg så i går fået regeringens tilslutning til og opnået Rigsadvokatens accept af og rigspolicehens accept af at gøre følgende: Jeg beder nu – og har som sagt fået accepten på det Rigsadvokaten om at foretage en bred undersøgelse af hvad skete der i tiden op til 18.-19. maj og selve den 19. maj. Jeg beder ham om at undersøge det på en måde, der har 3 forskellige indgange. Den første indgang er, at Rigsadvokaten skal ved hjælp af kriminalfolk fra Rigspolitiet foretage en undersøgelse af hvad skete der på Nørrebro, prøve at samle presseudklip, video, foretage undersøgelse på stedet, tale med folk på Nørrebro, tage alle disse ting ind og foretage som man foretager en normal undersøgelse af, når der er sket noget kriminelt, hvad var det egentlig der foregik. Det er den ene dimension af det, den anden dimension eller den anden indgang til det er, at der kommer jo fra Københavns Politidirektør ligesom der nu er kommet en foreløbig beretning om, hvad der er sket set med hans øjne og der kommer siden hen følgende beretninger fra ham, så skal Rigsadvokaten i lyset af hvad han i øvrigt har fået ind på anden måde, der skal han kunne stille spørgsmål til Københavns Politidirektørs redegørelse og på den måde prøve at lave det man kalder en uvildig undersøgelse af det også, og den 3. ting en tredje indgang til dette er at Rigsadvokaten tager de straffesager, som jo også har ført til en række undersøgelser af begivenhedsforløbet, tager de domme der kommer ind efter straffesagerne og det er den 3. indgang til hans undersøgelserne og når han så har alle disse 3 ting, nemlig sine af K-folk hjulpe og fornemmelse af og undersøgelse af, hvad der faktisk skete under begivenhedsforløbet op til den 18-19. maj og under selve begivenhederne der hvor han har taget de forskellige udsagn han har fået, ind også ved at forhøre sig hos Nørrebros befolkning, ... men dem der har set noget og dem der har hørt noget og dernæst taget beretningerne fra Politidirektøren og udsagnene fra domstolene, så skal han prøve at skrive det frem sådan, at man kan se hele begivenhedsforløbet under et, og derved er også balancen flyttet, sådan at det skal altså ikke lykkes disse mennesker, der har lavet det, at få det hele til at gå på, at det drejer sig om, det er at få belyst ved en såkaldt uvildig udefrakommende ansøger* hvad politiet gjorde den nat, som om at svaret for at der overhovedet opstod problemer var politiets, næh man skal også have med, hvad skete der, hvem organiserede det. Så er jeg også helt klar over at der er mange forklaringer på, hvad der skete den nat, og jeg er også helt klar over, at de mennesker der satte dette igang vil smykke sig med en række politiske motiver ...

...

»Citat slut«

* Skal formentlig være »undersøger«. Min tilføjelse.

JUSTITSMINISTERIET

Den 22 DEC. 1995

Folketingets Ombudsmand

Ved skrivelse af 18. november 1995 (j.nr. 1995-1214-611) har Folketingets Ombudsmand anmodet om Justitsministeriets bemærkninger til en foreløbig redegørelse af samme dato om Asbjørn Jensens undersøgelse af Nørrebrosagen.

I den foreløbige redegørelse har Folketingets Ombudsmand udtalt sig om det bedømmelsesgrundlag, som Asbjørn Jensen har anvendt (afsnit 3), og om undersøgelsens uvildighed (afsnit 4). Endelig har ombudsmanden udtalt sig om nogle konkrete bemærkninger og vurderinger i Asbjørn Jensens redegørelser (afsnit 5).

Justitsministeriet anmodede ved skrivelse af 20. november 1995 Asbjørn Jensen om en udtalelse om ombudsmandens redegørelse. Ved skrivelse af 12. december 1995 har Asbjørn Jensen afgivet sin udtalelse. Udtalelsen blev samme dag sendt til ombudsmanden.

Justitsministeriet skal herefter udtale følgende:

1. I Folketingets Ombudsmands redegørelse er det på side 68 (jf. side 93) anført, at det ikke ses at følge af kommissoriets ordlyd, at Rigspolitechefens Rejseafdeling skulle være afskåret fra at foretage afhøringer af politifolk, som deltog i politiindsatsen på Nørrebro. Endvidere anføres det, at et så væsentligt element i selve undersøgelsens gennemførelse burde have fundet klart udtryk i kommissoriets formulering, dersom det var meningen, at denne særlige begrænsning i undersøgelsesmåden skulle finde anvendelse.

Efter Justitsministeriets opfattelse må kommissoriet forstås i lyset af den praksis, der hidtil havde været fulgt med hensyn til bistand fra Rigspolitechefens Rejseafdeling og med hensyn til undersøgelser over for ansatte i Københavns Politi.

Det må herved tages i betragtning, at det hidtil har været den almindelige ordning, at Rigspolitechefens Rejseafdeling ikke foretager afhøringer af ansatte i Københavns Politi. Både når det drejer sig om klager over politiets adfærd og om efterforskning af straffesager mod ansatte i Københavns Politi, har ordningen i stedet været den, at afhøringer foretages af drabsafdelingen (Afdeling A) i Københavns Politi. På denne baggrund måtte det efter Justitsministeriets opfattelse kræve særlige holdepunkter i kommissoriet for at antage, at afhøringerne af Københavns Politi i den foreliggende sag *ikke* skulle forestås af Politidirektøren, men af Rigspolitechefens Rejseafdeling.

I kommissoriet hedder det bl.a. følgende:

»Som grundlag for undersøgelsen kan der bl.a. indhentes oplysninger fra beboere i området og fra andre med viden om begivenhederne, ligesom oplysninger fra mediernes dækning af det passerede kan indgå. Endvidere bør det materiale, som udarbejdes af Politidirektøren i København, inddrages i undersøgelsen. Politidirektøren uddyber eller supplerer på anmodning disse redegørelser. Endelig bør der i undersøgelsen indgå de oplysninger, der fremkommer ved den strafferetlige behandling af sager mod personer, der deltog i begivenhederne.

.....

Rigspolitichefembedet har givet tilsagn om at yde bistand i forbindelse med gennemførelsen af undersøgelsen.«

Det følger således af kommissoriet, at det materiale, som blev udarbejdet af Politidirektøren, skulle indgå i Asbjørn Jensens undersøgelse, og at Politidirektøren efter anmodning skulle uddybe og supplere dette materiale. Denne ordning måtte indebære, at Politidirektøren til brug for disse redegørelser eller til brug for besvarelsen af Asbjørn Jensens supplerende eller uddybende spørgsmål selv skulle foranstalte afhøringer af de deltagende politifolk.

På den anførte baggrund finder Justitsministeriet, at der ikke er holdepunkter for at antage, at afhøringer af ansatte i Københavns Politi efter kommissoriet skulle forestås af andre end Politidirektøren.

Det tilføjes, at denne forståelse af kommissoriet også følger af den drøftelse i Justitsministeriet, som Asbjørn Jensen deltog i den 25. maj 1993, jf. bl.a. de udarbejdede notiser herom og Asbjørn Jensens vedlagte pressemeddelelse af 20. juni 1995.

Det må ligeledes tages i betragtning, at undersøgelsen som nærmere omtalt nedenfor under pkt. 3 ikke havde karakter af en undersøgelse af enkeltpersoners – herunder politileddens – retlige ansvar. Havde dette været tilfældet, ville spørgsmålet om fremgangsmåden ved tilvejebringelse af oplysninger om Københavns Politis forhold have stillet sig på en anden måde.

Efter det anførte – og i overensstemmelse med, hvad justitsministeren den 29. juni 1995 har tilkendegivet over for Folketingets Retsudvalg – finder Justitsministeriet, at den måde, som Asbjørn Jensen på det omhandlede punkt har tilrettelagt undersøgelsen på, er i overensstemmelse med kommissoriet.

En kritik af, at afhøringer af Københavns Politi blev forestået af Politidirektøren, og ikke af Rigspolitichefens Rejseafdeling, kan derfor efter Justitsministeriets opfattelse ikke rettes mod Asbjørn Jensen, men alene mod Justitsministeriet, der har fastlagt rammerne for undersøgelsen.

2. Folketingets Ombudsmand har i sin foreløbige redegørelse (side 68 og 93) påpeget, at det forhold, at afhøringerne af Københavns Politi i de fleste tilfælde er blevet foretaget af Københavns Politi, uanset spørgsmålet om forståelsen af kommissoriet udgør en svaghed ved Asbjørn Jensens undersøgelse og dens resultater.

Justitsministeriet er enig i dette synspunkt. Det bemærkes i denne forbindelse – som ombudsmanden også nævner (redegørelsen, side 91) – at justitsministeren under et samråd i Folketingets Retsudvalg den 29. juni 1995 har givet udtryk for, at det med den viden, der foreligger i dag, »ville have været en lagt mere tillidsvækkende løsning også at lade Rigspolitichefens Rejseafdeling stå for afhøringerne af Københavns Politi«.

Når kommissoriet således på dette punkt blev udformet på en måde, der ikke i dag kan anses for hensigtsmæssig, kan der være grund til at fremhæve, at man ikke på daværende tidspunkt forventede, at undersøgelsen primært skulle være rettet mod Københavns Politi.

I denne forbindelse kan det nævnes, at spørgsmålet om en undersøgelse af urolighederne på Nørrebro blev bragt op af justitsministeren på et ministermøde den 25. maj 1993. Justitsministeren indstillede, at han på politiombudsmødet den 26. maj kommenterede spørgsmålet om iværksættelse af en uvildig undersøgelse af begivenhederne. Ministeren nævnte, at han ville tilkendegive, at regeringen ikke var i tvivl om, at politifolk havde været i livstruende situationer, og at regeringen derfor ikke så behov for en undersøgelse. Han ville tilføje, at det kunne vise sig nødvendigt og også i politiets interesse ikke at sige nej til krav fra anden side

om iværksættelse af en undersøgelse. I givet fald ville han foreslå, at det blev overdraget Rigsadvokaten at foretage undersøgelsen.

På ministermødet var der tilslutning til justitsministerens indstilling, således at undersøgelsen i givet fald skulle tilrettelægges på en sådan måde, at formålet var bredt at klarlægge hele begivenhedsforløbet, altså ikke først og fremmest politiets handlinger, men uroens opståen og kræfterne bag den.

Der kan endvidere henvises til afskriften af den daværende justitsministers tale på det nævnte politiombudsmøde i Herning den 26. maj 1993. Uddrag af afskriften er medtaget som bilag til Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995.

Det må således antages – som justitsministeren også har tilkendegivet over for Folketingets Retsudvalg under samrådet den 29. juni 1995 – at man på tidspunktet for kommissoriets tilblivelse forventede, at undersøgelsen ikke i første række ville angå politiets adfærd, men derimod i høj grad også aktivisternes rolle, herunder deres forberedelser og planlægning og hele baggrunden for deres handlemåde.

At drøftelsen på det ovennævnte ministermøde og den daværende justitsministers udtalelser på politiombudsmødet synes det også at fremgå, at beslutningen om at iværksætte undersøgelsen ikke udsprang af en opfattelse af, at der fra politiets side var handlet på en ukorrekt eller kritisabel måde, som der kunne være behov for at få nærmere klarlagt. Spørgsmålet om, på hvilken måde og af hvem der skulle tilvejebringes oplysninger om politiets handlemåde, fremtrådte derfor ved kommissoriets tilblivelse på en væsentlig anderledes måde end i dag, hvor de spørgsmål, som er mest aktuelle, først og fremmest angår politiets og politiledelsens rolle og eventuelle ansvar.

3. På side 75 i den foreløbige redegørelse er det anført, at det efter Folketingets Ombudsmands opfattelse er uheldigt, at Asbjørn Jensen ikke anså det for sin opgave at udtale sig om enkeltpersoners eventuelle retlige ansvar.

Efter kommissoriet skulle undersøgelsen give et samlet billede af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993. Undersøgelsen skulle herunder belyse såvel optakten til som forløbet af de voldshandlinger, der fandt sted. På grundlag af undersøgelsen skulle der afgives en beretning, der indeholder en beskrivelse og vurdering af begivenhedsforløbet. Der var endvidere tale om en undersøgelse uden for strafferetsplejen.

Det er Justitsministeriets opfattelse, at det udtrykkeligt skal angives i et kommissorium, hvis en undersøgelse tillige skal omfatte spørgsmålet om enkeltpersoners retlige ansvar. I de tilfælde, hvor der skulle gennemføres en sådan ansvarsundersøgelse, har det derfor i de senere år i kommissorierne for de nedsatte kommissionsdomstole og undersøgelsesretter udtrykkeligt været angivet, at det skal undersøges, hvorvidt nogen har begået fejl eller forømmelser, der kan give anledning til, at et retligt ansvar søges gennemført.

Kommissoriet for Asbjørn Jensens undersøgelse indeholder ikke en sådan bestemmelse.

Det følger heraf, at det lå uden for Asbjørn Jensens opgave at udtale sig om, hvorvidt der fandtes grundlag for at søge et retligt ansvar gennemført over for bestemte enkeltpersoner, dvs. politifolk og aktivister.

Justitsministeriet er i øvrigt enig i Asbjørn Jensens bemærkninger om, at det ville rejse grundlæggende retssikkerhedsmæssige problemer, hvis en undersøgelsesform af den foreliggende karakter skulle danne grundlag for bedømmelser og udtalelser om et eventuelt retligt ansvar.

Efter Justitsministeriets opfattelse har Asbjørn Jensen således med rette ikke anset det for sin opgave at udtale sig om enkeltpersoners eventuelle retlige ansvar. Der er ikke her tale om

nogen indskrænkning af bedømmelsesgrundlaget i forhold til kommissoriet, men om en konsekvens af den måde, kommissoriet er udformet på.

Også på dette punkt gælder således, at en kritik af, at der ikke var tale om en ansvarsundersøgelse, i givet fald må rettes mod Justitsministeriet. Om baggrunden for kommissoriet henvises til pkt. 2.

4. Et centralt punkt i ombudsmandens kritik af Asbjørn Jensens undersøgelser vedrører spørgsmålet om bedømmelsesgrundlaget (vurderingsgrundlaget), dvs. de målestokke, der anvendes som grundlag for vurderinger af de undersøgte forhold og begivenhedsforløb.

Asbjørn Jensen har i sin sammenfatning på dette punkt (side 162) bl.a. anført følgende:

»Som anført ovenfor er det vurderingsgrundlag, som jeg har anvendt og efterfølgende beskrevet for ombudsmanden, et helt sædvanligt juridisk bedømmelsesgrundlag med hensyn til den målestok, der danner grundlag for vurderingen. De faktiske handlinger er vurderet i forhold til eksisterende bindende forskrifter, dvs. love og bindende tjenesteforskrifter. I mangel heraf – hvilket gælder størstedelen af den taktiske indsats og politifolkenes almindelige adfærd – er dispositionerne bedømt ud fra handlenormer, som er søgt fastlagt ud fra Politiskolens undervisningsmateriale og endelig friere overvejelser om, hvordan en politimand burde handle.«

Justitsministeriet har ikke bemærkninger til, at Asbjørn Jensen har anvendt dette bedømmelsesgrundlag for sin undersøgelse. Justitsministeriet finder heller ikke, at Asbjørn Jensen ved bedømmelsen af de enkelte forhold har undladt at inddrage de relevante dele af dette bedømmelsesgrundlag. Det bemærkes i den forbindelse, at Justitsministeriet ikke herved har taget stilling til resultatet af bedømmelsen af de konkrete forhold, jf. herom nedenfor under pkt. 6.

Det tilføjes, at det i tidligere undersøgelser ikke har været praksis, at bedømmelsesgrundlaget er udtrykkeligt angivet i beretningen. Selv om det ville have lettet forståelsen af Asbjørn Jensens redegørelser, har Justitsministeriet på den baggrund ikke grundlag for at kunne kritisere, at redegørelserne ikke indeholder en sådan udtrykkelig angivelse af bedømmelsesgrundlaget. Der henvises herom i øvrigt til afslutningen af pkt. 5.

5. Efter kommissoriet havde Asbjørn Jensen bl.a. til opgave at vurdere begivenhedsforløbet. Som anført ovenfor under pkt. 3 var der imidlertid ikke tale om, at der skulle foretages en vurdering af enkeltpersoners retlige ansvar.

Kommissoriets udformning rejser derfor spørgsmål om, hvorvidt og i givet fald efter hvilke kriterier der som led i undersøgelsen kunne foretages bedømmelser af enkeltpersoners handlemåde. Dette spørgsmål har sammenhæng med det under pkt. 4 behandlede spørgsmål om bedømmelsesgrundlaget. Det beror på, at fastlæggelsen af, hvilke retsregler m.v. det har været relevant at inddrage, bl.a. må ske i lyset af, i hvilket omfang Asbjørn Jensen som led i undersøgelsen foretog bedømmelser af enkeltpersoners handlemåde.

Under dette punkt er spørgsmålet således, hvor langt Asbjørn Jensen efter kommissoriet kunne gå i retning af at udtale sig om enkeltpersoners handlemåde, uden at det fik karakter af en ansvarsbedømmelse.

Som det påpeges af ombudsmanden (den foreløbige redegørelse, side 91) indeholder Asbjørn Jensens rapporter i adskillige tilfælde vurderinger af bestemte politifolks handlemåde.

Ombudsmanden forstår rapporten således, at der i de pågældende tilfælde er tale om »vurderinger af, om enkeltpersoner har begået tjenestestriddige handlinger og også af, om

enkeltpersoner har begået strafbare forhold«. Da Asbjørn Jensen samtidig som ovenfor anført ikke har anset det som sin opgave at udtale sig om enkeltpersoners eventuelle retlige ansvar, finder ombudsmanden, at rapporten på dette punkt derfor synes »at gå ud over den ramme for bedømmelsesgrundlaget, som Asbjørn Jensen efterfølgende har redegjort for.«

Om dette spørgsmål fremgår det bl.a., at Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995, at han på grundlag af det materiale, som var tilvejebragt gennem undersøgelserne, fandt, at en meningsfuld vurdering af dele af forløbet kun kunne ske, hvis han foretog en vurdering af de beslutninger og handlinger, som udløste de pågældende begivenhedsforløb. Dette gjaldt, selv om en vurdering heraf ikke kunne undgå i et vist omfang at få karakter af bedømmelse af handlemåder udvist af enkeltpersoner.

Asbjørn Jensen har samtidig redegjort for, efter hvilke kriterier han har foretaget sådanne bedømmelser af enkeltpersoners forhold.

Det fremgår bl.a. heraf (side 164) at Asbjørn Jensen har lagt til grund, at hans vurderinger ikke kunne omfatte tilfælde, hvor der på grundlag af det indsamlede materiale opstod mistanke om, at bestemte personer havde begået strafbare handlinger eller tjenestestridige handlinger af en sådan (grov) karakter, at forholdet kunne antages at skulle forfølges af de kompetente myndigheder. I sådanne tilfælde måtte det pågældende forhold efter Asbjørn Jensens opfattelse udskilles af hans undersøgelse, således som det også skete i sagen om de tre politifolk.

Det fremgår endvidere (side 164), at Asbjørn Jensen ikke har ment at være afskåret fra at udtale sig om, hvorvidt »der ud fra en objektiv vurdering af en adfærd syntes at foreligge en tilsidesættelse af bindende forskrifter m.v., når [han] dog ikke i den forbindelse gav udtryk for, at de øvrige betingelser for eventuelt at gøre et retligt ansvar gældende over for den pågældende var opfyldt.«

Asbjørn Jensen fremhæver i øvrigt (side 165), at »i langt de fleste tilfælde, hvor der var handlet uhensigtsmæssigt, har det på baggrund af undersøgelsen af begivenhedsforløbet fremstået som oplagt for [ham], at vel var der handlet uhensigtsmæssigt, men der var ikke grundlag for at anse forholdet for tjenestestridigt – hvorfor der ikke var anledning til at diskutere, om forholdet kunne være i strid med den pågældendes tjenesteplichter.«

Som anført under pkt. 3 har Asbjørn Jensen ikke haft til opgave at foretage en vurdering af enkeltpersoners retlige ansvar. Samtidig er Justitsministeriet enig i, at en meningsfuld vurdering af dele af begivenhedsforløbet næppe kunne foretages uden en vurdering af de beslutninger og handlinger, som udløste de pågældende forløb. Sådanne vurderinger må med de af Asbjørn Jensen anførte begrænsninger anses for et led i opfyldelsen af kommissoriet.

Efter Justitsministeriets opfattelse kan det samtidig af såvel ombudsmandens foreløbige redegørelse som Asbjørn Jensens udtalelse udledes, at undersøgelsens gennemførelse på det heromhandlede område har stillet Asbjørn Jensen over for en række vanskelige problemstillinger og afvejninger med hensyn til, i hvilket omfang der kunne foretages vurderinger af enkeltpersoners forhold.

Justitsministeriet finder, at der ikke er grundlag for at kritisere de kriterier, Asbjørn Jensen har fulgt på dette punkt.

Det må samtidig konstateres, at det drejede sig om en undersøgelse af en særlig karakter med et kommissorium, der afveg fra de sædvanligt anvendte. Det gælder navnlig det forhold, at der på den ene side ikke var tale om en ansvarsundersøgelse, men at der på den anden side som led i vurderingen af begivenhedsforløbet i et vist omfang måtte foretages bedømmelser af enkeltpersoners forhold.

De kriterier, som Asbjørn Jensen har fulgt ved afgrænsningen af, hvor langt han kunne gå i retning af at udtale sig om enkeltpersoners handlemåde, er derfor af central betydning for forståelsen og vurderingen af den måde, undersøgelsen er gennemført på.

Som også den efterfølgende debat har vist, må det på den baggrund erkendes, at det ville have været ønskeligt, om den samlede og udtrykkelige beskrivelse af de ovennævnte kriterier, der nu foreligger, havde været medtaget i de oprindelige redegørelser. En sådan beskrivelse ville også have belyst det anvendte bedømmelsesgrundlag.

6. For så vidt angår de øvrige spørgsmål, som ombudsmanden har behandlet i sin foreløbige redegørelse, finder Justitsministeriet, at Asbjørn Jensen – inden for den afgrænsning, der følger af kommissoriet, jf. ovenfor – har tilrettelagt og gennemført undersøgelsen på en måde, der ligger inden for den ramme, som det må være overladt til en undersøger at udfylde.

Dette er ikke nødvendigvis ensbetydende med, at der ikke vil kunne være forskellige opfattelser af hensigtsmæssigheden af fremgangsmåder og rigtigheden af konkrete vurderinger og bedømmelser, f.eks. af bevismæssige spørgsmål. Der vil dog efter Justitsministeriets opfattelse i så fald alene være tale om en mere fagligt betonet uenighed, der ikke kan rejse spørgsmål om forsvarligheden af undersøgelsens tilrettelæggelse og gennemførelse. Justitsministeriet finder derfor ikke at burde udtale sig om forhold af denne karakter.

7. Det er i øvrigt Justitsministeriets opfattelse, at Asbjørn Jensens undersøgelse har givet et godt grundlag for at gennemføre en række fremadrettede politimæssige initiativer, der kan bidrage til at forhindre en gentagelse af begivenhederne på Nørrebro.

De pågældende initiativer omfatter ændringer i politiets skydereglement, en ny praksis for anvendelse af civilt politi, forbedring af gasberedskabet og ændrede kommandostrukturer m.v.

Den del af undersøgelsen, der skulle angå aktivisternes forhold, lykkedes det imidlertid kun at gennemføre i begrænset omfang.

8. Justitsministeriet har sendt en kopi af denne skrivelse til bl.a. Asbjørn Jensen og Folketingets Retsudvalg.

(sign.) Bjørn Westh

/Torsten Hesselbjerg

ASBJØRN JENSEN

Den 20. juni 1995.

Pressemeddelelse.

I min supplerende redegørelse af 30. maj 1995 om begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993, har jeg side 86 om undersøgelsens tilrettelæggelse bl.a. oplyst, at det – i overensstemmelse med selve kommissoriets ordlyd – ligeledes fremgik af en drøftelse, jeg havde i Justitsministeriet, at eventuelle yderligere oplysninger fra Københavns politi skulle tilvejebringes ved, at jeg stillede supplerende spørgsmål til politidirektøren, og at Rigspolitiets Rejseafdeling således ikke skulle foretage afhøringer af ansatte i Københavns politi.

Der har på den baggrund vist sig interesse i pressen for at få kendskab til, hvem der har bestemt, hvordan undersøgelsen skulle gennemføres.

Jeg har forstået, at Justitsministeriet ikke har ment det rigtigt selv at udtale sig herom.

Jeg kan derfor oplyse, at den omtalte drøftelse fandt sted den 25. maj 1993 på daværende Justitsminister Erling Olsens kontor.

På mødet gennemgik Justitsministeriets departementschef over for ministeren under bl.a. min tilstedeværelse en foreløbig skitse til et kommissorium og forklarede herunder, at formuleringen bl.a. indebar, at oplysninger fra Københavns politi skulle tilvejebringes efter den praksis, der hidtil var blevet anvendt i forbindelse med undersøgelser mod politifolk i København, d.v.s. ved politidirektørens foranstaltning.

På grundlag af denne gennemgang traf den daværende Justitsminister på mødet beslutning om, at indholdet af denne skitse skulle være grundlaget for undersøgelsen og dens gennemførelse.

Det endelige kommissorium af 31. maj 1993 indeholdt ingen realitetsændringer i forhold til skitsen.

En kopi af kommissoriet og side 86 i min supplerende redegørelse vedlægges til orientering.

Notat om
Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
I. Indledning	197
II. Offentliggørelse af den foreløbige redegørelse	199
III. Ukorrekt gengivelse af den foreløbige redegørelse	200
A) <i>Manglende kritik som bevis for mangelfuld undersøgelse</i>	201
B) <i>Belysning af ansvaret for dårligt materiel</i>	201
C) <i>Gøre retligt ansvar gældende</i>	202
D) <i>Asbjørn Jensens deltagelse i samarbejdsudvalgs møder</i>	202
E) <i>Undersøgelsens genstand</i>	204
F) <i>Skudafgivelsen på Sankt Hans Torv</i>	204
IV. Kommissoriet	205
V. Bedømmelsesgrundlaget	208
A) <i>Ansvarsnormer som målestok</i>	208
B) <i>Kommissoriets betydning for bedømmelsesgrundlaget</i>	211
C) <i>»Benjamin«-episoden</i>	213
D) <i>Svigtende præcision og klarhed i bedømmelsesgrundlaget</i>	213
E) <i>De retlige normer i Asbjørn Jensens undersøgelse</i>	214
F) <i>Hensigtsmæssigheds- og personlige vurderinger</i>	216
VI. Uklare eller afvigende begrebsanvendelser	216
A) <i>Tjenestestridige handlinger</i>	216
B) <i>Strafferetlige vurderinger</i>	217
C) <i>Bedømmelsesgrundlagets betydning for undersøgelsen</i>	218
VII. Berettigede indvendinger imod den foreløbige redegørelse	219
A) <i>Personlige vurderinger og tjenstlige regler</i>	219
B) <i>Polititaktiske vurderinger</i>	220
C) <i>Ansvaret for at Københavns Politi afhørte sig selv</i>	221
D) <i>Udtrykket »overvejende sandsynligt«</i>	222

I. Indledning

1. Den 18. november 1995 afgav jeg en foreløbig redegørelse (Redegørelse II) om Nørrebro-sagen. Heri fremsatte jeg min foreløbige opfattelse af de rapporter m.v. Asbjørn Jensen havde afgivet om sin undersøgelse af urolighederne den 18. og 19. maj 1993. Asbjørn Jensen har i en omfattende udtalelse af 12. december 1995 fremsat sine kommentarer hvori han afviser samtlige kritikpunkter.

Asbjørn Jensens udtalelse har på visse punkter ført til ændringer eller modifikationer i forhold til min foreløbige opfattelse;¹⁾ på de fleste punkter har udtalelsen dog ikke givet anledning til ændringer.

2. Enkelte af Asbjørn Jensens bemærkninger og indvendinger har jeg ikke fundet det nødvendigt at kommentere nærmere. At jeg ikke udtrykkeligt har taget afstand fra en indsigtelse betyder ikke at jeg er enig i den, men blot at indsigtelsen ikke har kunnet give mig grund til at ændre den opfattelse jeg gav udtryk for i den foreløbige redegørelse. Som eksempel kan jeg nævne Asbjørn Jensens bemærkning²⁾ om at jeg kun har belyst mit udsagn om at sammenlignelige forløb bedømmes efter forskellige målestokke med ét eksempel. Som det fremgår af sammenhængen (jf. s. 62 i min Redegørelse II³⁾) sigter jeg til den hyppige skiften mellem bedømmelsesgrundlag, således som det illustreres med en lang række eksempler i den foreløbige redegørelses afsnit 3.3 – 3.5 (ovenfor s. 79-87).

Et andet eksempel er Asbjørn Jensens afvisning af at han skulle have peget på, »at der mangler klare instrukser for, hvorledes en »knibemelding« skulle afmeldes.«⁴⁾

I RI side 146 og 147 skrev Asbjørn Jensen bl.a. følgende:

»...

Som nævnt var det navnlig meldingen om, at uropatruljen var i knibe og formentlig meldingerne om og fra C-15, der førte til beslutningen om at sende delingen op ad Fælledvej tidligere end planlagt. Det helt centrale for forløbet synes imidlertid at være, at der tilsyneladende ikke er tradition for at »afblæse« knibemeldinger igen, når hjælp er nået frem, eller faren er drevet over.

...

Jeg finder alligevel, at der til brug for større operationer som bl.a. den foreliggende bør indføres nogle melderutiner, der sikrer, at situationsmeldingerne fra de operative enheder bliver mere fyldige og fuldstændige end nu, og at man for at gøre dette praktisk muligt alvorligt må overveje at gennemføre en signalmæssig adskillelse af de operative meldinger og meldinger af forsyningsmæssig karakter, transport, afhentning af anholdte, udlevering af sikkerhedsudstyr m.v.«

De to citater fra RI kan efter min mening vanskeligt forstås anderledes end at Asbjørn Jensen har peget på at der manglede klare instrukser for afmelding af knibemelding, således som jeg anførte det.

¹⁾ Se nedenfor kapitel VII, s. 119ff.

²⁾ S. 146 i Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995 (herefter kaldet »udtalelse 12/12 1995«).

³⁾ Redegørelse II om Nørrebro-sagen: Forhenværende Rigsadvokat Asbjørn Jensens undersøgelser og rapporter vedrørende Nørrebro-sagen: Herefter kaldet Redegørelse II.

⁴⁾ Redegørelse II, s. 75, samt udtalelse 12/12 1995 s. 151 ff.

3. Forløbet af Asbjørn Jensens undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro – og Asbjørn Jensens forklaringer om sine undersøgelser - har i hovedtræk været følgende:

- Den 29. august 1994 afgav Asbjørn Jensen »Redegørelse om begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993« (RI).
- Samme dag afgav Asbjørn Jensen notat om formuleringer der er forskellige i RI og Politidirektørens redegørelser af 24. maj 1993 og 2. juli 1993.
- Den 3. september 1994 udfærdigede han et notat om skydningen på Fælledvej.
- Den 30. maj 1995 afgav han en »supplerende redegørelse om skudepisoden på Fælledvej under begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993« (RII).
- Den 20. juni 1995 udsendte Asbjørn Jensen en pressemeddelelse om kommissoriets tilblivelse.
- Den 22. juni 1995 afgav han notat om besvarelse af 4 spørgsmål fra Justitsministeriet.
- Den 17. september 1995 afgav Asbjørn Jensen en udtalelse til mig.
- Den 12. december 1995 afgav Asbjørn Jensen en udtalelse til Justitsministeriet.

I forhold til RI indeholdt de senere fremkomne dokumenter adskillige nye oplysninger og argumenter, typisk med henblik på at forklare punkter som havde givet anledning til kritik i pressen eller i Folketinget.

Der er for så vidt intet usædvanligt i at der i forbindelse med høringer, spørgsmål etc. fremkommer nye oplysninger og yderligere argumentation i forhold til tidligere. Det er netop hensigten med høring og lignende at søge oplysningsgrundlaget udvidet og bestyrket samt at afklare, nuancere og uddybe de juridiske argumenter.

Det særlige i dette sagsforløb er imidlertid at de nye oplysninger i et vist omfang viser sig at være overordentlig væsentlige for sagens belysning. Det havde derfor for så vidt været hensigtsmæssigt om de var fremgået af de oprindelige rapporter.

Der er efter min opfattelse en del eksempler af denne art, også i Asbjørn Jensens seneste udtalelse af 12. december 1995. Dette forhold har ikke kunnet undgå at præge forløbet af min undersøgelse.

4. Jeg har i de nedenstående afsnit valgt at systematisere mine bemærkninger efter temaer, og ikke som kommentarer knyttet til de enkelte afsnit i Asbjørn Jensens udtalelse. Denne systematik har været påkrævet fordi nogle af mine bemærkninger sigter på hele udtalelsen eller flere af dens afsnit, og fordi Asbjørn Jensen fremsætter synspunkter om samme emne flere forskellige steder, til dels uafhængig af afsnittenes overskrifter.

Systematikken for resten af notatet er følgende:

I afsnit II kommenterer jeg Asbjørn Jensens kritik af at min foreløbige redegørelse blev offentliggjort. I afsnit III anføres nogle tilfælde hvor Asbjørn Jensen i udtalelsen af 12. december 1995 har gengivet synspunkterne i min foreløbige redegørelse ukorrekt. Afsnit IV indeholder en gennemgang af min opfattelse af kommissoriets betydning for undersøgelsen. I afsnit V tager jeg stilling til Asbjørn Jensens nye bemærkninger om bedømmelsesgrund-

laget, og uddyber i den forbindelse min opfattelse af bedømmelsesgrundlagets centrale betydning for undersøgelsen. I afsnit VI giver jeg eksempler på uklar eller afvigende anvendelse af visse juridiske begreber i Asbjørn Jensens udtalelse. Afsnit VII indeholder en omtale af de punkter hvor jeg har kunnet give Asbjørn Jensen ret i hans indvendinger imod min foreløbige redegørelse.

II. Offentliggørelse af den foreløbige redegørelse

I udtalelsen af 12. december 1995³⁾ har Asbjørn Jensen bl.a. fremsat følgende bemærkninger:

»Selv om redegørelsen i sin titel betegner sig som foreløbig, er der intet foreløbigt i den formulerede skarpe, alvorlige kritik, og redegørelsen er da også i den foreløbige form blevet offentliggjort.

...

[s. 145]

Ombudsmanden har afgivet en »foreløbig redegørelse«, som han måtte vide ville blive kendt af offentligheden straks efter fremsendelsen til Justitsministeriet. Jeg har således ikke inden offentliggørelsen haft mulighed for at udtale mig om hans kritik.

Fremgangsmåden med en foreløbig redegørelse af denne art er overraskende – ikke mindst på baggrund af, at ombudsmanden oplyser, at mine svar på hans spørgsmål har givet ham anledning til tvivl. Trods denne tvivl har ombudsmanden – uden at bede mig om at supplere mine svar – foretaget sine egne fortolkninger af svarene. I væsentligt omfang på grundlag af disse fortolkninger mener han, at der er mangler og inkonsekvenser i redegørelserne, og han fremsætter en kritik, der omfatter udtryk som »uklart«, »uden konsekvens«, »inkonsistent«, »mangelfuld«, »uforståeligt«, »flimrende«, »tendentios« og »vilkårlighed«.

Denne fremgangsmåde finder jeg beklagelig.«

Jeg skal for god ordens skyld slå fast at min foreløbige redegørelse ikke blev offentliggjort af mig. Jeg offentliggjorde de to, samtidigt afgivne, endelige redegørelser om Nørrebro-sagen, men ikke den foreløbige redegørelse.

Offentliggørelsen af min foreløbige redegørelse skete, som det formentlig er Asbjørn Jensen bekendt, ved Justitsministeriets foranstaltning. Justitsministeriet (som er undergivet bestemmelserne i offentlighedsloven) havde meddelt mig dette på forhånd; og Asbjørn Jensen har derfor for så vidt ret i at jeg måtte gå ud fra at redegørelsen »ville blive kendt af offentligheden«. Men ombudsmanden offentliggør aldrig sine foreløbige redegørelser; og det er altså heller ikke sket i det foreliggende tilfælde.

Inden jeg udarbejdede min foreløbige redegørelse, gav jeg Asbjørn Jensen lejlighed til at udtale sig om de modtagne klager, og anmodede ham om at besvare spørgsmål der netop drejede sig om de problemkredse, der er behandlet i min foreløbige redegørelse.

Asbjørn Jensens svar på spørgsmålet om hvilke bedømmelsesgrundlag han havde anvendt, forekom mindre præcist i sit indhold. Det var dog ikke i formuleringen mere uklart, end at jeg mente at kunne fastlægge hvorledes det mest nærliggende skulle forstås, hvilket jeg gav udtryk for i redegørelsen. Der var derfor for så vidt ingen anledning for mig til at stille

³⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 145 og 147.

Asbjørn Jensen supplerende spørgsmål herom. Jeg har nedenfor⁶⁾ omtalt hvorfor jeg ikke fandt det nødvendigt nærmere at begrunde og præcisere over for Asbjørn Jensen, at der består en sammenhæng mellem bedømmelsesgrundlaget og undersøgelsens tilrettelæggelse som helhed.

Konklusionerne i min foreløbige redegørelse bygger ikke, som hævdet af Asbjørn Jensen, i væsentligt omfang på fortolkninger af hans svar. De bygger på en gennemgang af hans rapporter m.v. om Nørrebro-sagen.

At min redegørelse måtte være foreløbig, fulgte allerede af konklusionerne i min samtidigt afgivne Redegørelse I. Heri udtalte jeg at Justitsministeriet havde været kompetent til at behandle klagerne over Asbjørn Jensen. Som klagemyndighed måtte Justitsministeriet derfor have lejlighed til at udtale sig, inden jeg afgav min endelige redegørelse om Asbjørn Jensens Nørrebro-undersøgelse.⁷⁾

En følge heraf har været at Asbjørn Jensen nu har haft lejlighed til på ny at afgive udtalelse i denne sag, ikke alene på baggrund af klager og spørgsmål, men på baggrund af en redegørelse for min opfattelse af sagens faktiske forløb og min foreløbige vurdering af sagen. En sådan fuldstændig (foreløbig) redegørelse udgør det bedst tænkelige grundlag for en parts-høring. Anvendelsen af denne fremgangsmåde har således givet Asbjørn Jensen det optimale grundlag for at udforme sin yderligere udtalelse.

I større og komplicerede sager benytter jeg ofte den fremgangsmåde at udarbejde en foreløbig redegørelse vedrørende sagen og bede de implicerede myndigheder udtale sig på dette grundlag. Også i forbindelse med de såkaldte »egen drift-projekter« benyttes fremgangsmåden. Jeg er (på baggrund af de foreløbige redegørelsers betydning som et egnet instrument i ombudsmandens praksis) enig i at offentliggørelse af de foreløbige synspunkter – som i den endelige rapport kan være ændret væsentligt – kan være uhensigtsmæssig og efter omstændighederne mindre rimelig over for de implicerede myndigheder.

Et beslægtet problem foreligger i forbindelse med Rigsrevisionens foreløbige beretninger til statsrevisorerne. Ifølge bekendtgørelse nr. 447 af 6. maj 1992 af Folketingets instruks for rigsrevisor om Rigsrevisionens forhold til offentligheden samt sagsbehandling, § 7, nr. 7, omfatter retten til aktindsigt i Rigsrevisionens dokumenter ikke »notater og beretninger til statsrevisorerne, før vedkommende minister har haft lejlighed til at udtale sig om et udkast hertil«.

Jeg vil på baggrund af det anførte overveje at rette henvendelse til Folketingets Retsudvalg med henblik på, hvorvidt det i forbindelse med den igangværende revision af ombudsmandsloven bør tages under overvejelse også at regulere offentlighedens adgang til at gøre sig bekendt med foreløbige udtalelser fra ombudsmanden.

III. Ukorrekt gengivelse af den foreløbige redegørelse

Adskillige steder i udtalelsen af 12. december 1995 argumenterer Asbjørn Jensen mod bestemte af ham selv beskrevne opfattelser og synspunkter. Efter sammenhængen må man forstå at de opfattelser der argumenteres imod, svarer til hvad jeg skulle have tilkendegivet i min foreløbige redegørelse. I flere tilfælde drejer det sig imidlertid om synspunkter som jeg ikke har givet udtryk for. Endvidere hævder Asbjørn Jensen visse steder at min fremstilling i faktuel henseende er ukorrekt, eller at min beskrivelse ikke er dækkende. Disse påstande må jeg, efter at have sammenholdt Asbjørn Jensens bemærkninger med min foreløbige redegørelse og det tilgrundliggende materiale, afvise.

⁶⁾ S. 218f.

⁷⁾ Jf. grundsætningen i ombudsmandslovens § 6, stk. 3, og i ombudsmandsinstrukens § 5, stk. 2 og 3.

I det følgende nævner jeg eksempler herpå i Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995:

A) Manglende kritik som bevis for mangelfuld undersøgelse

I Asbjørn Jensens sammenfatning af sine bemærkninger i udtalelsen anføres bl.a. følgende⁸⁾:

»...

Det forhold, at de undersøgelser, som jeg har udført, ikke har afdækket flere kritisable forhold end sket, og at mine vurderinger heraf ikke har givet mig anledning til alvorligere kritik end sket, kan ikke i sig selv være bevis for, at undersøgelserne og dermed redegørelserne ikke giver et dækkende billede af begivenhederne på Nørrebro, eller at mine vurderinger ikke er sket på et objektivt og uvildigt grundlag.

Ombudsmandens gentagne kritik af at mine valg af de episoder, som vurderes, er vilkårlige, kan vanskeligt opfattes anderledes end, at ombudsmanden vil lade skinne igennem, at han mener, at jeg specielt har udvalgt de tilfælde, hvor jeg kunne »frikende« de involverede, og at jeg i øvrigt har foretaget en for mild bedømmelse. De eksempler, som ombudsmanden anfører bl.a. om ansvaret for radiomateriellet, giver ikke dækning for hans udsagn.«

Det siger sig selv at jeg fuldt ud kan tilslutte mig Asbjørn Jensens bemærkninger om at manglende afdækning af kritisable forhold ikke i sig selv kan være bevis for, at Asbjørn Jensens undersøgelse er mangelfuld. Jeg har bestemt heller ikke i min foreløbige redegørelse givet udtryk for en så ejendommelig synsmåde. Tværtimod har jeg i den foreløbige redegørelse⁹⁾ udtrykkeligt anført at »jeg herved på ingen måde (har) taget stilling til selve Nørrebro-forløbet og dets mulige konsekvenser. Eventuelle nye undersøgelser vil muligvis kunne nå til stort set de samme indholdsmæssige konklusioner som i de foreliggende redegørelser ...«¹⁰⁾.

I Asbjørn Jensens udtalelse er der således på dette punkt tale om et - ganske betydningsfuldt - eksempel på at han tager afstand fra synspunkter som jeg ikke har fremført i min foreløbige redegørelse.

Tendensen til at vælge det gunstigste bedømmelsesgrundlag har jeg ment at påvise ved en række eksempler i min foreløbige redegørelse.¹¹⁾

B) Belysning af ansvaret for dårligt materiel

I sin udtalelse¹²⁾ anfører Asbjørn Jensen følgende:

»...

Ombudsmanden finder, at jeg burde have drøftet og overvejet, om det var en fejl eller en forsømmelse, at Københavns politi ikke havde bedre radiomateriel. Det er jeg ikke enig i.«

Asbjørn Jensen tager afstand fra de bemærkninger i min foreløbige redegørelse¹³⁾, hvor jeg konstaterer at den øverste politiledelses forhold overhovedet ikke var blevet undersøgt - på

⁸⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 146-147.

⁹⁾ Redegørelse II, s. 92.

¹⁰⁾ Se også Redegørelse II, s. 69f.

¹¹⁾ Redegørelse II, s. 79-83.

¹²⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 150.

¹³⁾ Redegørelse II, s. 75f.

trods af at Asbjørn Jensens rapporter for så vidt indicerede et behov for at ledelsens eventuelle ansvar (for bl.a. at politiets radioudstyr var mangelfuldt) blev belyst nærmere.

Jeg fandt det således indiceret at det blev nærmere *undersøgt* og *belyst* om bl.a. radiomateriellet burde have været i orden inden begivenhederne fandt sted. Asbjørn Jensens citerede bemærkning antyder at jeg kritiserede, at han ikke i rapporterne nærmere vurderede om politiledelsen kunne bebrejdes at radiomateriellet ikke var brugbart og tilstrækkeligt. Jeg gav imidlertid ikke udtryk for noget sådant, men nøjedes med at påpege at spørgsmålet slet ikke var blevet belyst i form af afhøringer, rekvirering af dokumenter, spørgsmålstillelse eller lignende – altså spørgsmål om fremskaffelse af oplysninger, ikke om endelige vurderinger af ansvarsspørgsmålet. Asbjørn Jensens mindre nøjagtige gengivelse af mine bemærkninger er ikke uvæsentlig idet den ændrer hensigten med eksemplet: At belyse at anvendelse af en personrettet målestok efter min opfattelse ville have været central ved *udvælgelsen* af de forhold der burde undersøges og beskrives med henblik på at give et dækkende billede af begivenhederne.¹⁴⁾

C) *Gøre retligt ansvar gældende*

I en sammenfatning af sine indsigelser mod mine bemærkninger om bedømmelsesgrundlaget udtaler Asbjørn Jensen¹⁵⁾:

»Ombudsmanden er af den opfattelse, at jeg inden for rammerne af min undersøgelse havde hjemmel til, og derfor – som en egentlig undersøgelsesret – burde have taget stilling til, hvorvidt enkeltpersoner i politiet havde begået fejl og forsømmelser af en karakter, at retligt ansvar burde gøres gældende imod dem.

...«

Tilføjjelsen »at retligt ansvar burde gøres gældende« har ikke støtte i min foreløbige redegørelse. Som anført nedenfor¹⁶⁾ er der her tale om et helt centralt punkt i min foreløbige redegørelse, og Asbjørn Jensens måde at gengive mine bemærkninger på er derfor særdeles betydningsfuld.

For at der ikke skal være tvivl: Jeg har ikke givet udtryk for at Asbjørn Jensen burde have statueret strafansvar eller disciplinært ansvar; derimod har jeg sagt – hvilket er noget andet – at han burde have anvendt sædvanlige ansvarsnormer som en væsentlig del af det bedømmelsesgrundlag ud fra hvilket han tilrettelagde og gennemførte sine undersøgelser og foretog sine vurderinger.

D) *Asbjørn Jensens deltagelse i samarbejdsudvalgsmøder*

Som forklaring på sin deltagelse i drøftelser vedrørende Nørrebro-sagen i to samarbejdsudvalgsmøder anfører Asbjørn Jensen bl.a.¹⁷⁾:

»...

Ifølge undersøgelsens kommissorium skulle bl.a. retsbøgerne fra de gennemførte straffesager indgå i mit undersøgelsesmateriale. På den baggrund må det have stået klart, at der

¹⁴⁾ Se nærmere herom nedenfor s. 208f og 217f.

¹⁵⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 158.

¹⁶⁾ Se nærmere herom nedenfor s. 208-211.

¹⁷⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 177.

mindst ville gå 3/4 år til 1 år, før en straffesag med 18-20 tiltalte ville være afgjort i 1. instans. Der kunne derfor ikke være forventninger om, at jeg på grund af min opgave som undersøger i dette tidsrum ikke kunne have sædvanlige tjenstlige forbindelser med f.eks. repræsentanter for Københavns politis ledelse i min egenskab af Rigsadvokat.

...«

På intet tidspunkt har jeg givet udtryk for at Asbjørn Jensen ikke i sin egenskab af Rigsadvokat skulle kunne have »sædvanlige tjenstlige forbindelser med f.eks. repræsentanter for Københavns politis ledelse«. Derimod har jeg rejst tvivl om det korrekte i at drøfte Nørrebro-sagen på et samarbejdsudvalgsmøde umiddelbart før afgivelsen af RI.

Asbjørn Jensen fremsætter¹⁸⁾ indsigelser mod mine kritiske bemærkninger om hans deltagelse i et samarbejdsudvalgsmøde den 12. august 1994. Han oplyser og bruger som indsigelse mod min kritik at han deltog som »Rigsadvokat« og ikke som »undersøger«. Jeg forstår hans bemærkning således at drøftelserne af den på daværende tidspunkt endnu ikke afgivne RI skete mellem Asbjørn Jensen som Rigsadvokat og de øvrige som samarbejdsudvalgsmedlemmer, dvs. repræsentanter for Justitsministeriets og politiets ledelse og politiets personaleorganisationer.

I min Redegørelse I om Nørrebro-sagen¹⁹⁾ har jeg argumenteret for at denne sondring mellem Asbjørn Jensen som personlig undersøger og Rigsadvokat må anses for overordentlig tvivlsom. Selv om den lægges til grund er det imidlertid åbenbart at personsammenfaldet mellem »den personlige undersøger« og Rigsadvokaten bevirkede at de hensyn, som talte imod Asbjørn Jensens deltagelse i sådanne drøftelser, ville være de samme uanset i hvilken egenskab Asbjørn Jensen optrådte under mødet.

Mine bemærkninger rettede sig således mod Asbjørn Jensen, hvad enten han optrådte som Rigsadvokat eller som undersøger. Asbjørn Jensens bemærkninger forudsætter at mine kommentarer alene angik Asbjørn Jensen som undersøger. – Det kritisable er ikke selve dette at Rigsadvokaten deltog i samarbejdsudvalgsmøder, men at han indgik i konkrete drøftelser om undersøgelsen, mens den stadig stod på. Hvis Asbjørn Jensen fandt det nødvendigt at Rigsadvokat-embedet var repræsenteret under disse drøftelser, burde han efter min opfattelse i lyset af sin særlige funktion som undersøger have ladet embedet være repræsenteret af en anden, f.eks. af en statsadvokaterne ved Højesteret (jf. retsplejelovens § 100, stk. 1).

Asbjørn Jensen skriver videre²⁰⁾ at på »det andet møde – der var et ordinært samarbejdsudvalgsmøde den 6. september 1994 – som ombudsmanden tillægger betydning, var et af dagsordenspunkterne »Rigsadvokatens redegørelse om begivenhederne på Nørrebro«. Redegørelsen var netop afgivet«. Senere samme side oplyser han at punktet på dette møde den 6. september 1994 var »et ganske kort orienteringspunkt« og det »udviklede sig ikke, som anført af ombudsmanden, til hurtigt alene at dreje sig om Nørrebro-sagen«. – Asbjørn Jensen bemærker herved at ombudsmanden »formentlig (har) forvekslet de to mødereferater«. Det andet mødereferat angår det ekstraordinære samarbejdsudvalgsmøde den 12. august 1994.

I min foreløbige redegørelse nævner jeg²¹⁾ udtrykkeligt at det var mødet den 12. august 1994 som ifølge referatet hurtigt udviklede sig til alene at dreje sig om Nørrebro-sagen. Det fremgår således at de to mødereferater ikke er blevet forvekslet i min redegørelse.

¹⁸⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 177-179.

¹⁹⁾ Redegørelse I af 18. november 1995 om Nørrebro-sagen: Justitsministeriets kompetence til at behandle klager over forhenværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen undersøgelser og rapporter vedrørende Nørrebro-sagen s. 21 ff.

²⁰⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 178.

²¹⁾ Redegørelse II, s. 94.

E) *Undersøgelsens genstand*

I sin udtalelse²²⁾ beskriver Asbjørn Jensen hvad der ifølge kommissoriet ikke skulle undersøges:

»...

Det var således efter kommissoriet ikke en undersøgelse af Københavns politis forhold som sådan eller af det samlede politivæsen, herunder Rigspolitichefens, løsning af opgaver med hensyn til tildeling af materiel og uddannelse af politi.

...«

At anføre at det ifølge kommissoriet ikke skulle være en undersøgelse af »Københavns Politis forhold som sådan eller af det samlede politivæsen, herunder Rigspolitichefens, løsning af opgaver med hensyn til tildeling af materiel og uddannelse af politi«, fremtræder for mig at se som en noget fejlagtig opfattelse af den konkrete problemstilling jeg opstillede i min foreløbige redegørelse.

Jeg efterlyste en uddybning af Asbjørn Jensens egne oplysninger om den klare årsags-sammenhæng mellem mangelfuldt materiel, mangler i skydereglementet og i træningen af politiet til indsats mod uroligheder, og den særligt uheldige udvikling af begivenhederne på Nørrebro, navnlig omkring Sankt Hans Torv. Det forekommer mig klart at en vis nærmere belysning af politiledelsens eventuelle ansvar for disse forhold, ville give et mere dækkende billede af begivenhedernes baggrund og årsager end den blotte fokusering på det isolerede handlingsforløb på Fælledvej.

Asbjørn Jensens helt generaliserende formulering bortleder opmærksomheden fra det jeg i min foreløbige redegørelse har anført, nemlig behovet for – ud fra Asbjørn Jensens egne oplysninger – at undersøge en række nærmere angivne, relevante forhold.

F) *Skudafgivelsen på Sankt Hans Torv*

I min foreløbige redegørelse har jeg²³⁾ bemærket at de forhold der ifølge Asbjørn Jensen berettigede delingen D5 til at afgive skud inde på selve Sankt Hans Torv, er beskrevet meget kortfattet og meget mindre detaljeret end skudepisoderne på Fælledvej.

Asbjørn Jensen afviser²⁴⁾ kritikken bl.a. med henvisning til at min »beskrivelse af redegørelsens behandling af skudepisoden ... ikke (er) dækkende.«

Asbjørn Jensen nævner imidlertid ikke at mine bemærkninger relaterede sig til »side 118-121 i RI«, hvor »der forholdsvis kortfattet (redegøres) for en skudafgivelse foretaget af deling D5 inde på Sankt Hans Torv.«²⁵⁾

I sine indvendinger henviser Asbjørn Jensen til RI side 72, 82 og 83 som er en del af et afsnit om rydning af Fælledvej og Sankt Hans Torv, samt til side 132 og 133 hvor politiets kast med sten er behandlet, samt til en forklaring fra en polititjenestemand, der afgav et sigtet skud, som blev afgivet »i tilknytning til D 5's fremrykning«, men »individuel«. ²⁶⁾ Endelig henviser Asbjørn Jensen til to forklaringer side 323 i RI. Dette sidste er dog ikke Asbjørn Jensens egen redegørelse, men en del af et notat af 15. april 1994 fra Københavns Politi om skudafgivelser og stenkast. De to forklaringer findes i et afsnit om »stenkast«. Notatet er medtaget i RI som bilag 5.

²²⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 149.

²³⁾ Redegørelse II, s. 77.

²⁴⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 155-158.

²⁵⁾ Redegørelse II, s. 77.

²⁶⁾ RI s. 120.

Mine bemærkninger drejede sig, som det fremgik, om Asbjørn Jensens påfaldende korte beskrivelse og vurdering af *skudafgivelsen* på Sankt Hans Torv sammenlignet med den ca. 8 gange så lange fremstilling og vurdering af skudepisoderne på Fælledvej.

Jeg tager til efterretning at det er Asbjørn Jensens opfattelse, at den kortfattede beskrivelse og vurdering i afsnit 4.1.5 i RI skal ses i sammenhæng med de øvrige anførte steder i hans rapport. Men jeg gør opmærksom på at det drejer sig om bemærkninger fra helt andre afsnit i rapporten vedrørende andre emner, og om dokumenter som Asbjørn Jensen ikke selv har udfærdiget.

Jeg må på denne baggrund fastholde beskrivelsen i min foreløbige redegørelse²⁷⁾. Asbjørn Jensens indvendinger bygger på en urigtig forståelse eller gengivelse af mine bemærkninger, og på henvisninger til RI der ikke forekommer overbevisende eller systematisk holdbare.

IV. Kommissoriet

Asbjørn Jensen har i udtalelsen af 12. december 1995 gjort gældende at kommissoriets ordlyd og den forståelse af kommissoriet der efter det oplyste skulle være blevet besluttet på et møde den 25. maj 1993 i Justitsministeriet med deltagelse af justitsministeren, var bestemte for

- a) spørgsmålet om hvem der skulle foretage afhøringer af Københavns Politi,
- b) hvilke bedømmelsesgrundlag der skulle anvendes ved undersøgelsen,
- c) hvilke forhold der skulle undersøges eller ikke undersøges.²⁸⁾

Asbjørn Jensens hovedsynspunkter i udtalelsen er, så vidt ses, at det fulgte af kommissoriets ordlyd og tilblivelse at Københavns Politi skulle afhøre sig selv, at denne begrænsning ikke behøvede at fremgå af kommissoriets ordlyd, at han var afskåret fra at udtale sig om personansvar, samt at eventuelt ansvar for den øverste politiledelse kun skulle undersøges for så vidt angik forhold som *direkte* kunne henføres til beslutninger ledelsen var ansvarlig for. – Asbjørn Jensen tillægger således kommissoriet ganske vidtrækkende konsekvenser i forhold til den kritik der er anført i min foreløbige redegørelse.

Indledningsvis må det fremhæves som noget efter min opfattelse²⁹⁾ åbenbart at det ikke af kommissoriets ordlyd (heller ikke sammenholdt med ordlyden af kommissorier for tilsvarende tidligere undersøgelser) kan udledes, at Asbjørn Jensen skulle være afskåret fra at udtale sig om personansvar, eller fra at undersøge et eventuelt ansvar for den øverste politiledelse for forhold som kun *indirekte* kunne henføres til beslutninger, de måtte være ansvarlige for. (Den nu anførte sondring mellem »direkte« og »indirekte« ansvar er i øvrigt meget vag og upræcis i forhold til de begivenheder der skulle undersøges, hvilket er uheldigt i lyset af den virkning Asbjørn Jensen tillægger sondringen). Jeg må anse Asbjørn Jensens bemærkninger herom for uholdbare.

Derimod har kommissoriet, såfremt det lægges til grund at det havde det indhold, som Asbjørn Jensen oplyser at det fik under mødet den 25. maj 1993, haft betydning for om Københavns Politi selv skulle stå for afhøringerne af dets egne forhold.

²⁷⁾ Redegørelse II, s. 77f.

²⁸⁾ Asbjørn Jensens bemærkninger om kommissoriet står i udtalelse 12/12 1995 s. 148-149 og s. 175-179.

²⁹⁾ Se herved Redegørelse II, s. 103f.

Jeg har ikke i den foreløbige redegørelse undersøgt dette spørgsmål nærmere. Heller ikke Asbjørn Jensens nye oplysninger har givet mig anledning til en sådan undersøgelse. Dette beror på følgende forhold:

For det første har jeg hæftet mig ved at der ikke er enighed mellem deltagerne i mødet den 25. maj 1993 om mødets forløb. Påstande står mod påstande, og der er ingen grund til at antage at jeg ved en nærmere undersøgelse, dvs. en skriftlig oplysning af sagen, ville kunne trænge til bunds i hvad der blev talt om og bestemt på mødet.

Dertil kommer at det heller ikke er væsentligt for min opgave og undersøgelse at afklare, hvem der traf beslutning om kommissoriets indhold. Min gennemgang af Asbjørn Jensens rapporter m.v. har navnlig koncentreret sig om at afdække hvorvidt hans undersøgelser led af sådanne svagheder, som kunne være af væsentlig betydning for undersøgelsens formål: at give et dækkende billede af hvad der skete den 18. og 19. maj 1993 på Nørrebro. Det er med andre ord selve *resultatet* af undersøgelsen (dvs. de foreliggende rapporter m.v.) og eventuelle mangler i forbindelse hermed, jeg har gjort til genstand for min undersøgelse.

Det er i så henseende tilstrækkeligt at konstatere, bl.a. at Københavns Politi har undersøgt sig selv, og at undersøgelsen i denne forstand ikke svarer til forestillingen om en uvildig undersøgelse.³⁰⁾

Endvidere må det anføres at Asbjørn Jensen havde mulighed for, hvis han ikke fandt det forsvarligt at indhente oplysningerne om politiets adfærd gennem Københavns Politi, selv at rejse problemet over for Justitsministeriet og anmode om en ændring af kommissoriet eller af de tilkendegivelser hvormed kommissoriet efter det oplyste skulle være blevet ledsaget.

I RII³¹⁾ har Asbjørn Jensen imidlertid udtrykkeligt oplyst at han mente at have et forsvarligt oplysningsgrundlag, da han udfærdigede RI. Jeg har på denne baggrund måttet konstatere – som noget afgørende – at oplysningsmåden ikke har givet Asbjørn Jensen anledning til betænkeligheder.

Jeg mener således fortsat at kunne konkludere

at det forhold at oplysningerne om Københavns Politi hovedsageligt stammede fra Københavns Politi selv svækkede undersøgelsesernes uvildige karakter,

at dette forhold – som senere anført af justitsministeren – var uheldigt,

at kommissoriets ordlyd ikke i sig selv tvang Asbjørn Jensen til at følge denne fremgangsmåde, samt

at eventuelle begrænsende instruktioner på mødet den 25. maj 1993 ikke afskar Asbjørn Jensen fra, hvis han mente det var et problem, at tage det op og søge forholdet ændret.

Asbjørn Jensen henviser i sin udtalelse af 12. december 1995 som argument for den særlige begrænsning af undersøgelsesmåden i henseende til afhøringer af ansatte i Københavns Politi til retsplejelovens §§ 114 og 109³²⁾ samt til den praksis der er udviklet på baggrund af bestemmelserne.

³⁰⁾ Redegørelse II, s. 92ff.

³¹⁾ RII s. 92, 2. afsnit.

³²⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 175f.

Retsplejelovens §§ 114 og 109 har følgende ordlyd:

»§ 114. Politidirektøren og politimestrene har den selvstændige ledelse af kredsens politi samt ansvaret for udførelsen af det politiet påhvilende arbejde.

Stk. 2. Rigspolitichefen fører tilsyn med politidirektørens og politimestrenes almindelige tilrettelæggelse af politiets arbejde, hvorom der af rigspolitichefen kan gives almindelige bestemmelser.

Stk. 3. I tilfælde, hvor en politiundersøgelse eller anden politimæssig opgave nødvendig- gør et samarbejde mellem flere politikredse eller kræver forholdsregler, kan rigspolitichefen efter forhandling med vedkommende politimestre (politidirektøren) træffe de foranstaltninger, som måtte findes påkrævede. Justitsministeren fastsætter de nærmere regler herom.

Stk. 4. Justitsministeren kan, hvor en politimæssig opgave er af særegen beskaffenhed og det findes ønskeligt at træffe særlige bestemmelser med hensyn til dennes løsning, overdrage ledelsen af og ansvaret for gennemførelsen af den pågældende opgave til en særlig dertil udpeget tjenestemand. Om den pågældendes forhold til andre politimyndigheder træffer justitsministeren nærmere bestemmelse.

Stk. 5. Inden for de af denne lov dragne grænser fastsætter justitsministeren regler for politidirektørens og politimestrenes forhold til anklagemyndigheden og rigspolitichefen og for disse myndigheders indbyrdes samvirken.«

»§ 109. Justitsministeren er politiets øverste foresatte og udøver sin beføjelse gennem rigspolitichefen, politidirektøren og politimestrene.

...«

I forbindelse med udarbejdelsen af min foreløbige redegørelse overvejede jeg om § 114 i retsplejeloven kunne have betydning for spørgsmålet om, hvem der skulle foretage afhøring til støtte for undersøgelsen. – Jeg noterede mig herved at Asbjørn Jensen ikke i forbindelse med sine rapporter eller øvrige udtalelser selv havde henvist til denne bestemmelse; dette har han som anført gjort nu i sin seneste udtalelse.

Umiddelbart kunne man få det indtryk at den gennemførte undersøgelse og justitsministerens overdragelse af opgaven til Asbjørn Jensen fandt sted i medfør af § 114, stk. 4. En sådan fremgangsmåde måtte imidlertid forudsætte en udtrykkelig tilkendegivelse herom i kommissoriet eller i ledsagende skrivelser. Da en sådan tilkendegivelse ikke forelå, har jeg lagt til grund at § 114, stk. 4 - der fremtræder som en undtagelse i forhold til hovedreglen i § 114, stk. 1 - ikke danner grundlag for undersøgelsen. Tilbage står herefter om undersøgelsen kan siges at være omfattet af det almindelige princip i § 114, stk. 1, om politimestrenes og Politidirektørens egenkompetence i forhold til alt politiarbejde inden for den pågældende politikreds.

Den historiske baggrund for § 114 leder til en forståelse af hovedbestemmelsen i stk. 1, hvorefter politimesteren (Politidirektøren) har fuld kompetence – også i forhold til Rigspolitichefen – for alt politiarbejde i kredsen, medmindre der ved udtrykkelige bestemmelser er fastsat andet. Dette gælder for så vidt også i forbindelse med undersøgelser der rettes mod politifolk. I praksis er sådanne undersøgelser – uden for Københavns Politi – blevet udført af Rigspolitichefens Rejseafdeling; jeg vil imidlertid ikke udelukke at dette i hvert enkelt tilfælde kan være sket efter aftale mellem den pågældende politimester og Rigspolitichefen (jf. § 114, stk. 3), og at princippet i § 114, stk. 1, således kan siges at være opretholdt også i disse sager. I Københavns Politi har det som bekendt været praksis at gennemføre undersøgelser mod bestemte politifolk ved Københavns Politis egen foranstaltning.

Det forekommer mig imidlertid indlysende at uanset hvor vidt man måtte strække forståelsen af § 114, stk. 1, kan bestemmelsen dog aldrig omfatte undersøgelser der også omfatter den pågældende politiledelses egen adfærd. Det ville være stridende mod almindelige retsgrundsætninger (jf. retsplejelovens kap. 5 § 97 samt forvaltningslovens kap. 2), om man lod politimesteren (Politidirektøren) have kompetence til at lede en undersøgelse der (bl.a.) rettede sig mod den pågældende selv. Der er da heller ikke i bestemmelsens forarbejder grundlag for at antage at man skulle have haft denne særlige situation for øje ved fastlæggelsen af hovedprincippet i § 114, stk. 1.

På denne baggrund er det min opfattelse at en undersøgelse, der som Nørrebro-undersøgelsen omfatter store dele af Københavns Politi, og herunder den øverste politiledelse, klart falder uden for § 114, stk. 1's område.

Jeg må også fortsat være af den opfattelse – som jeg gav udtryk for i min foreløbige redegørelse³³⁾ – at en sådan særlig (og uhensigtsmæssig) begrænsning i undersøgelsesmåden burde fremgå udtrykkeligt af kommissoriets ordlyd. I lyset af at § 114 i praksis hidtil har været tillagt den betydning, at afhøringer af Københavns Politi skulle foretages ved Københavns Politis egen foranstaltning (medmindre andet måtte være udtrykkeligt bestemt), vil jeg dog ikke udtrykke denne opfattelse som en egentlig kritik.³⁴⁾

V. Bedømmelsesgrundlaget

A) Ansvarsnormer som målestok

I min foreløbige rapport er det et centralt kritikpunkt at hverken Asbjørn Jensens to rapporter (RI og RII), de notater der blev udsendt i tilknytning hertil eller udtalelsen af 17. september 1995 giver præcise eller tilstrækkelige oplysninger om de målestokke, begivenhederne skulle vurderes eller blev vurderet efter. Især Asbjørn Jensens udtalelse af 17. september 1995 gav anledning til en vis usikkerhed, idet den på den ene side indeholdt en tilkendegivelse om at det lå uden for undersøgelsesopgaven at vurdere, om der var begået fejl, tilstedesættelser af tjenesteforskrifter eller uhensigtsmæssig adfærd eller dispositioner som kunne henføres til bestemte personer, men at Asbjørn Jensen på den anden side ikke følte sig afskåret fra at påpege sådanne forhold³⁵⁾

I min foreløbige redegørelse omtalte jeg denne personrettede målestok og anvendte herved bl.a. udtryk som: en undersøgelse af om der foreligger »et eventuelt personligt ledelsesmæssigt ansvar« (s. 75 i Redegørelse II), »vurderinger af om der var grundlag for ledelsesansvar eller personansvar« (s. 76 i Redegørelse II), »påpejning af eventuelt personligt ansvar for enkeltpersoner i politiet« (s. 78 i Redegørelse II), »bedømmelser af tjenestestridig adfærd« med henblik på »kritik« eller oplæg til en »egentlig tjenstlig undersøgelse« (s. 78 i Redegørelse II). – Samtidig konstaterede jeg følgende:

»...

Man kunne på denne baggrund forvente at finde relativt få bedømmelser af tjenestestridig adfærd i rapporterne; og at de tilfælde hvor vurderinger af denne art blev anlagt, i hovedsagen var sådanne hvor der klart skulle udtales kritik, eller hvor det dog efter omstændighederne ville være nærliggende at lægge op til en egentlig tjenstlig undersøgelse.

...»³⁶⁾

³³⁾ Redegørelse II, s. 92.

³⁴⁾ Spørgsmålet om selve ansvaret for, at afhøringerne af de ansatte i Københavns Politi skete ved Politidirektørens egen foranstaltning, omtales nedenfor, s. 221f.

³⁵⁾ Redegørelse II, s. 74f.

³⁶⁾ Redegørelse II, s. 77.

I udtalelsen af 12. december 1995 har Asbjørn Jensen anført følgende⁷⁾:

»Det centrale grundlag for ombudsmandens kritik af min undersøgelse er, at ombudsmanden finder det uheldigt, at jeg har foretaget en afgørende indskrænkning af bedømmelsesgrundlaget ved ikke at anse det for min opgave at udtale mig om enkeltpersoners retlige ansvar.

...

Alle kommissorier for kommissionsdomstole og dommerundersøgelser – i alt fald siden nedsættelsen i 1982 af kommissionsdomstolen om visse forhold vedrørende Post- og Telegrafvæsenet – har så vidt ses udtrykkeligt angivet, hvis det var hensigten, at kommissionsdomstolen m.v., – ud over at give en beskrivelse af et faktisk hændelsesforløb - også skulle undersøge, om »nogen har gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelser i forbindelse med de undersøgte begivenheder«. Hvis det var hensigten, at kommissionsdomstolen ikke blot skulle undersøge om »nogen havde gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelser«, men yderligere skulle tage stilling til, hvorvidt der var anledning til at gøre retligt ansvar gældende mod enkeltpersoner, har kommissoriet indeholdt en bestemmelse om, at det i undersøgelsen skulle indgå, om »nogen havde gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelser, som var af en sådan karakter, at det kan give anledning til, at et retligt ansvar søges gennemført«.

Havde det været hensigten, at jeg i min undersøgelse tillige skulle udtale mig om enkeltpersoners retlige ansvar, måtte det derfor have været angivet i kommissoriet. Der er således ikke tale om et frivilligt fravalg fra min side. Det følger af kommissoriets formulering.

Det samme resultat følger af, at undersøgelsen ifølge kommissoriet i det væsentlige skulle bygge på indsamlet materiale og supplerende udtalelser fra Politidirektøren, samt materiale, som blev tilvejebragt af Rejseafdelingen. Indsamlingen af materialet skulle ske i en undersøgelse, der ikke var i strafferetsplejens former, og ville dermed i det væsentlige bestå af politirapporter, der ikke var optaget under iagttagelse af de retssikkerhedsgarantier over for mistænkte, som følger af retsplejelovens regler om efterforskning i straffesager. Indsamling af materiale på denne »formløse« måde med det formål, at det skulle kunne danne grundlag for bedømmelser og udtalelser fra en undersøger om, at der eventuelt bør søges retligt ansvar gjort gældende over for bestemte politifolk eller politiets ledelse, ville rejse *grundlæggende retssikkerhedsmæssige problemer* i forhold til de personer, undersøgelsen blev rettet imod.

Sådanne retssikkerhedsproblemer ved de såkaldte dommerundersøgelser medførte som bekendt, at denne undersøgelsesform blev afskaffet efter en henstilling i 1988 fra præsidenterne for de kollegiale retter, og førte i 1990 til gennemførelsen af de nye regler om undersøgelsesretter i retsplejelovens § 21 a.

De regler, der blev gennemført, søgte at sikre, at der tilkommer de pågældende personer de beskyttelsesgarantier, der normalt tillægges personer, der kan ifalde sanktioner, herunder eventuelt beskikkelse af bisidder, en sigtets retstilling i forbindelse med afhøringer, tilvejebringelse af materiale ved afhøringer i retten o.s.v. Sådanne garantier ligger helt uden for de rammer, som den foreliggende undersøgelse efter kommissoriet blev foretaget i.

Jeg forstår derfor ikke, at ombudsmanden kan finde det »uheldigt«, at jeg i min undersøgelse ikke har set det som min opgave at udtale mig om enkeltpersoners eventuelle retlige ansvar.

Det er efter min opfattelse klart, at det efter kommissoriets indhold og undersøgelsens karakter var udelukket, at jeg på grundlag af dette formløst indsamlede materiale havde

⁷⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 148-149.

adgang til at tage stilling til, hvorvidt der var anledning til at gøre et eventuelt retligt ansvar gældende over bestemte enkeltpersoner.

Ombudsmanden mener, at jeg i alt fald burde have omtalt denne begrænsning i redegørelsen. Det fandt jeg imidlertid ikke anledning til, da en sådan opgave klart faldt udenfor kommissoriets ordlyd og undersøgelsens karakter.«

I min foreløbige redegørelse gav jeg klart udtryk for at jeg med personligt ansvar sigtede til alle typer tilkendegivelser af, om der kunne rettes bebrejdelser imod enkeltpersoner. Begrebet omfattede alle udsagn herom hvad enten der var tale om at konstatere fejl (kritik), påpegnning af muligheden for at anvende almindelige personaleretlige sanktioner, disciplinærstraf eller strafferetlige sanktioner. Endelige udtalelser om at der kunne pålægges disciplinært eller strafferetligt ansvar, samt udtalelser om at der *ikke* kunne konstateres et personligt ansvar, var naturligvis også omfattet af begrebet »vurderinger af personligt ansvar« og lignende udtryk. – Ikke mindst dette sidste præciserede jeg flere steder i min foreløbige udtalelse.

Til trods herfor tillægger Asbjørn Jensen mig – som det fremgår af indholdet af ovenstående citat – sin egen, væsentligt snævrere, forståelse og anvendelse af begrebet »vurderinger af personligt ansvar«. I Asbjørn Jensens udtalelse af 12. december 1995 synes »vurdering af personligt ansvar« at være det samme som »placering af retligt ansvar«.

I retlig terminologi er der væsentlig forskel på at tale om »udtalelser om personligt ansvar« og »placering af retligt ansvar«. Denne indsnævring i begrebsanvendelsen er meningsforstyrrende i tre henseender:

For det første er Asbjørn Jensens udtryksmåde og argumentation egnet til at efterlade det indtryk at jeg i min foreløbige redegørelse, har kritiseret Asbjørn Jensen for ikke at »placere retligt ansvar«. Det jeg har forudsat i min foreløbige redegørelse er, at det under alle omstændigheder lå inden for hans opgave at undersøge om der *eventuelt* kunne blive tale om et personligt ansvar³⁸⁾

For det andet bortledes opmærksomheden fra at Asbjørn Jensen i udtalelsen af 17. september 1995 udtrykkeligt anførte, at han ikke var afskåret fra at »påpege forhold, som jeg [Asbjørn Jensen] anså for egentlige fejl i form af tilsidesættelse af tjenesteforskrifter«³⁹⁾.

For det tredje fører glidningen i begrebsanvendelsen til at det retlige problem der tales om, fuldstændig ændrer karakter.

Jeg kan naturligvis kun tilslutte mig Asbjørn Jensens bemærkning om at det ville rejse grundlæggende retssikkerhedsmæssige problemer, såfremt han i sine rapporter havde afgivet definitivt prægede udtalelser om at en eller flere bestemte personer kunne ikendes strafansvar eller burde ikendes disciplinærstraffe, uden at de pågældende personer havde haft fyldestgørende lejlighed til at udtale sig herom, og uden iagttagelse af de øvrige procesuelle regler vedrørende sager om disciplinæransvar og strafansvar. – Synspunkter af denne art fremgår bl.a. af talrige ombudsmands-udtalelser.

I min foreløbige redegørelse understregede jeg det væsentlige i at inddrage en målestok for om enkeltpersoner havde begået fejl i en undersøgelse som den, Asbjørn Jensen havde foretaget. Formålet hermed var for så vidt ikke at jeg anså det for meget væsentligt at få enkelte politifolk draget personligt til ansvar, men at fremhæve at netop dette bedømmelsesgrundlag var metodisk nærliggende og velegnet med henblik på dels at identificere og afgrænse de forhold og forløb som det måtte anses for særlig relevant at undersøge, dels at

³⁸⁾ Se foran s. 202.

³⁹⁾ Udtalelse 17/9 1995 s. 125.

kunne beskrive og vurdere de undersøgte begivenheder. Når ikke samtlige begivenheder, episoder og beslutninger i forbindelse med de voldsomme optøjer kunne beskrives, forekom det naturligt og relevant (bl.a.) at koncentrere sig om skudepisoderne og andre tilsvarende tildragelser hvor der efter det oplyste at dømmene kunne være tale om ansvarspådragende forhold, og hvor et eventuelt ansvar kunne være alvorligt. Ligeledes må det fortsat være min opfattelse at en undersøgelse af de personlige ansvarsforhold ikke bør begrænses til de politibetjente der gjorde tjeneste på »gadeniveau« (samt til enkelte dispositioner af mellemledere), men også må omfatte de personer - ledelsen - der har ansvaret for at rammerne og grundlaget for politikorpsets indsatssevne er tilstrækkelig.

Meningen med at understrege personligt ansvar som bedømmelsesnorm var således at netop denne målestok er særlig egnet til at tjene som hjælpemiddel til at give en fyldestgørende og dækkende beskrivelse og vurdering af begivenheder som de foreliggende. Derfor undrede det mig heller ikke at Asbjørn Jensens rapport indeholdt adskillige udsagn om, hvorvidt bestemte handlinger og beslutninger eventuelt kunne bebrejdes enkeltpersoner. Så meget desto mere overraskende var det at Asbjørn Jensen i sin udtalelse af 17. september 1995⁴⁰⁾ gav udtryk for, at dette efter hans opfattelse lå uden for opgaven. At Asbjørn Jensen svarede som han gjorde, kunne måske have sammenhæng med at mit spørgsmål herom i skrivelsen af 18. august 1995⁴¹⁾ ikke var illustreret med eksempler. I min foreløbige redegørelse mener jeg imidlertid at jeg ved udførlig angivelse af eksempler på personrettede vurderinger fra såvel RI som RII klart har anskueliggjort min opfattelse⁴²⁾.

B) *Kommissoriets betydning for bedømmelsesgrundlaget*

I afsnit 2.2.⁴³⁾ »Afgrænsning af undersøgelsen« afviser Asbjørn Jensen at der består en sammenhæng mellem den særlige begrænsning af bedømmelsesgrundlaget og afgrænsningen eller udvælgelsen af de spørgsmål der blev gjort til genstand for undersøgelse, således som jeg i min foreløbige redegørelse havde peget på. Undersøgelsens afgrænsning fulgte ifølge Asbjørn Jensen af følgende:

»...

Min beskrivelse og vurdering og dermed redegørelse omfatter på grundlag af kommissoriets klare ordlyd *de begivenheder på Nørrebro, der udviklede sig til omfattende uroligheder*. Redegørelsen skulle indeholde en beskrivelse og vurdering af *begivenhedsforløbet på Nørrebro*. Ud fra undersøgelsens formål måtte redegørelsen være koncentreret om de mere væsentlige uroligheder samt de forhold, der førte til, at politiindsatsen på Fælledvej og Skt. Hans Torv fik et så klart uheldigt forløb, at politiet skød.

Jeg fandt det endvidere rigtigt i en undersøgelse om begivenhederne på Nørrebro at medtage en beskrivelse og vurdering af nogle enkelt-episoder, fordi de havde været kritiseret i den offentlige diskussion af begivenhederne. En enkelt episode »Anholdelsen af en stenka-ster« (RI s. 177 ff) var f.eks. et centralt afsnit i Amnesty Internationals rapport fra 1994 »Danmark, Mishandlinger begået af politiet«.

Denne prioritering fremgår af redegørelsens indhold, idet de mindre væsentlige begivenheder kun omtales forholdsvis kortfattet eller slet ikke.

Det var således efter kommissoriet ikke en undersøgelse af Københavns politis forhold

⁴⁰⁾ Udtalelse 17/9 1995 s. 125.

⁴¹⁾ S. 121f.

⁴²⁾ Se endvidere nedenfor s. 217f.

⁴³⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 148f.

som sådan eller af det samlede politivæsens, herunder Rigspolitichefens, løsning af opgaver med hensyn til tildeling af materiel og uddannelse af politi.

I de tilfælde, hvor jeg fandt, at forløbet af selve indsatsen mod urolighederne helt eller delvist havde direkte forbindelse med handlinger eller undladelser fra ledere på kommandostationen (KSN) eller i øvrigt politiledelsen, har jeg taget spørgsmålet op og foretaget en vurdering også af ledelsens forhold.

...»⁴⁴⁾

Asbjørn Jensens påstand er, som det ses, at det var kommissoriets fastlæggelse af undersøgelsens formål som »en beskrivelse og vurdering af begivenhedsforløbet«, der var styrende for hvilke episoder og forløb der skulle undersøges. – Som et yderligere udvælgelses-kriterium oplyses det dog at Asbjørn Jensen valgte også at lade massemediernes og Amnesty Internationals omtale af nogle begivenheder spille en rolle.

I Asbjørn Jensens videre beskrivelse af de handlinger han undersøgte, synes forbindelsen til kommissoriets ordlyd at være opgivet; her oplyses det blot at Asbjørn Jensen havde taget spørgsmål vedrørende ledelsen op hvor han fandt »at forløbet af selve indsatsen mod urolighederne helt eller delvist havde direkte (min kursivering) forbindelse med handlinger eller undladelser fra ledere på kommandostationen eller i øvrigt i politiledelsen«. Denne afgrænsning af undersøgelsestemaet kan næppe udledes af kommissoriets ordlyd, men synes helt at bero på Asbjørn Jensens eget valg. Han uddyber opfattelsen således⁴⁵⁾:

»...

Som anført ovenfor er ledelsens forhold belyst over alt, hvor forløbet af begivenhederne kunne antages at have en direkte forbindelse med ledelsens handlinger eller undladelser.

Det kan efter min opfattelse ikke i sig selv være udtryk for en fejl eller noget odiøst ved undersøgelsen, som ombudsmanden antyder, at hovedparten af de forhold, der undersøges og vurderes, angår »menige politifolk« og politilederne »på gadeplan«. Det er en naturlig følge af, at jeg skulle vurdere de konkrete begivenheder, der udspandt sig på Nørrebro. Hertil kommer, at det grundprincip for kommandoføringen, der blev anvendt af Københavns politi, i forbindelse med indsættelser imod uro og opløb (RI s. 160), gik ud på, at beføjelserne var lagt ud til en områdeleder på stedet. Ved normale uroligheder m.v. kan han overskue situationen langt bedre end ledere, der er placeret på en kommandostation, og som derfor alene får indtryk af situationen gennem radiomeldinger.«

Ved anvendelsen af udtrykket »direkte« og henvisningen til et princip om delegation bliver det nu – i den anførte sammenhæng – gjort gældende at det ikke er en fejl ikke at undersøge politiledelsens forhold. Dermed fremstår det som yderligere usikkert hvorvidt afgrænsningen – som oprindeligt hævdede af Asbjørn Jensen – skyldes kommissoriets ordlyd eller Asbjørn Jensens eget valg inden for kommissoriets rammer.

Sammenfattende må det således være min opfattelse at hvad der af Asbjørn Jensen fremstilles som en afgrænsning der med nødvendighed følger af kommissoriet, i vidt omfang bygger på valg foretaget af Asbjørn Jensen selv.

Jeg kan ikke tiltræde at den nu af Asbjørn Jensen påberåbte forståelse af kommissoriets betydning for bedømmelsesgrundlaget skulle være holdbar; og jeg må på grundlag af mine undersøgelser af Asbjørn Jensens rapporter m.v. lægge til grund at han heller ikke har ladet sig styre af kommissoriet på den måde, han nu beskriver.

⁴⁴⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 149.

⁴⁵⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 151.

C) »Benjamin«-episoden

I min foreløbige redegørelse⁴⁶⁾ fremhævede jeg et særligt klart eksempel på at Asbjørn Jensen har taget stilling til personansvar. Det drejer sig om den episode hvor en betjent havde sagt »Husker du Benjamin« til en ung mand der blev anholdt. Asbjørn Jensen mente at betjenten burde have fået »en egentlig disciplinær advarsel«.

I sin udtalelse⁴⁷⁾ afviser Asbjørn Jensen imidlertid at have udtalt sig om hvilken disciplinær straf der burde have været anvendt. Det hedder videre i udtalelsen:

»...

I min redegørelse, RI s. 182-183 har jeg ment det forsvarligt – efter at jeg har anført, hvad Københavns politi har oplyst, at den pågældende politiassistent har forklaret – at anføre, at udtalelsen er »... i strid med en politimands tjenestepligter«. Det skete på baggrund af, således som jeg refererer RI s. 183, at Københavns politiledelse forinden havde undersøgt og den 28. juli 1994 havde afgjort forholdet i form af en kraftig påtale overfor den pågældende. Jeg har således alene oplyst om et tilfælde, hvor ansættelsesmyndigheden *havde* påtalt en retsstridig handling og tilkendegivet, at også jeg fandt, at handlingen var retsstridig.

Jeg har ikke, som hævdet af ombudsmanden, i min redegørelse udtalt mig om retlige reaktioner. Det notat af 29. august 1994, som ombudsmanden refererer, blev efter anmodning fra Justitsministeriet udarbejdet af mig den 28.-29. august 1994 til brug for, at Justitsministeriet *hurtigt* kunne orientere sig i redegørelsen ved offentliggørelsen den 29. august 1994. Det viste sig derefter, at justitsministeren ønskede, at dette notat blev udleveret til ordførerne for de politiske partier og siden offentliggjort. Notatet er ikke en del af redegørelsen.«

Asbjørn Jensens bemærkninger viser for det første klart at der er tale om en stillingtagen til om betjenten havde handlet »retsstridigt«. For det andet oplyses det – som en forklaring på at udtalelsen om disciplinærsanktioner ikke er et brud på hans tidligere oplysninger om ikke at skulle »placere et retligt ansvar« – at notatet af 29. august 1994 »ikke (er) en del af redegørelsen«.

Det står mig ikke klart om det sidstnævnte udsagn skal forstås således, at notatet ikke kan eller må betragtes som en del af Asbjørn Jensens undersøgelse af Nørrebro-urolighederne. – Skulle dette være Asbjørn Jensens mening, må den efter min opfattelse afvises.

Notatet angik formuleringer der var forskellige i RI og i Politidirektørens redegørelser af 24. maj og 2. juli 1993.⁴⁸⁾ Det anførte udsagn (og mange andre) i notatet byggede bl.a. på materiale som var indsamlet i forbindelse med undersøgelsen. Der kan således næppe herske tvivl om at notatet fremstår og må vurderes som en del af undersøgelsen.

Jeg må derfor fastholde at Asbjørn Jensens udtalelse om disciplinæransvar for den pågældende betjent er et klart eksempel på et udsagn om personansvar – tilmed vedrørende den endelige ansvarsdraging i forbindelse med den vurderede handling.

D) Svigtende præcision og klarhed i bedømmelsesgrundlaget

Som et centralt led i min kritik af den metode Asbjørn Jensen havde anvendt ved undersøgelsen, pegede jeg på at det bedømmelsesgrundlag som Asbjørn Jensen ifølge sin udtalelse af 17. september 1995 havde anvendt, var meget bredt, fleksibelt og vekslende.⁴⁹⁾

⁴⁶⁾ Redegørelse II, s. 82f.

⁴⁷⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 172.

⁴⁸⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 171f.

⁴⁹⁾ Redegørelse II, s. 74.

Desuden fremhævede jeg at uanset at hovedformålet efter Asbjørn Jensens opfattelse ikke var at kortlægge et eventuelt personansvar, viste en gennemgang af Asbjørn Jensens rapporter m.v. at Asbjørn Jensen i en del tilfælde havde forholdt sig til om bestemte personer måtte være ansvarlige for, at tildragelser og afgørelser havde kunnet kritiseres⁵⁰).

Asbjørn Jensen har afvist begge synspunkter. I udtalelsen af 12. december 1995⁵¹) har han påny forklaret om de anvendte bedømmelsesgrundlag.

Så vidt jeg kan se, er Asbjørn Jensens nye beskrivelse i alt væsentligt sammenfaldende med det han anførte i udtalelsen af 17. september 1995; og den viser at bedømmelsesgrundlaget var præget af netop den mangel på præcision og klarhed, som jeg i min foreløbige redegørelse fremhævede som en svaghed ved undersøgelsesmetoden. Når dette forhold yderligere sammenholdes med det af Asbjørn Jensen anførte side 147f og 156f i udtalelsen af 12. december 1995⁵²) om afgrænsningen af undersøgelsestemaerne, finder jeg bekræftelse på følgende konklusion i min foreløbige redegørelse⁵³):

»Denne inkonsistens i grundlaget for undersøgelsen og dens vurderinger har efter min mening haft den betydning at såvel valget og afgrænsningen af undersøgelsestemaerne, som den anlagte bedømmelse af de tilvejebragte oplysninger – i hvert fald for væsentlige dele af rapporternes vedkommende – fremtræder med et vist præg af vilkårlighed.«

Samtidig finder jeg at Asbjørn Jensens bemærkninger indeholder en bekræftelse på den opfattelse, at Asbjørn Jensen ikke mente at kommissoriet afskar ham fra at udtale sig både om eventuelle tjenestestridige handlinger og om strafbare forhold. – Det bemærkes i denne forbindelse at jeg ikke herved har givet udtryk for, at det kunne forventes at Asbjørn Jensen i rapporten skulle tage endelig stilling til placering af det retlige ansvar.⁵⁴)

E) De retlige normer i Asbjørn Jensens undersøgelse

I min foreløbige redegørelse⁵⁵) anførte jeg bl.a.:

»...

Det må efter min opfattelse anses for uheldigt for undersøgelsens gennemførelse og resultater at Asbjørn Jensen undlod af afklare og præcisere sit bedømmelsesgrundlag, og at han i så vidt omfang foretrak mere personligt prægede målestokke for vurderingerne, idet han kun sporadisk inddrog tjenstlige instrukser og andre retsregler i undersøgelsen.

...«

I sin udtalelse⁵⁶) har Asbjørn Jensen fremdraget dele af dette udsagn og anført at jeg ikke har påvist, at reglementariske bestemmelser ikke er blevet inddraget og at personlige vurderinger er blevet sat over reglementariske bestemmelser.

Den citerede passus i min foreløbige redegørelse er ikke heldig, hvilket jeg beklager. Sætningen må mest nærliggende forstås som om Asbjørn Jensen systematisk har sat sine egne personlige vurderinger over gældende regler, eller undladt at inddrage skrevne regler

⁵⁰) Redegørelse II, s. 77f.

⁵¹) Udtalelse 12/12 1995 s. 159-162 og 163-165.

⁵²) Gengivet ovenfor s. 208f og 211f.

⁵³) Redegørelse II, s. 92.

⁵⁴) Jf. ovenfor s. 211f. – Se også nedenfor s. 218f hvor spørgsmålet om bedømmelsesgrundlagets betydning for undersøgelsen omtales nærmere.

⁵⁵) Redegørelse II, s. 74.

⁵⁶) Udtalelse 12/12 1995 s. 163.

der var relevante ved bedømmelsen af de pågældende tildragelser og episoder. Dette var ikke hvad jeg ønskede at udtrykke; i min endelige redegørelse har jeg korrigeret og præciseret dette forhold.

Sigtet med de citerede bemærkninger var – sammenholdt med mine øvrige bemærkninger om bedømmelsesgrundlaget – at pege på at det brede og til dels ujuridiske grundlag havde påvirket hele undersøgelsen, herunder et i denne sammenhæng meget væsentligt spørgsmål: udvælgelsen af de forhold der blev undersøgt nærmere.

Min oprindelige formulering skal også ses i sammenhæng med at det først var i udtalelsen af 12. december 1995⁵⁷⁾ Asbjørn Jensen præciserede, at grundlaget for hans vurderende bemærkninger skulle findes i Politiskolens lærebøger i polititeori samt i oplysninger fra Rigspolitiet om praksis og god politiskik. Asbjørn Jensen har ikke i rapporterne i forbindelse med de vurderinger hvor dette specifikke materiale er blevet inddraget, oplyst om hvilket indhold de anvendte normer har eller hvor de er beskrevet (hvilken politilærebog, hvilken instruks etc.). Angivelsen af denne del af retsgrundlaget er successivt blevet præciseret i forhold til rapporterne gennem Asbjørn Jensens udtalelse af 17. september 1995 og nu senest i udtalelsen af 12. december 1995.

Samtidig må jeg anføre at det fortsat ikke i alle tilfælde er oplyst, hvornår denne type regler er blevet anvendt, hvilket indhold reglerne har, hvorledes de er blevet anvendt i den konkrete sammenhæng samt hvor andre kan læse om dem. Dette kunne – og burde – jeg have udtrykt ved at undgå ordet »foretrak« samt i stedet for »inddrog tjenstlige instrukser og andre retsregler« at skrive »henviste til ...«.

I et enkelt tilfælde har Asbjørn Jensen dog tilsyneladende undladt at inddrage en relevant tjenesteforskrift.

I RI⁵⁸⁾ beskriver og vurderer Asbjørn Jensen politiets kast med sten mod aktivisterne. Side 124 gengiver han følgende oplysninger om politiledelsens syn på politiets anvendelse af stenkast:

»...

På baggrund af, at Københavns politi i redegørelsen af 2.7.1993 har givet udtryk for, at det ved tidligere lejligheder er tilkendegivet over for politistyrken, at stenkast ikke må benyttes i forbindelse med spredning af opløb, har jeg spurgt Københavns politi, på hvilken måde dette er tilkendegivet, og i hvilket omfang den stenkastning, der fandt sted på Nørrebro, må anses for at være i strid hermed.

Københavns politi har i denne forbindelse udtalt:

»I forbindelse med enkelte episoder tidligere, hvor personalet i pressede situationer har anvendt stenkast, er det klart tilkendegivet over for dem, at stenkast ikke er et godkendt magtmiddel. I forbindelse med modtagelse af nyt personale i Københavns politi, bliver det samme tilkendegivet. Emnet indgår endvidere som undervisningsstof på Politiskolens kurser.

Når der af politiet den 18. maj 1993 på Nørrebro blev anvendt stenkast, har politiet benyttet sig af et ikke godkendt magtmiddel, men anvendelsen må ses som udtryk for den nødværgesituation, politifolkene har befundet sig i ved den pågældende lejlighed.»

...«

⁵⁷⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 161.

⁵⁸⁾ RI s. 123-135.

Asbjørn Jensen gennemgår og vurderer de episoder der havde været med stenkast.

Hverken i sammenfatningen⁵⁹⁾ eller i den mere detaljerede gennemgang af episoderne⁶⁰⁾ inddrager Asbjørn Jensen den ovenfor anførte tjenstlige instruks vedrørende benyttelse af stenkast. Der er således i dette enkeltstående tilfælde tale om at Asbjørn Jensen har anvendt sine egne friere overvejelser frem for en foreliggende tjenstlig regel.

Asbjørn Jensen har⁶¹⁾ gjort gældende at »det (ikke) er muligt at forbyde politifolk – som andre mennesker – at forsvare sig i nødværge«. Udsagnet tiltrænger efter min mening en vis juridisk præcisering, og Asbjørn Jensen har da heller ikke i forbindelse med skudepisoderne henvist til dette princip, men tværtimod vurderet begivenhederne ikke alene på grundlag af straffelovens § 13, men også på grundlag af skydereglementet.

F) Hensigtsmæssigheds- og personlige vurderinger

I min foreløbige redegørelse⁶²⁾ har jeg anført at Asbjørn Jensens rapporter indeholder en række vurderende bemærkninger og udsagn, som må siges at være af mere personlig art. Som forklaring på disse udtryksmåder anfører Asbjørn Jensen⁶³⁾:

»...

De må falde inden for den margin med hensyn til formulering og skrivestil, som bør tilkomme en undersøger.

De kan ikke tages som udtryk for, at jeg ikke ved de *retlige* vurderinger af politiets dispositioner, har tilstræbt at anvende en målestok, der er så objektiv som muligt.« (Asbjørn Jensens egen fremhævelse)

Jeg tager Asbjørn Jensens udsagn om, at han i sine retlige vurderinger af politiets dispositioner har tilstræbt at anvende en objektiv målestok, til efterretning. Men hans bemærkninger giver mig ikke grundlag for at ændre mit syn på forekomsten og formen af de ikke-retlige vurderinger – af hvilke der som anført i min foreløbige redegørelse findes en del.

VI. Uklare eller afvigende begrebsanvendelser

Det er en metodisk svaghed ved Asbjørn Jensens undersøgelse og rapporter at visse retlige begreber, så vidt jeg kan se, enten er anvendt uklart eller på en anden måde end i sædvanlig offentligretlig teori og sprogbrug. Mit indtryk i så henseende er blevet yderligere bestyrket ved Asbjørn Jensens bemærkninger i udtalelsen af 12. december 1995.

A) Tjenestestridige handlinger

Asbjørn Jensen har anvendt begrebet »tjenestestridige handlinger« samt forskellige synonyme betegnelser adskillige steder i udtalelsen af 12. december 1995⁶⁴⁾.

⁵⁹⁾ RI s. 133-135.

⁶⁰⁾ RI s. 125-133.

⁶¹⁾ RI s. 134f.

⁶²⁾ Redegørelse II, s. 89ff.

⁶³⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 175.

⁶⁴⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 152, om gasforsyning.

S. 160-161, i forbindelse med en generel beskrivelse af vurderingsgrundlaget.

S. 162, om beredskabet.

S. 160f, om generel angivelse af bedømmelsen af eventuel tjenestestridig adfærd.

S. 165.

S. 170, om beredskabet.

S. 170, om D 5's fremrykning ad Fælledvej.

S. 172, om »Husker du Benjamin«.

S. 179, om betegnelsen »rutinemæssig«.

Det fremgår at Asbjørn Jensen forbinder tjenestestrtidig adfærd med tilsidesættelse af enten skrevne retningslinier eller faste handlenormer, dvs. almindeligt fulgte rutiner eller fast praksis. Handlinger som ikke strider mod sådanne på forhånd fastlagte normer, bliver tilsyneladende som hovedregel ikke opfattet som tjenestestrtidige, omend de kan være »uhensigtsmæssige«. Såfremt de desuden kan betragtes som »uforsvarlige« vil de dog, så vidt ses, alligevel kunne betragtes som tjenestestrtidige.

Det konkrete indhold af hvad der i bestemte sammenhænge skal forstås ved »tjenestestrtidig adfærd« er ikke – og kan ikke være - fyldestgørende og præcist fastlagt, hverken i lovgivningen eller i den personaleretlige teori. Derfor er det nødvendigt, som Asbjørn Jensen har gjort, at udfylde begrebet med eksisterende tjenstlige instrukser hvad enten disse er udtrykkeligt formulerede eller udtryk for indarbejdede rutiner. Ofte er der imidlertid ikke formuleret retningslinier i forhold til en lang række handlinger, udsagn, dispositioner eller beslutninger af den simple grund, at den pågældende adfærd ikke har været forudset eller ikke er foregået så ofte at der har udviklet sig en praksis. Også sådanne handlinger m.v. kan imidlertid efter omstændighederne være tjenestestrtidige. I så fald må den der bedømmer, forsøge at opstille en norm for den konkrete situation og foretage bedømmelsen på dette grundlag. Asbjørn Jensens beskrivelse af begrebet lader formode at denne sidste mulighed for at vurdere handlinger i forhold til tjenestepigten ikke eller kun sporadisk har været taget i betragtning. – Som anført må dette antages at stå i forbindelse med (eller være udtryk for) en for snæver forståelse af begrebet »tjenestestrtidige handlinger«.

B) Strafferetlige vurderinger

I min foreløbige redegørelse⁶⁵⁾ har jeg givet udtryk for at Asbjørn Jensen rent faktisk – selv om det ifølge udtalelsen af 17. september 1995 ikke lå inden for kommissoriet – har anlagt strafferetlige vurderinger.

I udtalelsen af 12. december 1995 har Asbjørn Jensen fastholdt at han ikke har fremsat strafferetlige vurderinger i rapporten⁶⁶⁾.

Så vidt jeg kan læse Asbjørn Jensens bemærkninger, indleder han med at medgive at rapporten indeholder (eller i hvert fald gengiver) en strafferetlig vurdering. Samtidig tilkendegiver han at skaden herved ikke kan siges at være stor.

Jeg er på ingen måde uenig med Asbjørn Jensen i den sidstnævnte bemærkning. Tværtimod var det, som jeg har anført i min foreløbige redegørelse, »naturligt om Asbjørn Jensen havde inddraget netop strafferetlige synspunkter – men i så fald systematisk og konsekvent - i sine vurderinger«⁶⁷⁾.

Når Asbjørn Jensen dernæst afviser at de vurderende udsagn jeg har fremhævet i min foreløbige redegørelse – vedrørende politiets skræmmeskud og stenkast – er af strafferetlig karakter, beror det for mig at se på en for snæver anvendelse af begrebet »strafferetlige vurderinger«.

Asbjørn Jensen definerer øjensynligt strafferetlige vurderinger som en vurdering »med henblik på at *tage stilling til* et strafferetligt ansvar (min understregning)«. Dette er en snævrere anvendelse af begrebet end jeg har anlagt, og snævrere end det er almindeligt forekommende hos offentlige myndigheder.

Såfremt det er Asbjørn Jensens opfattelse at kun vurderinger der foregår inden for strafferetsplejen, kan være strafferetlige, er der tale om en væsentlig indskrænkning i forhold til

⁶⁵⁾ Redegørelse II, s. 87.

⁶⁶⁾ Asbjørn Jensen uddyber sine synspunkter i udtalelse 12/12 1995, afsnit 2.6. (s. 172-173).

⁶⁷⁾ Redegørelse II, s. 83ff (særligt s. 87f).

den almindelige offentligretlige anvendelse af begrebet. Det er helt almindeligt forekommende at offentlige myndigheder – f.eks. Arbejdstilsynet, de sociale myndigheder, Fiskerikontrollen, Søfartsstyrelsen, miljømyndigheder, de kommunale tilsynsmyndigheder, Direktoratet for Arbejdsløshedsforsikringen – står over for handlinger som muligvis kan være strafbare. Myndigheden vurderer i den anledning om sagen eventuelt skal anmeldes til politiet med henblik på strafferetlig forfølgning. Også en sådan foreløbig stillingtagen til en handlings forhold til strafferetlige normer er efter sædvanlig forståelse en »strafferetlig vurdering«.

De retssikkerhedsmæssige betænkeligheder Asbjørn Jensen har henvist til⁶⁸⁾, afskar ham efter min mening ikke fra at anlægge sådanne foreløbige strafferetlige vurderinger.

Som anført⁶⁹⁾ kunne netop strafferetlige normer være relevante ved udvælgelsen af de begivenheder der burde undersøges, samt i forbindelse med bedømmelsen af om handlingerne var korrekte eller ukorrekte; og i sidste fald om en eventuel forseelse kunne karakteriseres som grov eller mindre grov.

Der er, som påpeget i min foreløbige redegørelse⁷⁰⁾, adskillige eksempler på at Asbjørn Jensen anlægger sådanne foreløbige strafferetlige bedømmelser.

Asbjørn Jensens bemærkninger om at bedømmelsen i henhold til straffelovens § 13 af om der foreligger lovlig nødværge i forbindelse med handlinger som efter deres natur er strafbare – afgivelse af skud hen over personer og stenkast mod personer – ikke skulle være af strafferetlig karakter, må jeg anse for en urigtig anvendelse af begrebet. At konkludere at der i forhold til en ellers strafbar handling forelå lovlig nødværge, er ensbetydende med at fastslå at en nødvendig betingelse for at idømme strafferetlige sanktioner ikke er opfyldt.

Det forhold at straffelovens § 13 anses for et specialfald under en generel nødværgegrund-sætning som også har betydning i forhold til bl.a. erstatningsretlige sanktioner, betager selv-sagt ikke vurderinger i henhold til bestemmelsen deres strafferetlige karakter. Det skal i denne forbindelse bemærkes at berettiget nødværge i henhold til § 13 ifølge retspraksis ikke nødvendigvis er ensbetydende med, at betingelserne for nødværge er opfyldt i andre relationer, f.eks. i forhold til erstatningsansvar.

C) *Bedømmelsesgrundlagets betydning for undersøgelsen*

Som anført⁷¹⁾ har det været centralt for mig at få klarlagt indholdet af det anvendte be-dømmelsesgrundlag, idet der består en klar sammenhæng mellem dette grundlag og såvel de vurderende udsagn i rapporterne som afgrænsningen af de forhold der er blevet gjort til genstand for undersøgelse og vurdering i rapporterne.

I udtalelsen af 12. december 1995⁷²⁾ anfører Asbjørn Jensen at han ikke havde haft lejlig-hed til at udtale sig om, efter hvilke »kriterier jeg [Asbjørn Jensen] nærmere udvalgte de *spørgsmål*, der skulle undersøges, eller afgrænsede de *forhold*, som jeg skulle beskrive og vurdere for at opfylde kommissoriets krav.« Asbjørn Jensen anfører videre:

»Ombudsmanden er af den opfattelse, at jeg inden for rammerne af min undersøgelse havde hjemmel til, og derfor – som en egentlig undersøgelsesret – burde have taget stilling til, hvorvidt enkeltpersoner i politiet havde begået fejl og forsømmelser af en karakter, at retligt ansvar burde gøres gældende imod dem.

...«

⁶⁸⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 148.

⁶⁹⁾ Se ovenfor s. 209f, om forholdet mellem udtrykkene »personansvar« og »placering af et retligt ansvar«.

⁷⁰⁾ Redegørelse II, s. 83ff.

⁷¹⁾ Ovenfor s. 208f.

⁷²⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 158.

Denne indvending hænger efter min opfattelse sammen med at Asbjørn Jensen anlægger en særlig forståelse af begrebet »bedømmelsesgrundlag«, der navnlig viser sig i henseende til spørgsmålet om bedømmelsesgrundlagets virkninger og konsekvenser.

Jeg har ovenfor⁷³⁾ uddybet mine bemærkninger i min foreløbige redegørelse⁷⁴⁾ og præciseret, hvorledes bedømmelsesgrundlaget er styrende for hvilke begivenheder, episoder og forhold en undersøgelse som den foreliggende retter sig imod, og på hvilken måde begivenhederne belyses.

Jeg fandt det ikke påkrævet i min skrivelse af 18. august 1995, da jeg bad Asbjørn Jensen om at oplyse hvilke bedømmelsesgrundlag han havde anvendt ved undersøgelsen, samtidig at forklare at bedømmelsesgrundlaget for en undersøgelse kan have den netop skitserede betydning. Jeg beklager denne undladelse.

Jeg må nu lægge til grund at Asbjørn Jensen næppe havde gjort sig det helt klart da han gennemførte undersøgelsen, at bedømmelsesgrundlaget også kan være – og i dette tilfælde var – styrende for afgrænsningen og udvælgelsen af de temaer han ønskede at undersøge, og de episoder han fandt var særligt vigtige. – I øvrigt indeholder Asbjørn Jensens efterfølgende forklaring på hvorfor han beskrev skudepisoden på Fælledvej mere detaljeret end skudafgivelsen på Sankt Hans Torv, et yderligere og klart eksempel på hvorledes bedømmelsesgrundlaget er styrende for udvælgelsen og behandlingen af de forskellige forløb og episoder:

»...

Forskellen i omfanget af den gengivne dokumentation er således ikke et udslag af tilfældige valg, eller et udslag af, at mit bedømmelsesgrundlag var af »upræcis karakter«, men er en følge af karakteren af de tilvejebragte beviser. Vedrørende episoden på Skt. Hans Torv forelå der en offentligt fremvist videooptagelse, der efter min opfattelse underbyggede politilederens forklaring om, at betingelserne for at beordre pistolerne trukne var til stede, medens der fra Fælledvej var en videooptagelse, som umiddelbart pegede i retning af, at politilederens og andre politifolks forklaringer om, at der var faldne politifolk til hinder for frigørelsen, ikke var rigtige.«⁷⁵⁾

De citerede bemærkninger er et klart eksempel på at bedømmelsesgrundlaget har påvirket i dette tilfælde rapportens detaljeringsgrad. Den mere udførlige beskrivelse af skudepisoden på Fælledvej skyldtes ifølge Asbjørn Jensen en opstået mistanke om at politiets forklaringer på at de afgav skræmmeskud, ikke var holdbare; det var med andre ord overvejelser om eventuelt personligt ansvar der lå bag den væsentligt mere udførlige undersøgelse og beskrivelse af skudepisoden på Fælledvej.

VII. Berettigede indvendinger imod den foreløbige redegørelse

A) Personlige vurderinger og tjenstlige regler

I min foreløbige redegørelse⁷⁶⁾ anførte jeg bl.a.:

»...

Det må efter min opfattelse anses for uheldigt for undersøgelsens gennemførelse og resultater at Asbjørn Jensen undlod af afklare og præcisere sit bedømmelsesgrundlag, og at han i så

⁷³⁾ S. 71ff.

⁷⁴⁾ Redegørelse II, s. 74f.

⁷⁵⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 157f.

⁷⁶⁾ Redegørelse II, s. 74.

vidt omfang foretrak mere personligt prægede målestokke for vurderingerne, idet han kun sporadisk inddrog tjenstlige instrukser og andre retsregler i undersøgelsen.

...«

I udtalelsen af 12. december 1995⁷⁷⁾ har Asbjørn Jensen fremdraget dele af dette udsagn og anført at jeg ikke har påvist, at reglementariske bestemmelser ikke er blevet inddraget eller at personlige vurderinger er blevet sat over reglementariske bestemmelser.

Den citerede passus i min foreløbige redegørelse er ikke heldig, hvilket jeg beklager. Sætningen må mest nærliggende forstås som om Asbjørn Jensen systematisk har sat sine egne personlige vurderinger over gældende regler, eller undladt at inddrage skrevne regler der var relevante ved bedømmelsen af de pågældende tildragelser og episoder. Dette var ikke, hvad jeg ønskede at udtrykke; i min endelige redegørelse har jeg korrigeret og præciseret dette forhold.

Ovenfor⁷⁸⁾ har jeg beskrevet et enkelt tilfælde fra RI hvor Asbjørn Jensen anvendte friere overvejelser frem for en tjenstlig instruks.

B) Polititaktiske vurderinger

Jeg har⁷⁹⁾ givet udtryk for at det var inkonsekvent af Asbjørn Jensen dels at anlægge politifagkyndige og -taktiske vurderinger samtidig med at han andetsteds giver udtryk for »at han ikke mente at kunne foretage den endelige bedømmelse af polititaktiske spørgsmål«.

Heroverfor har Asbjørn Jensen gjort følgende indvendinger⁸⁰⁾:

»...

Det afsnit i RI, som ombudsmanden henviser til, indeholder en længere beskrivelse (RI s. 162 f) af de føringsmæssige problemer, der opstår for en områdeleder, der får for mange enheder til sin disposition. Det illustrerer jeg med en situation, som indledes således:

»Jeg finder imidlertid også, at det må antages at have haft en vis indflydelse på det *taktiske* forløb af rydningen af Fælledvej og Skt. Hans Torv.« (fremhævet her).

Jeg gennemgår dernæst i redegørelsen, at der sammendrages en større styrke politifolk i Skt. Hansgade, medens områdelederen og styrken på Fælledvej er i store vanskeligheder, uden at kommandostationen sender styrken til hjælp op mod Skt. Hans Torv. Jeg havde på den baggrund spurgt Københavns politi, hvorfor kommandostationen ikke sendte denne styrke frem.

Københavns politi gav som gengivet i RI s. 164 en taktisk begrundelse for, at styrken ikke blev sendt frem, herunder, at styrken kunne blive løbet over ende på Skt. Hans Torv, hvis den kom frem før den øvrige samlede styrke.

Herefter anførte jeg (RI s. 164):

»Jeg er ikke enig i denne vurdering. Jeg har imidlertid ikke de fornødne polititaktiske forudsætninger til endeligt at vurdere disse synspunkter, men vil alene pege på, at Københavns politi med udgangspunkt i forløbet burde overveje rollefordelingen mellem områdeledere og KSN [kommandostationen] ved fremtidige større operationer.«

Jeg har således ikke – som anført af ombudsmanden – givet udtryk for, at jeg *generelt* ikke mente at kunne foretage den endelige bedømmelse af polititaktiske spørgsmål (og dermed eventuelt kritisere politiets løsninger).

⁷⁷⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 162.

⁷⁸⁾ Se ovenfor s. 216.

⁷⁹⁾ Redegørelse II, s. 173.

⁸⁰⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 173.

Jeg har i dette *konkrete tilfælde*, hvor Københavns politi havde angivet nogle argumenter, der talte imod den løsning, jeg havde peget på, anført, at jeg ikke var enig i politiets vurderinger, men at politiets synspunkter var af en sådan karakter, at jeg ikke havde de fornødne forudsætninger for endeligt i denne situation at kunne vurdere dem, d.v.s. at kunne forkaste synspunkterne og eventuelt kritisere politiets løsning.

Heraf kan man ikke med rimelighed udlede, at jeg *generelt* ikke mente at kunne foretage en bedømmelse af polititaktiske spørgsmål.

...«

Jeg tager Asbjørn Jensens indvendinger til efterretning og har i den endelige rapport givet udtryk for, at mine foreløbige synspunkter vedrørende dette forhold ikke er opretholdt.

C) *Ansvar for at Københavns Politi afhørte sig selv*

Om dette spørgsmål anfører Asbjørn Jensen⁸¹⁾ bl.a.:

»...

Ombudsmanden konkluderer side 71 på grundlag af sin undersøgelse af, hvad Justitsministeriet havde anmodet mig om:

»Efter Justitsministeriets udtalelse til mig i sagen må jeg lægge til grund at ministeriet ved afgivelsen af kommissoriet bad om at få en *objektiv* og *vildig* undersøgelse, udmøntet i en *beskrivelse* og en *vurdering* af begivenhedsforløbet.«

Ombudsmanden konkluderer videre side 94, at det navnlig som følge af, at afhøringerne af de implicerede politifolk blev foretaget af Københavns politi selv, »kan ... være forbundet med nogen vanskelighed at opretholde forestillingen om at undersøgelsen blev gennemført og fremstod som en uvildig og objektiv udredning.«

På dette grundlag kan det være vanskeligt at læse ombudsmandens redegørelse på anden måde, end at det var mig, der – trods kravet fra Justitsministeriet om en uvildig undersøgelse – af egen drift bestemte, at Københavns politi skulle fremskaffe oplysningerne om politiets indsats, herunder ved eventuelle afhøringer af politifolk.

Som jeg tidligere har anført overfor ombudsmanden, har jeg gennemført undersøgelsen, såvel med hensyn til undersøgelsens genstand som undersøgelsesformen, i nøje overensstemmelse med det kommissorium, der lå til grund for undersøgelsen. Det indtryk, som ombudsmandens redegørelse kan bibringe læseren, er således ikke rigtigt.«

Justitsministeriet har i udtalelsen af 22. december 1995 tilsluttet sig Asbjørn Jensens opfattelse om at den særlige begrænsning med hensyn til hvem der skulle forestå afhøringerne af ansatte i Københavns Politi, fulgte af såvel kommissoriets ordlyd som de retningslinier for undersøgelsen der blev fastsat under et møde den 25. maj 1993 i Justitsministeriet.

Jeg mener fortsat ikke at begrænsningen uden videre kan udledes af kommissoriets ordlyd⁸²⁾. Endvidere stiller det sig bevismæssigt usikkert hvad der nærmere blev bestemt på mødet den 25. maj 1993, idet der, så vidt jeg forstår, ikke er enighed mellem mødets deltagere om mødets præcise indhold og forløb⁸³⁾.

Som anført ovenfor⁸⁴⁾, har jeg måttet afstå fra at søge dette bevismæssige spørgsmål af-

⁸¹⁾ Udtalelse 12/12 1995 s. 177.

⁸²⁾ Jf. foran s. 205.

⁸³⁾ Jf. foran s. 205.

⁸⁴⁾ Jf. ovenfor s. 205f.

klaret. På denne baggrund giver jeg Asbjørn Jensen medhold i at jeg ikke har det fornødne grundlag for at kritisere ham for – ved at lade afhøringerne foretage af Københavns Politi selv – dermed at have fraveget kommissoriet.

D) Udtrykket »overvejende sandsynligt«

I min foreløbige redegørelse⁸⁵⁾ har jeg udtrykt undren over, at Asbjørn Jensen på det af ham anførte bevismæssige grundlag mente at kunne fastslå det som »overvejende sandsynligt«, at råbene »skyd efter benene« kom fra aktivister⁸⁶⁾. Jeg lagde herved til grund at udtrykket »overvejende sandsynligt« i strafferetlig og processuel terminologi anvendes som betegnelse for en meget høj grad af bevissikkerhed for, at et bestemt faktum foreligger, mens udtrykket »mere sandsynligt« sædvanligvis blot betegner en sandsynlighedsgrad på over 50%. Da Asbjørn Jensen i sit notat af 22. juni 1995⁸⁷⁾ har anvendt udtrykket »mere sandsynligt«, gik jeg ud fra at det var dette sidste han mente. Jeg forholdt mig derfor kritisk til hans terminologi på dette – ikke uvæsentlige – punkt i RII.

Asbjørn Jensen har nu oplyst⁸⁸⁾ at han mener og stedse har ment, at der er en så væsentlig større sandsynlighed for, at det er aktivister frem for politifolk der har råbt »skyd efter benene«, at han finder det rimeligt at udtrykke dette med ordene »overvejende sandsynligt«.

Inden for de regler og den praksis der gælder for ombudsmandens virksomhed, kan jeg normalt ikke fremsætte en kritik der alene vedrører et spørgsmål om konkret bevisbedømmelse. Der er tale om en rent skønsmæssig vurdering fra Asbjørn Jensens side som jeg – nu hvor hans opfattelse er afklaret og præciseret – derfor afholder mig fra at kommentere.

Om det terminologiske spørgsmål har Asbjørn Jensen medgivet at »udtrykket »overvejende sandsynligt« i bevismæssig sammenhæng i retlig sprogbrug normalt må forstås som en højere grad af sandsynlighed end »mere sandsynligt«, hvis dette sidste udtryk står som den endelige vurdering af en sandsynlighedsgrad⁸⁹⁾. – Jeg er imidlertid efter afgivelsen af den foreløbige redegørelse blevet bragt i tvivl om hvorvidt min forståelse af de to udtryk som klart forskellige i deres anvendelse i retssproget kan opretholdes. Oplysninger fra praktikere i straffesager, har givet mig det indtryk at sprogbrugen ikke nødvendigvis er så klar og fast, som af mig antaget. Denne usikkerhed må jeg naturligvis i min endelige bedømmelse lade komme Asbjørn Jensen til gode. – Det er heller ikke ganske uden betydning i drøftelsen af dette terminologiske spørgsmål at udtrykket »overvejende sandsynligt«, omend i en anden sammenhæng (vedrørende sandsynlighedsforsæt) i den strafferetlige teori, fastlægges på en måde, der ikke udelukker en forståelse svarende til »mere sandsynligt«⁹⁰⁾. Asbjørn Jensen har ikke henvist hertil, men jeg finder ved min endelige bedømmelse at burde tage også disse udsagn i strafferetslitteraturen i betragtning.

Min opfattelse i den foreløbige redegørelse byggede på en kombination af min terminologiske forståelse og det bevisresultat som jeg – ud fra det anførte bevisgrundlag og udtryksmåden i notatet af 22. juni 1995 - gik ud fra, Asbjørn Jensen var nået til. Da jeg ikke vil fastholde at min terminologiske forståelse er fuldstændig dækkende for den retlige sprogbrug, og da Asbjørn Jensen nu har oplyst at han faktisk er og stedse har været af den opfattelse, at der var tale om et ganske højt sandsynlighedsniveau vedrørende råbenes oprindelse fra aktivister, opretholder jeg ikke den foreløbige redegørelses vurdering på dette punkt.

⁸⁵⁾ Redegørelse II, s. 97ff.

⁸⁶⁾ RII, s. 12f og 78f.

⁸⁷⁾ S. 2 nederst.

⁸⁸⁾ Udtalelse 12/12 1995, s. 181ff.

⁸⁹⁾ Udtalelse 17/9 1995, s. 132.

⁹⁰⁾ Jf. Hurwitz, Strafferettens Almindelige del, 1961, s. 321, samt Waaben, Strafferettens almindelige del, Ansvarslæren, 1993, s. 143.

Asbjørn Jensen

Den 23. februar 1996.

Folketingets Ombudsmand

I Deres endelige udtalelse af 29. januar 1996 om Nørrebro-undersøgelsen anføres det, at De har fundet, at min undersøgelse på forskellige punkter er mangelfuld. Da jeg efter påny at have overvejet Deres synspunkter finder, at kritikken ikke er berettiget, vil jeg - som den kritikken er rettet i mod - knytte nogle bemærkninger hertil.

1. I den foreløbige redegørelse af 18. november 1995 bebrejdede De mig for af egen drift at have fraveget kommissoriet ved at lade »Københavns politi afhøre sig selv«. Denne kritik hvilede på den antagelse, at rigspolitiet skulle have foretaget afhøringerne. Kritikken indebar en beskyldning mod mig for uden støtte i kommissoriet at have gennemført undersøgelsen på en måde, der ikke levede op til Justitsministeriets krav med hensyn til objektivitet og uvildighed, og således er kritikken også blevet opfattet i offentligheden.

De har nu frafaldet denne kritik, jf. udtalelsen side 118.

I Deres foreløbige redegørelse (side 75 i den endelige udtalelse) fremsatte De nogle udsagn, som mest nærliggende måtte forstås således, at jeg systematisk havde sat mine egne personlige vurderinger over gældende regler eller dog undladt at inddrage skrevne regler, der var relevante ved bedømmelsen af givenhedsforløbet.

De har nu frafaldet disse udsagn, jf. udtalelsen side 116.

2. I øvrigt har De stort set fastholdt Deres kritik. De anfører i konklusionen (side 119), at Deres væsentligste kritikpunkt er den metode (det bedømmelsesgrundlag), jeg har anvendt i min undersøgelse. Denne kritik imødegår jeg på ny nedenfor under pkt. 3.

Deres udtalelse indeholder endvidere en række kritiske bemærkninger om forhold, som De ifølge konklusionen anser for at være af underordnet betydning - set i forhold til spørgsmålet om bedømmelsesgrundlaget. Jeg er ikke enig i denne kritik, men finder ikke anledning til igen at redegøre for mine synspunkter.

3. I den foreløbige redegørelse (side 74 i den endelige udtalelse) udtalte De, at »Det forekommer mig ligeledes uheldigt ... at Asbjørn Jensen ikke anså det for sin opgave at udtale sig om enkeltpersoners eventuelle retlige ansvar«. De betegnede dette som en »afgørende indskrænkning af bedømmelsesgrundlaget«.

I mine bemærkninger af 12. december 1995 til Deres foreløbige redegørelse anførte jeg side 148f, at det ville rejse grundlæggende retssikkerhedsmæssige problemer, hvis spørgsmålet om enkeltpersoners eventuelle retlige ansvar skulle indgå i undersøgelsen. Dette skyldes, at det materiale, undersøgelsen skulle bygge på, i det væsentlige ville blive tilvejebragt uden de retssikkerhedsgarantier, der ellers gælder, når en undersøgelse foretages med henblik på at tage stilling til et retligt ansvar for enkeltpersoner. I den forbindelse henviste jeg bl.a. til de principielle betænkeligheder, der blev fremhævet vedrørende brugen af dommerundersøgelser i den henstilling fra retspræsidenterne i 1988, som førte til afskaffelsen af denne undersøgelsesform. Retspræsidenternes betænkeligheder omfattede alle typer af dommerundersøgelser, når blot de omfattede en »vurdering af, om der måtte være begået fejl

eller være mangler ved den offentlige forvaltnings sagsbehandling.« (Folketingstidende 1989-90, tillæg A spalte 5701). Kommissoriet for Nørrebroundersøgelsen angav da heller ikke, at jeg skulle undersøge, om nogen havde gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelser, eller at jeg skulle tage stilling til, om et eventuelt retligt ansvar skulle søges gennemført. Hvis det havde været hensigten, at jeg på denne måde skulle udtale mig om enkeltpersoners retlige ansvar, ville det efter fast praksis have været udtrykkeligt angivet i kommissoriet. Justitsministeriet, der har udfærdiget kommissoriet, har i sin udtalelse af 22. december 1995 til Dem bekræftet denne opfattelse.

I den foreløbige redegørelse var det centrale kritikpunkt som nævnt, at jeg ikke havde udtalt mig om enkeltpersoners eventuelle *retlige ansvar*. I Deres endelige udtalelse er kritikken mod mig på dette punkt blevet formuleret side 109ff og i bilag 6, side 208. De anfører således herom bl.a. (side 110): »Det jeg har forudsat i min foreløbige redegørelse er, at det under alle omstændigheder lå inden for [Asbjørn Jensens] opgave at undersøge om der *eventuelt* kunne blive tale om et *personligt ansvar*.« (min kursivering).

De anfører side 110, at De er enig i, at det ville rejse grundlæggende retssikkerhedsmæssige problemer, såfremt jeg havde afgivet »definitivt prægede« udtalelser om straf- eller disciplinæransvar for bestemte personer.

Uoverensstemmelsen mellem Dem og mig består herefter på dette afgørende punkt i, om *ikke-definitive* udtalelser om enkeltpersoners retlige ansvar ville rejse retssikkerhedsmæssige problemer.

Jeg er opmærksom på, at jeg med den nævnte præcisering af problemstillingen har sat lighedstegn mellem personligt og retligt ansvar. Jeg må forstå Deres udtalelse således, at De mener, at det er muligt i en undersøgelse som den foreliggende at sondre mellem et retligt og et personligt ansvar. Efter min mening er en sådan sondring uholdbar. Et ansvar, der inden for rammerne af en retlig undersøgelse overvejes i forbindelse med en bestemt person, må nødvendigvis være et retligt ansvar. Jeg er altså uenig i, at det i forbindelse med en retlig undersøgelse er meningsfuldt at definere »personligt ansvar« så bredt, at det omfatter »alle typer tilkendegivelser af, om der kunne rettes bebrejdelser imod enkeltpersoner« (side 109 i den endelige udtalelse). Eksempelvis er karakteristik af en adfærd som blot u hensigtsmæssig ikke et udsagn om personligt ansvar.

Jeg må lægge til grund, at De mener, at der i henseende til de nævnte retssikkerhedsmæssige problemer er afgørende forskel på *ikke-definitive* og *definitive* udtalelser om et retligt ansvar, og at De således finder, at sådanne problemer ikke opstår, blot udtalelsen udformes som en »ikke definitiv« udtalelse. De har endvidere anført side 110, at der i retlig terminologi er væsentlig forskel på »udtalelser om personligt ansvar« og »placering af retligt ansvar«. Denne angivelige forskel må bero på en forskel mellem »vurdering« og »placering«. Dette fremgår også af fremhævelsen af netop disse ord i det umiddelbart foregående afsnit.

Jeg er ikke enig i, at det ville have været forsvarligt, om jeg havde beskæftiget mig med enkeltpersoners ansvar, hvis jeg blot nøjedes med »ikke-definitive« udtalelser. Sådanne udtalelser måtte fremdrage objektive og subjektive forhold, der kunne tale for ansvar. Det ville derfor uundgåeligt rejse de ovennævnte retssikkerhedsmæssige betænkeligheder. Dette gælder navnlig i en undersøgelse som den foreliggende, der efter sit formål skulle offentliggøres. En udtalelse om et – eventuelt – retligt (=personligt) ansvar for en persons adfærd ville i denne sammenhæng få karakter af et offentligt udsagn om, hvorvidt personen har handlet i strid med sine tjenestepligter, og om hvorvidt de subjektive betingelser for ansvar var opfyldt. Det ville så af sammenhængen fremgå, om forholdet var af så grov karakter, at det måtte give anledning til, at et retligt ansvar blev søgt placeret. En sådan udtalelse ville i øvrigt

helt svare til, hvad en undersøgelsesret skulle udtale sig om, hvis retten i følge kommissoriet skulle undersøge, om »nogen havde gjort sig skyldig i fejl eller forsømmelser.«

En person, der blev udsat for en sådan »vurdering af personligt ansvar«, ville med rette opleve sin retssikkerhed krænket i lige så høj grad, som hvis udtalelsen var gået ud på, at et »retligt ansvar skulle søges placeret.« Dette skyldes – som tidligere nævnt – at det materiale, Nørrebro-undersøgelsen skulle bygge på, skulle tilvejebringes uden de retssikkerhedsgarantier, der ellers gælder, når en undersøgelse foretages med henblik på at tage stilling til et retligt ansvar.

Dette viser, at der ikke i den foreliggende situation er nogen relevant forskel mellem »udtalelser om personligt ansvar«, »vurdering af personligt ansvar« og en indstilling om »placering af retligt ansvar«.

Det er rigtigt – som anført af Dem – at jeg ikke har anset mig for at være afskåret fra at »påpege forhold, som jeg anså for egentlige fejl i form af tilsidesættelse af tjenesteforskrifter«. Som anført i mine bemærkninger af 12. december 1995 til Dem (side 163f) er dette imidlertid ikke ensbetydende med en bedømmelse af, om der påhvilede bestemte personer et retligt ansvar. Formålet med undersøgelsen var - i overensstemmelse med kommissoriet – at beskrive og vurdere begivenhedsforløbet. Påpegning af forhold, som måtte anses som egentlige fejl i form af tilsidesættelse af tjenesteforskrifter og den heraf følgende vurdering, var en konsekvens af, at forløbet af politiindsatsen skulle vurderes. I enkelte tilfælde medførte denne opgave, at vurderingen uundgåeligt måtte angå en bestemt persons forhold, fordi begivenheden blev udløst af denne persons beslutninger eller adfærd, men det indebar ikke en undersøgelse og dermed heller ikke en vurdering af, om betingelserne for at pålægge den pågældende person ansvar i øvrigt var til stede.

Jeg er i øvrigt ikke enig med Dem, når De side 110 anfører, at bedømmelsesgrundlaget (målestokken): Har enkeltpersoner begået fejl? var særligt egnet til at identificere og afgrænse de forhold og forløb, der skulle beskrives og vurderes til opfyldelse af kommissoriet. Dette skyldes, at det ifølge kommissoriet *ikke* var min opgave at udtale mig om, hvorvidt enkeltpersoner havde begået fejl eller forsømmelser, men at beskrive og vurdere et omfattende begivenhedsforløb.

Det er i og for sig overraskende, at uenighed om det bedst egnede bedømmelsesgrundlag – for en undersøgelse med et sådant kommissorium - i sig selv kan give anledning til kritik. Som jeg har redegjort for i mine bemærkninger af 12. december 1995 (side 149f), har jeg belyst og vurderet politiledelsens forhold overalt, hvor forløbet af politiindsatsen gav mig rimelig anledning hertil. Jeg har således ikke ment, at der i de indsamlede oplysninger om forløbet var grundlag for den nærmere undersøgelse af den øverste politiledelses (Politidirektørens, Rigspolitechefens og Justitsministeriets) ledelsesmæssige dispositioner med hensyn til politiets udrustning og generelle uddannelse, som De kritiserer mig for at have undladt.(*)

*: Eksemplet i udtalelsens bilag 6, side 202 er karakteristisk. De finder det »indiceret at det blev nærmere *undersøgt* og *belyst* om bl.a. radiomateriellet burde have været i orden inden begivenhederne fandt sted.« Som nævnt i min redegørelse og i mine bemærkninger af 12.12.1995 s. 150 opstod problemerne ved, at kapaciteten og kvaliteten af politiets radiosystem ikke var tilstrækkelig. Dette var et velkendt og generelt problem, og der var flere år inden begivenhederne på Nørrebro taget skridt til en udskiftning til 300 mio. kr. af hele politiets radiosystem. Der var derfor ikke anledning for mig til at undersøge dette nærmere.

4. Jeg fastholder derfor, at Deres grundlæggende kritik af mine redegørelser bygger på en urigtig forståelse af kommissoriet og den foreliggende undersøgelses karakter. Gennemførelsen af min undersøgelse under anvendelse af de retningslinier, som De finder, at jeg burde have anvendt, ville have givet anledning til retssikkerhedsmæssige betænkeligheder.

Jeg har sendt en kopi af dette brev til Justitsministeriet.

Som følge af den offentlige interesse, der har været om sagen, har jeg fundet det rigtigt at sende Ritzaus Bureau en kopi af brevet.

(sign.) *Asbjørn Jensen*

Folketingets Ombudsmand

27. FEB. 1996

Højesteretsdommer Asbjørn Jensen

Jeg har modtaget Deres skrivelse af 23. februar 1996 vedrørende Nørrebro-sagen.

Som det er Dem bekendt, har jeg afsluttet min behandling af sagen med min redegørelse af 29. januar 1996. Indholdet af Deres skrivelse giver mig ikke grundlag for at genoptage min behandling. Jeg må således henholde mig til min redegørelse samt det som bilag V gengivne notat om Deres udtalelse af 12. december 1995.

Min redegørelse og andre udtalelser vedrørende Nørrebro-sagen vil blive offentliggjort, enten i embedets almindelige årsberetning eller i et særskilt bind, der publiceres snarest muligt. Hvis De ønsker det, skal jeg drage omsorg for, at også Deres seneste skrivelse offentliggøres i tilslutning hertil.

Jeg beder Dem venligst meddele mig det snarest muligt, dersom De ønsker at jeg på denne måde offentliggør Deres seneste skrivelse.

Da jeg forstår, at De har sendt en kopi af Deres skrivelse af 23. februar 1996 til Justitsministeriet og Ritzaus Bureau, har jeg for god ordens skyld også sendt en kopi af dette brev til Justitsministeriet og Ritzaus Bureau.

Med venlig hilsen

Hans Gammeltoft-Hansen

Redegørelse III
om Nørrebro-sagen:
Tiltalerejsning
mod 3 politifolk

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
1. Indledning	233
1.1 <i>Klagerne og deres behandling</i>	233
1.2 <i>Sammenfatning</i>	233
2. Sagsfremstilling	234
2.1 <i>Rigsadvokatens pålæg om at rejse sigtelse</i>	234
2.2 <i>Afgørelserne af tiltalespørgsmålet</i>	236
2.3 <i>Politiforbundets klage til Justitsministeriet</i>	237
2.3.1 <i>Karsten Hjorths udtalelse af 11. maj 1995</i>	237
2.3.2 <i>Justitsministeriets afgørelse af 8. juni 1995</i>	239
3. Klagen til ombudsmanden og de indhentede udtalelser	240
3.1 <i>Politiforbundets klage af 15. juni 1995</i>	240
3.2 <i>Udtalelser i anledning af klagen</i>	242
3.2.1 <i>Karsten Hjorths udtalelse af 25. juli 1995</i>	242
3.2.2 <i>Justitsministeriets lovafdelings notat af 21. august 1995</i>	244
3.3 <i>Politiforbundets udtalelse af 7. september 1995</i>	248
3.4 <i>Ombudsmandens supplerende høring</i>	250
3.4.1 <i>Ombudsmandens høringsskrivelse af 26. september 1995</i>	250
3.4.2 <i>Justitsministeriets lovafdelings notat af 1. november 1995</i>	251
3.4.3 <i>Justitsministeriets udtalelse af 2. november 1995</i>	252
4. Ombudsmandens udtalelse	252
4.1 <i>Inhabilitet</i>	252
4.1.1 <i>Regler af betydning for inhabilitetsspørgsmålet</i>	252
4.1.2 <i>Personlig inhabilitet for Karsten Hjorth</i>	253
4.1.3 <i>Myndighedsinhabilitet</i>	254
4.1.4 <i>Substitution</i>	257
4.1.5 <i>Henstilling</i>	258
4.2 <i>Anklagemyndighedens pligt til at være objektiv</i>	258

I. Indledning

1.1 Klagerne og deres behandling

Dansk Politiforbund indgav for tre af forbundets medlemmer den 15. juni 1995 en klage over at Justitsministeriet den 8. juni 1995 havde afvist at behandle forbundets klage over Rigsadvokatens beslutning om at rejse tiltale mod de tre politifolk for overtrædelse af §§ 252 og 249.

Klagen angik således det forhold, at Justitsministeriet havde *afvist at realitetsbehandle* spørgsmålet om tiltalerejsning. Efter almindelig ombudsmandspraksis afviser ombudsmanden at behandle sager, som forventes indbragt for domstolene eller som verserer for domstolene, såfremt klagen omhandler spørgsmål der må forventes afgjort under retssagen. Jeg havde derfor anledning til at overveje om jeg burde afvise politiforbundets klage under henvisning til, at straffesagerne nu var indbragt for domstolene. I en straffesag vil spørgsmålet om inhabilitet imidlertid kun kunne forventes at blive bedømt ud fra, om en eventuel habilitetsmangel medfører tiltalebeslutningens ugyldighed. På grundlag af klagens indhold måtte jeg gå ud fra, at der (såfremt der overhovedet forelå inhabilitet) næppe ville blive tale om ugyldighed i den foreliggende sag. Selve det rent forvaltningsretlige spørgsmål om hvorvidt Justitsministeriet burde have afvist at behandle politiforbundets klage, ville derfor ikke kunne forventes at komme frem til prøvelse og afgørelse i forbindelse med domstolenes behandling af de rejste straffesager. – På denne baggrund besluttede jeg at indlede en undersøgelse af sagen.

Jeg modtog herefter udtalelser af 25. juli, 3. august, 21. august og 29. august 1995 fra henholdsvis statsadvokat Karsten Hjorth, Rigsadvokaten, Justitsministeriets lovfdeling samt Justitsministeriets departement.

Politiforbundet fremsatte supplerende bemærkninger i skrivelser af 7. september 1995 og 21. september 1995.

Ved skrivelse af 26. september 1995 anmodede jeg Justitsministeriet om en supplerende udtalelse.

Herefter modtog jeg udtalelser af 20. oktober 1995, 1. november 1995 og 2. november 1995 fra henholdsvis Rigsadvokaten, Justitsministeriets lovfdeling og Justitsministeriets departement.

1.2 Sammenfatning

Efter min gennemgang af sagen har jeg – under henvisning til at der efter min opfattelse forelå myndighedsinhabilitet for Rigsadvokaten - henstillet til Justitsministeriet nu at optage sagen til behandling, og i den forbindelse vurdere beslutningen om at rejse tiltale. Jeg har samtidig gjort Justitsministeriet opmærksom på at således som Asbjørn Jensens undersøgelse af urolighederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 blev tilrettelagt, må det fremtræde som i nogen måde usikkert hvorvidt netop de heromhandlede tre politifolk bør strafforfølges, mens forholdene for en række andre ansatte i politiet, herunder den øverste politiledelse, enten slet ikke er blevet undersøgt, eller dog ikke er blevet undersøgt med spørgsmålet om personligt ansvar for øje.

Min vurdering af sagen står i afsnittet »Ombudsmandens udtalelse« sidst i redegørelsen.

2. Sagsfremstilling

2.1 Rigsadvokatens pålæg om at rejse sigtelse

Det fremgår af de foreliggende oplysninger at politiassistenterne A, B og C deltog i politiaktionen under de voldsomme uroligheder den 18. og 19. maj 1993 på Nørrebro i København. Alle tre trak pistolerne og affyrede skud i forbindelse med at de blev angrebet med stenkast af aktivister.

Rigsadvokat Asbjørn Jensen besluttede i forbindelse med udarbejdelsen af en rapport om begivenhederne at der skulle rejses sigtelse mod de tre medlemmer. I rapporten som blev offentliggjort 29. august 1994, anførte han:

»...

Af de to politifolk, der hver har ramt én person, har den ene til Københavns Politi forklaret:

»at han var med i S-22 gruppen (Montys deling), som rykkede først frem ad Fælledvej. Han befandt sig ud for Brandstationen ved kantstenen, da han hørte via megafon, at der skulle afgives varselsskud. Han afgav 4 varselsskud, som faldt 2 x 2. De blev afgivet stående og op i luften. De 2 første i en vinkel på 85 grader og de 2 sidste i en vinkel på 75 grader i retning mod træerne ved kirken.

Forbeholdt, at et af hans projektiler blev opereret ud af XX, oplyste afhørte, at han ikke er sig selv bevidst, hvordan et af hans projektiler kan have ramt XX.

Den anden betjent har forklaret:

»at han var med i første kæde under fremrykningen ad Fælledvej frem mod Skt. Hans Torv, hvorunder de blev overdænget med sten, og kollegaerne begyndte at falde på stribe. Ud for nr. 21-23 blev der over megafonen givet ordre til at trække pistolerne og afgive varselsskud.

Herefter afgav afhørte ialt 5 skud skråt op i luften – alle over 45 grader. Han afgav først 2 og derefter 3 eller omvendt. I forbindelse med skudafgivelsen var situationen således, at afhørte helt klart frygtede for sit liv og helbred, hvorfor det helt klart var i nødværge at skuddene blev afgivet.

Forbeholdt at et af hans projektiler var blevet opereret ud af YY, oplyste afhørte, at han var overbevist om, at alle hans 5 skud var blevet afgivet op i luften. På tidspunktet for skudafgivelsen regnede det ned med brosten og han blev ramt flere gange på sine benskiner. Afhørte bevægede sig mellem mursten og andet kasteskyts. Han havde også travlt med at beskytte sig med sit skjold. Herunder kan afhørte have bevæget sig således, at et af hans varselsskud ikke har fået den tilsigtede retning.

Efter skudafgivelsen trængte kæden frem til Skt. Hans Torv ved Guldbergsgade og her blev afhørte ramt af en 4-5 sten i hurtig rækkefølge og faldt bevidstløs om på gaden.»

Det kan ikke på forhånd afvises, at der for de pågældende kan være sket sådanne forstyrrelser i skudafgangen, at der ikke foreligger forsæt til at forvolde nærliggende fare for andres liv og helbred.

Under hensyn til, at der ikke i sagen forelå oplysninger om den præcise placering på Fælledvej og de nærmere omstændigheder i forbindelse med skudafgivelsen, anmodede jeg rejseafdelingen om ved afhøringer i strafferetsplejens former at søge omstændighederne nærmere klarlagt. De pågældende polititjenestemænd har imidlertid efter samråd med deres

advokat meddelt, at de ikke ønsker at udtale sig yderligere i sagen. På den baggrund har jeg fundet det nødvendigt at anmode statsadvokaten for København, Frederiksberg og Tårnby om at sigte de pågældende for overtrædelse af straffelovens § 252, eventuelt § 249, og efter de nødvendige undersøgelser vurdere, om der er grundlag for at rejse tiltale mod de pågældende.

Den tredje polititjenestemand, der ved skudafgivelse på Fælledvej har ramt 4 personer, har til Københavns politi forklaret, at han indledningsvis havde oplyst

»at han havde afgivet ca. 3 varselsskud op i luften, men ved en nærmere optælling skal antallet rettelig være 7 varselsskud. Alle skud afgivet stående/gående baglæns og med en brækket pegefinger. Grundet dette og den meget tumult/larm/forvirring kan nogle af skuddene være blevet afgivet vandret.

Det er efterfølgende konstateret, at 4 projektiler afgivet med afhørtes pistol er opereret ud af, BB, CC, DD, og EE.

Omkring hændelsesforløbet forklarede den pågældende i øvrigt, at han var i en gruppe kaldet Sierra 13. Han var med i første kæde, der rykkede frem ad Fælledvej mod Skt. Hans Torv. Han var i højre side af kæden, som bevægede sig langsomt fremad, mens de blev overdænget med brosten, der kom som »trækfugle« over himlen. Der blev også kastet røgbomber, kanonslag og andre former for kasteskyts. Røgen spærrede for udsynet.

Under fremmarchen blev afhørte ramt flere gange under ankler, ben/knæ og i hovedet. Flere kollegaer faldt om.

Da de nåede frem til Skt. Hans Torv blev de flere gange trængt tilbage grundet mængden af stenkast.

Afhørte hjalp en bevidstløs kollega om bag kæden, hvor han igen blev ramt i ansigtet, så blodet sprøjtede. Kæden gik nærmest i opløsning.

Afhørte blev også ramt på højre hånd og han konstaterede senere, at han havde brækket pegefingeren.

Han hørte, at der i megafon blev kommanderet »træk pistolerne« og lige efter »skyd«.

Herefter havde afhørte afgivet de nævnte skud og det skete ca. ud for Brandstationen.

Efterfølgende tænkte afhørte kun på at komme væk, idet han fornemmede, at det kun var et spørgsmål om tid før de alle blev slået ihjel.

Mens han trak sig tilbage hørte han, at der igen blev afgivet skud.

Afhørte havde haft sin pistol fremme i ca. 30 sekunder og afstanden til demonstranterne havde på et tidspunkt været helt nede på 5 meter.»

Politiassistenten, der under sin deltagelse i kæden utvivlsomt selv blev ramt af mange sten, således at han efterfølgende viste sig at have fået en hjernerytelse og en brækket pegefinger på højre hånd, afgav således i den forbindelse 7 skud, som han selv har forklaret var ment som varselsskud.

Jeg kan ikke afvise, at en polititjenestemand under disse omstændigheder kan blive ramt af sten i selve skudafgangen på en sådan måde, at pistolen, der skal holdes således, at skuddet afgives lige op i luften, ændrer skudretning med den følge, at skudbanen bliver vandret. Jeg har imidlertid ikke ment, at det uheld kan indtræffe 4 gange, selvom de 7 enkeltskud afgives lige efter hinanden, hvorfor der er en begrundet mistanke om, at politiassistenten må have

skudt ialt fald nogle af skuddene vandret og i retning mod den menneskemængde, der kastede sten og i øvrigt befandt sig på Fælledvejs udmunding i Skt. Hans Torv.

Selv om politiassistenten utvivlsomt har følt sig og kollegerne i livsfare i den pågældende situation, finder jeg, at det kan være i strid med reglerne i straffeloven om nødværge og det dertil knyttede skyderelement at skyde hen mod mængden af mennesker, uden at det sker som sigtede skud mod bestemte stenkastere, der konkret angreb politiet, hvorfor jeg har fundet det rigtigst at anmode statsadvokaten for København, Frederiksberg og Tårnby om at sigte den pågældende for overtrædelse af straffelovens § 252 om hensynsløs fareforvoldelse eventuelt § 249.

...«

Den 29. juli 1994 skrev Rigsadvokaten således til statsadvokaten:

»I forbindelse med min undersøgelse af urolighederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993, er det ved tekniske undersøgelser klarlagt, hvilke polititjenestemænd der har afgivet de skud, der ramte 6 af de ialt 11 personer, der blev ramt af skud under urolighederne.

Det er herved fastlagt, at de 6 skud er afgivet af

- 1) politibetjent (C) (1 skud),
- 2) politiassistent (B) (4 skud), og
- 3) politibetjent (A) (1 skud).

De 6 skud er ifølge det foreløbigt oplyste søgt afgivet som varselsskud og således ikke afgivet mod bestemte personer for at afværge et konkret truende eller påbegyndt angreb.

Da der bl.a. ikke foreligger fuldstændige oplysninger om polititjenestemændenes placering på Fælledvej under skudafgivelsen og de nærmere omstændigheder, der eventuelt kunne have ført til, at et påtænkt varselsskud har ramt en person, anmodede jeg den 20. juni 1994 Rigspolitiets rejseafdeling om at foretage nogle yderligere undersøgelser med henblik på afgørelsen af, hvorvidt en strafferetlig undersøgelse bør indledes.

I skrivelse af 27. februar 1994 har de tre polititjenestemænds advokat, (D), meddelt mig, at hans klienter ikke agter at udtale sig yderligere, men henholder sig til de allerede afgivne forklaringer.

På den baggrund skal jeg anmode Dem om at sigte de pågældende polititjenestemænd for overtrædelse af straffelovens § 252 og § 249 med henblik på en strafferetlig efterforskning og eventuelt tiltalerejsning. Sagens akter vedlægges.

...«

2.2 Afgørelserne af tiltalespørgsmålet

Statsadvokaten for København, Frederiksberg og Tårnby traf i brev af 27. marts 1995 afgørelse om at opgive tiltale mod de tre politifolk, idet videre forfølgning ikke kunne forventes at føre til at de ville blive fundet skyldige til straf.

På vegne af nogle af de personer der var blevet ramt af projektiler, klagede advokat E over afgørelsen til Rigsadvokaten. Fungerende Rigsadvokat Karsten Hjorth omgjorde ved brev af 25. april 1995 afgørelsen. Han henviste herved til følgende:

»...

Jeg har ved min afgørelse bl.a. lagt vægt på, at de pågældende politiassistenter, der har afgivet indberetning om og afgivet forklaring om alene at have afgivet varselsskud, ikke,

efter at det er konstateret, at deres skud har ramt personer, har ønsket at lade sig afhøre af politifolk fra Rigspolitechefens Rejseafdeling om de nærmere omstændigheder omkring deres afgivelse af skud, heller ikke efter at være blevet sigtet i anledning af skudafgivelsen.

Jeg har endvidere tillagt det vægt, at det i Københavns Byrets dom af 10. maj 1994 s. 30-31 anføres, at den af (B) afgivne vidneforklaring ikke kan være i overensstemmelse med de faktiske forhold, og at dette må have stået vidnet klart, da han afgav forklaring i retten.«

2.3 Politiforbundets klage til Justitsministeriet

Rigsadvokatens afgørelse blev på de tre tiltaltes vegne påklaget af politiforbundet til Justitsministeriet.

2.3.1 Karsten Hjorths udtalelse af 11. maj 1995

Ministeriet indhentede en udtalelse af 11. maj 1995 fra fungerende Rigsadvokat Karsten Hjorth. Han anførte bl.a.:

»...

Jeg har ved min afgørelse naturligvis taget den særlige situation i betragtning, de 3 polititjenestemænd befandt sig i, da de gjorde brug af deres tjenestepistoler. Det fremgik imidlertid af de oprindelige indberetninger fra de pågældende om deres brug af skydevåben og deres afgivne forklaringer, efter at de var gjort bekendt med, at de med deres skud havde ramt personer, at samtlige skud var afgivet som varselsskud og således ikke afgivet mod bestemte personer for at afværge et konkret truende eller påbegyndt angreb.

Daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen anmodede derfor ved skrivelse af 20. juni 1994 Rigspolitechefens Rejseafdeling om at foretage en supplerende undersøgelse med henblik på klarlægning af, om der var grundlag for at rejse tiltale mod de 3 polititjenestemænd for strafbart forhold, herunder navnlig overtrædelse af straffelovens § 252 eller § 249. Det præciseres i skrivelserne, at det ved undersøgelsen bl.a. skulle søges nærmere klarlagt i det omfang, det ikke fremgik af de allerede afgivne forklaringer, bl.a. ved gennemgang af det foreliggende videofilm materiale, så nøjagtigt som muligt, hvor de pågældende polititjenestemænd og de, der blev ramt af skuddene, befandt sig i skudøjeblikket, herunder hvor mange mennesker, der befandt sig i skudretningerne. (bilag 1).

Polititjenestemændene meddelte derefter gennem deres advokat, at de ikke ønskede at udtale sig yderligere i sagen (bilag 68), hvorfor daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen ved skrivelse af 29. juli 1994 anmodede statsadvokaten for København, Frederiksberg og Tårnby om at sigte de pågældende for overtrædelse af straffelovens § 252 og § 249 med henblik på en strafferetlig efterforskning og eventuelt tiltalerejsning (bilag 1 a).

Under den derefter foretagne efterforskning ved Rigspolitechefens Rejseafdeling meddelte de 3 polititjenestemænd efter samråd med deres advokat og tillidsrepræsentanter på ny, at de ikke ønskede at udtale sig yderligere til sagen (bilag 7 a). Meddelelsen herom var uden nogen form for forbehold og gav derfor ikke grundlag for en antagelse om, at polititjenestemændene eventuelt alligevel ville afgive forklaring, såfremt der fremkom nye oplysninger i sagen.

Som begrundelse for vægringen ved at udtale sig henviser polititjenestemændene til, at de ikke i forbindelse med de forklaringer, de har afgivet, fik tilkendegivet, at de muligvis kunne blive sigtet eller tiltalt. Ved de pågældende afhøringer, foretaget henholdsvis den 5. november 1993 af politiassistent (C) (bilag 9), den 19. november 1993 af politiassistent (B) (bilag 12) og den 22. november 1993 af politiassistent (A) (bilag 14), blev de alle gjort bekendt med, at de afhørtes som vidner, for så vidt angår (C), fordi det var konstateret, at et af hans

skud havde ramt en person, og for så vidt angår de to andre, fordi forklaringen ønskedes til brug i straffesagen mod de 10 personer, som blev såret af politiets skud, og at de derfor ikke havde pligt til at afgive forklaring til politirapporten. De blev endvidere – uden at man i den foreliggende sammenhæng kan se baggrunden herfor – gjort bekendt med, at de som forurettede kunne ansøge retten om beskikkelse af en bistandsadvokat. Der ses imidlertid efter min opfattelse ikke ved afhøringerne at være givet dem noget tilsagn om ikke senere at ville blive sigtet eller at være fremsat andre tilkendegivelser, der kan have givet polititjenestemændene en sådan berettiget forventning herom, at det må sidestilles med en bindende påtaleopgivelse.

Jeg skal ikke afvise, at det muligvis forinden de nævnte afhøringer havde været mest korrekt at tilkendegive over for polititjenestemændene, at de eventuelt kunne blive sigtet i sagen, og i den forbindelse at forbeholde dem retten efter retsplejelovens § 752, stk. 1, til ikke at udtale sig. En sådan mulig processuel fejl kan imidlertid efter min opfattelse ikke i denne sag, så lidt som i andre straffesager, medføre, at en senere sigtelse og eventuelt en tiltale, som der i øvrigt måtte være grundlag for, skulle være udelukket. Det vil i stedet i et sådant tilfælde efter en eventuel tiltale tilkomme retten at vurdere, om der, hvis retten finder, at der er begået en processuel fejl, er sket en sådan skade for de pågældende, at det skal have indvirkning på afgørelsen af skyldspørgsmålet eller strafudmålingen.

Hvad særligt angår politiassistent (B's) forklaring som vidne i byretten den 14. marts 1994, som i byrettens dom reelt blev betegnet som bevidst urigtig, og som i det væsentlige svarer til hans tidligere forklaring til politirapport, bemærkes, at baggrunden for, at politiassistenten blev afhørt under sædvanligt vidneansvar, må antages at være, at der på det pågældende tidspunkt endnu ikke var truffet beslutning om yderligere efterforskning vedrørende hans 4 skud, der havde ramt personer. Selv om det, da afhøringen bl.a. angik omstændighederne omkring hans afgivelse af de skud, der havde ramt personer, muligvis inden afhøringen havde været mest korrekt at foreholde politiassistenten vidnefritagelsesgrunden i retsplejelovens § 171, stk. 2, nr. 1, mener jeg ikke, at afhøringen som vidne i sig selv har afskåret anklagemyndigheden fra senere at rejse sigtelse og tiltale for de forhold, afhøringen har omhandlet, jf. herved U 1970. 626 H (ikke grundlag for at ophæve en straffedom i en søsag, fordi tiltalte var blevet afhørt som vidne under et søforhør uden at blive vejledt om adgangen til ikke at afgive forklaring) samt U 1971. 280 HKK (en skibsførers forklaring som vidne under et søforhør ikke til hinder for, at der senere rejstes tiltale imod ham i sagen).

Efter at polititjenestemændene havde nægtet at udtale sig yderligere om sagen, har efterforskningen i det væsentlige bestået af supplerende undersøgelse af de 6 projektiler, der havde ramt personer. Det fremgik heraf bl.a., at 3 af projektilerne, der alle hidrørte fra den af politiassistent (B) affyrede pistol, er tilføjede skrabespor, der viser, at projektilerne har rikoletteret ved, at de har ramt hårde genstande og derefter er fortsat i ubestemmelig bane (bilag 5 a).

Ifølge erklæring af 19. oktober 1994 fra Rigspolitechefens Kriminaltekniske Afdeling, Våbensektionen (bilag 5 c) er det muligt, at disse projektiler er rikoletteret som følge af, at de i deres bane har ramt en flyvende brosten eller en på gaden liggende brosten eller lignende, forudsat at projektilerne har ramt brostenen eller lignende i en spids vinkel. Derimod har det ikke kunnet konstateres, om projektilerne har ramt asfalt (bilag 5 b).

De øvrige 3 projektiler var deformerede. Der er om disse indhentet en udtalelse fra en speciallæge i patologisk anatomi. Ifølge denne kan deformationen af det ene projektil tilskrives de skader, det havde påført den ramte person. Det andet projektil må formodes at have ramt en genstand, der har deformeret projektilnæsen, og en anden genstand, der har foretaget deformation af projektillets bagpart, men udtalelsen må ifølge speciallægen tages

med forbehold, idet de foreliggende oplysninger er utilstrækkelige til at kunne sætte projektilens deformation i forbindelse med læsionerne. For så vidt angår det tredje projektil må det ifølge udtalelsen antages, at projektilet, hvis det ikke har ramt en knogle, har ramt et andet mål før træfningen af den pågældende person (bilag 5 d).

De foreliggende tekniske undersøgelser af projektilerne har efter min opfattelse kun tilvejebragt egentligt nyt vedrørende de 3 projektiler, der har rikoletteret, inden de ramte de pågældende personer, og som alle hidrører fra den af politiassistent (B) affyrede pistol, medens de for så vidt angår spørgsmålet om skudretningen (op i luften eller vandret) må anses for uden væsentlig betydning for de 3 øvrige projektiler, der har ramt personer, og hvoraf de 3 polititjenestemænd har affyret hver et. Hertil kommer, at det efter undersøgelserne vedrørende de 3 projektiler, der har rikoletteret, efter min opfattelse ikke umiddelbart vil kunne lægges til grund, at de pågældende skud alle er affyret op i luften som varselsskud.

De foreliggende tekniske undersøgelser har derfor efter min opfattelse ikke væsentligt svækket det grundlag, på hvilket der blev rejst sigtelse mod de 3 polititjenestemænd.

På den anførte baggrund har jeg fundet, at der var grundlag for at rejse tiltale mod de 3 polititjenestemænd. Det vil herefter være overladt til retten at tage stilling til, om resultatet af de foretagne tekniske undersøgelser samt polititjenestemændenes eventuelle forklaringer under domsforhandlingen bør føre til, at der ikke er grundlag for at anse polititjenestemændene for skyldige i strafbart forhold, uanset at de med skud fra deres tjenestepistoler har ramt personer. Det bør efter min opfattelse i forbindelse hermed overlades til retten at vurdere betydningen af de i klageskrivelsen nævnte lægelige oplysninger om den fysiske og psykiske belastning polititjenestemændene i forbindelse med skudafgivelsen befandt sig i.«

2.3.2 Justitsministeriets afgørelse af 8. juni 1995

Justitsministeriet afslog i brev af 8. juni 1995 til politiforbundet at omgøre afgørelsen af 25. april 1995, idet ministeriet afviste at behandle sagen. Ministeriet anførte følgende:

»...

Politiforbundet har bl.a. anført, at resultatet af de tekniske undersøgelser taler for rigtigheden af, at de tre polititjenestemænd havde til hensigt at afgive varselsskud – således som det blev indberettet – men at projektilerne har taget en anden bane på grund af angrebene med sten og andet kasteskyts mod polititjenestemændene.

Justitsministeriet skal herefter meddele, at man ikke finder, at Rigsadvokatens afgørelse af 25. april 1995 kan betragtes som en 1. instansafgørelse med den følge, at der i medfør af retsplejelovens § 98, stk. 4, er klageadgang til justitsministeren.

De omstændigheder, der førte til, at daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen besluttede at anmode Statsadvokaten for København m.v. om at sigte de tre polititjenestemænd for overtrædelse af straffelovens § 252 og § 249 med henblik på en strafferetlig efterforskning fremgår af skrivelsen af 29. juli 1994 til statsadvokaten.

I skrivelsen anføres, at det ved tekniske undersøgelser var blevet klarlagt, at det var (A), (B) og (C), der havde afgivet de skud, der ramte 6 af i alt 11 personer, der blev ramt af skud under urolighederne. De 6 skud var ifølge det foreløbigt oplyste søgt afgivet som varselsskud og således ikke afgivet mod bestemte personer for at afværge et konkret truende eller påbegyndt angreb.

I skrivelsen anføres videre: »Da der bl.a. ikke foreligger fuldstændige oplysninger om polititjenestemændenes placering på Fælledvej under skudafgivelsen og de nærmere omstændigheder, der eventuelt kunne have ført til, at et påtænkt varselsskud har ramt en person, anmodede jeg den 20. juni 1994 Rigspolitiets rejseafdeling om at foretage nogle yderligere

undersøgelser med henblik på afgørelsen af, hvorvidt en strafferetlig undersøgelse bør indledes.

I skrivelse af 27. februar (rettelig juli) 1994 har de tre polititjenestemænds advokat, (D), meddelt mig, at hans klienter ikke agter at udtale sig yderligere, men henholder sig til de allerede afgivne forklaringer.

På den baggrund skal jeg anmode Dem om at sigte de pågældende polititjenestemænd for overtrædelse af straffelovens § 252 og § 249 med henblik på en strafferetlig efterforskning og eventuelt tiltalerejsning ...«

Statsadvokaten for København m.v. iværksatte herefter en strafferetlig efterforskning og traf bl.a. på grundlag af de i denne forbindelse tilvejebragte oplysninger – uden forudgående forelæggelse for Rigsadvokaten – en realitetsafgørelse, hvorefter påtale mod de tre polititjenestemænd blev opgivet.

Under hensyn til den ovenfor citerede begrundelse for daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensens beslutning om – i tilknytning til hans undersøgelse af urolighederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993 – at anmode statsadvokaten om at rejse sigtelsen sammenholdt med det videre forløb af sagen, hvor statsadvokaten under inddragelse af nye oplysninger traf en realitetsafgørelse vedrørende påtalespørgsmålet, finder Justitsministeriet, at Rigsadvokatens afgørelse må betragtes som en 2. instansafgørelse og således være omfattet af begrænsningen i klageadgangen i retsplejelovens § 99, stk. 3, 2. pkt.

Justitsministeriet finder heller ikke grundlag for at tage sagen op til realitetsbehandling efter retsplejelovens § 98, stk. 3.

Efter denne bestemmelse kan justitsministeren give de offentlige anklagere pålæg vedrørende behandlingen af konkrete sager, herunder om at påbegynde eller fortsætte, undlade eller standse forfølgning.

Justitsministeriet har altid været meget tilbageholdende med at anvende denne adgang til at tage konkrete straffesager op til realitetsbehandling, og så vidt ses har Justitsministeriet ikke i de seneste mange år i noget tilfælde truffet beslutning om at omgøre anklagemyndighedens beslutning om at rejse tiltale.

Efter Justitsministeriets opfattelse foreligger der ikke i denne sag sådanne helt særlige forhold, at der er grundlag for, at ministeriet uden for den almindelige klageordning i medfør af retsplejelovens § 98, stk. 3, tager spørgsmålet om tiltalerejsningen mod de tre polititjenestemænd op til realitetsbehandling.«

3. Klagen til ombudsmanden og de indhentede udtalelser

3.1 Politiforbundets klage af 15. juni 1995

Justitsministeriets afgørelse om ikke at behandle sagen blev af Dansk Politiforbund ved skrivelse af 15. juni 1995 påklaget til mig. Forbundet argumenterede på følgende måde for at Justitsministeriet burde træffe afgørelse om tiltalespørgsmålet:

»Justitsministeriet anmodede den 31. maj 1993 Rigsadvokaten om, at gennemføre en undersøgelse, der skulle give et samlet billede af de omtalte begivenheder.

Under dette arbejde anmodede Rigsadvokaten den 29. juli 1994 Statsadvokaten om at sigte de tre polititjenestemænd for overtrædelse af straffelovens § 252 og § 249 med henblik på en strafferetlig efterforskning og eventuelt tiltalerejsning.

Rigsadvokaten har således offentligt tilkendegivet sin vurdering af sagen, inden han den 25. april 1995 traf afgørelse, der omgør Statsadvokatens beslutning om, at opgive påtale mod de pågældende polititjenestemænd.

Forbundet skal i denne forbindelse henlede opmærksomheden på, at Rigsadvokaten også

i sin første rapport til Justitsministeren den 29. august 1994, gav udtryk for nødvendigheden af at sigte de tre politifolk i forbindelse med deres skudafgivelse.

Rigsadvokaten skriver side 122:

»Jeg har kritiseret den måde, en del af politifolkene afgav varselsskuddene på, og jeg har på baggrund af de indtil nu foreliggende oplysninger fundet anledning til, at tre politifolk sigtes for i forbindelse med deres skudafgivelse at have overskredet grænserne for lovlig nødværge med henblik på, at der foretages en egentlig efterforskning heraf«.

Dansk Politiforbund mener, at der i sig selv er risiko for, at Rigsadvokaten ved sin stillingtagen til Statsadvokatens afgørelse om påtaleopgivelse har identificeret sig med sin tidligere anmodning om, at rejse sigtelse, eventuelt tiltale, og med sin offentlige redegørelse herfor i rapporten.

Forbundet ønsker derfor Ombudsmandens tilkendegivelse af, at Justitsministeren i denne særlige situation må tage spørgsmålet om tiltalerejsning op til realitetsbehandling og -afgørelse, for at opretholde den almindelige tillid til sagens uvildige bedømmelse og til den særlige retsgaranti, der normalt ligger i, at en sag vurderes af to instanser.

Endvidere bør det påtales, at Rigsadvokat-embedet, uanset den allerede udtrykte opfattelse den 29. juli 1994 og den 29. august 1994, alligevel vurderede sagen på ny den 25. april 1995 i stedet for at overlade vurderingen til Justitsministeren.

Der henvises til retsplejelovens § 97, § 98 stk. 3 og kapitel 2 i forvaltningsloven.

Det er korrekt, at de tre polititjenestemænd ikke har ønsket at afgive forklaring til politirapport som sigtede.

De pågældende har imidlertid i 1993 udførligt tjenstligt indberettet og forklaret om skudafgivelserne.

De har også i december 1994 erklæret sig villige til at afgive forklaring til Rejseholdet vedrørende råbet »skyd efter benene« m.v.

Man har imidlertid ikke spurgt dem, om de havde kommentarer til fremkomsten af de tekniske erklæringer i efteråret 1994, hvoraf blandt andet fremgår, at tre af projektilerne af de seks skud, der ramte personer, havde rikoletteret.

Når de tre polititjenestemænd ikke ønskede at udtale sig yderligere som sigtede vedrørende skudafgivelsen, skyldes det, at de under afhøringer i 1993 og 1994 ikke blev gjort opmærksom på, at de risikerede, at deres vidneforklaringer kunne anvendes i tilfælde af senere sigtelse eller tiltale, jfr. retsplejelovens § 753. De handlede således ud fra almindeligt anerkendte retsbeskyttelsesprincipper.

Polititjenestemændene gjorde dog samtidig i en henvendelse til Rigsadvokaten og Statsadvokaten den 10. august 1994 opmærksom på, at de ikke har nogen grund til at modvirke den offentlige interesse i afdækning af forløbet af urolighederne. Ved samme lejlighed bad de om en udtalelse vedrørende de processuelle konsekvenser, såfremt de i offentlighedens interesse valgte at udtale sig til den igangværende undersøgelse. De modtog ikke svar på denne henvendelse.

Politiassistent (B) tilbød at aflevere en skriftlig redegørelse for sin deltagelse ved bekæmpelsen af urolighederne, men Rejseafdelingen ønskede ikke at modtage redegørelsen.

Dansk Politiforbund har også beklaget og gentaget sin beklagelse af, at tilkendegivelserne fra Justitsministeren på politiets Ombudsmøde i maj 1993 og fra ledende polititjenestemænd i juli 1993 gav vore tre medlemmer det indtryk, at de ikke risikerede at blive sigtet eller tiltalt, såfremt de udtalte sig til politirapport om deres deltagelse ved bekæmpelse af urolighederne.

Der henvises til vedlagte kopi af forbundets skrivelse til Justitsministeren af 23. maj 1995.

Dansk Politiforbund ønsker dernæst at fastholde, at Rigsadvokatens afgørelse af 25. april 1995 også i medfør af retsplejelovens § 98 stk. 4 kan indbringes for Justitsministeren.

Rigsadvokaten har anmodet Statsadvokaten om, at sigte de tre polititjenestemænd i tilknytning til undersøgelsen af urolighederne. Initiativet i sagen udgår fra Rigsadvokaten. De oplysninger, Statsadvokaten inddrager i sin behandling af tiltalepørmålet, indgår også i Rigsadvokatens rapporter til Justitsministeren.

Dertil kommer den ovenfor anførte betænkelighed ud fra habilitetsprincippet ved, at Rigsadvokaten, hvis denne er 2. instans, skal træffe endelig afgørelse i en sag, hvor Rigsadvokaten tidligere offentligt har tilkendegivet sin opfattelse.

Endelig skal Dansk Politiforbund anføre, at vi ikke mener, at Rigsadvokaten foretager en objektiv bedømmelse, jfr. retsplejelovens § 96, stk. 2, når tiltalerejsningen begrundes med, at de tre polititjenestemænd ikke som sigtede har ønsket at lade sig afhøre yderligere end sket.

Det må anses fastslået, blandt andet i præmisserne i Østre Landsrets anke dom af 28. februar 1995, at politiet blev udsat for voldsomme angreb fra grupper af personer i form af kast med sten og andet kasteskyts.

Angrebene gik væsentligt udover, hvad der tidligere er forekommet under konfrontationer mellem politi og uromagere.

Det bør også tages i betragtning, at betingelserne for at anvende skydevåben var til stede.

De pågældende politiassistenter har forklaret, at de affyrede varselsskud, men det er nærliggende at antage, at projektilerne, der ramte personer, på grund af kasteskyts mod polititjenestemændene har beskrevet en anden bane end tilsigtet.

For de tre polititjenestemænd gælder endvidere, at de indgik i en kæde, var under direkte kommando af en leder, og at denne havde givet ordre til at trække pistolerne.

Resultatet af de tekniske undersøgelser, der fremkom i efteråret 1994, taler efter forbundets opfattelse for rigtigheden af, at de tre polititjenestemænd havde til hensigt at afgive varselsskud.

Sammenfattende mener Dansk Politiforbund, at hensynet til omverdenens tillid til anklagemyndighedens habilitet og objektivitet i denne sag kræver Justitsministerens vurdering på, om der er grundlag for at tilsidesætte Statsadvokatens påtaleopgivelse.

Derfor påklages ministeriets afgørelse af 8. juni 1995.

Samtidig anmodes om Ombudsmandens påtale af, at Rigsadvokaten den 25. april 1995 traf realitetsafgørelse vedrørende tiltalerejsning uanset sine offentligt tilkendegivende vurderinger af nødvendigheden af sigtelse, eventuelt tiltale, mod polititjenestemændene den 29. juli 1994 og den 29. august 1994.

Dansk Politiforbund anmoder endvidere Ombudsmanden om, at tage stilling til, om princippet om anklagemyndighedens pligt til objektivitet må anses for tilsidesat af Rigsadvokaten i denne sag.«

3.2 Udtalelser i anledning af klagen

I anledning af Politiforbundets klage indhentede jeg udtalelser fra Justitsministeriet, Rigsadvokaten og statsadvokat Karsten Hjorth, Rigsadvokaturen.

3.2.1 Karsten Hjorths udtalelse af 25. juli 1995

Karsten Hjorth oplyste i skrivelse af 25. juli 1995 følgende:

»1. Nærværende notits er udarbejdet i anledning af, at Dansk Politiforbund i en skrivelse til Folketingets Ombudsmand har klaget over Justitsministeriets afgørelse af 8. juni 1995, hvorved Justitsministeriet afslog at omgøre min i min daværende egenskab af fungerende Rigs-

advokat den 25. april 1995 truffe afgørelse om, at der skulle rejses tiltale mod tre polititjenestemænd for overtrædelse af straffelovens § 249 og § 252 i anledning af, at de under Nørrebro-urolighederne havde ramt personer med skud fra deres tjenestepistoler.

Min afgørelse var en omgørelse af statsadvokaten for København, Frederiksberg og Tårnby's afgørelse af 27. marts 1995 om at opgive påtale mod de tre polititjenestemænd.

I klagen til Ombudsmanden anføres bl.a., at jeg på grund af inhabilitet burde have undladt at træffe afgørelse i sagen og i stedet skulle have overladt afgørelsen til Justitsministeriet.

Inhabilitetsindsigelsen synes i det væsentlige begrundet med, at daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen under udarbejdelse af sin redegørelse om Nørrebro-urolighederne den 29. juli 1994 anmodede statsadvokaten for København, Frederiksberg og Tårnby om at rejse sigtelse mod de tre polititjenestemænd, og at Asbjørn Jensen i sin redegørelse af 29. august 1994, side 122, nærmere har begrundet denne anmodning.

Inhabilitetsindsigelsen synes således baseret på en antagelse om, at der med hensyn til tiltalebeslutningen i sagen har foreligget inhabilitet hos Rigsadvokatembedet som sådant eller i hvert fald hos dem, der som jeg var ansat ved embedet, da Asbjørn Jensen fremsatte sin ovennævnte anmodning til statsadvokaten, uanset om den eller de pågældende konkret har været impliceret i beslutningen om rejsning af sigtelse mod de tre polititjenestemænd eller i øvrigt har bistået Asbjørn Jensen med udarbejdelsen af hans redegørelse og i givet fald i hvilket omfang.

2. Straks efter den 31. maj 1993 at være blevet anmodet om gennemførelse af en undersøgelse af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 anmodede daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen mig, der dengang som nu var ansat som statsadvokat ved Rigsadvokatembedet, om at bistå ham ved gennemførelse af undersøgelsen. Jeg har som led heri gennemgået det materiale, herunder videobånd, politirapporter og redegørelser fra Københavns Politi, der lå til grund for den resumérapport af august 1993, der blev udarbejdet af Rigspolitechefens Rejseafdeling, og som dannede grundlag for Asbjørn Jensens undersøgelse, samt den overvejende del af det senere indkomne materiale, der indgik i undersøgelsen. Jeg er herunder, i det væsentlige dog alene i undersøgelsens begyndelsesfase, fremkommet med enkelte indstillinger om tilvejebringelse af yderligere oplysninger.

Selve udarbejdelsen af redegørelsen har Asbjørn Jensen foretaget helt på egen hånd. Jeg har dog efter hans anmodning gennemlæst hans udkast hertil og på grundlag heraf fremkommet med forslag til ændringer, overvejende vedrørende gengivelse af faktiske oplysninger i sagen.

Konklusionerne i redegørelsen er i det hele udarbejdet af Asbjørn Jensen selv uden medvirken fra min side.

Jeg har ej heller været rådspurgt om eller i øvrigt involveret i Asbjørn Jensens beslutning vedrørende ovennævnte sigtelse mod de tre polititjenestemænd.

Min medvirken ved udarbejdelsen af Asbjørn Jensens supplerende redegørelse af 30. maj 1995 har været af nogenlunde samme karakter som ved den første undersøgelse.

3. Jeg har ikke selv i forbindelse med min ovennævnte afgørelse af 25. april 1995 været af den opfattelse, hverken at daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensens anmodning om rejsning af sigtelse i sagen eller min ovennævnte medvirken ved Asbjørn Jensens to redegørelser skulle medføre, at jeg var inhabil i forhold til afgørelsen om tiltalerejsning mod de tre polititjenestemænd.

For så vidt angår tiltalebeslutningen i forhold til den forudgående beslutning om at rejse sigtelse i sagen, har Justitsministeriet den 8. juni 1995 truffet afgørelse.

For så vidt angår Asbjørn Jensens ovennævnte redegørelser har disse - bortset fra beslutningen om rejsning af sigtelser - ikke angået det grundlag, beslutningen om tiltalerejsning er baseret på, og jeg har derfor allerede af den grund anset min medvirken for at være uden betydning for inhabilitetsspørgsmålet.

Hertil kommer, at redegørelsen ikke, udover en gengivelse af beslutningen om rejsning af sigtelse i sagen og begrundelsen herfor, tager yderligere stilling i straffesagen, herunder navnlig ikke til, om der er grundlag for at rejse tiltale i sagen.

Det i retsplejelovens § 99, stk. 3, forudsatte to-instansprincip har efter min opfattelse således været bevaret fuldt ud i forbindelse med den trufne afgørelse, således som foreskrevet i retsplejelovens § 98 og forvaltningslovens kapitel 2, især § 3, nr. 4, der synes at skulle tilgodesse navnlig sikringen af to-instansprincippet opretholdelse, jf. herved »Forvaltningsloven« ved John Vogter s. 95.«

3.2.2 Justitsministeriets lovafdelings notat af 21. august 1995

Justitsministeriets lovafdeling afgav den 21. august 1995 et notat om visse inhabilitetsspørgsmål i forbindelse med statsadvokat Karsten Hjorths afgørelse af 25. april 1995 om tiltalerejsning i Nørrebro-sagen. Notatet havde bl.a. følgende indhold:

»...

4. Justitsministeriets overvejelser.

4.1. Afgrænsningen af problemstillingen.

4.1.1. Dansk Politiforbund har i sin skrivelse af 15. juni 1995 til Folketingets Ombudsmand gjort gældende, at statsadvokat Karsten Hjorth måtte anses for inhabil, da han den 25. april 1995 traf afgørelse om, at der skal rejses tiltale mod de tre betjente. Til støtte herfor har forbundet (som anført under pkt. 1.2) bl.a. gjort følgende gældende:

»Justitsministeriet anmodede den 31. maj 1993 Rigsadvokaten om, at gennemføre en undersøgelse, der skulle give et samlet billede af de omtalte begivenheder.

Udover dette arbejde anmodede Rigsadvokaten den 29. juli 1994 Statsadvokaten om at sigte de tre polititjenestemænd for overtrædelse af straffelovens § 252 og § 249 med henblik på en strafferetlig efterforskning og eventuelt tiltalerejsning.

Rigsadvokaten har således offentligt tilkendegivet sin vurdering af sagen, inden han den 25. april 1995 traf afgørelse, der omgør Statsadvokatens beslutning om, at opgive påtale mod de pågældende polititjenestemænd.

.....

Dansk Politiforbund mener, at der i sig selv er risiko for, at Rigsadvokaten ved sin stillingtagen til Statsadvokatens afgørelse om påtaleopgivelse har identificeret sig med sin tidligere anmodning om, at rejse sigtelse, eventuelt tiltale, og med sin offentlige redegørelse herfor i rapporten.«

4.1.2. Den formelle beslutning om at anmode statsadvokaten for Københavns om at rejse sigtelse mod de tre betjente er ikke truffet af statsadvokat Hjorth, men af daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen. På denne baggrund har Justitsministeriet (ligesom statsadvokat Hjorth) forstået Dansk Politiforbunds klage således, at det forhold, at Asbjørn Jensen har taget stilling til spørgsmålet om *sigtelse*, efter forbundets opfattelse i sig selv skulle indebære, at de øvrige ansatte i Rigsadvokaturen - uanset, om vedkommende har været impliceret i beslutningen om, at der skulle rejses sigtelse - ville være personligt inhabile ved en efterfølgende afgørelse om, hvorvidt der skal rejses *tiltale* mod betjentene. Politiforbundet har således rejst spørgsmål om den særlige form for afledet inhabilitet for underordnede, der

kan opstå som følge af, at en institutions leder er inhabil. Dette spørgsmål behandles under pkt. 4.2.

Spørgsmålet om, hvorvidt statsadvokat Karsten Hjorth på andet grundlag måtte anses for inhabil ved afgørelsen, behandles under pkt. 4.3.

4.2. Spørgsmålet om afledet inhabilitet.

4.2.1. Det er almindeligt antaget, at det forhold, at en institutions leder er inhabil i forhold til en bestemt sag, efter omstændighederne kan medføre inhabilitet også for institutionens øvrige ansatte. Om denne form for inhabilitet – der i givet fald må henføres under bestemmelsen i forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 5 – anfører *Hans Gammeltoft-Hansen* m.fl., a.st., side 198, følgende:

»I visse tilfælde vil myndighedsinhabilitet kunne opstå som følge af personlig inhabilitet hos myndighedens leder. Dette er tilfældet, hvor kompetencen er henlagt til lederen som sådan (f.eks. en minister), og der ikke inden for myndighedshierarkiet er en egentlig stedfortræder.«

Det bemærkes, at tilsvarende principper antages at gælde inden for retsplejen, jf. *Bernhard Gomard* m.fl., *Kommenteret Retsplejelov* (4. udg., 1994), side 92.

Spørgsmålet om baggrunden for princippet om afledet inhabilitet for underordnede ses ikke at være nærmere behandlet i dansk forvaltningsretlig litteratur. Det er derimod tilfældet i norsk forvaltningsretlig litteratur. Den norske forvaltningslov indeholder i § 6, stk. 3, en udtrykkelig bestemmelse om afledet inhabilitet for underordnede. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

»Er den overordnede tjenestemand ugild, kan avgjørelsen i saken heller ikke treffes av en direkte underordnet tjenestemann i samme forvaltningsorgan.«

Bestemmelsen er nærmere omtalt af *Arvid Frihagen*, *Inhabilitet etter Forvaltningsloven* (1985), side 370 ff. Heri hedder det bl.a. følgende (side 372):

»3. ledd bygger på den tanke at den underordnede ikke kan antas å stå så fritt og nøytralt som ellers dersom hans overordnede er inhabil i saken. Den underordnede står således ofte i et visst avhengighetsforhold til sine overordnede. Dermed bliver det generelt en viss fare for at den overordnedes tilknytning til saken eller partene kan virke inn på den underordnedes behandling.«

Efter Justitsministeriets opfattelse må det antages, at baggrunden for princippet om afledt inhabilitet i dansk ret er den samme som den, *Arvid Frihagen*, a.st., har givet udtryk for norsk rets vedkommende. Der kan i den forbindelse for retsplejens vedkommende henvises til dommer *Otto Bisgaard*, *Fuldmægtigen* 1992, side 117 ff.

4.2.2. På den anførte baggrund må det efter Justitsministeriets opfattelse antages, at afledt inhabilitet for underordnede i almindelighed forudsætter, at den pågældende overordnede på tidspunktet for sagens behandling fortsat er ansat i institutionen. Hvor dette ikke er tilfældet, vil der normalt ikke (længere) bestå det afhængighedsforhold mellem institutionens leder og de øvrige ansatte, som efter det anførte må antages at ligge til grund for princippet om afledt inhabilitet.

I den foreliggende sag traf Statsadvokaten for København beslutning om påtaleopgivelse den 27. marts 1995. Tidligere Rigsadvokat Asbjørn Jensen blev udnævnt til dommer i Højesteret den 1. marts 1995. Samme dato fratrådte Asbjørn Jensen formelt sin stilling som Rigsadvokat. Rigsadvokaturens behandling af klagen over statsadvokatens afgørelse er således i det hele foregået *efter*, at Asbjørn Jensen endeligt var fratrædt sin stilling som Rigsadvokat. Der ses ikke i øvrigt at foreligge særlige omstændigheder (af afhængighedsmæssig

karakter), der kan medføre, at der også efter Asbjørn Jensens fratræden kunne opstå spørgsmål om afledet inhabilitet for statsadvokat Hjorths vedkommende.

Allerede af de anførte grunde kan det forhold, at daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen den 29. juli 1994 anmodede Statsadvokaten for København om at rejse sigtelse mod de tre betjente, efter Justitsministeriets opfattelse ikke medføre, at statsadvokat Hjorth som fungerende Rigsadvokat var inhabil ved afgørelsen af 25. april 1995. Det er herefter ikke nødvendigt at tage stilling til, om Asbjørn Jensen – såfremt han på tidspunktet for klagesagens behandling i Rigsadvokaturen fortsat havde været Rigsadvokat – måtte have været afskåret fra at behandle sagen. I givet fald måtte det efter Justitsministeriets opfattelse bl.a. indgå i vurderingen, at sigtelse og tiltale er to forskellige straffeprocessuelle beslutninger, der ikke er undergivet de samme (navnlig bevismæssige) betingelser.

4.3. Spørgsmålet om inhabilitet på andet grundlag.

4.3.1. Dansk Politiforbund har ikke udtrykkeligt gjort andre synspunkter end de under pkt.

4.1. anførte gældende til støtte for, at statsadvokat Karsten Hjorth var inhabil ved afgørelsen af 25. april 1995.

Justitsministeriet finder imidlertid anledning til at gøre nogle bemærkninger om betydningen af det forhold, at statsadvokat Hjorth i et vist omfang har medvirket ved gennemførelsen af Asbjørn Jensens undersøgelse.

Spørgsmålet om inhabilitet som følge af, at den, der træffer afgørelse i en sag, tidligere har medvirket ved behandlingen af sagen i en anden sammenhæng, er omtalt en række steder i den forvaltningsretlige litteratur. Der ses herved bort fra spørgsmålet om den egentlige to instans-inhabilitet, der er udtrykkeligt reguleret i forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 4.

I lovforslagets bemærkninger til bestemmelsen i forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 4, hedder det bl.a. følgende (Folketingstidende 1985-86, Tillæg A, sp. 121):

»Bestemmelsen i nr. 4 tager kun sigte på sager vedrørende klage over eller udøvelse af kontrol- eller tilsynsvirksomhed over for en anden offentlig myndighed. Derimod tager reglen ikke i øvrigt sigte på tilfælde, hvor en anden person som indehaver af flere offentlige hverv træffer afgørelse eller deltager i en sags behandling i forskellige faser af en sags forløb.

Tilfælde af den sidstnævnte karakter vil imidlertid efter omstændighederne kunne begrunde inhabilitet efter bestemmelsen i nr. 5, hvis formålet med, at en sag behandles i de 2 organer, er at skabe en særlig retssikkerhedsgaranti, uden at der foreligger en egentlig klageordning.«

I *Carl Aage Nørgaard og Jens Garde*, a.st., side 85, hedder det bl.a. følgende:

»Tilbage bliver at diskutere om man i andre situationer end de ovennævnte kan henføre tilfælde, hvor den pågældende tidligere har behandlet en sag eller udtalt sig om en sag eller om den person, sagen vedrører, under opsamlingsbestemmelsen i § 3, stk. 1, nr. 5. Som det fremgår af den i indledningen til punkt d.1) citerede passus fra en ombudsmandsudtalelse vil den omstændighed, at en tjenestemand tidligere har beskæftiget sig med en sag, ikke i almindelighed udelukke ham fra i forbindelse med varetagelse af et andet offentligt hverv på ny at beskæftige sig med sagen. Det er dog antaget, at hvis den pågældende ved at behandle sagen i ét hverv i særlig grad har identificeret sig med afgørelsen enten personligt eller på organets vegne, kan denne omstændighed tale for inhabilitet, medmindre han ligefrem efter loven er interesserepræsentant for det organ, der har truffet den første afgørelse.

Det forhold, at den, der har truffet afgørelse i en sag i én egenskab, normalt vil være interesseret i, at der træffes samme afgørelse i sagen, når han behandler den i en anden egenskab, kan dog, ligesom den situation, hvor pågældende blot tidligere har udtalt sin mening om sagen, ikke bevirke inhabilitet.«

I *Hans Gammeltoft-Hansen* m.fl., a.st., side 184, hedder det om spørgsmålet bl.a. følgende:

»Den nærmere begrundelse for bestemmelsen i nr. 4 må først og fremmest søges i opretholdelsen af den almene tillid til to instans-ordninger som en særlig retsgaranti. At man som deltager i en allerede truffet beslutning i sagen måtte være tilbøjelig til i den fornyede behandling at nå til samme resultat uden nærmere overvejelse, er ikke et forhold, der fuldt ud imødegås af bestemmelsen. Den bygger for så vidt snarere på en opfattelse af beslutningstagerens »professionalitet« i den forstand, at de pågældende evner at erkende og efterleve deres forskelligartede funktioner alt efter den konkrete (og vekslende) administrative sammenhæng, hvori de befinder sig. Dette viser sig bl.a. også deri, at et tilfældigt sammenfald af forskellige offentlige hverv, således at den samme person i medfør af indbyrdes uafhængige hverv deltager i samme sags behandling, ikke i sig selv medfører inhabilitet, ej heller efter nr. 5. Kun i særligt kvalificerede tilfælde vil den (eventuelle) mentale barriere over for at undergive en allerede udtrykt opfattelse fornyet overvejelse træde frem som inhabilitetsgrund. Det drejer sig om situationer, hvor den pågældende - uden at være interesserepræsentant ... - i særlig grad kan siges at have identificeret sig med den afgørelse, der er truffet i den lavere instans; i så fald bør der statueres inhabilitet, selv om dette ikke ville have været tilfældet efter sædvanlig praksis.«

Der henvises endvidere til *John Vogter*, a.st., side 93 ff., og fra praksis bl.a. til FOB 1960, side 102, og FOB 1984, side 59.

4.3.2. I statsadvokat Karsten Hjorths ovenfor under pkt. 3 omtalte notits af 25. juli 1995 hedder det som anført bl.a. følgende: »Jeg har som led [i bistanden til Asbjørn Jensen] gennemgået det materiale, herunder videobånd, politirapporter og redegørelser fra Københavns politi, der lå til grund for den resumérapport af august 1993, der blev udarbejdet af Rigspolitichefens Rejseafdeling, og som dannede grundlag for Asbjørn Jensens undersøgelse, samt den overvejende del af det senere indkomne materiale, der indgik i undersøgelsen. Jeg er herunder, i det væsentlige dog alene i undersøgelsens begyndelsesfase, fremkommet med enkelte indstillinger om tilvejebringelse af yderligere oplysninger.

Selve udarbejdelsen af redegørelsen har Asbjørn Jensen foretaget helt på egen hånd. Jeg har dog efter hans anmodning gennemlæst hans udkast hertil og på grundlag heraf fremkommet med forslag til ændringer, overvejende vedrørende gengivelse af faktiske oplysninger i sagen.

Konklusionerne i redegørelsen er i det hele udarbejdet af Asbjørn Jensen selv uden medvirken fra min side.

Jeg har ej heller været rådspurgt om eller i øvrigt involveret i Asbjørn Jensens beslutning vedrørende ovennævnte sigtelse mod de tre polititjenestemænd.«

4.3.3. Som anført i den under pkt. 4.3.1. citerede litteratur er det almindeligt antaget, at en offentligt ansat som udgangspunkt ikke er afskåret fra at træffe afgørelse i en sag, fordi vedkommende tidligere har beskæftiget sig med den samme sag i en anden sammenhæng. Ud over de tilfælde, der udtrykkeligt er reguleret i forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 4, må det således antages, at der normalt kun vil kunne foreligge inhabilitet, såfremt den pågældende under den tidligere behandling af sagen i særlig grad har lagt sig fast på udfaldet af den vurdering, der skal foretages ved afgørelsen af den nu foreliggende sag.

Omfanget og karakteren af den bistand, som statsadvokat Hjorth har ydet ved Asbjørn Jensens udarbejdelse af redegørelsen af 29. august 1994, er beskrevet i statsadvokatens notits af 25. juli 1995. Heraf fremgår det bl.a., at statsadvokaten ikke har været »rådspurgt om

eller i øvrigt involveret i« beslutningen om, at der skal rejses sigtelse mod betjentene. I hvert fald under disse omstændigheder foreligger der efter Justitsministeriets opfattelse ikke forhold, der kan medføre, at statsadvokat Hjorth måtte anses for inhabil ved afgørelsen af 25. april 1995.

Det er herefter ikke nødvendigt at tage stilling til, hvordan spørgsmålet om inhabilitet med hensyn til beslutningen om at rejse tiltale ville skulle bedømmes, såfremt statsadvokat Hjorth *havde* medvirket ved beslutningen om, at der skulle rejses sigtelse mod de tre betjente. I givet fald måtte det efter Justitsministeriets opfattelse – på samme måde som for Asbjørn Jensens vedkommende, jf. pkt. 4.2.2 – bl.a. indgå i vurderingen, at sigtelse og tiltale er to forskellige straffeprocessuelle beslutninger, der ikke er undergivet de samme (navnlig bevismæssige) betingelser.

5. Sammenfatning.

Der er rejst spørgsmål om, hvorvidt statsadvokat Karsten Hjorth ved sin afgørelse af 25. april 1995 om at rejse tiltale mod tre betjente for deres forhold i forbindelse med begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 måtte anses for inhabil.

Efter Justitsministeriets opfattelse kan det ikke antages, at statsadvokaten var inhabil ved sin afgørelse.«

3.3 Politiforbundets udtalelse af 7. september 1995

Dansk Politiforbund kommenterede udtalelserne fra Karsten Hjorth og Justitsministeriet i et brev af 7. september 1995. Forbundet bemærkede bl.a. følgende:

»...

Statsadvokat Karsten Hjorth oplyser i sin notits, at han har ydet bistand til gennemførelse af undersøgelsen af begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993. Bistanden til daværende Rigsadvokat Asbjørn Jensen har omfattet gennemgang af materiale, indstillinger om tilvejebringelse af yderligere oplysninger, gennemlæsning af Rigsadvokatens udkast til rapporten og forslag til ændringer.

Karsten Hjorths medvirken ved udarbejdelsen af Asbjørn Jensens supplerende redegørelse af 30. maj 1995 har været af nogenlunde samme karakter.

Dansk Politiforbund må betegne Karsten Hjorths bistand som så væsentlig, at den uanset personlig vilje til at træffe en korrekt afgørelse er egnet til at vække tvivl om Karsten Hjorths fuldstændige upartiskhed, da han den 25. april 1995 traf afgørelse om tiltalerejsning mod de tre polititjenestemænd, jfr. forvaltningslovens § 3, stk. 1 nr. 5.

Der er en væsentlig risiko for, at Karsten Hjorth som Rigsadvokat Asbjørn Jensens medhjælper kan have identificeret sig med den daværende Rigsadvokats offentliggjorte beslutning og begrundelse med hensyn til at rejse sigtelse mod polititjenestemændene.

Under alle omstændigheder kan offentligheden, herunder polititjenestemændene, være betænkelig ved, at medhjælper-funktionen og funktionen som konstitueret Rigsadvokat i denne sag er forenet på en sådan måde, at de ordinære kontrolmekanismer udhules.

Af denne grund burde den konstituerede Rigsadvokat den 25. april 1995 have overladt stillingtagen til Statsadvokatens påtaleopgivelse til Justitsministeren.

Når Statsadvokat Karsten Hjorth under udarbejdelsen af Rigsadvokatens undersøgelser er fremkommet med indstillinger om tilvejebringelse af yderligere oplysninger, gælder dette da for eksempel forhold, man ønskede de tre polititjenestemænds supplerende forklaringer om? Forklaringer, som de ikke ønskede at afgive på daværende tidspunkt, fordi de følte deres

retsplejemæssige garantier tilsidesat, idet de ikke var blevet vejledt ordentligt om status og konsekvenser af at udtale sig.

Har Karsten Hjorths bistand til at søge yderligere oplysninger fremskaffet sammenhæng med beslutningen om at sigte polititjenestemændene?

På grund af sin medvirken ved udarbejdelsen af Rigsadvokatrapporterne må det statueres, at Karsten Hjorth var inhabil ved afgørelsen af 25. april 1995.

Forbundet er endvidere, som tidligere anført, af den opfattelse, at Rigsadvokaturen som institution må anses for inhabil til at træffe endelig afgørelse om tiltalerejsning på baggrund af Rigsadvokat Asbjørn Jensens i undersøgelsesrapporten offentligt tilkendegivne og begrundede beslutning om at rejse sigtelse mod politifolkene.

Myndigheds-inhabilitet optræder, hvor myndigheden som sådan kan befinde sig i en interessekollision. Den 25. april 1995 kan det, uanset faglige kvalifikationer og korrekte intentioner, være nærliggende, at den konstituerede Rigsadvokat i betydeligt omfang viser hensyn til den tidligere Rigsadvokats offentliggjorte udtalelser, selvom bevisgrundlaget ved beslutning om tiltalerejsning er et andet end ved beslutning om at rejse sigtelse.

Ikke mindst den kendsgerning, at beslutningen om sigtelse mod polititjenestemændene er offentliggjort i Rigsadvokatens regi, bevirker, at Rigsadvokat-institutionen bør anses for inhabil til at træffe afgørelse om tiltalerejsning.

I denne forbindelse finder forbundet det påfaldende, at en række forhold, som blev tilgodeset ved Statsadvokatens beslutning om at opgive påtale, jfr. præmisserne i Østre Landsrets anke dom af 28. februar 1995, blev tilsidesat ved den konstituerede Rigsadvokats afgørelse af 25. april 1995.

Forbundet mener således, at både Statsadvokat Karsten Hjorth og Rigsadvokaturen er inhabile i forbindelse med endelig stillingtagen til tiltalerejsning i denne sag. Derfor har forbundet fra starten peget på, at polititjenestemændene har krav på Justitsministerens stillingtagen.

Er der noget bedre eksempel end omstændighederne i denne sag på det berettigede i, at retsplejeloven åbner adgang for en sådan løsning?

Vi mener, at klageren må beskyttes af samme princip som den tiltalte i straffeprocessen. Den berettigede tvivl bør komme vedkommende til gode.

.....

Endvidere er Dansk Politiforbund orienteret om, at Justitsministeriets lovafdeling har udfærdiget en notits af 5. juli 1995, som er tilstillet Ombudsmanden.

Ifølge denne notits har Asbjørn Jensen efter ministeriets opfattelse foretaget sin undersøgelse af Nørrebro-urolighederne som særlig myndighed (personligt udpeget undersøger) og ikke som Rigsadvokat.

Dansk Politiforbund mener, at denne opfattelse strider mod Lovafdelingens egen beskrivelse af undersøgelsens karakter, andre myndigheders og personers opfattelse og Rigsadvokat Asbjørn Jensens egen måde at tilrettelægge arbejdet på.

Ifølge notits af 7. juni 1993 fra Lovafdelingen anføres på side 4, 2. afsnit: »Det forhold, at Rigsadvokaten som overordnet anklagemyndighed har en særlig kompetence til at træffe beslutning vedrørende efterforskning af lovovertrædelser og tiltalerejsning kan i den forbindelse næppe tillægges særlig betydning under hensyn til, at undersøgelsen ikke i første række tager sigte herpå«.

Notitsen er en uddybning af justitsministerens anmodning af 31. maj 1993 til Rigsadvokaten om at gennemføre undersøgelsen.

Den 20. juni 1994 henvendte Rigsadvokaten sig til Rejseafdelingen med anmodning om, at foretage en supplerende undersøgelse for at klarlægge, om der er grundlag for at rejse tiltale mod de tre polititjenestemænd (C), (B) og (A).

I en skrivelse af 29. juli 1994 anmodede Rigsadvokaten Statsadvokaten om at sigte de pågældende for overtrædelse af straffelovens §§ 252 og 249 med henblik på en strafferetlig efterforskning og eventuel tiltalerejsning, fordi Rigsadvokaten i forbindelse med sin undersøgelse af urolighederne havde klarlagt, at politifolkene afgav de skud, der ramte seks personer.

Efter forbundets opfattelse er det klart, at Asbjørn Jensen optræder som undersøger i sin egenskab af Rigsadvokat. Samtidig med undersøgelsen varetager han de opgaver, som efter retsplejeloven påhviler Rigsadvokaten, jfr. § 99. Den undersøgende og vurderende redegørelse for begivenhederne på Nørrebro knyttes umiddelbart sammen med de opgaver, der påhviler Rigsadvokaten efter loven.

Efter forbundets opfattelse bestyrkes det anførte yderligere af en besvarelse af et spørgsmål, som medlem af Folketinget, Pernille Frahm, stillede den 11. maj 1994:

»Er den politiassistent, som den 18. maj 1993 på Nørrebro affyrede syv varslings-skud, der ramte fire forskellige personer, blevet suspenderet fra tjeneste?«

Justitsministeriet svarede, at det havde indhentet udtalelser fra Politidirektøren, Statsadvokaten for København og Rigsadvokaten.

Statsadvokaten anførte i sin besvarelse af 21. juni 1994:

»Da det ikke kan udelukkes, at politiassistentens forklaring om skudafgivelserne ville kunne udsætte ham for straf, har jeg under henvisning til princippet i straffelovens § 159, stk. 1 stillet sagen i bero på Rigsadvokatens stillingtagen og beretning, der ifølge Justitsministeriets anmodning af 31. maj 1993 skal indeholde en beskrivelse og vurdering af begivenhedsforløbet på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993.«

Det anførte viser efter forbundets opfattelse, at Statsadvokaten, ligesom andre myndigheder og privatpersoner, har sat Asbjørn Jensens redegørelse i umiddelbar tilknytning til de opgaver, der påhviler Rigsadvokaten.

Intetsteds har Justitsministeriet forbundet bekendt anført, at Asbjørn Jensen skulle have status som særlig offentlig myndighed.

I nævnte notits af 7. juni 1993, der må anses at uddybe kommissoriet, er udtrykket »Rigsadvokaten« brugt ca. 25 gange.

Til alle officielle skrivelser i forbindelse med undersøgelsen er anvendt brevpapir mrk. »Rigsadvokaten«.

Offentligheden har således fået indtryk af, at Rigsadvokatinstitutionen står bag undersøgelsen.«

3.4 Ombudsmandens supplerende høring

3.4.1 Ombudsmandens høringskrivelse af 26. september 1995

Ved brev af 26. september 1995 forelagde jeg politiforbundets seneste henvendelse for Justitsministeriet. Samtidig anmodede jeg ministeriet om at tage stilling til følgende:

»Tidligere Rigsadvokat Asbjørn Jensen har i skrivelse af 17. september 1995 i forbindelse med sagen om hans redegørelse vedrørende begivenhederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993, side 3, oplyst at den strafferetlige undersøgelse mod de tre polititjenestemænd der er omhandlet i denne sag, blev iværksat af ham i hans egenskab af anklagemyndighed på det mistankegrundlag der er omtalt i hans første rapport, side 114. Han har samme sted oplyst at

det skete i en udskilt nyoprettet almindelig strafferetlig sag i Rigsadvokaturen ved en skrivelse af 20. juni 1994 til rigspolitechefens Rejseafdeling.

Jeg anmoder Justitsministeriet om at tage stilling til om denne oplysning giver ministeriet anledning til en ændret vurdering af inhabilitetsproblemet. Jeg sigter herved til om der efter ministeriets mening herefter må anses at foreligge myndighedsinhabilitet.«

3.4.2 Justitsministeriets lovafdelings notat af 1. november 1995

Justitsministeriet besvarede min supplerende høring i brev af 2. november 1995 efter at have indhentet et notat af 1. november 1995 fra ministeriets lovafdeling og en udtalelse af 20. oktober 1995 fra Rigsadvokaten. I notatet af 1. november 1995 anførte lovafdelingen:

»3.4. Det er almindeligt antaget, at der foreligger myndighedsinhabilitet i tilfælde, hvor den pågældende myndighed *som sådan* selv er part i sagen eller på anden måde har en særlig (og uvedkommende) interesse i sagens udfald, jf. *Hans Gammeltoft-Hansen* m.fl., Forvaltningsret (1994), side 198 ff. I praksis har der f.eks. været rejst spørgsmål om, hvorvidt et statsamt kan tage stilling til en ansøgning om fri proces til sagsanlæg mod statsamtet selv, og hvorvidt en kommune kan træffe afgørelse om dispensation fra bygge- eller planlovgivningen i tilfælde, hvor kommunen selv er bygherre, jf. *Carl Aage Nørgaard* og *Jens Garde*, Forvaltningsret, Sagsbehandling (4. udg., 1995), side 96 ff.

Efter Justitsministeriets opfattelse kan det forhold, at Rigsadvokaturen i den foreliggende sag tidligere har taget stilling til, om der skal rejses *sigtelse* mod betjentene, ikke indebære, at Rigsadvokaturen skulle være afskåret fra efterfølgende at tage stilling til spørgsmålet om *tiltale*. Efter retsplejeloven er ordningen den, at det i almindelighed er den samme myndighed (politimesteren), der træffer afgørelse om såvel sigtelse som tiltalerejsning, jf. retsplejelovens § 719, sammenholdt med § 742, stk. 2. Retsplejeloven hviler således på en forudsætning om, at der i almindelighed ikke er noget til hinder for, at den samme myndighed tager stilling til såvel sigtelses- som tiltalespørgsmålet i en sag, jf. herved *Eva Smith*, Straffe-proces (3. udg., 1994), side 31 ff. Dette må antages at gælde, uanset om den pågældende anklagemyndighed optræder som 1. eller som 2. instans.

Der er således efter Justitsministeriets opfattelse ingen holdepunkter for, at Rigsadvokaturen som myndighed i en sag som den foreliggende skulle have uvedkommende interesser i sagens udfald.

På den anførte baggrund finder Justitsministeriet ikke, at der er tale om myndighedsinhabilitet.

4. Sammenfatning af de rejste spørgsmål.

I Justitsministeriets notat af 21. august 1995 er der taget stilling til, om statsadvokat Karsten Hjorth ved sin afgørelse af 25. april 1995 om at rejse tiltale mod tre betjente for deres forhold i forbindelse med begivenhederne på Nørrebro den 18. og 19. maj 1993 måtte anses for *personligt* inhabil. Der er herunder taget stilling til, om statsadvokat Hjorth måtte anses for »afledet« inhabil som følge af Asbjørn Jensens eventuelle inhabilitet, og om statsadvokat Hjorth på andet grundlag måtte anses for inhabil.

Det fremgår af notatet, at begge spørgsmål efter Justitsministeriets opfattelse må besvares benægtende.

I denne notits er der – som følge af Folketingets Ombudsmands skrivelse af 26. september 1995 – bl.a. taget stilling til, om den omstændighed, at Asbjørn Jensen på det oplysningsgrundlag, der var tilvejebragt ved undersøgelsen i henhold til kommissoriet af 31. maj 1993, udfærdigede skrivelserne af 20. juni og 29. juli 1994 til henholdsvis Rigspolitechefen og

Statsadvokaten for København i sin egenskab af anklagemyndighed, har medført, at Rigsadvokaturen herefter *som myndighed* måtte anses for inhabil ved den senere beslutning om at rejse tiltale mod de pågældende betjente.

Efter Justitsministeriets opfattelse må også dette spørgsmål besvares benægtende.«

3.4.3 Justitsministeriets udtalelse af 2. november 1995

Justitsministeriet anførte i udtalelsen af 2. november 1995 følgende:

»...

I den anledning vedlægges en skrivelse af 20. oktober 1995 fra Rigsadvokaten og en supplerende udtalelse af 17. oktober 1995 fra statsadvokat Karsten Hjorth.

Justitsministeriet Lovafdeling har endvidere udarbejdet vedlagte supplerende notits af 1. november 1995, hvoraf fremgår, at der efter Justitsministeriets opfattelse ikke kan antages at foreligge myndighedsinhabilitet.

Justitsministeriet skal i øvrigt henviser til sin udtalelse af 29. august 1995 og det tidligere udarbejdede notat af 21. august 1995.

Det kan i øvrigt oplyses, at straffesagen mod de tre polititjenestemænd er berammet til domsforhandling i Københavns Byret den 2., 3. og 5. samt den 25. og 26. januar 1996.«

4. Ombudsmandens udtalelse

4.1 Inhabilitet

4.1.1 Regler af betydning for inhabilitetsspørgsmålet

Retsplejelovens § 97 indeholder følgende bestemmelse:

»Den, der efter kapitel 2 i forvaltningsloven må anses for inhabil i forhold til en bestemt sag, må ikke virke som anklager i sagen.«

Forvaltningslovens § 3, stk. 1, indeholder følgende bestemmelse:

»Den, der virker inden for den offentlige forvaltning, er inhabil i forhold til en bestemt sag, hvis

...

- 4) sagen vedrører klage over eller udøvelse af kontrol- eller tilsynsvirksomhed over for en anden offentlig myndighed, og vedkommende tidligere hos denne myndighed har medvirket ved den afgørelse eller ved gennemførelsen af de foranstaltninger, sagen angår, eller
- 5) der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at vække tvivl om vedkommandes upartiskhed.«

Retsplejelovens §§ 98, 99 og 100 har følgende indhold:

»§ 98. Justitsministeren er de offentlige anklagere overordnet og fører tilsyn med disse.

Stk. 2. Justitsministeren kan fastsætte bestemmelser om de offentlige anklageres udførelse af deres opgaver.

Stk. 3. Justitsministeren kan give de offentlige anklagere pålæg vedrørende behandlingen af konkrete sager, herunder om at begynde eller fortsætte, undlade eller standse forfølgning.

Stk. 4. Justitsministeren behandler klager over afgørelser truffet af Rigsadvokaten som 1. instans.

§ 99. Rigsadvokaten varetager udførelsen af straffesager ved Højesteret og virker ved Den Særlige Klageret.

Stk. 2. Rigsadvokaten er de øvrige offentlige anklagere overordnet og fører tilsyn med disse. Rigsadvokaten kan fastsætte bestemmelser og meddele pålæg efter regler svarende til § 98, stk. 2 og 3.

Stk. 3. Rigsadvokaten behandler klager over afgørelser truffet af statsadvokaterne som 1. instans. Rigsadvokatens afgørelse i en klagesag kan ikke påklages til justitsministeren.

§ 100. Til bistand for Rigsadvokaten udnævnes en eller flere statsadvokater ved Højesteret.
...«

4.1.2 Personlig inhabilitet for Karsten Hjorth

Beslutningen om at rejse sigtelse og tiltale henhører ifølge retsplejelovens § 101 under statsadvokaterne. Rigsadvokaten er dog i henhold til § 99, stk. 2, beføjet til at give statsadvokaterne pålæg vedrørende behandlingen af konkrete sager.

Rigsadvokat Asbjørn Jensen udstedte den 29. juli 1994 et sådant pålæg til statsadvokaten for København, Frederiksberg og Tårnby om at rejse sigtelse mod Politiforbundets tre medlemmer. Mistankegrundlaget var tilvejebragt i forbindelse med den undersøgelse af urolighederne på Nørrebro den 18.-19. maj 1993 som Justitsministeriet den 31. maj 1993 havde bedt Asbjørn Jensen om at foretage. Undersøgelsens resultater er indeholdt i rapporter af 29. august 1994 og 30. maj 1995.

Afgørende for beslutningen om at rejse sigtelse var at de tre politifolk havde afgivet varselsskud, og i den forbindelse havde ramt en eller flere personer; hertil kom at de tre havde meddelt, at de ikke ønskede at udtale sig yderligere under tjenstlige afhøringer.

Statsadvokatens beslutning om at opgive påtale beroede på en vurdering af sagens bevisligheder.

Fungerende Rigsadvokat, statsadvokat Karsten Hjorths afgørelse af 25. april 1995 byggede i alt væsentligt på de samme oplysninger som dannede grundlag for Asbjørn Jensens pålæg til statsadvokaten om at indlede strafferetlig undersøgelse mod de tre politifolk. Det er oplyst at Karsten Hjorth som statsadvokat ved Rigsadvokatembedet medvirkede ved indsamling af oplysninger og ved udarbejdelsen af Asbjørn Jensens rapport om Nørrebro-urolighederne.

Herefter opstår spørgsmålet om Karsten Hjorth var personlig inhabil i henhold til forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 4; det vil sige om en eventuel medvirken fra hans side til udstedelse af det pålæg som undersøgelsen foranledigede, afskar ham fra som klageinstans i henhold til retsplejelovens § 99, stk. 3, at behandle sagen.

Karsten Hjorth har oplyst at han ikke har været involveret i Asbjørn Jensens beslutning om at rejse sigtelse mod de tre politifolk. Han har tillige oplyst at hans medvirken ved udarbejdelsen af redegørelserne har begrænset sig til indsamling af oplysninger og rådgivning i forbindelse med gennemlæsning af udkast, som Asbjørn Jensen udarbejdede på egen hånd.

På dette grundlag mener jeg ikke at Karsten Hjorth kan antages at have medvirket ved sagens tidligere behandling på en sådan måde, at han var udelukket fra at behandle sagen på grundlag af § 3, stk. 1, nr. 4, i forvaltningsloven. Jeg mener heller ikke at hans medvirken til udarbejdelsen af de to rapporter har haft en så omfattende karakter, at der foreligger tilstrækkeligt grundlag for at konstatere, at han måtte betragtes som personlig inhabil i henhold til forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 5.

4.1.3 Myndighedsinhabilitet

a. Forvaltningslovens § 3 omfatter kun personers habilitet, og regulerer således ikke udtrykkeligt spørgsmålet om hvorvidt en myndighed som sådan kan anses for inhabil.

Det er dog fast antaget at der gælder en almindelig ulovbestemt retsgrundsætning om inhabilitet som bl.a. omfatter myndigheders inhabilitet, jf. Niels Eilschou-Holm, Juristen 1986, side 238 ff., samt Hans Gammeltoft-Hansen m.fl., Forvaltningsret, 1994, side 198 ff., med henvisning til praksis.

Eilschou-Holm anfører som de bærende synspunkter bag grundsætningen om myndighedsinhabilitet følgende:

»De eksempler på anvendelsen af almindelige forvaltningsretlige habilitetssynspunkter, der er fremdraget i det foregående, illustrerer i hvert fald meget klart den betydning, ombudsmanden igennem alle årene har tillagt det, at forvaltningens virksomhed tilrettelægges på en sådan måde, at det modvirkes, at der på dette grundlag skabes mistillid til den offentlige forvaltning. Hvis man herudover skal pege på et gennemgående element, må det blive en principiel betænkelighed over for at acceptere, at forskellige funktioner forenes hos samme person eller myndighed på en sådan måde, at de ordinære kontrolmekanismer formelt eller reelt udhules.«

Indholdet af grundsætningen er således nært beslægtet med reglerne i forvaltningslovens § 3 om personlig inhabilitet. I den offentliggjorte praksis har det forhold som har fremkaldt myndighedsinhabilitet, ofte været af tilsvarende art som det, der er omhandlet i § 3, stk. 1, nr. 1, d.v.s. en sagligt uvedkommende interesse som følge af myndighedens stilling som (privat) part i sagen.

Også de øvrige i § 3 omhandlede forhold vil imidlertid efter omstændighederne kunne føre til at en myndighed som sådan erklæres inhabil.

b. Justitsministeriets lovfdeling har i notatet af 1. november 1995 gjort gældende at retsplejeloven hviler på en forudsætning om, at der i almindelighed ikke er noget til hinder for, at den samme myndighed tager stilling til såvel sigtelses- som tiltalespørgsmålet. Hertil skal jeg bemærke at den situation ministeriet synes at have haft for øje – og argumenterer ud fra – angår behandling af en sag to gange i samme instans. Den situation der foreligger i denne sag – og som er reguleret i forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 4, for så vidt angår personlig inhabilitet – vedrører tidligere stillingtagen hos en klageinstans til den sag der er behandlet af en underinstans. I denne sidste situation fører klageinstansen kontrol med rigtigheden af den underordnede myndigheds afgørelse hvilket ikke er tilfældet i den af lovfdelingen beskrevne situation; jf. herved slutningen af det ovenfor gengivne citat af Eilschou-Holm.

Ministeriet har videre peget på at Asbjørn Jensens pålæg vedrørte rejsning af sigtelse mod de tre politifolk, mens Karsten Hjorths afgørelse drejede sig om tiltale. Jeg må forstå denne og ministeriets tidligere bemærkninger herom således at de to afgørelser er væsensforskellige, navnlig med hensyn til bevissikkerheden for afgørelsernes faktiske oplysningsgrundlag, at der derfor er tale om to forskellige sager, og at inhabilitet af denne grund ikke kan antages at foreligge.

Jeg er enig i at sigtelse og tiltale er afgørelser med forskelligt processuelt sigte, og at de legale minimumskrav i henseende til bevisgrundlaget er højere for tiltale end for sigtelse. Heraf følger imidlertid efter min mening ikke at der ikke i særlige tilfælde kan være en sådan identitet mellem de to beslutninger eller mellem hovedtemaerne i de to beslutninger, at toinstans-inhabilitet kan komme på tale.

Jeg skal her ved henvise til at det i retsplejelovens § 60, stk. 2, er bestemt, at ingen må deltage som dommer under domsforhandlingen i en straffesag, såfremt den pågældende inden domsforhandlingen er begyndt, vedrørende det forhold, tiltalen angår, har truffet visse straffeprocessuelle afgørelser, bl.a. om at varetægtsfængsle den tiltalte efter retsplejelovens § 762, stk. 2 (retshåndhævelsesarrest). Bestemmelsen i § 60, stk. 2, i retsplejeloven blev indsat ved lov nr. 403 af 13. juni 1990 til opfyldelse af Den Europæiske Menneskerettigheds-konventions artikel 6. Den konkrete baggrund var Den Europæiske Menneskerettigheds-domstols behandling af sagen vedrørende Mogens Hauschildt (EMD 154). Den situation der er reguleret i retsplejelovens § 60, stk. 2, er parallel til det ovenfor anførte om forholdet mellem sigtelses- og tiltalebeslutninger. Også i § 60, stk. 2, er der tale om to forskellige bevisniveauer – »særligt bestyrket mistanke« (§ 762, stk. 2) og det for domfældelse nødvendige bevis - vedrørende samme strafferetlige forhold.

Om der i visse tilfælde kan siges at foreligge en forhåndstilkendegivelse i forhold til tiltaleafgørelsen gennem en sigtelsesbeslutning, må derfor efter min opfattelse afgøres konkret og må afhænge af om det faktiske bedømmelsesgrundlag for de to afgørelser er i alt væsentligt sammenfaldende.

c. Lovafdelingen har endelig i notatet af 1. november 1995 peget på at der ingen holdepunkter er for, »at Rigsadvokaturen som myndighed i en sag som den foreliggende skulle have uvedkommende interesser i sagens udfald«. Denne bemærkning (der navnlig angår den retsgrundsætning som har fundet udtryk i forvaltningslovens § 3, stk. 1, nr. 1) er efter min mening mindre relevant i den foreliggende sag hvor spørgsmålet er, om Rigsadvokatembedet som følge af pålægget til statsadvokaten om at rejse sigtelse mod de tre politifolk var afskåret fra at behandle sagen på grund af såkaldt toinstans-inhabilitet, d.v.s. efter principper svarende til § 3, stk. 1, nr. 4, i forvaltningsloven.

I norsk forvaltningsret antages det at der foreligger inhabilitet, såfremt en overordnet myndighed kan siges at have taget stilling i realiteten til en sag der indbringes ved en klage. Arvid Frihagen har i Forvaltningsrett I, 1991, side 288-289, fremstillet retstilstanden således:

»Et underordnet organ som skal avgjøre en vanskelig eller særlig viktig sak, vil i mange tilfelle legge saken fram for det overordnede organ før den avgjøres, for å få råd om skjønsmessige vurderinger. Det hender også at overordnede organ på egen hånd griper inn med nærmere direktiver for slike saker – sml. foran punkt 8.1.8 og 8.1.10. Dessuten ser vi ikke så rent sjelden at organer tar opp med overordnede fagorgan hvorvidt et truffet vedtak kan eller bør omgjøres, eller ber om veiledning om hvilke rettsvirkninger det får at det er gjort en feil som partene vil angripe – sml. foran under (5). Det kan hindre en reell klageordning dersom ansvaret for vedtak pulveriseres ved at avgjørelsen formelt treffes av underinstansen etter en uformell kontakt med klageorganet. Det er likevel sterke hensyn som taler for at saker av bre økonomisk og politisk karakter avgjøres på høyeste hold. Også helt konkrete, individuelle saker kan være av slik betydning at dette er naturlig. Ikke bare vil klageorganet dermed lettere og mer effektivt få gjennomført den politikk det ønsker å føre, men det vil spare bry og vanskeligheter som ellers lett vil oppstå dersom det overordnede skal være henvist til senere å omgjøre det underordnede organs vedtak. Dersom det overordnede organ kan sies å ha tatt realitetsstandpunkt til saken, vil imidlertid eventuell klage måtte gå til dettes overordnede organ for at parten skal få den formelle to-instansbehandling klagereglene forutsetter« (min fremhævelse).

Den retlige interesse som er på spil i tilfælde som de foreliggende, har således sammenhæng med grundene bag reglerne om rekurs.

Reglerne om rekurs sikrer de klageberettigede en adgang til at få sagen behandlet i to eller flere instanser. Hermed tilsigtes opnået den garanti for afgørelsens rigtighed som ligger i at sagen underkastes en selvstændig realitetsbehandling hos de forskellige myndigheder. Der antages derfor som hovedregel ikke at være adgang til for en overordnet myndighed at overtage behandlingen af en sag der ved lov er henlagt til en underordnet instans, uden at en såkaldt call-in beføjelse er udtrykkeligt hjemlet i lovgivningen. Et af synspunkterne bag denne opfattelse er at adressaten for afgørelsen dermed afskæres fra at få sagen behandlet i to instanser; jf. Carl Aage Nørgaard og Jens Garde, Forvaltningsret, Sagsbehandling, 4. udgave (1995), s. 292-293.

Det følger bl.a. af dette synspunkt at en klageinstans som udgangspunkt bør afstå fra at yde konkret og detaljeret vejledning til en underordnet myndighed om bedømmelsen og afgørelsen af en sag, der verserer hos den underordnede myndighed. Baggrunden for denne opfattelse er at en sådan konkret vejledning kan føre til, at den overordnede myndighed bliver inhabil.

Tilsvarende må det antages at har en klageinstans på forhånd udtalt sig konkret om udfaldet af en sag, der behandles af en underordnet myndighed, vil følgen kunne være, at den overordnede myndighed må anses for myndighedsinhabil. Dette gælder for så vidt også i de tilfælde hvor der ikke kan rettes bebrejdelser imod klageinstansen for at have udtalt sig på denne måde om sagen, uanset at det efter omstændighederne kan medføre, at den berørte borger mister en klagemulighed.

Det anførte hovedsynspunkt lagde Rigspolitchefen og Justitsministeriet således til grund i en sag jeg afgav udtalelse i den 30. oktober 1995 (min sag, j.nr. 1994-1980-812 og Justitsministeriets sag, j.nr. 1994-0033-0001). I denne sag havde en politimester meddelt en vicepolitikommisær en tjenstlig irettesættelse. Afgørelsen blev indberettet til Rigspolitchefembedet som tiltrådte politimesterens afgørelse. Umiddelbart efter anmodede Dansk Politiforbund om at der blev afholdt tjenstligt forhør i sagen. Rigspolitchefembedet tilsluttede sig og udpegede en forhørsleder som derpå forestod afholdelsen af tjensteforhør. Efter at forhørslederen havde afgivet rapport, gjorde vicepolitikommisæren gældende at Rigspolitchefembedet måtte anses for inhabil i sagen som følge af, at han havde tiltrådt politimesterens afgørelse om at tildele en irettesættelse. Derfor burde afgørelsen overgå til Justitsministeriet.

Rigspolitchefembedet sendte sagen til Justitsministeriet med henvisning til partens bemærkninger om Rigspolitchefembedets inhabilitet.

Justitsministeriet overtog sagens behandling og bemærkede om habilitetsspørgsmålet følgende:

»På baggrund af Rigspolitchefens og Deres vurdering af habilitetsspørgsmålet finder Justitsministeriet det rettest, at Rigspolitchefen ikke træffer afgørelse i sagen. Det følger herefter af almindelige forvaltningsretlige principper, at afgørelsen må træffes af Justitsministeriet som Rigspolitchefens overordnede myndighed. Den omstændighed, at Deres klient herved fratages en mulighed for at påklage afgørelsen, findes ikke at kunne medføre afgørelsens ugyldighed.«

Jeg anførte i min udtalelse til klageren følgende om habilitetsspørgsmålet:

»Jeg kan for så vidt være enig med Dem i, at det retssikkerhedsmæssigt kan være betænke-

ligt, at en part mister en klageinstans. Der er imidlertid åbenbart større retssikkerhedsmæssige betænkeligheder forbundet med, at en inhabil myndighed træffer afgørelse i en sag.

Jeg kan ikke være uenig i Justitsministeriets retsopfattelse, hvorefter henskydning af en afgørelse til en overordnet myndighed som følge af myndighedsinhabilitet ikke kan bevirke afgørelsens ugyldighed. Jeg kan således ikke give Dem medhold i Deres ovenfor under I refererede synspunkt.

Da det endvidere fremgår af sagen, at Rigspolitichefen har ændret proceduren i disciplinærsager, således at lignende situationer i fremtiden undgås, foretager jeg ikke videre i relation til spørgsmålet om Rigspolitichefens habilitet i sagen.«

d. I den foreliggende sag om tiltalerejsning mod de tre politifolk var forholdet det at Rigsadvokat Asbjørn Jensen på baggrund af oplysninger, han tilvejebragte i forbindelse med udarbejdelsen af redegørelsen om Nørrebro-sagen, pålagde statsadvokaten at rejse sigtelse mod de tre politifolk. Han lagde hermed vægt på det oplyste om deres skudafgivelse og henviste i øvrigt til at de alle tre nægtede at udtale sig under tjenstlige afhøringer. Rigsadvokat Asbjørn Jensen havde dermed udført en efterforskende funktion i sagen som led i den undersøgelse af Nørrebro-sagen han var blevet pålagt at udføre – en undersøgelse som også Statsadvokat Karsten Hjorth havde bistået med (uden at dette dog i sig selv giver tilstrækkeligt grundlag for at anse Karsten Hjorth for at være personligt inhabil, jf. ovenfor afsnit 4.1.2).

Fungerende Rigsadvokat Karsten Hjorths afgørelse om at ændre statsadvokatens afgørelse om ikke at rejse tiltale byggede ifølge den begrundelse, han angav i skrivelsen af 25. april 1995 i alt væsentligt på ganske de samme synspunkter som lå til grund for Asbjørn Jensens pålæg til statsadvokaten.

På denne baggrund mener jeg at der forelå en høj grad af identitet mellem den sag Rigsadvokatembedet – gennem Asbjørn Jensens pålæg - tilkendegav sin opfattelse af, og den sag Rigsadvokatembedet siden hen fik forelagt til afgørelse ved advokat E's klage over statsadvokatens afgørelse.

Jeg er opmærksom på at Karsten Hjorth i sin efterfølgende udtalelse til mig har redegjort for bevismæssige overvejelser på en væsentligt mere detaljeret måde, end dem Asbjørn Jensen gav udtryk for i skrivelsen af 29. juli 1994. Jeg finder imidlertid ikke at denne efterfølgende udtalelse kan bevirke, at sagen kan anses at have haft et væsentligt anderledes indhold ved Karsten Hjorths behandling af den i april 1995, end ved Asbjørn Jensens første behandling af sagen. Jeg har herved lagt vægt på at Karsten Hjorths oprindelige begrundelse for sin afgørelse i alt væsentligt var sammenfaldende med begrundelsen for pålægget om at rejse sigtelse.

Situationen hvor den overordnede anklagemyndighed efterforsker nogle muligt strafbare forhold, og på dette grundlag pålægger den underordnede anklagemyndighed at rejse sigtelse, forekommer mig i endnu højere grad end det i lovforarbejderne (jf. nedenfor afsnit 4.1.4) anførte om den overordnede myndigheds konkrete og detaljerede vejledning i forbindelse med den underordnede myndigheds forelæggelse, at måtte føre til inhabilitet i forhold til senere afgørelser om samme - eller dog i alt væsentligt identiske – sag.

På denne baggrund er det min opfattelse at Rigsadvokaturen måtte betragtes som myndighedsinhabil.

4.1.4 Substitution

Foreligger der myndighedsinhabilitet er udgangspunktet at sagen – for så vidt der er retlig mulighed herfor – overføres til en anden myndighed. I den foreliggende sag kunne Justitsmi-

nisteriet i medfør af retsplejelovens § 98, stk. 3, have overtaget sagen og truffet afgørelse om at »fortsætte, undlade eller standse forfølgning«.

Denne opfattelse underbygges yderligere af lovforslagsbemærkningerne til § 99:

»Afgørelser truffet af Rigsadvokaten som 1. instans kan fortsat indbringes for justitsministeren, jf. lovforslagets § 98, stk. 4. Som 1. instansafgørelser anses også afgørelser truffet af Rigsadvokaten som følge af en forelæggelse fra en statsadvokat eller en politimester, selv om afgørelsen meddeles af politimesteren eller statsadvokaten. Som eksempel kan nævnes, at Rigsadvokaten tiltræder en indstilling fra politimesteren og statsadvokaten om tiltalerejsning i en sag, hvor tiltale efter de for anklagemyndigheden gældende interne forelæggelsesregler forudsætter Rigsadvokatens tiltræden. I disse tilfælde udfærdiges anklageskriftet af politimesteren eller statsadvokaten, men en klage over afgørelsen om tiltalerejsning må behandles efter reglerne om klage over afgørelser truffet af Rigsadvokaten som 1. instans med den følge, at afgørelsen kan påklages til justitsministeren.« (FT 1991/92, tillæg A, spalte 4189)

Efter min opfattelse burde Karsten Hjorth som fungerende Rigsadvokat have afstået fra at behandle klagen fra Politiforbundet, og i stedet have underrettet Justitsministeriet om at der forelå myndighedsinhabilitet. Justitsministeriet burde herefter have behandlet klagen. I den foreliggende situation hvor Karsten Hjorth rent faktisk havde behandlet sagen da politiforbundet indgav klage til Justitsministeriet, burde ministeriet (ligeledes i henhold til § 98, stk. 3) have optaget politiforbundets klage til realitetsbehandling.

Det tilføjes at efter min mening burde også den tvivl med hensyn til Karsten Hjorths personlige habilitet som var opstået efter at det var oplyst, at han havde medvirket ved udarbejdelsen af Asbjørn Jensens redegørelse, have tilskyndet Justitsministeriet til at behandle klagesagen. På denne måde kunne Justitsministeriet have medvirket til at rydde den tvivl af vejen, med hensyn til om klagen blev behandlet fuldt korrekt, som disse omstændigheder medførte.

4.1.5. Henstilling

Jeg har gjort Justitsministeriet og Rigsadvokaten bekendt med min opfattelse. I lyset af spørgsmålets komplicerede – og hidtil delvis uafklarede – karakter har jeg ikke fundet at burde tilkendegive min opfattelse som en egentlig kritik.

Jeg har henstillet til Justitsministeriet, at ministeriet nu behandler politiforbundets klage.

4.2 Anklagemyndighedens pligt til at være objektiv

Retsplejelovens § 96 har følgende indhold:

»De offentlige anklageres opgave er i forbindelse med politiet at forfølge forbrydelser efter reglerne i denne lov.

Stk. 2. De offentlige anklagere skal fremme enhver sag med den hurtighed, som sagens beskaffenhed tillader, og derved ikke blot påse, at strafskyldige drages til ansvar, men også at forfølgning af uskyldige ikke finder sted.«

Stk. 2 i § 96 fastslår at anklagemyndigheden i udførelsen af sine funktioner er undergivet et objektivitetsprincip. Som forvaltningsmyndighed er anklagemyndigheden endvidere undergivet de almindelige forvaltningsretlige grundsætninger, herunder den almindelige lighedsgrundsætning.

I min samtidige foreløbige redegørelse (Redegørelse II) om forhenværende Rigsadvokat

Asbjørn Jensens undersøgelse af Nørrebro-uroighederne har jeg bl.a. givet udtryk for at undersøgelsen på grund af visse mangler i henseende til præcision og klarhed i bedømmelsesgrundlaget ikke fremstår med fornøden konsekvens og ensartethed i henseende til en række af de undersøgte forhold og fremsatte vurderinger. Forhold vedrørende en række ansatte i politiet, herunder den øverste politiledelse, er enten slet ikke blevet undersøgt, eller dog ikke blevet undersøgt med spørgsmålet om personligt ansvar for øje. En række forhold der er undersøgt eller omtalt, og som i nogen måde ligner dem på grundlag af hvilke der nu rejses tiltale mod 3 af Politiforbundets medlemmer, er ikke blevet forfulgt nærmere.

Selv om det bevismæssige grundlag for de tre politifolk stiller sig anderledes end for eventuelle andre politifolk der befandt sig i en tilsvarende situation (idet det er projektiler fra netop disse tre politifolks pistoler der er fundet i forbindelse med den lægelige behandling af ramte personer), må det dog i lyset af det om undersøgelsens karakter anførte fremtræde som i nogen måde usikkert hvorvidt ansvar bør søges gjort gældende mod netop de heromhandlede tre politifolk, endda i form af strafferetlig tiltale.

Jeg har gjort Justitsministeriet opmærksom på dette forhold og går ud fra at det inddrages i forbindelse med ministeriets overvejelse og afgørelse af tiltalerspørgsmålet.

Den 18. november 1995

Hans Gammeltoft-Hansen